

**T.C.**  
**ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ**  
**TIP FAKÜLTESİ**  
**ÇOCUK VE ERGEN RUH SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI**  
**ANABİLİM DALI**

**HIRSIZLIK SUÇUNA SÜRÜKLENMİŞ ÇOCUK VE ERGENLERİN**  
**PSİKIYATRİK TANI DAĞILIMLARI VE PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİ**

**UZMANLIK TEZİ**  
**Dr. Ahmet ŞENSES**

**SAMSUN**

**2011**



**T.C.  
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ  
TIP FAKÜLTESİ  
ÇOCUK VE ERGEN RUH SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI  
ANABİLİM DALI**

**HIRSIZLIK SUÇUNA SÜRÜKLENMİŞ ÇOCUK VE ERGENLERİN  
PSİKIYATRİK TANI DAĞILIMLARI VE PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİ**

**UZMANLIK TEZİ**

**Dr. Ahmet ŞENSES**

**TEZ DANIŞMANI**

**Doç. Dr. Seher AKBAŞ**

**SAMSUN**

**2011**

## ÖNSÖZ

Uzmanlık eğitimim boyunca deneyimlerini, destek ve katkılarını esirgemeyen, tezimin hazırlanmasında her zaman yanımda olan ve yol gösteren, bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım çok değerli hocam Doç. Dr. Seher AKBAŞ'a,

Uzmanlık eğitimim boyunca bilgi ve deneyimlerimden yararlandığım, her konuda desteğini yanımda hissettiğim, değerli hocam Doç. Dr. Koray KARABEKİROĞLU'na

Uzmanlık eğitimim son dönemlerinde çalışma şansı bulduğum, bilgi, deneyim ve ilgisini hiçbir zaman eksik etmeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Murat YÜCE'ye,

Olguların psikometrik değerlendirmesinde katkılarından dolayı Uzm. Psk. Tülay KESKİN ÇALIK'a,

Psikiyatri rotasyonum sırasında tecrübelerinden yararlandığım değerli hocalarım Prof. Dr. Ahmet Rıfat ŞAHİN, Prof. Dr. Ali Cezmi ARIK, Prof. Dr. Hatice GÜZ, Doç. Dr. Ömer BÖKE, Yrd. Doç. Dr. Gökhan SARISOY ve Yrd. Doç. Dr. Ozan PAZVANTOĞLU'na,

Çocuk Nörolojisi rotasyonum sırasında ilgi ve alakalarını eksik etmeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Haydar Ali TAŞDEMİR, Doç. Dr. Ömer Faruk AYDIN ve Doç. Dr. Hamit ÖZYÜREK'e,

Birlikte çalışmaktan büyük zevk aldığım, tez çalışmam sırasında olgu bulmama yardımcı olan tüm asistan doktor arkadaşlarıma,

AYRICA BUGÜNLERE GELMEMDE BÜYÜK EMEĞİ OLAN AİLEME, SABRINDAN VE ÖZVERİLİ DESTEĞİNDEN DOLAYI SEVGİLİ EŞİME,

TEŞEKKÜRÜ BİR BORÇ BİLİRİM.

## İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	i
Kısaltmalar.....	V
Tablolar Dizini.....	Vii
Özet.....	Xi
Abstract.....	Xii
1 BİRİNCİ BÖLÜM .....	1
1.1 GİRİŞ.....	1
1.2 SUÇ KAVRAMI .....	1
1.3 SUÇ KAVRAMININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ.....	3
1.4 ÇOCUK SUÇLULUĞU .....	4
1.5 ÇOCUK SUÇLULUĞUNDA SINIFLAMA .....	12
1.5.1 Çocuk Suçluluğunu Açıklayan Kuramlar ve Çocuğu Suça İten Nedenler.....	14
1.5.1.1 Çevresel Yaklaşımlar.....	14
1.5.1.2 Bireysel Nedenler.....	34
2 İKİNCİ BÖLÜM .....	72
2.1 AMAÇ .....	72
2.2 HIPOTEZ.....	72
2.3 GEREÇ VE YÖNTEM .....	72
2.3.1 Örneklem Grubunun Oluşturulması.....	72
2.3.2 Kontrol Grubunun Oluşturulması.....	74
2.4 ARAÇLAR.....	78
2.4.1 Sosyodemografik Veri Formu .....	78
2.4.2 Okul Çağı Çocukları için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi – Şimdi ve Yaşam Boyu Şekli (ÇDŞG – ŞY).....	78
2.4.3 Wisconsin Kart Eşleme Testi (Wisconsin Card Sorting Test) (WKET) .....	80
2.4.4 Stroop Renk Kelime Karıştırma Testi (Stroop Color-Word Interference Test) .....	82
2.4.5 Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11(BDÖ-11).....	83
2.4.6 Conner's Ana\Baba Derecelendirme Ölçeği (CADÖ-48): .....	84

2.4.7	Çocuklar için Depresyon Ölçeği (ÇDÖ).....	84
2.4.8	Wechsler Çocuklar için Zekâ Ölçeği-Yeniden gözden geçirilmiş formu (WÇZÖ).....	85
3	ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	86
3.1	İSTATİSTİKSEL ANALİZ.....	86
3.2	BULGULAR.....	87
3.2.1	Sosyodemografik Veriler.....	87
3.2.1.1	Okul Dönemi Bulguları.....	89
3.2.1.2	Aileye Ait Bulgular.....	93
3.2.1.3	Hırsızlık Suçuna Ait Bulgular:.....	104
3.2.2	Suçta Sürüklenen Grubunun Psikiyatrik Tanı Dağılımları.....	106
3.2.2.1	DEHB'na eşlik eden hastalıklar:.....	108
3.2.2.2	Major Depresif Bozukluğa Eşlik Eden Hastalıklar:.....	110
3.2.3	Uygulanan Ölçeklere Ait Bulgular.....	111
3.2.3.1	Wechsler Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği-Yeniden Gözden Geçirilmiş Formu (WÇZÖ) Ve Wechsler Erişkinler İçin Zekâ Ölçeği- Yeniden Gözden Geçirilmiş Formu (WEZÖ).....	111
3.2.3.2	Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği (ÇDÖ) Puanları.....	112
3.2.3.3	Conner's Anababa Değerlendirme Ölçeği (CADÖ-48) Puanları.....	113
3.2.3.4	Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11 (BDÖ-11) Puanları.....	114
3.2.3.5	Uygulanan Nöropsikolojik Testlere Ait Bulgular.....	116
3.2.3.6	Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) Etkisi.....	119
3.2.3.7	Lojistik Regresyon Analizi:.....	121
4	DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	124
4.1	TARTIŞMA.....	124
4.2	SOSYODEMOGRAFİK BULGULAR.....	124
4.2.1	Aileye Ait Bulgular.....	125
4.2.2	Okul Dönemi Bulguları.....	127
4.3	HIRSIZLIK SUÇUNA AİT BULGULAR.....	129
4.4	SUÇTA SÜRÜKLENEN GRUBUNUN EK TANİ DAĞILIMLARI.....	131
4.4.1	Yıkıcı Davranış Bozuklukları:.....	132

4.4.1.1	Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu	133
4.4.1.2	Davranım Bozukluğu:	137
4.4.2	Duygudurum Bozuklukları:	138
4.4.3	Diğer Psikiyatrik hastalıklar:	139
4.4.3.1	Madde Kötüye Kullanımı ve Bağımlılığı	141
4.4.3.2	Sigara Kullanımı:	141
4.4.3.3	İstismar:	143
4.5	UYGULANAN ÖLÇEKLERE AIT BULGULAR	146
4.6	UYGULANAN NÖROPSIKOLOJİK TESTLERE AIT BULGULAR	149
4.6.1	Wisconsin Kart Eşleme testi	151
4.6.2	Stroop Testi	154
4.7	ÇALIŞMANIN KISITLILIKLARI	156
5	BEŞİNCİ BÖLÜM	157
5.1	SONUÇ VE ÖNERİLER	157
6	KAYNAKÇA	159
7	EKLER	186
7.1	EK-1	186
7.2	EK-2	190

## **KISALTMALAR DİZİNİ**

**ABD:** Amerika Birleşik Devletleri

**ASKB:** Anti Sosyal Kişilik Bozukluğu

**BDÖ-11:** Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11

**CADÖ-48:** Conner's Ana\Baba Derecelendirme Ölçeği

**ÇBYT:** Çizgi Yönü Belirleme Testi

**ÇDÖ:** Çocuklar için Depresyon Ölçeği

**ÇDŞG-ŞY:** Okul Çağı Çocukları için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme

Çizelgesi-Şimdi ve Yaşam Boyu Şekli.

**ÇKK:** Çocuk Koruma Kanunu

**DB:** Davranım Bozukluğu

**DEBG:** Dizisel Eşleştirme Belleği Görevi

**DEHB:** Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

**DLPFK:** Dorsalateral Prefrontal Korteks

**EEG:** Elektroensefografi

**GABA:** Gama-Amino Bütirik Asit

**HRNB:** Halstead Reitan Nöropsikolojik Kategori Testi

**KOKGB:** Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu

**OFK:** Orbitofrontal Korteks

**OKB:** Obsesif Kompulsif Bozukluk

**SPSS:** Statistical Program for Social Sciences



**SSÇ:** Suça Sürüklenen Çocuk

**SSS:** Santral Sinir Sistemi

**TBAG:** Temel Bilimler Araştırma Grubu

**TCK:** Türk Ceza Kanunu

**TSSB:** Travma Sonrası Stres Bozukluğu

**WÇZÖ:** Wechsler Çocuklar için Zekâ Ölçeği

**WEZÖ:** Wechsler Erişkinler için Zekâ Ölçeği

**WKET:** Wisconsin Kart Eşleme Testi

**YDB:** Yıkıcı Davranış Bozuklukları

**Yy:** Yüzyıl

## TABLO DİZİNİ:

Tablo 1:Yıllara göre suç sayılarının dağılımı .....	9
Tablo 2: Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerince Verilen Mahkûmiyet Kararlarının Niteliği ve Sanık Sayısının Yıllara Göre Dağılımı (1994-2007) .....	10
Tablo 3: Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Sonuçlanan Davalarda Verilen Kararların Suç Türü ve Sanıkların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (01.01.2007-31.12.2007).....	11
Table 4: Suça İtilen Çocuklarda Ruh Sağlığı Bozukluklarının Dağılımına İlişkin Değişik Yıllarda Yapılan Çalışmaların Karşılaştırılması .....	44
Tablo 5:ASKB ve Davranım Bozukluğunun Nöropsikolojik Özelliklerini İnceleyen Çalışmalar61	
Tablo 6 :Suç Davranışının Nöropsikolojik Özelliklerini İnceleyen Çalışmalar: .....	65
Tablo 7:Stroop Testi Uygulama İçeriği .....	82
Tablo 8: Katılımcıların yaş dağılımları.....	87
Tablo 9: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu doğum şeklinin Ki-kare testi ile karşılaştırılması .....	87
Tablo 10: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu hastalık öyküsünün Fisher kesin testi ile karşılaştırılması .....	88
Tablo 11: : Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu eğitim sürelerinin Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması .....	89
Tablo 12: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu okul başarı seviyesinin Ki-kare testi ile karşılaştırılması .....	89
Tablo 13: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu okuldan kaçma öyküsünün Fisher kesin testi ile karşılaştırılması .....	90
Tablo 14: Suça sürüklenen çocuk ve kontrol grubunun okuldan kaçma sıklıklarının dağılımı....	90
Tablo 15: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu arasında disiplin cezası öyküsünün Fisher kesin testi ile karşılaştırılması .....	91
Tablo 16:Suça sürüklenen çocuk ve kontrol grubunda disiplin ceza sayılarının dağılımı .....	91
Tablo 17: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda okul döneminde yaşanan sorun varlığının Fisher kesin testi ile karşılaştırılması .....	92
Tablo 18: Suça sürüklenen çocuk ve kontrol grubunda okulda yaşanan sorun alanlarının dağılımı .....	92

Tablo 19: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu ailelerinde çocuk sayılarının Mann-Whitney U testi ile karşılaştırılması.....	93
Tablo 20: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu arasında parçalanmış aile öyküsü varlığının Fisher kesin testi ile karşılaştırılması .....	93
Tablo 21: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda aile türlerinin dağılımı.....	94
Tablo 22: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunu anne yaşlarının Bağımsız Örneklemeler için T testi (Independent Samples T Test) sonuçları .....	94
Tablo 23: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda anne eğitim seviyesinin dağılımı .....	95
Tablo 24: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda anne meslek gruplarının dağılımı .....	95
Tablo 25: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda annede suç öyküsü varlığının karşılaştırılması .....	96
Tablo 26: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu arasında annede psikiyatrik hastalık öyküsünün Fisher kesin testi ile karşılaştırılması .....	96
Tablo 27: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda anne alışkanlıklarının Ki-kare testi ile karşılaştırılması .....	97
Tablo 28: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunu baba yaşlarının Bağımsız Örneklemeler için T testi (Independent Samples T Test) ile karşılaştırılması.....	97
Tablo 29: Suça sürüklenen çocuk ve kontrol grubunun baba eğitim seviyesinin dağılımı .....	98
Tablo 30: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda baba meslek gruplarının dağılımı .....	98
Tablo 31: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu arasında baba iş durumunun Fisher kesin testi ile karşılaştırılması .....	99
Tablo 32: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu arasında baba suç öyküsünün Fisher kesin testi ile karşılaştırılması .....	99
Tablo 33: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu arasında baba sağlık sorunu varlığının Fisher kesin testi ile karşılaştırılması.....	100
Tablo 34: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu arasında baba alışkanlıklarının Ki-kare testi ile karşılaştırılması .....	100
Tablo 35: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunun yakınlarında suç öyküsünün Fisher kesin testi ile karşılaştırılması .....	101
Tablo 36: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda evden kaçma öyküsünün Fisher kesin testi ile karşılaştırılması .....	101

Tablo 37: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda fiziksel istismar varlığının Fisher kesin testi ile karşılaştırılması .....	102
Tablo 38: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda sözel istismar varlığının Fisher kesin testi ile karşılaştırılması .....	102
Tablo 39: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda ortalama aylık hane gelirinin dağılımları .....	103
Tablo 40: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda göç öyküsünün Fisher kesin testi ile karşılaştırılması .....	103
Tablo 41: Hırsızlık sayılarının dağılımları .....	104
Tablo 42: Hırsızlık suçunun işleniş şekli .....	104
Tablo 43: Cazaevi öyküsü varlığı .....	105
Tablo 44: Arkadaşları arasında suç öyküsü varlığı .....	105
Table 45: Ek tanı dağılımları .....	106
Tablo 46: Ek tanı sayılarının dağılımı .....	107
Tablo 47: Tablo 48: DEHB'na eşlik eden hastalıkların dağılım oranları .....	108
Tablo 49: Yalnızca DEHB tanısı konulan katılımcıların yaşları .....	109
Tablo 50: Davranım Bozukluğu tanısı almış olan katılımcılardaki sıklıkla görülen çevresel risk faktörleri .....	109
Tablo 51: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu sigara kullanımının Fisher kesin testi ile karşılaştırılması .....	110
Tablo 52: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunu WÇZÖ ve WEZÖ puanlarının Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması .....	111
Tablo 53: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunu ÇDÖ puanlarının Bağımsız Örneklem için T testi (Independent Samples T Test) ile karşılaştırılması .....	112
Tablo 54: Depresif Bozukluk tanısı almamış vaka grubu ile kontrol grubu ÇDÖ puanlarının Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması .....	112
Tablo 55: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu CADÖ-48 Alt ölçek puanlarının Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması .....	113
Tablo 56: DEHB tanısı almamış olan vaka grubu ile kontrol grubu CADÖ-48 alt ölçek puanlarının Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması .....	114

Tablo 57: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunu BIS-11 alt ölçek puanlarının Bağımsız Örneklemeler için T testi (Independent Samples T Test) ile karşılaştırılması .....	114
Tablo 58: DEHB tanısı almamış olan vaka grubu ile kontrol grubu BIS-11 alt ölçek puanlarının Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması.....	115
Tablo 59: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunu WKET alt boyut puanlarının Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması .....	117
Tablo 60: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunu Stroop-I süresinin Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması .....	118
Tablo 61: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunu Stroop-5 sürelerinin Bağımsız Örneklemeler için T testi (Independent Samples T Test) ile karşılaştırılması .....	118
Tablo 62: DEHB tanısı olan ve olmayan hırsızlık suçuna sürüklenmiş kişilerin yaş, eğitim süresi ve zekâ puanlarının Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması karşılaştırması .....	119
Tablo 63: DEHB komorbiditesi olan ve olmayan vaka grubu psikometrik test puanlarının Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması.....	120
Tablo 64: Suça sürüklenmiş olma üzerine etkili olabilecek değişkenler arasında yapılan Logistik Regresyon Analizinde anlamlılığı elde edilen veriler.....	122
Tablo 65: Okuldan kaçıp kaçmama üzerine etkili olabilecek değişkenler arasında yapılan Logistik Regresyon Analizinde anlamlılığı elde edilen veriler .....	123
Tablo 66: Okuldan sorun yaşayıp yaşamamada etkili olabilecek değişkenler arasında yapılan Logistik Regresyon analizinde anlamlılığı elde edilen veriler .....	123
Tablo 67: Hırsızlık suçuna sürüklenmiş çocuklar arasında sözel istismar varlığı ve psikiyatrik hastalık tanısı arasında ilişki .....	144

## ÖZET

**Amaç:** Hırsızlık Türkiye’de son yıllarda çocuk ve ergenler arasında sıklığı giderek artan bir suç türüdür. Bu çalışmada hırsızlık suçuna sürüklenmiş erkek ergenlerin psikiyatrik tanı dağılımları, sosyodemografik ve nöropsikolojik özellikleri incelenmiştir.

**Yöntem:** Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Anabilim Dalına getirilen/başvuran 12-18 yaşları arasında, hırsızlık suçuna sürüklenmiş 30 katılımcı çalışmaya alınmıştır. Ayrıca görüşme anına kadar herhangi bir suça yönelmemiş yaş ve zekâ açısından aralarında anlamlı fark bulunmayan 30 erkek ergenden oluşan sağlıklı kontrol grubu oluşturulmuştur. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri saptanmış, davranışsal profil ve dürtüselliklerini değerlendirmek için Çocuklar için Depresyon Değerlendirme Ölçeği (ÇDÖ), Conner’s Ana\Baba Derecelendirme Ölçeği (CADÖ-48) ve Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11 (BDÖ-11) verilmiş ve nöropsikolojik özelliklerini belirlemek amacı ile Wisconsin Kart Eşleme Testi (WKET) ve Stroop Testi uygulanmıştır.

**Bulgular:** Çalışmamızda hırsızlık suçuna sürüklenmiş ergenlerin %63’ü en az bir psikiyatrik tanı almıştır. Bu grup içinde DEHB (%56) ve Depresif bozukluğun (%26) en sık görülen psikiyatrik bozukluklar olduğu belirlenmiştir. Vaka grubunun sosyodemografik özellikleri incelendiğinde sağlıklı kontrol grubuna göre, okul alanında daha çok sorun yaşadıkları ve daha sık okuldan kaçtıkları tespit edilmiştir. Psikometrik değerlendirmede kullanılan WKET ve Stroop Testi sonuçlarına göre, hırsızlık suçuna sürüklenmiş ergenlerin sağlıklı kontrollere kıyasla yürütücü işlev performanslarının daha kötü olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda bu grubun, davranışsal sorun alanlarında sağlıklı kontrollerden daha fazla sorun yaşadıkları ve dürtüsellik puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

**Sonuç:** Hırsızlık suçuna sürüklenen çocuklar arasında psikiyatrik bozuklukların sıklıkla görüldüğü, bu çocukların dürtüsellik ve yürütücü işlev alanlarında sorunlar yaşadıkları saptanmıştır. Psikiyatrik bozukluklar, suça sürüklenen çocuklarda hırsızlık suçunun oluşumu, ceza süreci ve suçun tekrarı gibi alanlarda etkili faktörlerdir. Bu nedenle psikiyatrik hastalıkların erken fark edilmesi ve etkin tedavisi suçun azaltılabilmesi ve bireyin topluma yeniden kazandırılabilmesi açısından son derece önemlidir.

**Anahtar kelimeler:** Hırsızlık, Psikiyatrik Bozukluklar, Yürütücü Fonksiyonlar.

## ABSTRACT

**Objective:** Robbery is a crime that has an increasing incidence among children and adolescents in Turkey. In this study we investigated the rates of psychiatric diagnosis, sociodemographic and neurophysiologic features of male adolescents who dragged into robbery.

**Methods:** Thirty adolescents (12-18 year-old, male) who were referred to Ondokuz Mayıs University Medical Faculty Child and Adolescent Psychiatry Department for psychiatric assessment because of a robbery were included. Another 30 male adolescents matched in terms of age and level of intelligence and who did not dragged into any crime were included as a control sample. Sociodemographic variables are collected and to assess behavioral profile and impulsivity, Child Depression Inventory (CDI), Conner's Parent Rating Scale-48 (CPRS-48), and Barratt Impulsivity Scale-11 (BIS-11) were given. In addition, to assess the neurophysiological profile, Wisconsin Card Sorting Test (WCST) and Stroop Test were applied.

**Results:** 63% of the subjects in the group where the adolescents were dragged into robbery were found to have at least one psychiatric diagnosis. Mostly the diagnosis were Attention Deficit/Hyperactivity Disorder (ADHD) (56%) and Major Depressive Disorder (MDD) (26%). Investigating the sociodemographic variables of the index group we found that they had more school problems and escaped school more compared to control subjects. Results of the WCST and Stroop Tests reveal that compared to control cases, the adolescents who were dragged into robbery had worse performance in terms of executive functions. In addition, these adolescents had more behavioral problems and higher scores in impulsivity scale.

**Conclusion:** The results indicate that most of the adolescents who were dragged into robbery have at least one psychiatric disorder and they have problems in impulse control and executive function era. Psychiatric disorders significantly influence the formation of the robbery crime, punishment process and recurrence of the crime. Therefore, early recognition of the psychiatric disorder and effective treatment have an extremely important effect on decreasing the incidence of crime and reparticipation of the adolescent into the community.

**Key words:** Robbery, Psychiatric disorders, Executive functions.

## BİRİNCİ BÖLÜM

### 1.1 GİRİŞ

Çocuk ve genç suçluluğu tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemizde içinde önemli bir sorundur. Son yıllarda başta mala karşı işlenen suçlar olmak üzere, tüm suç alt türlerinde artış olduğu görülmektedir.

Çocuk suçluluğunu önlemeye yönelik yapılacak çalışmalar için öncelikle suçun nedenlerine inmek gereklidir. Çocuk suçluluğunda: aile, okul, yaşanılan çevre, göç, sosyoekonomik durum gibi sosyodemografik özellikler, psikiyatrik hastalıklar ve nöropsikolojik özelliklerin etkili olduğu literatürde tartışılmaktadır. Çocuk suçluluğunun sadece hukuksal boyutta değerlendirmek yeterli olmayacağından bu alanda yapılacak çalışmalar ile çocuk suçluluğunu önlemeye yönelik çalışmalara katkıda bulunulabilir. Bu amaçtan yola çıkarak çalışmamızda çocuk ve ergenlerde en sık rastlanılan suç türü olan hırsızlık suçu ile ilişkili sosyodemografik, psikiyatrik ve psikometrik özellikler konu edilmiştir.

### 1.2 Suç Kavramı

Sosyal bir sorun olarak ele alınan suç, kişinin biyolojik ve psikolojik yapısının oluşturduğu kişilik yapısı ile sosyal, ekonomik, kültürel etmenlerin oluşturduğu toplumsal yapının etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır(Balo, 1996- Dizman, 2005).

Suç, evrensel ve genel bir olaydır. Suç tarihin en eski devirlerinden itibaren var olmuştur ve ileride de var olmaya devam edecektir. İnsanların güçlü istekleriyle birlikte toplum halinde yaşamının ortaya çıkardığı çeşitli sosyal çelişkiler, uyumsuzluklar buldukça suçta var olacaktır. Suç bir bakıma, bazı kişilerin davranışları ve tutumları ile bunların içinde yaşadıkları grupta yerleşmiş davranış örnekleri ile arasında bir çelişkidir. Bu çelişki her zaman ve her yerde zorunlu olarak var olacağından, suç genel ve evrensel bir olay teşkil eder ve bilimsel yönden gözlemin yapılması gerekli ve bilimin konusunu oluşturan bir olay niteliğini korur (Dönmezer, 1996).



Suç, insan bulunduğca var olacak bir olgudur. Toplumsallaşma sürecinde, insanın bu sürece ait basamakları olağan şekilde aşamaması veya içinde bulunulan grubun, toplumun benimsediği kurallara uyamama antisosyal davranışlar içerisinde bulunulması sonucu suç davranışının meydana geldiği görülmektedir. Suçluluk toplumun her kesiminde bireyin bulunduğu her yerde mevcut olmaktadır (Freedman, 2003).

Suç kavramını tanımlamak oldukça güçtür. Bunun nedeni bu kavramın tanımının toplumdaki topluma, aynı toplumda farklı zamanlarda, farklı sosyal gruplar arasında değişiklikler göstermesidir (Akduman, 2007). Hukukçu için suç ve suç faili terimlerinin açık, seçik ve kesin anlamı vardır. Ceza hukukçularının suç tariflerinde esas teşkil eden husus, fiilin suç olması için kanun koyucu tarafından cezalandırılmış bulunmasıdır. Teknik hukukî nitelikteki tariflerin sosyolojik bakımından önemi daha azdır. Zira bu tariflere göre bir gün bu kanunlar tümüyle uygulanacak olursa toplum içinde suçun da kalkacağını kabul etmek gerekecektir. Oysa topluma zarar veren hareketler, kanunlar bunları tarif etmeden önceden de, mevcuttur. O halde önce çözümü gereken problem belirli hareketleri suç haline getirirken kullanılacak ölçüdür (Dönmezer, 1994).

Bu maksatla sosyolojik nitelikte tarifler yapılmıştır. Durkheim'e göre "suç kolektif bilincin kuvvetli ve belirmiş tutumlarını ihlâl eden fiillerdir". Thomas ve Znaniecky eserinde sosyal psikoloji yönünden meseleyi almak suretiyle şöyle bir tarif vermektedir: "Suç kişinin kendisini mensubu saydığı grupta, varlığı toplum dayanışması ile çelişki gösteren fiildir" (Znaniecky, 1957).

Stanciu ya göre, suç şu suretle tarif olunabilir: "Sosyal toplumun çoğunluğu tarafından tehlikeli sayılan ihmal ya da icra niteliğinde hareketler". Suç teşkil eden fiillere karşı kolektif müeyyideyi zorunlu kılan husus, bu hareketin ortaya koyduğu tehlikedir. Ceza Kanununun yasakladığı, müşterek hayat için zararlı olan bir harekettir (Stanciu, 1930).

Günümüzde sosyokültürel bilimler, suç teşkil eden insan davranışını, toplumda yürürlükte olan sosyal normlardan bir nevi sapış, sapıcı eylem olarak tanımlamaktadırlar. Suçlu içinde yaşadığı toplumun normları ile kişisel kuvvetleri arasında bir denge kuramamış kişidir. Bununla beraber suç teşkil eden eylem ile genel olarak sapıcı eylem arasında bir ayırım yapmak gerekir. Zira sapma kişilik yapısına

bağlı olduğu halde, objektif olarak ceza normuna göre suç teşkil eden davranış ve tutumun tarihi güçlerin, kuvvetlerin eseridir ve kendisini kanunlarda gösterir (Dönmezer, 1994).

Ülkemizde ise 1 Haziran 2005 ile son halini alan Türk Ceza Kanunu ile suçlar belirlenmiş ve cezaları tayin edilmiştir. Bu kanunun amacı, “kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini kamu sağlığı ve düzenini, toplum barışını korumak ve suç işlenmesini engellemek” olarak tanımlanmaktadır. Bu kanun ile suç olarak belirlenmeyen fiiller suç olarak kabul edilemeyeceği ve kanunu bilmemenin mazeret kabul edilmediği belirtilmektedir (Gönültaş, 2008).

### 1.3 Suç Kavramının Doğuşu ve Gelişimi

Suçta, yani belirli hareketlerin yasak fiillerden sayılmaları ile bunları işleyenlerin çeşitli tepkilere konu olmalarına, devlet müessesesi şeklinde gelişmiş insan toplumlarının meydana çıkışından çok önce rastlanmıştır. Tarihte hiçbir toplum yoktur ki, orada belirli fiiller yasaklanmamış ve bunun karşılığı olarak ceza müeyyidesi var bulunmamış olsun. Sosyalleşmenin gereğine uygun olarak bunun gerçekleşmesi zorunludur (Dönmezer,1984). Suçlar toplumların sosyal, ekonomik ve manevi şartlarına göre şekillenmiştir (Dönmezer, 1994).

İnsanlar ilkel devirlerde her şeyde bir ruh ve canlılık görmüş ve belirli fiil ve hareketlerin icra edilmemesine ilişkin emirleri, tabuların emri saymışlardır. Kötülük yapanlarveya yaptırımlardan arasından cezalandırmayanları sözü geçen kuvvetlerin, tabuların şiddetle cezalandıracaklarına, felâkete uğrayacaklarına inanmışlardır (Dönmezer, 1994).

Platon antikçağda suçu, ruhun bir hastalığı olarak düşünmüştür. Bunlar, tutkular, haz arama alışkanlığı ve bilgisizliktir. Bu nedenle Platon, suçlunun aydınlatılarak iyi edilmesini öngörmüştür. Aristoteles, suçluları toplum düşmanı olarak kabul eder ve onların acımasızca cezalandırılmalarının gerektiğini savunur. Aristoteles, suç işlemenin nedenlerini, yoksulluk, devrim gibi toplumsal koşullarda bulur. Hipocrates, toplumsal koşulların yanı sıra, beden yapısı ile kişilik ve suç arasındaki ilişkilerden yola çıkarak bir suçlu profili tanımlamıştır (Sürücü, 2002).

Sonradan suç, dini esaslarla tanımlanmış, topluma zarar veren fiil ve hareketlerin aynı zamanda birer günah teşkil ettiği ve Allah'ın iradesine karşı olduğu kabul edilmiştir. Zamanla ve yüzyıllar içinde suç fikri gittikçe lâikleşmiş ve suçun zarar veren kişi ile toplum arasındaki ilişkileri ilgilendirdiği görüşüne varılmıştır (Dönmezer, 1994).

18. yüzyılın başlangıcından itibaren suç fikri lâikleşmeye başlamış, suçun zarar veren kişi ile toplum arasındaki ilişkilerde aranması gerektiği fikri ortaya çıkmış ve bu düşünce kısa bir süre içinde yaygınlaşmıştır. Gelişme, bazı yazarlarca, rasyonel bir suç kavramına yönenilmesi olarak ifade edilmiştir. Suç fikrinin rasyonelleşmesinin asıl anlamı başta devletin, tekel bir yetkinin sahibi olarak suçları belirlemek ve ceza vermek hakkını elinde tutması, daha doğrusu eline almasıdır (Dönmezer, 1994).

Uzun yüzyıllar sonra böylece rasyonel bir suç kavramına ulaşılrken, ilkel esaslar daima etkisini göstermeye, varlıklarını hissettirmeye devam etmişlerdir. Bugün ceza kanunlarındaki bazı suç tariflerinin kökenini ilkel devirlerde bulmak kabildir (Reckless, 1955)

#### 1.4 Çocuk Suçluluğu

Çocuk suçluluğundan bahsetmeden önce çocuk kavramına değinmek gerekir. Çocuk kavramının tarihsel gelişimi incelendiğine, modern anlamdaki çocuk ve çocukluk terimlerine Ortaçağ'da rastlanmaktadır. O dönemde beş-yedi yaşlarındaki çocuklar bebek olarak tanımlanıyor, bunun dışındakiler ise yetişkin dünyasından ayrı bir çocuk dünyası dile getirilmiyordu. Çocuklar görüntüde küçük yetişkinler gibi görünüyorlardı. Çocuklar yetişkinlerle aynı oyunları, öyküleri, oyuncakları, şarkıları ve giyim tarzlarını paylaşırlardı. Bebeğe karşı duyarlılık 1500'li yılların sonlarında gelişmeye başladı. 1600'lere gelindiğinde çocukluğu yetişkinlikten farklı olarak görmeye başladılar. 1600 ile 1800 yılları arasında çocukların eğitimine ilişkin tutumlarda bir devrim ortaya çıktı. Dört yüz yıl içinde ayrı bir çocukluk dünyası gelişme gösterdi. Çocuklar artık büyüklerinden farklı giyim tarzlarına, kendi oyun ve oyuncaklarına, müziğine, eğlencelerine sahip oldular (Gander, 1998). Suçlu çocukların korunması ve çocuk mahkemeleri fikrinin ortaya çıkmasında ise aydınlanma çağı düşünürleri, sosyal hukuk akımı ve ceza hukuku alanındaki ekollerin rolleri büyük olmuştur. Aydınlanma çağında çocuğun doğuştan kötü olduğu yolundaki ortaçağ

düşüncesi terk edilmiş, çocuğun ne iyi ne de kötü olarak doğduğu, içinde yaşadığı çevrenin etkisiyle suça ya da erdeme yöneldiği kabul edilmeye başlanmıştır (İçli, 1994). Bunların ışığında, hem toplumların hukuklarında hem de ülke birliklerinin imzaladıkları sözleşmelerle çocukların korunmaları ile ilgili yasalar kabul edilmiştir.

Türkiye'nin de altına imza attığı Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocukların çeşitli tehlikelere karşı korunması, başka bir ifadeyle yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının onların yüksek yararları gözetilerek güvence altına alınması konusunda 4058 Sayılı Kanun'la onaylanmış ve alanla ilgili iyileştirme çalışmalarının başlatılması taahhüt edilmiştir (İçli, 1994).

Çocuklarla ilgili alınacak her türlü karar ve uygulamada çocuk için en iyi ve doğru olanın ve çocuğun yüksek yararının gözetilmesini esas alan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda onaylanarak, 02 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ülkemiz söz konusu sözleşmeyi 14 Eylül 1990 tarihinde imzalamış, 09 Aralık 1994 tarihinde 17, 29 ve 30. Maddelerine T.C. Anayasası ve Lozan Antlaşması hükümleri çerçevesinde çekince koyarak kabul etmiştir (Güller, 2003).

Çocukların suçluluğunu genel suç tanımı ile açıklamak ve genel hükümlerle yargılamak, cezalandırmak mümkün değildir (Balo, 1995). Literatürde "Juvenile Delinquency" terimiyle açıklanan, tam karşılığı "reşit olmayanın suçluluğu" olarak çevrilebilecek terim ülkemizde "Çocuk Suçluluğu" olarak kullanılmakta, bu tanımın içerisinde hem çocukluk hem de ergenlik döneminin büyük bir bölümü kapsamaktadır (Połat, 2002).

Çocuk suçluluğu, bireye, içinde yaşanılan aileye ve topluma zarar veren çok önemli bir toplumsal sorundur. Yasaların cezalandırdığı her eylem suç olarak tanımlanmasına rağmen, çocuklar tarafından işlenen suçların tür ve sebep olarak erişkinlerden farklılık göstermesi nedeniyle çocuk suçluluğu, bu kadar basit değerlendirilemez. Çocuk suçluluğu tüm dünyada olduğu gibi ülkemiz için de hem sosyolojik hem de hukuksal açıdan önemli bir problemdir. Çocuk suçluluğunun nedenleri, önleme yolları ve suça sürüklenen çocukların yeniden topluma kazandırılma çalışmaları tüm toplumlar için öncelikli konulardandır (Işık, 2003).

Çocuk suçluluğunu, yetişkin suçluluğundan ayıran özelliklerden biri, her ülkenin yasalarına göre bir yaş sınırının belirlenmesidir. Türk Ceza Kanunu, çocukların ceza sorumluluğunu 31. maddede düzenlemektedir. Bu maddeye göre üçlü bir ayırım öngörülmüştür. Fıili işlediği sırada 12 yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur, bunlar hakkında ceza kovuşturması yapılamaz. Ancak çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir. 12 yaşını doldurmuş, 15 yaşını doldurmamış çocuğun işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde ceza sorumluluğu yoktur. 15 yaşını doldurmuş, 18 yaşını doldurmamış çocuklar için suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on dört yıldan yirmi yıla, müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu halde her fiil için verilecek hapis cezası sekiz yıldan fazla olamaz (Kaya, 2006).

Ayrıca Türk Ceza Kanununun 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) ile de korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Bu kanunun temel amaçları ise:

- a) Çocuğun yasama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,
- b) Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,
- c) Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması,
- d) Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,
- e) Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmaları,
- f) İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usul izlenmesi,
- g) Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,

- h) Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yasına ve gelişimine uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,
- i) Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,
- j) Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların erişmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
- k) Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,
- l) Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenmemesine yönelik önlemler alınması şeklinde düzenlenmiştir.

Türk Ceza Kanunu Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)'n da nihai ceza hapis cezasından önce suçlu çocukların yeniden topluma kazandırılması için çocuklara özgü koruyucu ve destekleyici tedbirler ile güvenlik tedbir kararlarının uygulanması yasal çerçeveye oturtulmuştur. Burada amaç çocuğu suça iten nedenleri, çocuğun suçtan korunması için gerekli olan ihtiyaç ve eksiklikleri tespit ederek, bunların doğal ortamda çocuğa sağlamasını amaçlamaktadır. Bu kararlar şu şekilde sıralanabilir.

*Çocuğun anne, baba, vasi ya da bakım ve gözetiminden sorumlu kişiye teslim edilmesi;* amaç çocuğu kendi doğal çevresinde eğitip topluma kazandırmaktır. Hafif suçlarda ve çocuk 12 yaşını doldurmamış ise uygulanır.

*Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na yerleştirme;*15 yaşından küçük ve yasal yaptırımı olmayan suç işlemiş olan çocuklar için uygulanır. Çocuğun suçtan korunması için aile ortamı yeterli değilse ya da çocuk kimsesiz ise ve serbest kaldığında tekrar suça yönelme durumu varsa çocuk kuruma yerleştirilir.

*Tedavi kurumuna yerleştirme;* suça sürüklenen çocuğun aynı zamanda akıl hastası olduğu durumlarda uygulanır. Tedavi için bir sağlık kuruluşuna yönlendirilir.

*Kamu davasının açılmasının ertelenmesi;* çocuğa yüklenen suçtan dolayı, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilir, erteleme süresi üç yıldır.

*Hükmün açıklanmasının geri bırakılması;* çocuğa yüklenen suçtan dolayı, hükmün açıklanmasının ertelenmesi kararı verilebilir, ancak bu kişiler açısından denetim süresi üç yıldır. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasında amaç, suçlu çocuğun iyi hal göstermesi ve kendine yüklenen mükellefiyetleri yerine getirmiş olması karşısında kovuşturma ve cezanın uygulanmamasıdır.

*Uzlaşma;* Ceza Muhakemesi Kanunu'nun uzlaşmaya ilişkin hükümleri suça itilen çocuklar için de uygulanır. Mağdur ve sanık aralarında uzlaşırlarsa aralarındaki uyuşmazlık mahkemeye gönderilmez.

*Denetim Altına Alma Kararı;* hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı onanan, hükmün açılmasının geri bırakılması kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına karar verilebilir (TCK, 5395).

Çocuk suçluluğunu, yetişkinlik döneminde işlenen suçlardan ayırt eden diğer özellik ise, bu dönemin gelişiminde geçiş evresi olarak adlandırılan ergenlik dönemine rastlamasıdır. Bu dönemde işlenen suç, bulunduğu dönemin özellikleri ön plana alınarak değerlendirilmelidir. Her geçen gün artan çocuk suçluluğu toplumsal bir tehlikenin varlığı ve konunun sadece hukuksal boyutta çözülemeyeceğinin de göstergesidir (Yavuzer, 1993).

Çocuk suçlular, daha geç yaşlarda suça karışanlara göre daha uzun bir suç kariyerine sahip olma eğilimindedirler. Bu çocuklar, ciddi, şiddete dönük, kronik ve daha uzun suç işleme kariyerine sahip olma riski ile karşı karşıyadırlar (Loeber ve ark., 2000).

Son yıllara geldikçe çocuk suçluluğunda ve çocuk suç faillerinde artış olduğu görülmektedir. Amerika'da da 1988-1997 yılları arasında çocuk suçluluğu kayıtlarında artış olduğu görülmüştür. Çocuk suçluları içeren suç davalarının sayısında iki kattan fazla artış olduğu görülmüş, yine uyuşturucu suçlarının sayısında %163'ün üzerinde bir

artış olduğu gözlemlenmiştir. ABD’de tutuklanan tüm insanların %43’ü 18 yaşından küçüklerdir. Adam öldürmelerin yüzde 10’u, tüm yaralama olaylarının yüzde 11’i cinsel saldırıların yüzde 9’u, tüm silahlı soygunların yüzde 34’ü, ev soygunlarının yüzde 53’ü ve araba hırsızlıklarının yüzde 55’i gençler tarafından işlenmektedir (Yücesan, 2006).

Resmi sayılara bakarak ülkemizde gençlik suçluluğun gelişmiş ülkelerdeki oranlara varmadığı söylenebilir. Ülkemizde 1937 yılından 1960’ların ortalarına kadar yapılan çalışmalarda şahsa karşı işlenen suçların, mala karşı işlenen suçlara göre daha fazla olduğu görülürken, ancak son zamanlarda mala karşı işlenen suçların diğer suçların önüne geçtiği görülmektedir. Ancak polis ve mahkeme kayıtlarına geçmeyen gizli kalmış ya da kovuşturulmamış suç oranının da yüksek olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte toplumumuzda, büyük kentlerdeki sürekli artışa karşın, gençlik suçluluğu büyük boyutlarda değildir. Köylerde geleneksel kız kaçırma, kan davası suçları azalarak sürmekte, kentlerde ise hırsızlık ilk sıralarda yer almaktadır. Yücesan’ın çocuk suçluluğu üzerine yapmış olduğu çalışmada 2000 ile 2005 yılları arasındaki çocuk suçluluğu değerlerinin arttığı görülmüştür (Yörükoğlu, 2000).

Tablo 1:Yıllara göre suç sayılarının dağılımı

YIL	CİNSİYET		TOPLAM	OLAY SAYISI
	K	E		
2000	2163	15750	17913	122043
2001	2249	14798	17047	138966
2002	2769	16522	19291	140093
2003	2651	17213	19864	143802
2004	2482	19755	22237	158241
2005	2710	17494	20204	163867

Türkiye’deki çocuk suçluluğunda çeteleşmenin ve suçla konusunda uzmanlaşmanın yabancı ülkelerdeki kadar yaygın olmadığı dikkat çekmektedir. Son zamanlardaki kapkaç olaylarında görülen küçük grupları çete olarak değerlendirmiş olsak dahi, yakalanan genç ve çocukların günü birlik düşüncelerle bu tür suçlara yönelediklerini ve çok da uzmanlaşmış gruplar olmadıklarını görülmektedir. Bu da Türkiye’de çete ve organize suçların, çocuk suçluluğunda çok fazla sayıda olmadığını göstermektedir (Yalçın, 2003).



Çocuk suçluluğu sayı ve durumunun takip edildiği Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik verilerine bakarak çocuk suçluluğu sayısını değerlendirdiğimize aşağıdaki tablo karşımıza çıkmaktadır. Tablo 2’de suça itilen çocukların sayısının yanında verilen kararların niteliği hakkında da bilgi verilmektedir (Top, 2010).

**Tablo 2: Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerince Verilen Mahkûmiyet Kararlarının Niteliği ve Sanık Sayısının Yıllara Göre Dağılımı (1994-2007)**

Yıllar	Hapis Cezası	Adli Para Cezası	Hapis C. & Adli Para Cezası.	Hapis Cezası Ertelene D	Hapis Cezası Tedbire Çevrilen	Toplam
1994	77	793	51	1175	1147	3243
1995	120	951	24	1220	1145	3460
1996	128	933	34	1163	859	3137
1997	121	928	45	912	1055	3061
1998	67	839	19	781	1238	2944
1999	77	581	32	525	927	2142
2000	106	588	56	970	917	2637
2001	51	379	18	773	463	1684
2002	59	414	8	669	879	2029
2003	116	627	38	1247	1277	3305
2004	627	1550	245	3989	1620	8031
2005	251	1198	154	990	1626	18859
2006	1614	2774	231	454	826	5155
2007	2465	7500	653	650	1109	12377

Tabloya göre özellikle 2002 yılından sonra çocuk suçluluğunda artış gözlenmektedir. Bunda 2001 yılında ortaya çıkan ekonomik krizin etkisinin olduğu düşünülebilir, mala karşı işlenen suçların artması da bu görüşü desteklemektedir. 2007 yılına ait aşağıdaki tabloda da bu artış görülmektedir.

**Tablo 3: Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Sonuçlanan Davalarda Verilen Kararların Suç Türü ve Sanıkların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (01.01.2007-31.12.2007)**

Isnad edilen suçlar	12-15	16-18	12-18yaş
	Yaş	Yaş	Toplam
Mal varlığına karşı suçlar	1858	5526	7384
Vücut dokunulmazlığına karşı suçlar	377	1235	1612
Hürriyete karşı suçlar	118	351	469
Kamunun sağlığına karşı suçlar	81	524	605
Ateşli silahlar ve bıçaklar hk. Kanun (6136)	80	368	448
Cinsel hayatın dokunulmazlığına karşı suçlar	50	211	261
Kamu güvenine karşı suçlar	37	179	216
Kamu idaresinin güvenliğine işleyişine karşı.	59	228	287
Şerefe karşı suçlar	51	150	201
Fikir ve sanat eserleri kanunu	35	150	185
Genel tehlike yaratan suçlar	21	128	149
Kaçakçılıkla mücadele kanunu	6	53	59
Yaşama karşı suçlar	19	156	175
Adliyeye karşı suçlar	15	89	104
Genel ahlaka karşı suçlar	6	27	33
Toplantı ve gösteri yürüyüşleri	5	33	38
Pasaport kanunu	7	24	31
Aile düzenine karşı suçlar	2	18	20
Orman kanunu	3	22	25
Karayolları trafik kanunu	3	8	11
Uyuşturucu maddelerinin murakebesi	0	19	19
Kabahatler kanunu	0	12	12
Kamu barışına karşı suçlar	0	5	5
Markaların korunması hakkında kanuna karşı suçlar	0	8	8
Bilişim alanında suçlar	1	5	6
Diğer özel	0	4	4
<b>Toplam</b>	<b>2835</b>	<b>9542</b>	<b>12377</b>

Tablo 3’de mala karşı işlenen suçların diğer suçlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Suçların yaşa göre dağılımına bakıldığında 16-18 yaşlar arasında işlenen suçlar 12-15 yaşlarında işlenen suçlardan daha fazladır (Top, 2010).

## 1.5 Çocuk Suçluluğunda Sınıflama

Genel olarak suç türlerini, mala karşı işlenen suçlar, şahsa karşı işlenen suçlar, cinsel suçlar ve bağımlılık maddeleri suçluluğu olarak gruplandırmamız mümkündür. Fakat yine de suçların birçoğu kesin sınırlarla ayrılmazlar (Erbaş, 2003).

### Mala Yönelik Suçlar

Türkiye’de çocuklar tarafından işlenen suçların istatistiklerinden çıkan sonuçlara göre, mala karşı işlenen suçların çocuklar tarafından işlenen diğer suçlara nazaran daha fazla olduğu görülmektedir. Mala karşı işlenen suçlar hemen hemen her ülkede ilk sırayı almaktadır (Erbaş, 2003). Bunun sebebi, hırsızlığın mal aleyhinde işlenen suçlarda tarihinin eski olması, diğer taraftan da ait olduğu grup içindeki suçlardan en çok işlenen bir fiil olmasıdır. Kanunumuzun 491. maddesinin 1. fıkrası göz önünde bulundurulduğunda hırsızlık, başkasına ait taşınabilir bir malı sahibinin rızası olmaksızın faydalanmak kastı ile bulunduğu yerden almaktır şeklinde tanımlanabilir (Elibol, 1998).

Şehir suçu olarak da bilinen bu suçlar, son yıllarda ülkemizde büyük bir hızla artmaktadır. Mala karşı işlenen suçlar, genellikle kalabalık şehirlerde yoğunlaşmaktadır. Bu suç türünün en önemli özelliği, suçun planlı ya da plansız olarak birlikte işlenmesidir. Çete dediğimiz kendi içinde hiyerarşik yapıya sahip, organize suç grupları, bu suç türünde yaygındır. Çete olgusu, her ne kadar şu an ülkemizde yaygın olarak görülme de yakın gelecekte bu konuda önemli sorunlarla karşılaşılacağı muhtemeldir (Kart, 2003).

### Şahsa Yönelik Suçlar

Şiddet kavramı sertlik, sert ve katı davranış, kaba kuvvet kullanma olarak tanımlanır. Şiddet olayları ise, insanları sindirmek, korkutmak için yaratılan olay ya da girişimler olarak tanımlanmaktadır. Şiddetin temelinde yer alan saldırganlık güdüsü de

değişik biçimlere bürünebilecek bir davranıştır (Erbaş, 2003). Şiddet şahsa yönelik suçlarda söz edilecek ilk olgudur. Şahsa yönelik suçların başında adam öldürme, yaralama gelir. Daha çok kırsal kesim suçu olarak bilinen bu suç, kan davası, hayvan, sınıır, toprak ve su anlaşmazlıkları, mevcut kültür içindeki örf, adet ve inançlardan bazılarının öç alma, namus ve şerefini kurtarma gibi davranışları teşvik edici hatta birçok durumda zorlayıcı etkileri gelmektedir. Özellikle kan davalarında, çocuğun az ceza alacağı ya da hiç ceza almayacağı düşüncesiyle bu suç, çoğunlukla ya çocuklara işletilmiş ya da onların üzerine atılmıştır (Kart, 2003).

### **Cinsel Suçlar**

Tarih boyunca cinsel davranış, çeşitli toplumsal değerler için daima bir kaynak olmuştur. Genellikle toplumlarda tabu olarak değerlendirildiğinden sosyal kontrole uğramıştır (Özçeşmeci, 1999). Aile tarafından cinsel eğitimin verilmemesi, cinsel suçun oluşumunda başlıca nedenlerden biridir. Ayrıca konut yetersizliği nedeniyle çocukların küçük yaştan itibaren büyükler arasındaki cinsel ilişkilere tanık olmaları da diğer bir önemli nedendir (Yavuzer, 1986).

Çocuk ve genç suçlulara isnat edilen cinsel suçların başında kız kaçırma ve ırza tecavüz gelmektedir. Bu suçları işleyen gençlerin, cinsel arzularını tatminden çok, evlenme amacı ile bu işe giriştikleri dikkat çekmektedir. Kız kaçırma nedenlerinin başında da ekonomik koşullar gelmektedir. Diğer bir yandan karşı cinse tabu gözüyle bakma, kınanma ve yasaklanma nedeni ile toplumsal baskı altında kız arkadaşı olamayan gençler, zaman zaman eş cinselliğe ya da hayvanlarla cinsel ilişki kurmaya başvurabilmektedirler (Erbaş, 2003).

Ayrıca, her ne kadar suçla ilgili istatistiklere yansımamış olsa da, hatta konuşulması bile adeta tabu olarak görülse de, enstest dediğimiz aile içi bireyler arasındaki cinsel ilişki toplumumuzda azımsanmayacak orandadır. Bu konuda araştırma yapmak ve sağlıklı bilgile ulaşmak zordur (Demirhan, 2007).

## **1.5.1 Çocuk Suçluluğunu Açıklayan Kuramlar ve Çocuğu Suça İten Nedenler**

Çocuk her toplumda değerli ve önemli bir yer teşkil etmiş, çok zaman toplumun geleceği, güvencesi olarak görülmüştür. Buna rağmen suç olgusu içinde çocukların yer alması önlenmemiş ve araştırma sonuçlarının da gösterdiği gibi ciddi boyutlara ulaşmıştır. Bu bağlamda çocuğu suça iten nedenlerin araştırılması ve çözüm önerileri ortaya atılması gerekliliğinin önemi anlaşılmıştır.

19'uncu yüzyıl başlarından itibaren, biyolojik, antropolojik ve psikolojik girişimler, suçlu insan üzerine yapılan çalışmalarda dikkate alındı. Aristo, çok önceleri kafatası şekli ve ruhi istidat arasında bir ilişkiyi tahmin etmişti. Fakat bilimsel olarak ilk defa 18'inci yüzyılda problemle ilgilenilmiştir (Mergen, 1995).

Çocuk suçluluğu literatürde genellikle çevresel (sosyolojik) ve bireysel (biyolojik, kalıtsal, psikolojik) yaklaşımlarla açıklanmaya çalışılmaktadır.

### **1.5.1.1 Çevresel Yaklaşımlar**

#### **1.5.1.1.1 Sosyolojik Yaklaşımlar**

Bireyin doğumundan ölümüne kadar hayatını içinde geçirdiği sosyal çevreler, onun kişiliğinin oluşumu ve bu kişiliğin dışarı yansımada oldukça önemlidir. İnsanlar içinde buldukları sosyal çevreden etkilenen ve bu çevreyi etkileyebilen varlıklardır. Birey iyi ve kötü, güzel ve çirkin gibi temel davranış kalıplarını içinde bulunduğu sosyal çevreden öğrenir (Kart, 2003) Ferri'ye göre Suç, suçlu ve sosyal çevreden oluşmaktadır. Suçlular hakkında yalnız önlem almak yeterli değildir, çevrenin etkilerini de ortadan kaldırmak gerekmektedir (Balo, 1995).

Suç problemine sosyolojik yönden yaklaşım uygulaması, 19. yy başlarından itibaren yavaş yavaş ortaya çıkmıştır. Toplum bilim, bilimsel bir disiplin olarak gelişirken, suçu insanın davranışlarının sosyal kökenlerine dayandıran izahlara bağlamaya çalışmıştır. Sosyal öğrenme teorileri, suçun ve suçlu faaliyetle ilgili normların, değerlerin ve davranışların bir ürünü olduğu tezine dayanır ve Gabriel Tarde'nin görüşlerini köken almıştır. 19. yüzyılın sonlarında Gabriel Tarde, o dönemde

popüler olan Lombroso'nun biyolojik anormallik teorisini reddetmiş, suçluların normal kişiler olduklarını ve suçu diğer yasal davranışlar gibi öğrendiklerini iddia etmiştir. Tarde'nin tezine göre, bireyler bir elbise modelini kopya eder gibi davranış kalıplarını taklit ederler. Bu durumda taklit belli bir kalıp içinde gerçekleşir.

1. Bireyler diğerlerini, onlarla temaslarının yoğunluğu ve sıklığı oranında taklit ederler.
2. Alt düzeyde olanlar üst düzeyde olanları taklit ederler. Taklit eğilimi, köyden şehre ve alt sınıftan üst sınıfa doğrudur.
3. İki davranış çatıştığında biri diğerinin yerini alabilir. Çocukların kendi kişiliğini oluşturma süreçlerinde rol model olarak alma davranışının çok olması bu teoriyi haklı çıkarmaktadır (Balo, 2004).

#### 1.5.1.1.1 Öğrenmede Sosyopsikolojik Teoriler

Öğrenme teorisi açıklamalarında, Edwin Sutherland'ın *aykırılıkların birleştirilmesi* en bilinenidir. Edwin H. Sutherland'a göre suç öğrenilen bir davranıştır. Bununla bu girişim biyolojik ve bireysel psikolojik teorilerden farklı bir açıdan suça bakar. Suçluluk ne kişisel özelliklerden, ne de sosyo-ekonomik durumlardan doğar; suç, herhangi bir kültürde, herhangi bir kişiyi etkileyecek öğrenme sürecinin sonucudur (Sonen, 1978). Çeşitli alt kültürlerin bulunduğu bir toplumda ise, kimi toplumsal çevreler yasadışı etkinlikleri özendirme eğilimi gösterirken, ötekilerde bu eğilim bulunmaz. Kişiler, suç normlarını benimseyen insanlarla birlik olarak suça yönelirler. Sutherland'a göre, suç davranışı çoğu kez, birincil gruplar, özellikle de gizli gruplar içerisinde öğrenilmektedir. Bu kuram, ruhsal farklılıkların suçluları öteki insanlardan ayırdığı görüşüne karşıttır, kuram suç etkinliklerinin, tıpkı yasaya uygun davranışlarda olduğu gibi öğrenildiğini, onlarla aynı gereksinim ve değerlere yöneltildiklerini ileri sürmektedir. Hırsızlar, tıpkı geleneksel işlerde çalışanlar gibi para kazanmak ister, ne var ki bunu gerçekleştirmek için yasadışı yollara saparlar. Bu teori gençlik çetelerinin suçluluğunu ortaya koymak bakımından güçlü bir teoridir fakat suçu tüm yönleriyle açıklayamamak konusunda yetersizlikleri olduğu düşünülmüştür (Güzel, 2000).

Metron, 1938'de çocuk suçluluğuna farklı bir sosyolojik açıklama getirmiş, suçluluğu "*toplumsal karmaşa (anomi)*" kavramına dayandırmıştır. Eğer bir toplumdaki kültürel ve sosyal yapının bütünleşmesi kötü olmuşsa, yani kültürel yapının istediği

davranışları, sosyal yapı engellemişse, bunu anomiye, yani normların yıkılmasına, karmaşaya doğru bir gidiş takip edecektir. Merton, toplumlarda, toplumun üyeleri tarafından ulaşılmaması gereken zenginlik ve mesleki tanınma gibi, genel olarak toplumlar tarafından tanınan ve belirlenen başarı hedeflerini ortaya koymuştur. Bu hedeflere ulaşmak için toplumlar, çalışma ve miras gibi yasal yolları mümkün kılmışlardır. Bununla birlikte, mevcut araçlarla belirtilen hedeflere herkesin aynı şekilde ulaşması mümkün olmadığından, sapıcı davranışlar ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle toplumsal karmaşa(anomi), belirli bir statüye sahip olanların sosyal yapıda bulunan nedenlerden dolayı toplumun hedeflerine kolayca ulaşabilmelerine rağmen, bu durumda olmayanların aynı hedeflere ulaşmalarının zor veya imkânsız olmasından doğan güçlüklerin sonucudur. Yani suçluluk söz konusu sosyal yapının neticesidir. Aşağı sınıflar, orta sınıflara göre, toplumsal fırsatlar açısından eşit olmadığı için, amaçlarına meşru yollardan ulaşamayacaklarına inanırlar. Bu nedenle alt sınıflar ve onların çocukları yasal olmayan yollara başvururlar. Bu da suç davranışını ortaya çıkarır. Özellikle yabancı gençlerin suçluluğu, onların toplumunun kenarında bulunan ve geleceklerinin kapalı olması nedeniyle anomie teorisiyle açıklanmaktadır (Merton, 1968).

Shaw ise çocuk suçluluğunun çeşitli özelliklerini incelemek ve etkenlerini saptamak amacıyla yaptığı çalışmasında en yüksek suçluluk oranının, şehrin konut koşullarının kötü, fakirliğin yoğun ve nüfus hareketliliğinin hızlı olduğu kesimlerde bulunduğunu açıklamış ve çocuk suçluluğunu sosyal düzensizliğe bağlamıştır. Suçluluğu sosyo-kültürel yönden açıklamaya yönelik bir diğer teori Sutherland'ın geliştirdiği *Ayrımcı Birleşmeler* teorisidir. Bu teoriye göre, suçlu davranış toplumu düzenleyen kurallar gibi bir arada bulunan bireyler arasında öğrenmeyle aktarılmaktadır (Tartar, 1993).

Eysenck'in *Doğrudan Doğruya Öğrenme Teorisi*'ne göre, suçta genetiğe vurgu yapar, çünkü kişinin suça eğilimli bir karaktere sahip olması kahtımsaldır. Ancak, kişinin sosyalleşmesindeki iki önemli gerçek söz konusudur: Ödüllendirme ve cezalandırma; ödüllendirme suretiyle davranışların pekiştirilir; cezalandırma ile ise, bunların istenmediği ifade edilir; bu şekilde, olumsuz davranışların tekrarlanması azalır. Hareketlerin sonuçlarının hemen görülmesi, sonra ortaya çıkandan daha etkilidir. Bu nedenle ceza, sonra verildiğinden anti-sosyal davranıştan caydırıcı etkisi pek fazla

değildir. Buna karşılık, çocuklukta, istenmeyen davranışları ebeveyn veya öğretmenin hemen cezalandırması, daha etkili olur ve çocuk anti-sosyal davranışı, “hoş olmayan” bir tepkinin izlediğini öğrenerek, bir şekilde şartlanır (Sokullu, 1999).

Sosyal öğrenme teorilerinden *ayırıcı birleşmeler* teorisi suçluluk davranışının ilk çocukluk dönemlerinde geliştiğine ve yaşam boyu devam ettiğine işaret eder. Bu görüşe göre, çocukluk yaşamının geçtiği çevrede suçlu kimselerin bulunması, bu kimselerle ilişkilerin niteliği çocuğun suç davranışını öğrenmesinde ve suç davranışına yönelmesinde önemli bir etkidir. Daniel Glaser, 1956 yılında Sutrherhand ve Cressey’in Ayırıcı Birleşmeler teorisine *Farklılaşmış Kimlikler* dediği olguyu eklemiştir. Glaser, bireyin tercihler yapabilme ve sosyal roller alabilme kabiliyetine vurgu yapar. Suçlularla yakın ilişkiler içinde bulunmanın, suç davranışında önemli fakat tek başına yeterli olmadığını, bireylerin yakın çevresindeki bu suçlu kimseleri nasıl gördüğü ve bu kişilerle ilişkisinin derecesinin de suç davranışında önemli olduğu söyler. Çocuk suçluluğunun açıklanmasında önemli bir yeri bulunan öğrenme teorileri de suçu tam olarak izah edememektedir (Kart, 2003).

#### 1.5.1.1.1.2 Sosyalleşme Teorileri

Çocuk suçluluğunu sosyal çatı altında açıklamaya çalışan diğer bir teori *sosyal kontrol teorileridir*. Sosyal kontrol teorileri, bütün insanların suçlu davranışta bulunma potansiyeline sahip olduğunu, ancak korku ve sosyal zorlamaların çoğumuzu hukuka uyan vatandaşlar olarak tuttuğunu iddia etmektedir. Sosyal kontrol teorilerinin birincisi, Walter Reckless’in, Sınırlama Teorisi’dir. Reckless, sınırlandırmayı iç ve dış sınırlama olmak üzere ikiye ayırır. İç sınırlamalar, gelişmiş bir süperego, sosyalizasyon sürecinde normların içselleştirilmesi, yüksek hoşgörü düzeyi, dış sınırlandırmalar ise, içinde yaşanılan toplum ya da sosyal grup tarafından korunmuş normlar ve yasaklardır. Reckless’in çalışmaları deney ve gözleme dayanmadığı için eleştirilmiştir. Sosyal kontrol teorilerinin bir diğeri de Grasham Sykes ve David Matza’nın *Nötürleşme Teknikleri*’dir. Buna göre, çocuk suçluluğu alt sınıf çocuklarının oluşturdukları bir alt kültür değildir. Suçlu çocukların tutumları da başka çocuklarınkine benzemektedir. İstatistiklerin de gösterdiği gibi, pek çok çocuk suç işlemekte ancak bunların tümü yetişkin suçlu olmamaktadır. Suçlu çocuk, işlediği suçu nedenini açıklayacak nötürleşme tekniklerini öğrenmektedir. Sykes ve Matza nötürleşme tekniklerini,



sorumluluğun reddi, zararın reddi, mağdurun reddi, suçlayanları suçlama ve içinde bulunduğu gruba sadakat olmak üzere beş gruba ayırmıştır. Sykes ve Matza'nın fikirleri, suça sürüklenmiş çocukların çoğunlukla yetişkin bir birey olduklarında suçu sürdürmeyeceklerini tanımlaması açısından önemlidir (Kart, 2003).

Çocuk suçluluğu ile ilgili üzerinde en çok çalışılmış teorilerden birisi Travis Hirschi'ye ait *Sosyal Bağ* teorisidir. Ona göre, kişiyle içinde yaşadığı toplum arasında sosyalizasyon sürecinde oluşan bir sosyal bağ vardır. Bu bağ zayıfladığı ya da koptuğunda, bireyler üzerindeki toplumun sosyal kontrolü kalkar ve her birey potansiyel bir suçlu haline gelebilir. Hirsch'in bu teorisi, suçun herhangi bir sınıfa mahsus olmayıp herkesin suç işleyebileceği şeklindeki yaklaşımıyla çocuk suçluluğunun açıklamasında önemli bir yer tutmaktadır. Diğer bir sosyal teori ise, suç ve çocuk suçluluğunun açıklamasında en önemli teorilerden biri olarak görülen *Etiketleme Teorisi*'dir. Bu teoriye göre, suç eylemin bir niteliği değil, dışarıdan bakanların o eylemi nasıl değerlendirdiğidir. Etiketlemenin büyük bölümünü, yasa ile düzen güçlerini temsil eden ya da başkalarının geleneksel ahlakı üzerine tanımlamalar getirebilen insanlar tarafından gerçekleştirir. Örneğin, pek çok çocuk, başkalarının bahçelerine girer, meyve çalar ya da okuldan kaçar. Varlıklı bir semtte bunlar, anne babalar, öğretmenler ve polis tarafından, masum çocuk oyunları olarak görülebilirken, yoksul bölgelerde çocuk yaştaki hırsızlık eğilimleri diye görülebilir. Bir kez çocuğun boynuna suça eğilimli etiketi asıldı mı, ona suçlu damgası vurulur. Birey bu durumda giderek suça daha fazla itilir ve geleneksel toplumsal uzlaşmalara giderek daha çok yabancılaşırlar. Etiketleme süreci ve bu süreç sonunda oluşabilecek mahkûmiyetin, şüphe altında olma, iş bulma zorlukları, toplum dışına itilme, kendine olan saygı ve güvenin yitirilmesi, etiketlenmeye tepki, etiketlenmeyenlere tepki, kutsal konuma gelme gibi sonuçları vardır. Etiketleme teorisi de, deneysel olarak yeterince kanıtlanmadığı, çocuğun kaçınıcı suçta etiketlendiğini düşündüğünün göreceli olduğu, bazı çocukların etiketlendiğini düşünürken neden bazılarının düşünmediğini açıklamada yetersizlikler bulunduğu gibi eleştiriler almıştır (Senem, 2008).

Bir başka sosyal teori de *Çatışma Teorisi*'dir. Bu görüşe göre, kapitalist sistem, farklı sınıflardaki gençleri etkilemektedir. En alt sınıftaki gençler, bu sistem içinde başka bir seçenekleri olmadığından, kendilerini gecekondu bölgelerindeki çetelerde

bulmaktadırlar. Kapitalizmin doğal nitelikleri olan, insanların birbirine yabancılaşması, aralıksız bir yarış içinde çabalamak, ilgisizlik ve duyarsızlık, orta sınıf çocuk suçluluğunu oluşturmaktadır. Çatışma teorisyenleri, sınıfsız bir yapı olan sosyalist toplumlarda görülmeyeceğini iddia etmişlerdir (Kart, 2003).

Ayrıca çatışma teorisi özellikle etnik azınlıklar, yabancılar ve göçmenler gruplar için suçu açıklar. Buna göre, göçmen kişi, birisi anavatanı ve diğeri yaşadığı ülke olmak üzere iki kültür, yani norm sistemi arasındadır. Her ne kadar, göçmenin temel kişiliği anavatanındaki sosyalleşme vasıtasıyla kural olarak oluşmuşsa da, göçmen geldiği ülkenin norm ve standartlarına daha çok yaklaşmak ihtiyacını da duymaktadır. Çünkü kişi, ancak bu şekilde yeni bir sosyal kimlik bulacaktır. İşte çatışma, birbirine karşı olan iki sistemin kültürel norm ve standartlarının dışarıda bırakılmalarının sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Gerçekten de, yabancı bir kültür sitemine gelen kişi, orada hâkim değer sistemiyle karşılaşmakta ve onun normlarına kendi özel daralmış şartları altında karşı koymaktadır. O halde kültür çatışması kavramından, kültürel ve sosyal değerler, amaçlar ve normlar bakımından zihniyet ve düşüncelerin çatışması anlaşılmaktadır (Demirbaş, 2001).

Yabancı suçluluğunu açıklamak bakımından kültür çatışması teorisini genelleştirilemez. Bununla birlikte, bazı suçlarda, örneğin kasden adam öldürme, kasden müessir fiil, ırza geçme ve belirli bazı trafik suçları gibi suçlarda, memleket kültürü tarafından şekillenmiş hareketler görülmektedir. Çatışma yüklü bu hareketler, yabancı işçinin şiddet suçlarında kendi vatandaşını mağdur seçmesine de engel olmamaktadır: Örneğin, kan davası ve namus cinayetlerinde olduğu gibi. Bu bakımdan Türkler tarafından işlenen suçlarda, diğer yabancı işçi gruplarına göre kültür çatışmasının etkisi daha büyüktür. Fakat suçun oluşumu elbette kültürel faktörleri de içermekle beraber, yabancı işçilerin her işledikleri suç kültür çatışmasına bağlanamaz. Kaldı ki, kültür çatışmasının arkasında da değişik davranış nedenleri ve bazı toplumsal ilgiler bulunmaktadır (Demirbaş, 2001).

Çocuk suçluluğu ile ilgili teorik yaklaşımlardan kısaca bahsedilmesine rağmen çocuk suçluluğunun ile ilgili bireysel ve toplumsal etkiler ele alınmadan bu konu yeterince anlaşılır olmayacaktır. Bu nedenle, buradan sonraki bölümde, suç davranışının en önemli kaynağı durumundaki sosyal çevreler olan aile, okul, iş yaşamı, akran

gruplarından ve ekonomik durum, kent yaşamı, göçler ve kitle iletişim araçları gibi ek faktörlerden bahsedilecektir.

#### 1.5.1.1.2 Ailenin Çocuk Suçluluğuna Etkileri

Ailenin etkisi çocuk doğmadan başlayarak, gelişim yıllarının ilk yıllarından ömrünün sonlarına kadar devam etmektedir. Aile için, bireyin dünyaya ilk gelmesinden sonra zorlu ve karmaşık dünyaya adım atacağı ilk kurumdur. İnsan toplumsal bir canlıdır ve toplumsallaşmanın ilk temelini de ailede atar. Çocuklar pek çok ihtiyacını aileden sağlamaktadırlar. Bu ihtiyaçlar genel olarak; bakım, beslenme, sevgi, ilgi, eğitim, kültürel ve sosyal değerlerin kazandırılmasıdır. Aileyi meydana getiren bireyler arasındaki uyum ve sağlıklı ilişkiler, çocuğun psikososyal gelişiminde ve gelecekte sağlıklı bir birey olmasında önemlidir (Yavuzer, 1993).

Çocuk bu kurum içinde model alma, özdeşleşme, kendisine yöneltilen tavır ve davranışlar, uygulanan disiplin yöntemleri yoluyla kişilik özellikleri kazanmakta ve dolayısıyla aile içi şiddetin çeşitli biçim ve boyutlarının, çocukların davranışları, kişiliği ve suça itilmesinde önemli etkileri olabileceği düşünülmektedir (Tekin, 1993).

Başkalarıyla olumlu ilişkiler kurabilmek için çocuklar, saldırganlık eğilimlerini engelleyip onları uygun zamanlarda ve toplumun onaylayacağı bir biçimde ifade etmeyi öğrenmek zorundadır. Ana-baba gösterdiği davranışları ile çocuklarındaki saldırganlığın artmasına ya da azalmasına neden olmaktadır. Öğrenme ve modeli örnek almanın, olumlu sosyal davranışların gelişiminde olduğu gibi, saldırganlık üzerinde de önemli bir etkisi vardır. Araştırmalar, saldırganlık davranışının ödüllendirilmesiyle tekrar meydana çıkma olasılığının arttığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, belli bir durumda öğrenilmiş saldırganlık davranışı, başka durumlara da genellenip yayılabilir (Morgan, 1995).

Bir çalışma da denek olarak iki grup çocuk alınmış, bunlardan birinci gruptakiler oyuncak bir bebeğe sert bir şekilde vurduklarında şeker verilerek ödüllendirilmiş, diğer gruptaki çocuklar ise bebeğe hafif bir şekilde vurdukları zaman ödüllendirilmiştir. Daha sonra her iki gruptaki çocuklar bu deneye katılmayan diğer çocuklarla birlikte oynamışlardır. Oyun sırasında deneye katılmış olan çocuklarda izlenen, diz ya da dirsekle vurma, tekmeleme, çekme, yumruklama, itme ve diğer çocukların sırtına çıkma

gibi saldırgan davranışların sıklığı kaydedilmiştir. Deney sırasında oyuncak bebeğe sert bir şekilde vurdukları zaman ödül alan çocuklar, oyuncak bebeğe hafif bir şekilde vurduklarında ödül alanlara oranla daha fazla saldırgan davranış göstermişlerdir (Morgan, 1995).

Bu benzer yapılandırılmış pek çok çalışma da, ödülün sadece saldırganlığın görülmesini artırmakla kalmayıp, aynı zamanda bir durumda öğrenilmiş olan saldırganlık davranışının diğer durumlara da genelleyip yayılabileceğini göstermektedir. Buna paralel olarak, eğer çocukların belli durumlarda gösterdikleri saldırgan davranış ana babaları tarafından pekiştirilirse, onların bu saldırganlığı bir kişilik özelliği oluncaya değin genellenebilir. Ana babalar aynı zamanda çocukları için saldırganlık modeli örneği de olabilirler. Araştırmalar saldırganlığın öğrenilmesinde modeli örnek almanın etkili bir yol olduğunu göstermiştir (Morgan, 1995).

Aile içindeki ilişkilerin niteliği ve var olan aile ortamı, çocuğun birçok yönden şekillenmesinde belirleyicidir. Kapalı ve yetersiz aile ilişkileri bireyin gelişimi ve kişiliğini etkileyebilmektedir. Burada otorite sorunu ve otoritenin uygulanması önemli etkenlerden biridir. Bireyin sağlıklı ruhsal ve toplumsal bir gelişme göstermesi belli ölçüde var olan otorite ve tutarlı bir disiplinin uygulanması ile gerçekleşir. Yetersiz aile disiplini ve otorite eksikliği sorunları yanı sıra baskıcı anne-baba tutumları, aile içi şiddet ve çocuğun her türlü şekilde istismarı, çocukta anksiyete, düşmanlık duyguları ve suçluluk hislerinin oluşmasına neden olmaktadır. Yavuzer'in cezaevinde suçlu deneklerde yapmış olduğu çalışmada, bu tür çocukların anne babaları tarafından sıklıkla dayakla cezalandırıldıkları ve bu çocukların da daha çok mala karşı suçları işledikleri görülmüştür (Yavuzer, 1986).

Glueck'lar, 200 suçlunun % 95'inin ailesinin çocuklarına verdiği disiplinin dengesiz biçimde ya çok sert ya da çok yumuşak olduğunu saptamıştır. Ayrıca, 500 suçlu, 500 suçlu olmayan gruplar üzerinde yaptıkları çalışmada, suçlu grup ailelerindeki annelerini % 96, babaların da % 94 oranında çok sert ya da çok yumuşak disiplin uyguladıkları, buna karşılık, suçlu olmayan grupta bu tür disiplin uygulamalarının anne oranının % 66, baba oranının da % 65 olduğunu bulmuşlardır (Yavuzer, 1993).

Araştırmacılar, aile ve suçluluk arasındaki ilişkinin incelenmesinde aileye ilişkin iki ana etken üzerinde özellikle durulmaktadır. Bunlardan birincisi parçalanmış aile, ikincisi ise ana baba çocuk ilişkileridir. Ölüm, boşanma, ayrılık ya da terk gibi nedenlerle aile bütünlüğünün bozularak ana babadan birinin ya da her ikisinin birden olmaması durumu “parçalanmış aile” olarak tanımlanır. Parçalanmış aile tek başına suç nedeni olmamakla birlikte, araştırmalar, suçlulukla parçalanmış aile deneyimi arasında ilişkiler olduğunu desteklemektedir. West, Trajanowicz ve Morash tarafından derlenen çok sayıdaki araştırmada ve yine Glueck, Glueck’in yaptığı araştırmaya göre parçalanmış ailelerden gelen suçlu çocukların oranının, suçlu olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksek olduğunu göstermektedir (Uluğtekin, 1991). Resmi suç kayıtlarıyla ailenin parçalanması arasındaki ilişki bulunmasının olası nedenleri arasında suç işlediği belirlenmiş çocuklara yönelik ön yargılar, yanlı tepkiler, genel olarak kabul görmektedir. Yine de bazıları, özellikle babanın olmadığı evlerin, sapan davranışın anahtar belirleyicisi olduğunu ve parçalanmanın, ebeveyn-çocuk ilişkisinin niteliğini azalttığını, bunun da suç olasılığını artırabildiğini düşünmektedirler. Ayrıca, fiziksel olarak parçalanmış evlerin, fiziksel olarak bütünlüğünü koruyan, ancak mutsuz, psikolojik olarak parçalanmış evlere göre daha az sapma ürettiğini gösteren bulgular da vardır (Yalçın, 2003).

Tapan’da ailenin resmi olarak parçalanmış olmasından çok ailedeki gerilim, uyumsuzluk ve çelişkilerin çocukta uyum bozukluğuna yol açtığını belirtmektedir. Terk, boşanma ya da ebeveynlerden birinin ölümü gibi nedenlerle düşmanca tutum içinde olan bir çocuğun belirli bir süre aile atmosferinde yaşamaya önemli gelişmelere ve düzelmelere neden olabilmektedir. Abrahamsen, aile içindeki gerilim ile suçluluk arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır ve dört yıl süren araştırması ile suçlu çocuklar üreten ailelerde, suçlu olmayan kontrol grubuna kıyasla aile içi sağlıklı duygusal koşulların daha çok görüldüğü sonucuna varmıştır. Rutter’in dediği gibi, çocuklarda antisosyal davranışlara ve suçluluğa neden olan, ailenin parçalanması değil parçalanmaya neden olan uyumsuzluk ve anlaşmazlıklardır (Sokullu, 1993)

Aile tarafından reddedilme ya da reddedildiğini algılama suçlulukta önemli bir başka belirleyicidir. Uluğtekin’in çocuk yetiştirme yöntemleri açısından anne baba çocuk ilişkileri üzerine yaptığı araştırmada, reddedici anne baba davranışının çocukta

saldırganlığı artırdığını, bunun kız çocuklarda içe kapanmaya, erkek çocuklarda ise daha çok dışadönük saldırganlığa dönüştüğünü savunmuştur. Andry, ise bir çalışmada araştırmasında suçlu erkek çocukların özellikle babalarından sıcaklık görmediklerini ortaya koymuştur. Bu durum aile içi disiplin ve istismar konusunu gündeme getirmiştir (Cankurtaran ve ark., 2005). Çocuk istismarı ve ihmalinin de çocuğun anti-sosyal davranışına neden olduğunu ortaya koymuşlardır. Çocuk suçluluğu olgularına bakıldığında birçoğunun geçmişinde yaşanmış çocuk istismarı olaylarının bulunduğu ve bunların çocuğu suça yönelten büyük etmenlerden birisi olduğu bildirilmiştir (Uluğtekin, 1991). Windom, 1988'de yaptığı araştırmasında çocuklarında fiziksel istismara uğrayanların ileri yaşlarda daha çok suç işleyip, daha çok tutuklandıklarını saptamıştır. Çeşitli çalışmalarda, şiddet suçu işleyenlerin istismar ve ihmal kurbanı olma oranlarının yüksek olduğunu, çocuklukta istismar edilmenin ileride işlenen şiddet içeren ve içermeyen suçları ayırt ettiğini ancak istismar edilen çocukların çoğunun tümünün ileride istismar eden ebeveyn, suçlu ya da şiddet suçlusu haline gelmediklerini bildirmişlerdir. İstismara bağlı bir diğer önemli sorun da çocukların evden kaçmasıdır. Evden kaçma çocuğun yetersiz toplumsallaşmasına yol açan ana baba davranışlarına karşı, anti sosyal olarak nitelendirilebilecek bir tepkidir. Araştırmalar çocukların istismar edilmesi ile evden kaçma arasında önemli bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır (Yalçın, 2003).

Bağlanma kuramı açısından da ilk on sekiz aylık dönem de bebek temel bağlanmayı gerçekleştirir, çocuk kendini kişilik gelişimi için ikinci evreye hazır hisseder; tam tersine, bu gereksinimler yeterince karşılanmamışsa, çocuk diğer evreleri sağlıklı şekilde geçemeyebilir. Son çocukluk çağına "Çete Çağı" (Gang Age) denir. Çeteler, ortak ilgilere sahip çocukların kendiliğinden oluşturdukları oyun gruplarıdır. Kendi otoritelerini kendileri sağlarlar. Çocuk suçluluğuna, problemliliğe ya da geçiş evresi olarak adlandırılan ergenlik döneminde daha çok rastlanmaktadır. 14 yaş gerek İngiltere, gerekse bazı Avrupa ülkeleri ve ülkemizde en çok suç işlenen yaş olarak belirlenmiştir (Yavuzer, 1993).

Ayrıca annenin varlığına karşı, çocuğa yeterince sevgi iletememesi de anksiyete, aşırı sevgi gereksinimi ya da suçluluk davranışına yatkınlığı getirebilir. Bowlby, karakterin şekillendiği ilk beş yıl içinde anneden ayrı kalmanın çocukta suçlu

kişilik yapısının oluşumunda en büyük etken olacağını ileri sürer. Mala ilişkin suçlardan oluşan deneklerin % 40'ının ilk beş yıl içinde annelerinden ayrı kaldıkları saptanmıştır. Hükümlü gençler üzerinde yapılan bir araştırmada suçlu deneklerin % 46'sının çeşitli nedenlerle anne-babalarından ayrı kaldıklarını, % 22'sinin de parçalanmış ailelerden geldikleri tespit edilmiştir (Yavuzer, 1993).

Çocuk suçlarını belirleyen en belirgin durumlardan biri de diğer aile üyelerinin suçlu davranışdır. Sheldon ve Glueck'in yapmış olduğu çalışmada, çocuk suçluların %87'sinin bu tür ailelerden geldikleri tespit edilmiştir. Yine yapılan bir çalışmada, bir ailenin iki üyesinin suçlu davranış içerisinde bulunması durumunda, ailedeki çocuğun suça karışma olasılığının dört kat daha fazla olacağı belirtilmektedir (West ve ark., 1977). Suçlu anne babalar ile anormal davranış içerisindeki çocuk arasındaki ilişkiyi anlatan iki açıklama vardır: İlki, suçlu anne-babalardan oluşan aileler diğerleri ile karşılaştırıldığında ekonomik açıdan durumları kötüdür. İkinci açıklama ise suçlu anne baba davranışı çocuk için kötü bir örnek oluşturmaktadır. Her iki görüş de birbirine eklenerek çocuğun durumunu etkilemektedir. Aileler çocuklarını genel olarak suça yönlendirmeyebilirler ancak bu anne babaların değer ve görüşleri, çocukların hayat görüşünü etkilemektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi, çocuğun sosyal öğrenme süreci ile model olarak aldığı aile bireyinden, suçu öğrenmesi muhtemeldir (Rojanowicz, ark., 1987).

Aile içerisinde bulunan suçlu fertler üzerine olan; erkek kardeşler, kız kardeşler, anneler, babalar, amca-dayılar, teyze-halalar, büyük baba ve büyük annelerin her hangi bir şekilde suça karışmış olmaları ya da adli işlem görmüş olmaları durumuna bağlı olarak çocuktaki suçluluğu tahmin etmeye yönelik yapılan bir çalışmada; en önemli adli işlem görmüş aile üyesi babadır. Regresyon analizlerine göre, tutuklanmış ya da adli işlem görmüş bir baba çocuk suçluluğunun en önemli öngörücüsüdür (Farrington ve ark., 2001). Suç işleme olgusunun ailelere yerleşmesinde ve bir kuşaktan diğer kuşağa aktarılması ile ilgili farklı görüşler vardır: Çok yönlü risk faktörlerine maruz kalmaya yönelik nesiller arası bir devamlılık vardır. Örnek olarak, her arka arkaya gelen nesil, yoksulluğa, anormal davranışa sahip ailelere, parçalanmış ya da çocuk yaşta kurulan ailelere ve problemli komşuların içerisinde yer almaktadır. Diğer açıklama, dikkate değer bir biçimde çeşitli birleşimler üzerine odaklanmaktadır. Bayan suçlular, erkek

suçlular ile bir arada yaşama ya da evlenme eğilimindedirler. Benzer insanların bir arada yaşaması ya da evlenmesine yönelik iki ana açıklama vardır: İlki sosyal bir araya gelme durumudur. Suçlu insanlar fiziksel ve sosyal yakınlıktan dolayı kendi içlerinden arkadaş seçme eğilimindedirler. Diğeri ise insanlar birbirlerine yakın kişilik ve davranış özelliklerine sahip insanları seçmektedirler. Bu durumda, suçlu anne babaya sahip çocukların orantısız bir şekilde anti sosyal olma durumları kuvvetle muhtemeldir (Rove ve ark., 1997).

Suç işleyen bireyin ailenin kaçınıcı çocuğı olduğı konusundaki araştırmalarda ise İngiltere'de Lees ve Nevvson, Birleşik Amerika'da Glueck'lar, ailedeki büyük ve küçük çocukların ortancalara göre daha az suç işleme eğiliminde olduklarını ileri sürmüşlerdir. Yavuzer (1993)'de araştırmasında suçlu deneklerin %59,9'unun ortanca çocuk olduğuna, dolayısıyla ailelerinde yeterince ilgi ve sevgi görme olasılığının azlığına dikkati çekmektedir. Ayrıca suçlu deneklerin yarıya yakın bölümü anne ve babaları tarafından sevilmekte, ancak anneleri tarafından sevilen suçlu sayısı, babaları tarafından sevilen suçlu sayısına oranla üç kat fazla olmaktadır. Buna ek olarak, normal toplumsal düzene sahip bir aileyi, suçluluk olgusuna karşı ideal bir sigortaya sahip olarak görmekte, hiç bir toplumsal koşulun suçlulukta bozuk aile düzeni kadar etkili olmadığını çeşitli çalışmalarda vurgulanmaktadır (Yavuzer, 1993).



### 1.5.1.1.3 Okulun Çocuk Suçluluğuna Etkileri

Çocuğun aile ile başlayan toplumsallaşma süreci, okul ve arkadaş çevresi ile devam etmektedir. Bu süre zarfında verilen öğretimin yanında, alınacak eğitim, bireyin gelişimi ve kişilik oluşumunda önemli katkıları olacaktır. Victor Hugo, 'Bir okulun yapılması bir hapisanenin kapanması demektir.' sözü ile eğitimin özellikle suçun engellenmesinde önemine işaret etmiştir (Yavuzer, 1986). Okul, eğitim ve öğretimle çocuğa geniş bir ufuk, çok boyutlu düşünme imkânı sağlar ve kişilik gelişimini destekler. Çocuk genellikle, eğitimine paralel olarak, güzel ve doğru karar verebilme fırsatını bulur. İstisnalar dışında, çocuğun eğitimi ve öğretimi ilerledikçe suçtan adım adım uzaklaştığı da unutulmamalıdır (Ok, 1989).

Okul çocuk için, toplum tarafından oluşturulan ilk kendini deneme yeridir. Toplumun örgütlü bir kurumu olarak okulda roller, sorumluluklar ve uyulması gereken yazılı kurallar vardır. Okul, toplumun ve yetişkinlerin çocuk üzerinde doğrudan etkisinin görüldüğü bir ortam oluşturur; böylece toplumsal değerlerin ve normların biçimlenmesine, kısaca toplumsallaşmaya önemli ölçüde katkıda bulunur. Okulun çocuğun toplumsallaşmasında ikinci önemli katkısı, akran gruplarıyla olan etkileşime fırsat tanıyan bir ortam oluşturmaktır. Okul ortamında, yetişkinlerin gözetiminde, akranlarla sürdürülen bazı etkinlikler çocuklarda, işbirliği ve iş bölümüne uymak, başkalarının haklarına saygı göstermek gibi toplumsal davranışlarının gelişimine katkıda bulunur. Grup halinde bir iş başarmak, çocuğun kendine güvenini artırdığı gibi, akranları içinde kendini olumlu ve olumsuz yanlarıyla tanıma olanağına sahip kılar (Uluğtekin, 1991).

Çocuğun aile ile başlayan tüm yaşam boyu eğitiminde eksik kalan noktalar, başarılı bir okul hayatı ile tamamlanabilmektedir. Çocuğun düzenli okula gidebilmesi için, kendisi ile ilgilenen ve takip edebilen aileye ihtiyacı vardır. Öğrenimine bu şekilde devam eden çocuk, düzensiz dış çevreden ilişkisini kesmekte ve oluşan disiplin ortamı yeteneklerinin oluşmasına etken olmaktadır (Erol, 2007). Bu nedenle sadece bilgi aktarma görevini üstlenmiş, eğitime önem vermeyen, çocukların kişilik gelişimlerinin göz ardı edildiği bir sistemde okulun uyumsuz ya da suçlu davranışlarını önleyici fonksiyonu olmayacaktır (Özkan, 1994).

Okul ve suçluluk arasındaki ilişkide iki önemli faktör söz konusudur. Birincisi yetenek eksikliğinden veya öğrenme güçlüğünden kaynaklanan başarısızlık, ikincisi eğitim uygulamasından uzaklaşmak yani okula devam etmemektir (Erbaş, 2003). Kanada'da okullar üzerine yapılan bir çalışmada, anket yöntemi kullanılarak, toplam 962 öğrenciden alınan okul verileri ile suç seviyeleri karşılaştırılmış, yüksek not alan (90-100 arası) çocukların neredeyse tamamına yakınında her hangi bir suç durumuna rastlanmamıştır. Ancak 50 puanda düşük not alan (başarısızlık notu) çocukların %40'ında yüksek seviyede suçluluk, %33,3'ünde ise daha düşük seviye suçluluğa saptanmış ayrıca %26,7'sinde ise hiç suça rastlanılmamıştır. Bu verilerden yola çıkılarak suçluluk ile okul başarısızlığı arasında ilişki olduğu vurgulanmıştır (Joanne ve ark., 1997). Türkiye'de yapılan çeşitli çalışmalarda da eğitim ile suç olgusunun ters orantılı olduğu işaret edilmektedir. Güleç ve arkadaşlarının 1998 yılında, güvenlik birimine gelen getirilen çocuklardan toplam 25152 çocuğun eğitim durumları üzerine yaptığı çalışmada; bu çocukların %75,2'sinin ilköğretim ve altı eğitim seviyesine sahip olduğu ve bunların en çok mala karşı suçlardan (%50,3), %19,7'sinin ortaokul mezunu olup en çok şahsa yönelik suçlardan (%44), %5,1'inin ise lise mezunu olup bu grubunda en sık şahsa yönelik (%40) ve devlete yönelik suçlardan (%40) tutuklandıklarını tespit etmişlerdir (Güleç ve ark., 2002). Okul başarısızlığı, çocuğun gerek okulla ilgili diğer anti sosyal davranışlara yönelmesinde, gerekse suça yönelmesinde önemli bir göstergedir ve öğrencilik yaşamı boyunca artarak devam eder. Çocuğun okulda başarı oranı düştükçe, suçlu olma olasılığı artmaktadır (Sevük, 1998.).

İkinci önemli faktör olan okuldan kaçma geçmişi ile suç arasında oldukça güçlü bir bağlantı vardır (Francine ve ark., 2000). Okuldan kaçma durumları okul başarısızlığı ile ilgili durumlardan biridir. Okuldan kaçan çocuklar, okulda olması gereken süre içerisinde evine dönemeyeceğinden vaktini okul dışındaki çevrede ya da arkadaş grubu ile birlikte geçirmektedir. Bu durum çocukların okul dışındaki olumsuz gruplara katılımını ve suç işleme biçimlerini daha çabuk öğrenmelerini hızlandırmaktadır. Yine toplam 962 okul öğrencisi üzerinde yapılan bir çalışmada, okuldan kaçtığını belirten çocuklardan %65,2'sinin yüksek seviyede suçla ilişkisi olduğu saptanırken, %25'nin hiç suç olgusuna karışmadığı saptanmıştır

Cohen'e göre, okul sistemlerinde genellikle alt sınıf çocuklarının başarısızlığı yaşanır. Böyle bir durumda bu çocukların kendilerine güvenlerinin kaybolması ve reddedilme duygularında artış görülür. Bu durum okulu terk etme ve suçlu arkadaş gruplarıyla birlikteliği getirir. Bu gruplarda orta sınıf standartlarına ve sembollerine artan düşmanlık gelişir ve gruplar zaman içinde çete örüntüsü içinde suçlu davranışları geliştirirler. Bu teori özellikle çocukların okul başarısızlıklarına vurgu yapmaktadır. Okul başarısızlığı ve okulu terk etme suça yönelecek çocuk çetelerinin oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Bal, 2004).

#### 1.5.1.1.4 Akran Gruplarının Çocuk Suçluluğuna Etkileri

İlk çocukluk dönemi ile başlayan arkadaşlık, çocuğun okula başlamasıyla daha da genişler. Çocuk zamanının büyük bir kısmını arkadaş grubu ile geçirir. Bu grup içerisinde kendini değerlendirir ve arkadaşlarının saygı ve beğenisini kazanmak için grubun tutum ve davranışlarını en üst düzeyde yapmaya çalışır. Bu özellik ergenlik döneminde daha da belirginleşir (Polat, 2006). Ergenin bir grup tarafından kabul görmesi; onun kimliğini bulabilmesinde, toplumda yer edinebilmesinde geçireceği aşamalar için gereklidir. Bu çağ ergenin hem toplumsal nitelik kazandığı, hem de kişiliğini kazandığı bir arayış dönemidir. Bu arayışın özünde topluma uyum sağlama isteği ve onay görme gereksinimi yatmaktadır. Toplumsal uyumun ölçüsü ise, bireyin çevresindeki kişilerle ilişkiler kurup sürdürülebilmesi, grup çalışmasına katılabilmesi, yapıcı olması, sorumluluk yüklenebilmesi ve birlikte yaşamın getirdiği kurallara uyabilmesidir. Bu, zamanla oluşan bir süreçtir (Ulak, 1993). Bu anlamda arkadaş grubunun ergen üzerinde etkisi büyüktür. Genç kendini grubun oluşturduğu kurallara uymak zorunda hissetmektedir. Kişi, grubun davranışı yanlış bile olsa dışlanma korkusu ile gruba uyma yoluna gidecektir. Bundan dolayı yetersiz aile ilişkileri olan çocuklar, özellikle çete gruplarına kendilerini daha çok ait hissederek, olumsuz davranışları grubun kurallarına uymak adına rasyonelleştireceklerdir (Sutherland, 1947).

Çocuğun suçluluk davranış seviyesi ile herhangi bir suçlu akran grubuna dahil olma arasında güçlü bir bağ vardır (Warr, 1993). Suçlu çocuk, kendisinin suç işlemesine ortam hazırlayabilecek suçlu akran grubunu mu araştırmaktadır? Yoksa suçlu arkadaşların, çocuğun davranışına olumsuz etkileri mi vardır? Sorularına yönelik iki yaklaşım vardır: *Farklılıkların Birleşmesi teorisine* göre, akran birlikteliği davranış ve

inançların öğrenilmesi ve benimsenmesi için çevre oluşturmaktadır (Sutherland, 1947). Bu yüzden akran grubuna dahil olan bir çocuğun, grubun inanç ve davranışlarına entegre olması daha kuvvetle muhtemeldir. *Sosyal Kontrol Teorisine* göre ise, sosyal kontrolün zayıflığından dolayı, suçlu olan çocuk, suç işlemek için diğer suçlu çocukları araştıracaktır (Hirschi, 1969). Bazı yazarlar ise her iki teoriyi de içeren bir görüşle konuya yaklaşmaktadır: Suçlu akran grubu, suçu benimsetme eğilimindedir ve suçluluğu artırma eğilimindedir. Yani, bir kişi ne kadar suçla iç içe olursa, o kişinin suçlu gruba dahil olması o kadar kuvvetle muhtemeldir (Joanne ve ark., 1997). Konu ile ilgili yapılan bir çalışmada, beklendiği gibi akran grubunun suçluluk seviyesi, öğrencilerin suçluluk seviyesi ile ilişkili bulunmuştur. Suçlu arkadaş gruplarını bildiren çocukların, %68,9'unun kendileri de yüksek seviyede suçlu çıkmıştır. Tersine bakıldığında da suçlu akran grubuna dâhil olmadığını bildiren çocukların da sadece %3,4'ünün suçlu olduğu görülmüştür (Elliot, 1978).

#### **1.5.1.1.5 Ekonomik Durumun Çocuk Suçluluğuna Etkileri**

Çocuğu suça iten önemli nedenlerden biri de ailesinin ekonomik durumudur. Yoksulluk da yaşamın yanlış değerlendirilmesine yol açabilir. Yoksul bir ailenin çocuğunun aile dışında toplumsal önyargılarla karşılaşma olasılığı fazladır. Çocuk ailesinin sırtındaki yükü hafifletmek için küçük yaşta çalışıp para kazanmak zorunda kalabilir. Söz konusu koşullarda yaşayan bir çocuk, durumu kolaylıkla yanlış değerlendirip üstünlüğe götüren yolun para kazanmak olduğunu düşünebilir (Adler, 2003). Endüstri toplumlarında oluşan rekabet ortamında meydana gelen ahlaki çöküş ile birlikte gelişen kazanç elde etme hırsı, bencil bir toplum yapısı oluşturmaktadır. Böylece insanlara ve onlardan gelecek olan yardımlara karşı yabancılaşmış gençlerin suça yönelme olasılıkları artmaktadır (Dereli, 2000).

Yoksulluk, suç üzerinde dolaylı ve doğrudan etkili olmaktadır. Bu ekonomik sistem bazen büyük bunalımlara neden olmakta ve bunun sonucunda en büyük suç nedenlerinden biri olan işsizlik ortaya çıkmaktadır. Ekonomik koşullar ailenin parçalanmasına ve ahlaki değerlerini yitirmesine de neden olmaktadır. Bonger, bu etkenlerin değişik türden suçlar üzerinde etkili olduğunu, fakat özellikle küçük suçlarda daha etkili olduğunu söyler (Yavuzer, 2001). Fakirlik, ekonomik yaşam şartları, iyi beslenememe, barınamama gibi olumsuzluklara yansır, kalabalık aile, yetersiz oda

sayısı iç içeliği ortaya çıkarır, bu da aile çatışmaları, iletişimsizlik, çocuklara yönelik şiddet, ilgi ve sevgi azlığı, mevcut disiplinin dengesiz olması şeklinde çocuk suçluluğuna zemin hazırlamaktadır (Dereli, 2000).

Glueck'in, 2000 suçlu çocuk üzerinde yaptığı araştırmada, bunların ailelerinin %76'sının ekonomik olarak yardıma muhtaç olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Burt, İngiltere'de yaptığı çalışmalarda suçlu çocukların %19'unun çok yoksul olarak nitelendirilen sosyal sınıflardan geldiğini, suçluların %37'sinin de orta derecede yoksul sınıflardan geldiğini belirlemiştir (Erkan, 1995). Ülkemizde ise, Erkan (1995)., araştırmasına katılan suçlu çocukların %11,5'inin çok fakir, %37'sinin fakir ve %51'inin orta halli olduğunu belirtmiştir. Tüzün (1995), çocuk suçluluğu ile sosyo-ekonomik düzeyin düşük olması arasında önemli bir ilişki belirlemiştir. Kart (2003) yaptığı araştırmasında, araştırmaya katılanların %21,7'si babası işsiz olduğunu, %15,2'si ailesinin aylık gelirinin 0–200 milyon lira (araştırmanın yapıldığı dönemde asgari ücret 240 milyon lira'dır) olduğunu, %39'u ise 200–450 milyon arasında olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Tüzün (1995), Özkan (1995), Türkeri (1995), Özkök (1996), Elibol (1998), Işık (2003), Kunt (2003), suç işleyen çocukların büyük çoğunluğunun ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyinin düşük seviyede olduğunu belirlemiştir (Demirhan, 2007).

Genel olarak suçu ekonomik duruma bağlayan teorilerin de önemli eksiklikleri vardır. Suçu sadece gelir durumu düşük sınıflara özgü bir davranış olarak görmek yanlıştır. Bugün ortada hiçbir sebep yokken zengin insanların bile adam öldürdüğü, hatta vergi kaçırma gibi bazı suçların çoğunlukla zenginler tarafından işlendiği bilinen bir gerçektir. Suçun nedeni olarak görüldüğü ve alt kültür mensuplarında bulunduğu iddia eden, tatminsizlik ya da bunalım, kendisini gerçekleştiremeyen üst sınıf mensuplarında daha fazladır. Çünkü alt sınıflarda kişiyle ilgili böyle bir beklenti olmayabilir, fakat üst sınıflardaki her şeye sahip, toplum içinde etkili bir statü olan anne ya da babanın çocuklarıyla ilgili beklentisi çok daha yüksek ve bu beklentiye cevap veremeyen çocuğun bunalım ya da tatminsizliği çok daha yoğundur. Kaldı ki, alt kültür gruplarından çıkıp üst kademelere gelmiş insan sayısı da az değildir. Bu eleştirilere rağmen, suçu fırsat eşitsizliklerine bağlayan sosyal yapı teorileri oldukça fazla taraftar bulmuştur (Kart, 2003).

#### 1.5.1.1.6 Kentleşme ve Göçlerin Çocuk Suçluluğuna Etkileri

Tönnies, Durkheim, Burkley, Tarde gibi bilim adamları şehirleşmenin suçu artırdığı kanaatine varmışlardır. Şehirleşme ile sosyal kontrol mekanizması işlevini yitirmektedir. Genellikle suçun köy ve küçük şehirlere göre büyük şehirlerde daha fazla işlenmekte olduğu saptanmıştır. Şehirleşmeyle özellikle cebir şiddet suçları azalırken mala yönelik suçlar artmaktadır. Büyük şehirlerde kazanç sağlayan mala yönelik suçlar için olanaklar ve suçların gizli kalma olasılığı daha fazladır. Ayrıca toplum baskısı iyice azalmıştır. Bu yüzden kent yaşamında suçluluk oranları daha fazla olmakta, küçük yerleşim birimlerinde ise polisin daha az etkili olmasına rağmen daha az miktarda suç oranına rastlanmaktadır. Yapılan çalışmalarda suçluların daha çok şehirlerde yaşayıp şehirlerde suç işledikleri görülmüştür. Kırsal kesimde daha çok ilk kez suç işleyenlere rastlandığı halde, büyük şehirlerde suç tekrarı oranları daha fazladır (Hancı, 1999) Bunun nedenlerini ele alan birçok araştırmada olduğu görülmektedir.

Bazı araştırmacılar, nüfusun bölgesel dağılımı, iç göçler, kentleşme gibi nüfus hareketleriyle suçluluk ve suç türleri arasındaki ilişki üzerinde durmuşlardır. Demografik etkenlerin ekonomik ve kültürel sorunlarla iç içe bulunması, suç olgusunu ortaya çıkarmakta ve suçluluğun artışına neden olmaktadır. Araştırmalar genellikle göstermiştir ki, çocuğun çoğu zaman dışarıdan göç edenlere karşı kentlilerin önyargıları yüzünden soyutlanması, yeni bir sosyo-ekonomik ve kültürel sisteme uyum göstermemesi, az ya da çok ağırlıkta suçlar işlemeye yönelmesini kolaylaştırmaktadır (Yavuzer, 2001).

Bu açıklamayla paralel olarak, Hancı (1996), yaptığı araştırmasında gecekondulaşmanın yoğun ve sosyo-ekonomik düzeyin düşük olduğu şehir bölgelerinde oturan çocuklarda suçluluk oranının daha fazla olduğunu belirlemiştir. Yavuzer, araştırmasında 214 suçlu çocuktan %27'sinin, mala ilişkin suç işleyenlerin de %42'sinin, aileden koparak büyük kentlerde suça yöneldiğini ortaya koymuştur. Aynı şekilde Erkan (1995), araştırmasındaki 200 çocuğun % 98'inin ailesinin son yirmi yıl içinde İstanbul'a göç ettiğini belirlemiştir. Tüzün (1995), Özkan (1995), ailenin göç olayını yaşaması ile suçluluk arasında önemli ilişki bulmuştur. Ayrıca Elibol (1998), ve Kunt (2003) suçlu çocukların bir bölümünün ailesinin göç olgusundan etkilendiğini belirlemiştir.

Ayrıca kentleşme özellikle gelenek-göreneklerin zamanla kaybolmasına neden olur. Kent yaşamı geleneksel davranış ve ilişkileri yeni koşullar içinde eritmekte ve kişileri çok sayıda roller içine itmektedir (Özçeşmeci, 1999). Kırsal kesimlerdeki topluluklarda bireyin ortak davranış kurallarına uygun olmayan hareketlerini denetleyen örgütlenmiş denetim mekanizması olan toplum mevcuttur. Herkes birbirini tanımakta, akrabalıklar ve dostluklar karşılıklı ilişkiler nedeniyle iyi karşılanmayan davranışlar hemen tespit edilmekte ve ayıplama, kınama, topluluk içine kabul etmeme, söylentiye alma suretleriyle yaptırımını göstererek bireyi denetlemektedir. Kentlerde ise, mekanizma yerini resmi örgüt ve organlara bırakmaktadır (Balo, 1995). Bu otorite karmaşasını aşmak yetişkinler için bile oldukça zorken çocuklar için durum daha da karmaşık bir hal almaktadır.

Kırsal kesimden kentlere göç eden ailelerin çocukların geldikleri çevre ile kent yaşamının kültürü arasındaki belirgin çatışmayı içlerinde daha fazla duymaktadırlar. Çocuklar için kentleşme, göçten doğan sorunlar ve bunların neticesi olarak doğan suçlarda az değildir. Zira sürekli davranış kuralları öğrenen çocuk, çevre değişikliği sebebiyle yeni kurallar öğrenmek zorundadır. Bunun yanında şehir hayatında yeni arkadaşlar bulmalı ve konuşma dilini geliştirmelidir. Eğer bu görevler tamamlanamaz ise toplumsallaşma süreci sekteye uğrayacaktır. Bu durumda çocuk yalnızlaşacak, sonra uyum sorunları meydana gelebilecek ve giderek suçlu çocuk statüsüne yaklaşır duruma çocuğu yavaş yavaş sürüklemektedir (Balo, 1995).

Hane içi üretimle hayatını devam ettirmeye çalışmış olan, yeni göç etmiş aile, hane içi üretimi bırakmak zorunda kalmaktadır. İş bölümü, uzmanlaşma ve para ile mücadele temelinde hizmet veren şehir hayatına dâhil olduklarında köydekine oranla paraya çok daha fazla ihtiyaç duymaya başlamaktadır. Köyden gelen aile reisi vasıfsızdır. Vasıfsız işçilik de gelişmiş toplumlarda yeterli gelir ve sürekli çalışma imkânı sağlayan bir özellik değildir. Kentin yaşama standartlarının altında ve çoğunlukla da hizmet sektöründeki bu işleri her göç eden aile reisinin bulabilmesi de her zaman mümkün olmamaktadır. Bulunan çözümlerin en belli başlıları kadın ve çocukların çalışma hayatına girmesidir. Bu da aile hayatında kişilerin rol değişimlerine, zorluklara ve uyum bozukluklarına yol açmaktadır. Köyden gelen kadın da vasıfsız olduğu için erkeğin yaşadığı zorluklarla karşılaşmakta, buna bir de bazı yörelerin

kadınının büyük şehirde yaşıyor olsa da dışarıda çalışmasına için verilmemesi eklenince, mecburen çocukların çalışma hayatına girmek zorunda kalması problemi gündeme gelmektedir. Ailenin çocuklarından birinin çalışma hayatına başlaması, diğer çocuklara da uygun zemin hazırlamakta bir süre sonra diğer çocuklar da çalışma hayatına girmektedir (Yalçın, 2003).

İtalya'da sosyolojik etkenler üzerinde duran çok sayıda kriminolojik araştırmadan biri de Bondini'nin, Cenova Buon Pastore Çocuk İslahevi'nde kontrol altında tutulan 62 kız çocuk üzerinde yaptığı araştırmadır. Araştırmaya göre, yaşları 15–17 arasındaki bu kızların yarısı başka yörede doğup oraya göç etmişlerdir. Bondini, bu çocukları iç göçlerin davranışlarda yaptığı değişiklikler, cinsiyet, yaş, sapan davranışlara neden olan etkenler, aile ve aile dışı çevrenin etkisi, öğrenim düzeyi ve zekâ yönünden incelemiştir. Bu incelemeye dayanarak, suçlu çocuğun davranışıyla çevre değişikliğinin etkileri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için, "Çocuklar, uyumsuzluk yönünden değil, yaşları nedeniyle yeni çevrenin etkilerine daha açık olduklarından bu çevreye uymak için suça yönelmektedirler. Yani çocuklardaki suçluluk olayı toplum düzenine karşı koyma değil, tersine topluma uyma çabasıdır." tezini ileri sürmüştür (Özçeşmeci, 1999).



### **1.5.1.2 Bireysel Nedenler**

Çocuk suçluluğunun bireysel nedenleri biyolojik ve psikolojik yaklaşımlarla açıklanmaktadır.

#### **1.5.1.2.1 Biyolojik Yaklaşımlar (Suçun Fiziki Ve Biyolojik Yanı)**

##### **1.5.1.2.1.1 Fiziki Coğrafya (Ekolojik Görüş)**

Kartografik (coğrafi) suç sosyal koşulların gerekli ifadesi olarak görmekte beraber, coğrafi faktörlerin de suçlu davranış üzerinde etkilerinin olduğunu ileri sürmektedir. Bu faktörler, iklim (sıcaklık, nem, barometrik basınç), topograf, doğal kaynaklar ve yerleşimdir. Bu yaklaşım, bazen ekolojik görüş olarak da belirtilir (İçli, 2004).

Fiziki çevrenin kriminolojik önemi, esaslı olarak ülkenin iklimi bakımından, hava ve mevsimler üzerine araştırılmıştır. Quetelet, Guerry de Champneuf, Lombroso, Feri, Aschaffenburg ve diğerleri, Fransa, İtalya ve Almanya’da mala karşı suçların soğuk yerlerde ve kışın artmasına karşın, sıcak yerlerde ve sıcak aylarda kişilere karşı suçların daha sık olduğu istatistiksel olarak ortaya koymuşlardır (Demirbaş, 1994).

Wolfgang, 1948–1952 yılları için Philadelphia’da cinayet üzerine yaptığı araştırmada, soğuk ve sıcak aylar arasında önemli bir fark saptayamamıştır. Eski yazarların çalışmalarına esas olan şartlar, mevcut istatistiklerde ne açıkça ispat edilebilir, nede çürütülebilir niteliktedirler. İklim ve coğrafi durum, fizyolojik fonksiyonları ve kültürel yapılanmayı etkileyebilir ve dolaylı yoldan suça etki edebilir (Demirbaş, 1994).

##### **1.5.1.2.1.2 Suçu Beden Yapılarındaki Farklılıklara Dayandıran Teoriler**

İlk olarak Giambattista della Porta (1535–1615), insan fizyonomi okulunu kurarak, insan davranışları ile yüz özellikleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Ona göre, hırsız, geniş dudaklı ve sert bakışlıdır. Porta’nın görüşleri aşağı yukarı 200 yıl sonra, İsveçli Johann Kapsar Lavater (1741–1801) tarafından tekrar ele alınmıştır. Tüm bu görüşler Fransız Joseph Gall (1758–1828), Johann Kapsar Spurzheim (1776–1832) ve Charles Caldwell (1772–1853) tarafından ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Onlara göre,

beyin dokusu ve hücreleri ile beyindeki girinti ve çıkıntılar, insan davranışını düzenler (Adler, 1991).

Beden yapısı ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler konusundaki düşünceleri ilk sistemleştiren Dr. Gall'dir. Prenolojinin (kafatası bilimi) kurucularından Dr. Gall, kişilik ile ilgili çeşitli özellik ve fonksiyonların beyinde belirli merkezleri olduğu şeklinde bir varsayımı kabul etmiş ve bütün beyinin topografyasını çıkarmıştır. Beynin bu merkezlerinin kafatasına da etki yapıp, orada da bir takım çıkıntı veya girintilere yol açacağı tabii sayılmıştır. Avusturyalı bir anatomi uzmanı olan Dr. Gall, yaşamının yirmi yılını akıl hastaları ve mahkûmlar arasında dolaşp, onların kafa şekillerini çizerek geçirmiştir. Buna göre kafatasının arka kısmında belirli bir çıkıntı olanların maddi zevklere düşkün; alınlarının yukarı kısmı çıkıntılı olanların ise, mal ve mülkiyet arzularının kuvvetli olduğu ileri sürülmüştür (Demirbaş, 1994).

### 1.5.1.2.2 Psikolojik Ve Psikiyatrik Teoriler

Psikolog ve psikiyatristler suç davranışını ele alırken bireyin bazı temel davranışlarına odaklanmaktadır fakat suçun bireysel görünümü konusunda aynı fikirde değillerdir. Bazı psikologlar anti sosyal davranışa psikoanalitik perspektif yaklaşımını kullanmaktadır ve odak noktaları ilk çocukluk deneyimlerinin kişilik üzerinde bıraktığı etkidir. Diğer bir ekol olan davranışçılar ise sosyal öğrenme ve davranışın etiketlenmesinin suçlulukta önemli rol oynadıklarını savunurlar (İçli, 2004). Psikolojik teoriler suçun bireyde ortaya çıkmasıyla ilgili farklı görüşlere sahip olsalar da, hepsi suçlu profilinde psikopatolojik bulgular olduğunu kabul etmektedir. Bu teorilere göre suçlular 'uyumsuz', 'patolojik' kişiler oldukları için suç davranışında bulunmaktadır (Kaner, 1992).

Kaner'e göre psikolojik teoriler insanların temelde kişilik özelliklerine odaklaşmakla birlikte sosyolojik, biyolojik, kültürel ve çevresel faktörlerin davranış üzerindeki etkilerini yadsımaz; ancak bu dışsal faktörlerin etkilerini bireylerin yerleşmiş olan yapılarının içinde ele almaktadır (Kaner, 1992).

#### Psikanalitik Teoriler:

Çocuk suçluluğunu açıklamaya yönelik yaklaşımların çoğu, kurucusunun Sigmund Freud olduğu psikanalitik teoriye dayandırılmaktadır. Freud'a göre, insan doğası saldırgandır. Bu nedenle saldırganlık öğrenilmez, temelleri erken çocukluk deneyimlerinde şekillenir. Freud'dan başlayarak tüm psikanalitik teorilerde de, sadece saldırganlıkta değil kişilik oluşumunda da erken çocukluk döneminin kritik bir dönem olduğu vurgulanmaktadır. Freud, aynı zamanda, her insanın içinde suç işleme eğilimi olduğunu; ancak sosyalizasyon süreci yaşadığımız dönemde bu eğilimleri kontrol etmek için güçlü ve etkili içsel bir kontrolün geliştiğini ileri sürmüştür (Reid, 2006). Çocuğun, ilk deneyimleri sırasında bir takım zorlamalarla karşı karşıya kalmasıyla, yakınlarının tepkilerinin onun çeşitli davranış şekillerini benimsemesine yol açtığından bahsedilmektedir (Kozanoğlu, 2001).

Freud suç davranışını insan kişiliğinin yapısını oluşturduğunu ileri sürdüğü üç ögenin –id, ego ve süperego- özellikleri ile açıklamaktadır. Freud'a göre id, dinamik, güçlü ve agresiftir. İsteklerinin hemen yerine getirilmesini ister. Ego organizmanın

gerçek dünya ile ilişki kurmasını sağlar. İd'in isteklerini sınırlayarak onun toplumla uyum içinde yaşamasına yardımcı olur ve id ile süperego arasındaki dengeyi kurmaya çalışır. Süperego ise çocuğa basta anne-baba olmak üzere çevresinden aktarılan ve ödül-ceza uygulamalarıyla pekiştirilen geleneksel değerlerin temsilcisidir. Zayıf bir ego id'in her istediğini yerine getirerek suça neden olmaktadır. Ayrıca süperegoda yapısal bozukluklar bulunması durumunda, dengesiz bir yapı oluşmakta, bu da davranışı etkileyerek çocuk suçluluğuna neden olmaktadır (Geçtan, 2003).

Freud'a göre, kişilik gelişiminin belirli dönemlerinde oluşan herhangi bir travma, çocuğun kişiliğinde de hasarlara yol açacak, bu da ilerleyen yaşlarda psikolojik sorunlara neden olacaktır. Örneğin, çocuklarını ihmal eden, reddeden, sevgiden yoksun bırakan, gereksinimlerine duyarlı olmayan ebeveynler çocuklarının süperegolarının gelişiminde soruna neden olurlar ve daha önce de ifade edildiği gibi id kişiliğe hâkim duruma geçerse bu durumda birey anlık hazlar peşinde koşabilir, başkalarının gereksinimlerine duyarlı olmayabilir, duygularla iliksisini kesebilir. Saldırgan ve impulsif olabilir, psikotik semptomlar geliştirebilir (Kaner, 1992).

Ayrıca psikanalitik kurama göre, suçluda ödipal dönemden kaynaklanan ve bilinç dışına itilmiş suçluluk ve günahkârlık duygularının bilince yansımalarının kontrol edilmesi için ceza görme isteği oluşabilir. Kişi bu duygularından arınabilmek amacıyla yakalanıp cezalandırılmak istemekte ve suç işlemektedir. Başka bir ifade ile suçluluk duygusu suçtan önce vardır ve bu duygu nedeniyle kişi suç işlemiştir. Bilinçaltı bu suçluluk duygusunun gerçek bir suça yol açması savunma mekanizması olarak kullanılır (Kozanoğlu, 2001).

Psikanalitik görüş her dönemde insanları etkilemiş ve çok sayıda yandaş bulmuş olmasına rağmen, suçu sadece dürtü ve güdülerle açıklamaya çalıştığı ya da suçluların "yakalanmak için suç işlediği" gibi düşüncelerinden dolayı inandırıcı bulunmamış ve eleştirilmiştir (Kart, 2003). Ayrıca Freud'cu açıklamaların çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. Çünkü ruhsal yapıdaki bu dengesizlikler yalnızca suçlulara özgü değildir. Suçlu çocukların çoğu, yetişkin suçlu olmamaktadır. Albanese (1985), süperegonun gelişiminin, altıncı ya da yedinci yaşın sonunda tamamlandığını bu nedenle eğer Freud haklıysa suçlu çocukların yaşamlarını suçlu yetişkinler olarak sürdürmeleri gerektiğini ileri sürmüştür. Psikanalitik kuram, bu soruların yanıtlarını

vermede yetersiz kalmaktadır. Ayrıca bu kuram suçun neden bazı durumlarda işlendiğine ama bazı durumlarda işlenmediğine kesin bir açıklama getirememektedir (Dereli, 2000).

### **Bilişsel Gelişim Teorileri:**

Hoffman (1984), suç davranışlarını açıklayan diğer bir yaklaşımın “Bilişsel Gelişim Kuramı” olduğunu belirtmektedir. Bilişsel ve ahlak kuramlarını geliştiren Piaget ve Kohlberg aslında suçu açıklamaya yönelmemişlerdir. Ancak ileri sürdükleri gelişim dönemleri ile anti-sosyal davranışlar arasında önemli ilişkiler bulunmaktadır (Nalbant, 1993).

Piaget'e göre insan zekâsının temelinde yatan zihinsel işlemler yasa bağlı evreler boyunca ilerler. Ahlaki gelişim de bu gelişime paralel olarak oluşmaktadır. Piaget, ahlaki bir kurallar sistemi olarak kabul etmektedir. Piaget'in ahlak dönemlerinin ilk basamağı ahlaki gerçeklik (baskı ahlaki evresi / görev ahlaki) evresini (2-7 yaş) kapsamaktadır. Bu evrede çocuk yetişkinlerin koyduğu kurallara sıkı sıkıya bağlıdır. Ashında çocuk yaptığı bir davranışı neden yaptığını ya da yapmaması söylenen davranışları neden yapmayacağını farkında değildir. Piaget'in ahlak gelişim evrelerinin ikincisi de; özerk ahlak (karşılıklı ahlak/hayır ahlaki) evresidir. Bu evrede çocuk 7-12 yaşlarındadır ve ahlak anlayışını gündelik davranış kalıplarında uygulamaya geçmiştir. Kuralları içselleştirmeye, kendi ilişkilerinde kuralları anlamlandırmaya başlamaktadır. Vicdan kavramının oluşmaya başladığı bu evrede çocuk, düşünme, muhakeme etme yeteneğini geliştirmekte, kendi bakış açısından kurtulup karşısındakinin bakış açısından bakmayı öğrenmektedir. Toplumsal yaşamda var olabilmek için kurallara uymak gerektiğini öğrenen çocuk; yalan söylemez, çünkü yalan söyleyene güvenilmeyeceğini bilmektedir. Piaget'in çalışmaları doğrudan çocuk suçluluğuyla ilişkili olmamakla beraber; çocuğun toplum halinde yaşaması gerekli olan karşılıklı saygı ve kurallara uyma gibi ahlaki gelişiminin oluşmadığı durumlarda çocuğun suça eğiliminin artacağı da ortadadır (Öter, 2005).

Piaget'in çalışmalarını biraz daha ilerleten Kohlberg'in “Ahlak Evresi Kuramı” ahlak evrelerini üç düzey ve altı evre olarak genişletmiştir. Kohlberg'in ahlaki gelişim teorisine göre çocuk suçluluğu, ön ahlaksal döneme ulaşamamış olmakla

açıklanmaktadır. Bu dönemde çocuk ceza korkusundan dolayı kurallara uymaktadır. Kurallara uymada başarısızlık, bir takım olumsuz deneyimlerle veya bilinçli olarak ne pahasına olursa olsun kişisel tatminle açıklanabilmektedir (Maguire ve ark., 2002).

### **Psikososyal Teori:**

Çocukluk döneminden çok ergenlik dönemindeki gencin temel amacının bireysel özdeşlik duygusunu yani kimlik duygusunu kazanmak olduğunu söyleyen Erikson'a göre kimlik; eskiden çekirdek durumunda var olan kimlik duygusu ile şimdi gelişmekte olan ve toplumsal anlamlarda kazanılan kimlik duygusunun bütünleşmesidir. Erikson'a göre, kimlik arayışı, kişinin "ben neyim?", "ben kimim?" sorularına daha açık yanıtlar bulmasıdır (Allen, 2000).

Çocukluk döneminde çevresi tarafından reddedilen birey, kendini değersiz ve yetersiz bulacağından, ergenlik döneminde sosyal uyumu daha zor, yaşlılarından uzak ve yetişkinlere karşı çıkan özelliklere sahip "ters kimlik" geliştirecektir. Bu gençler, hayatlarında da toplum tarafından saygı ile karşılanan kişiler tarafından kabul edilmemekte, yanlış, istenilmeyen rol ve davranışları benimsemektedirler. Birlikte ortak toplumsal normları reddettikleri gibi yine ortak suçlu alt kültürün parçası haline gelirler (Kozanoğlu, 2001).

### **Suç Antisosyal Kişilik Bozukluğuna Dayandıran Görüşler:**

Antisosyal kişilikteki bireylerin, sorumluluk, ahlak ve başkalarını düşünme hisleri çok azdır. Antisosyal davranışları nedeniyle sık sık karakollara düşerler, kurdukları ilişkilerde kısa sürede aldatıcı olurlar, gördükleri deneyimlerden ve cezalardan ders almazlar, kavgacılık, sahtecilik, hırsızlık, alkol, psikoaktif maddelere düşkünlük göze çarpan özellikleridir. Genellikle suçluluk duygusu hissetmezler, pişmanlıkları olsa bile yüzeysel ve geçicidir. Denetimsiz, atak, saldırgan davranışlar gösterirler. Dıştan gelen engel ve yargılara aldırılmazlar. Tüm bu özellikleri kişilik bozukluğun suçluluktaki rolünü kanıtlar görünmekle birlikte, anti-sosyal kişiliklerin neden geliştiğini açıklayan iyi desteklenmiş bir kuram bulunmamaktadır. Muhtemelen birçok kuram söz konusudur ve bunlar bir vakadan diğerine değişebilir (Kart, 2003).

Yukarıda bahsedilmiş olan görüşler kendi içlerinde tutarlı olsalar da metod açısından da oldukça yetersizdirler. Sayıca çok az suçlu ile görüşmüşlerdir. Bunların büyük çoğunluğu cezaevlerinde bulunan, yetişkin, ısrarlı erkek suçlulardır. Herhangi bir kontrol grubu bulunmaması nedeni ile sınırlılıkları bulunmaktadır.

Belirtildiği üzere suç davranışı üzerine geçmişten günümüze birçok teori ortaya konulmuştur. Suç davranışı üzerine geliştirilen bu teoriler suç davranışının nedenlerini farklı anlamlarda sorgulamışlardır. Kimi teoriler suç davranışının nedenini bireysel faktörler olarak görmüş, kimi psikolojik, kimi çevresel, kimi biyolojik farklılık, kimi ise sosyolojik faktörler olarak görmüştür. Ortaya konulan bu teoriler suç olgusu konusunda değer taşımakla birlikte suçu tek bir faktörle açıklamanın mümkün olmadığı da aşikârdır. Suçun oluşumunda bireysel, psikolojik, sosyoekonomik olmak üzere birçok faktör etkilidir. Bu anlamda suç olgusu daha geniş bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Bu bakış açısından yola çıkılarak çalışmamızda daha çok üzerinde durulan sosyoekonomik sebeplere ek olarak psikiyatrik tanı ve psikometrik özelliklere de yer vermenin daha doğru olacağı düşünülmüştür. Bu sebeple ilerleyen bölümlerde suça sürüklenen çocukların psikiyatrik ve psikometrik özellikler ile ilişkili bilgiler verilecektir.

### 1.5.1.2.3 Suça İtilen Çocuklarda Psikiyatrik Tanıların Yaygınlığı ve Çeşitliliği

Son 20 yıldır akıl ve ruh sağlığının çocuk suçluluğu üzerindeki etkileri üzerine yapılan çalışmalarda bir artış olduğu gözlenmektedir. Bundan önce ruh sağlığı problemlerinin suça itilen çocuklar üzerindeki yaygınlığı ve çeşitliliği hakkında çok az şey bilinmekteydi. Bunun nedeni çocuk suçluluğunun nedenlerini anlamaya yönelik yapılan çalışmaların çoğunun ailevi, sosyokültürel ve ekonomik nedenler üzerine odaklanması ve bireysel nedenleri anlamaya yönelik çalışmalarda standart ölçüm ve tanımların kullanılmamasıydı (Cocozza ve ark., 2000). Bu güncel anlayış daha öncede bahsedilmiş olduğu gibi çalışmamızda temel yaklaşım şekli olarak düşünülmüştür.

Perry (2008) suça itilen çocuklarda akıl ve ruh sağlığı problemlerinin önemini 4 başlık altında toplamıştır;

1. Ruhsal bozukluklarından kaynaklanan problemlerin, suça itilen çocukların suç davranışının devam ettirilmesinde rol oynaması,
2. Çocuklara uygulanacak yaptırım ve güvenlik tedbirlerinde, psikolojik ihtiyaçlarının da dikkate alınarak en uygun yöntemin seçilmesi gerekliliği.
3. Suça itilen çocukların ruhsal ihtiyaçlarının tespit edilerek, cezalarını infaz ettikleri kurumlarda bu ihtiyaçlarının karşılanması zorunluluğu,
4. Ceza infaz kurumlarına alınan çocukların, kendine ve çevreye zarar verici davranışlarının bilinerek bu kurumlarda kalan çocuk ve personelin güvenliği sağlanması gibi nedenlerle suça sürüklenen çocuklarda psikiyatrik tanı ve tedavi hizmetlerine ihtiyaç duyulmaktadır (Perry ve ark., 2008).

Alt başlıklar halinde konuya bakmadan önce Moffitt'in tanımlamış olduğu antisosyal davranış gruplamasına değinmek gereklidir. Moffitt antisosyal davranışı "hayat boyu devam eden" çocuk ve ergen suçluluğu "ergenlikle sınırlı kalan" çocuk ve ergen suçluluğu şeklinde birbirinden ayırmıştır. Moffitt, 7 ile 17 yaşları arasında antisosyal davranışın aşırı yüksek olduğunu, 17 ve 30 yaşlarında bunun düştüğünü iddia etmiştir. Bu gruptaki çocuk ve ergenler 30 yaşından önce suç işlemeyi bırakmaktadırlar. Moffitt'e göre nöropskolojik yatkınlık, ilgili mizaçları ve kişilikleri bir grup gencin kriminal çevreyle etkileşime girmesine ve antisosyal davranışın ifade edilmesine,



yetişkinlikte de devam ederek “yaşam boyu kalıcı” olmasına neden olur. Nöropsikolojik yatkınlık çocuklukta ortaya çıkan hiperaktivite, dürtüsellik, kendini kontrol etmede zorluk, zor mizaç gibi durumlardır (Moffitt, 1993). Moffitt’ sin tanımlamış olduğu çocuk suçluluğundaki ‘yaşam boyu kalıcılığı’ azaltabilmek için erken tanılama ve tedavi girişimleri uygulanmanın bu grupta uygulanmasının yeri büyüktür.

Ruh sağlığı uzmanları suça itilen çocuklara psikiyatrik destek verilmesinin, onların hayat kalitesini arttırabileceğini ve tekrar suç işleme oranlarını azaltabileceğini düşünmektedirler. Hagell (2002), akıl ve ruh sağlığı problemlerinin erken tespitinin, genç saldırganların yetişkinlikte suç işleme olasılığını azaltabileceğini belirtmiştir (Wasserman ve ark., 2004). Ruh sağlığı problemleri olduğu tespit edilen ve tedaviyle bu ihtiyaçlarına cevap verilen çocuklarda tekrar suç işleme oranlarının düşmesi de akıl ve ruh sağlığı ile suç davranışı arasında nedensel bir ilişki olduğu görüşünü desteklemektedir (Lyons, 2003).

7 yıl boyunca ergenlikten genç yetişkinliğe kadar takip edildiği bir prospektif çalışmada suç işlemiş çocukların, araştırmanın başında tespit edilen madde kullanım ve ruh sağlığı problemleri 7 yılının sonunda da devam etmiştir. Tedavi edilmeyen akıl ve ruh sağlığı problemleri kötüleşmekte ve gençlerin kriminal davranışları sürdürme olasılığını arttırmaktadır (Ramchand ve ark., 2009).

Bu alanda yapılan diğer bir çalışmada çocukluğunda psikiyatrik bozukluğu bulunan 1.420 çocuk, genç yetişkinlik dönemine kadar takip edilmiş, bu çocuklardan %31’i genç yetişkinlik döneminde bir veya daha fazla suç işledikleri tespit edilmiştir. Bu çalışmada normal popülasyona göre, çocukluğunda psikiyatrik bozukluğu bulunan yetişkin erkeklerin %15,3, yetişkin kızların ise %20,6 daha fazla suç işledikleri bulunmuştur. Davranış bozukluğu dışında çocukluğunda psikiyatrik bozukluk öyküsü bulunan kız ve erkek çocukların, çocukluğunda psikiyatrik bozukluk öyküsü bulunmayan çocuklara göre, genç yetişkinlik döneminde iki kat daha fazla adli sistemle sorun yaşamaktadırlar (Copeland ve ark., 2007). Bu çalışmalar ruhsal sorunlarının takip ve tedavisinin iki yönde etkisi olduğunu göstermektedir. Birincisi toplumda suç işleyen kişi sayısının azalması, ikincisi ise suç işleyen kişilerin tekrar suç işleme oranlarının düşmesidir.

Yukarıda da belirtilen nedenlerden dolayı çocuk suçluluğunda psikiyatrik epidemiyolojinin önemi fazladır. Buna rağmen, sadece birkaç deneysel çalışma bulunmakta ve bu çalışmaların sonuçları arasında ciddi uyumsuzluklar dikkati çekmektedir. 1980' den beri yayınlanan çalışmalara bakıldığında örneğin duygu durum bozuklukları oranları %2 ile %88 arasında, madde kullanım oranları ise %13 ile %88 arasında değişiklik göstermektedir. Sonuçlar arasındaki bu eşitsizlik suça itilen çocukların adalet sisteminin değişik noktalarında değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır (ilk girişte, tahliye sonrası gibi) Buna ilaveten mevcut çalışmalarda farklı ve küçük örneklemelerin kullanılması, diagnostik kriterlere özen göstermeyen, standart olmayan enstrümanların tercih edilmesi gibi çeşitli metodolojik problem bulunmaktadır (Teplin ve ark., 2002).

Psikiyatrik problemlerinin daha fazla bulunduğu çalışmalar direk gencin kendisiyle yapılan değerlendirme çalışmalarıdır, bu sorunların düşük çıktığı çalışmalar ise gençle birlikte olmayıp doküman üzerinde yapılmış çalışmalardır (Underwood ve ark., 2006). Son yıllarda standart tarama ve değerlendirme araçlarının kullanılması ile yapılan araştırmalarda birbirleri ile daha tutarlı veriler elde edilmeye başlanmıştır. Teplin ve arkadaşları (2002), 1172 erkek, 657 tutuklu kız çocuğu ile yaptıkları araştırmada, duygu durum bozukluklarını, kaygı bozukluklarını, psikotik bozukluğu, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunu, davranış bozukluklarını ve madde kullanım bozukluklarını değerlendirmişlerdir. Erkek çocuklarının üçte ikisinde, kız çocuklarının dörtte üçünde bir ya da birden fazla psikiyatrik bozukluk olduğunu bulmuşlardır. Davranış bozukluğu çıkartıldığında (suça itilen çocuklarda yaygın olduğundan), erkek çocuklarının yaklaşık %60'ı, kız çocuklarının ise üçte ikisinden daha fazlası tanı kriterlerini karşılamış, bir ve birden fazla psikiyatrik bozukluk tanılarına ve yetersizliklerine sahip oldukları bulunmuştur. Normal popülasyondaki çocuklarda ise akıl ve sağlığı bozuklukları oranı %18 - %22 arasındadır (Teplin ve ark., 2002).

**Table 4: Suça İtilen Çocuklarda Ruh Sağlığı Bozukluklarının Dağılımına İlişkin Değişik Yıllarda Yapılan Çalışmaların Karşılaştırılması**

	Davis ve ark. 1992	Marsteller ve ark. 1997	Atkins ve ark. 1999	Teplin ve ark. 2002
<b>Ruh Sağlığı Bozuklukları</b>				
<b>Davranım Bozukluğu</b>	% 81	% 35	% 42.7	E K %40.9 %44.6
<b>Madde Köt. Kul. ve Bağımlılığı</b>	%79	% 30	% 20	E K %49.4 %45.9
<b>Duygu Durum Bozuklukları</b>	% 32.3	% 13	%24	E K %18.7 %27.1
<b>Kaygı Bozuklukları</b>	% 6,4	% 30	% 33	E K %21.2 %29.4
<b>Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite</b>	% 18.5	%7	% 1.3	E K %16.5 %9.6
<b>Psikotik Bozukluklar</b>	%6	DA	%45.3	E K %1 %1
<b>Travma Soması Stres Bozukluğu</b>	DA	DA	DA	DA
<b>Mental Retardasyon</b>	%4.1	DA	DA	DA
<b>Öğrenme Güçlüğü</b>	DA	DA	DA	DA
<b>Uyku Bozuklukları</b>	% 2.9	DA	DA	DA
<b>Yeme Bozuklukları</b>	DA	DA	DA	DA
<b>Kişilik Bozuklukları</b>	% 16.8	DA	DA	DA

Kaynak: (Underwood ve ark., 2006) \*DA: Değerlendirmeye alınmamıştır.

İngiltere’de yapılan benzer bir araştırmada da, suça itilen çocuklarda normal popülasyondan üç kat daha fazla ruh sağlığı problemleri olduğu bulunmuştur (Hagell, 2002). 11-15 yaş aralığındaki normal popülasyonda bu oranın kız çocukları için %13, erkek çocukları için %10 olarak bildirmiştir. Breda (1995), ise ciddi su davranışı gösteren gençlerin %83’ünün ayrıca klinik düzeyde psikopatolojilere sahip olduğunu bulmuştur (Breda, 1995).

2006 yılında Amerika da 1.400 çocuk üzerinde yapılan başka bir araştırmada ise, çocuk adalet sistemindeki çocukların %70,4’ü en az bir tane ruhsal bozukluk tanı kriterini karşılamaktadır. Yaygın olarak bulunan davranım bozukluğunu (%46,5), alkol

kötüye kullanımı gibi madde kullanım bozukluğu (%46.2) , kaygı bozuklukları (Obsesif kompulsif bozukluk gibi (%34.4), ve depresyon gibi duyu durum bozuklukları (%18,3) takip etmektedir. Suça itilen çocuklarda sıklıkla bulunan davranım bozukluğu tanısı dahil edilmediği durumda bile çocukların %66,3'ü davranım bozukluğu dışındaki, diğer akıl ve ruh sağlığı bozukluğu tanımlarını karşılamıştır. Yine madde kullanım bozukluğu tanısı dâhil edilmediğinde çocukların %61,8'i madde kullanım bozukluğu dışındaki akıl ve ruh sağlığı tanı kriterlerini karşılamıştır (Shufelt ve ark., 2006).

Çocuk suçluluğunda fiziksel, cinsel, duygusal istismar değerlendirildiğinde kız çocuklarının %70'ten fazlası, erkek çocuklarının yaklaşık %45'i istismarın bazı çeşitlerini bildirmişlerdir. Duygusal (%30) ve fiziksel (%29) istismar en fazla rastlanılan istismar türleridir. Kız çocukları arasında en fazla duygusal (%50) ve cinsel (%44) istismar, erkek çocuklarında ise fiziksel (%28) ve duygusal (%27) istismar rapor edilmiştir. İki cinsiyet grubunda da cinsel istismara uğrayanların aynı zamanda fiziksel istismara da maruz kaldıkları bulunmuştur (Abrantes ve ark., 2005). İstismar hikâyesi sıklıkla ruh sağlığı problemlerine neden olur ve öfkeyi artırır. Depresyon ve madde kullanımı, travmatize olmuş bireylerde öfkeyi artırır. Eğer bu tablolar cezaevlerinde tespit edilip, takip edilirse şiddete dayalı tekrar suç işleme azalabilir (Blackburn ve ark., 2007).

Sonuç olarak son dönem çalışmalarında suça itilen çocuklar arasında en fazla birlikte görülen bozukluklar dikkat eksikliği hiperkativite bozukluğu, madde kullanımı, ve davranım bozukluğudur (Dembo ve ark., 2007) Ayrıca depresif bozukluk, distimi, bipolar bozukluk, psikotik bozukluk, panik bozukluk, ayrılık anksiyetesi, aşırı kaygı, yaygın anksiyete bozukluğu, obsesif kompulsif bozukluk gibi bozukluklarda karşımıza çıkmaktadır. Fakat fiziksel şiddet ağırlıklı suçlar ya da mala yönelik hırsızlık suçu gibi alt gruplarda psikiyatrik tanı dağılımlarının araştırıldığı çalışmalar son derece kısıtlıdır. Ülkemizde suça sürüklenen çocuklar üzerinde bu şekilde dizayn edilmiş bir çalışmaya ise yapılan taramalarımızda rastlanmamıştır. Bu tespitten yola çıkarak çalışma grubu olarak hırsızlık suçuna sürüklenmiş çocuklar ve bu grubun tanı dağılımları seçilmiştir. Ayrıca bu grupta karşımıza çıkan ruhsal bozukluklardan da kısaca bahsetmek gerekmektedir.

### 1.5.1.2.3.1.1.1 Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu ve Yıkıcı Davranış Bozuklukları

DEHB bulunan çocukların uyarılma eşikleri çok düşüktür ve kolaylıkla provoke edilebilirler. Hareketlerini kontrol etmek isteseler bile yine de davranışları uyumsuz ve tahmin edilemez olabilir. Bu bozukluklar tedavi edilmediğinde kişinin kriminal davranışta bulunma olasılığı yüksektir (Underwood ve ark., 2006).

Özellikle erken çocuklukta ortaya çıkan dikkat eksikliği, yerinde duramama, çok konuşma, huzursuzluk, dürtüsellik, dikkat eksikliği, risk alma ve meydan okuma gibi davranım bozukluğu, Hiperaktivite ve dikkat eksikliği bozukluğu semptomlarının ergenlikte ve yetişkinlikte şiddet uygulama davranışını tahmin ettiği üzerine yapılan çalışmaların önemine dikkat çekmektedir (Loeber ve ark., 1998).

Yıkıcı davranış bozuklukları da suça itilen çocuklar arasında en yaygın olan bozukluklardan biridir. Uyumsuzluk ve öfke ile birlikte görülen kurallara uymama, saldırganlık ve çevreyi rahatsız edici davranışlar bu hastalığın belirtileri arasındadır. En sık rastlanılan yıkıcı davranış bozuklukları; davranım bozukluğu ve karşı gelme bozukluğudur (Peterson ve ark. 1998).

Farrington suçluluğun gelişimini incelediği, 1961 yılında başladığı Cambridge çalışmasında 1953 doğumlu yaklaşık 411 erkek çocuğu 8 yaşından 48 yaşına kadar takip etmiştir. Bu çalışmada hiçbir suç davranışında bulunmayanların sayısı ise 237, yetişkinlikte kalıcı suç işleyenlerin sayısı 70, ergenlikle sınırlı olanların sayısı 53, geç başlangıçlı suç işleyenlerin sayısı ise 38'dir. 2009 yılında bu araştırmanın sonuçlarını yorumladığı makalesinde, suç davranışına neden risk faktörlerini belirtmiştir. Bu çalışmada 8-10 yaş aralığında dikkat eksikliğinin, yüksek dürtüsellüğün, sinirliliğin bulunması yetişkinlikte kalıcı suç (10-20 yaşlarında başlayıp, 21-50 yaşlarında da devam eden suç davranışları) davranışına neden olan risk faktörleri arasındadır. 12-14 yaş aralığında, yetişkinlikte suç davranışının kalıcı olmasına neden olan risk faktörleri ise hiperaktivite, agresyon, yüksek oranda şiddetin bulunmasıdır. 16-18 yaşındaki risk faktörleri ise yüksek dürtüsellik, fazla dışadönüklük, madde kullanımı, agresif tutumlar, yüksek oranda şiddet olmasıdır. Ergenlikle sınırlı olan suç davranışları (10 ve 20 yaşları arasında görülen suçluluk) için risk faktörleri şunlardır; 8-10 yaşlarında hiperaktivite ve

sinirliliğin, 12-14 yaşlarında agresyonun, 16-18 yaşlarında yüksek dürtüsellik ve şiddetin bulunmasıdır (Farrington ve ark., 2009).

#### 1.5.1.2.3.1.1.2 Kaygı Bozuklukları

Şuça sürüklenen çocuklar arasında DSM-IV-TR'de tanımlanan kaygı bozukluklarından en sık rastlanılan travma sonrası stres bozukluğudur. Suça sürüklenen çocuk ve ergenlerin yaşayabileceği travmatik olaylar fiziksel, cinsel, duygusal istismar, ihmal, aile içi şiddet, toplumsal şiddet, doğal afetler şeklinde olabileceği gibi ani kazalar, hastalıklar, ebeveynlerden birinin kaybı şeklinde de olabilir. Çocuk ya da ergen çeşitli şekillerde travmaya maruz kaldığında yadsıma, meydan okuma ve öfkeyi başa çıkma yöntemi olarak kullanabilir. Bu gibi durumlarda risk alma, kurallara uymama, kavga etme ya da diğerlerine zarar verme gibi davranışlar genç için duygusal olarak ayakta kalabilmek için gerekli ya da gerçek olarak algılanabilir. Bu nedenle bu tür davranışlar çocuk ya da ergeni adli sistemle karşı karşıya getirebilir. Adalet sisteminin travmatik semptomları artırması da olasıdır. Gözaltına alınma, mahkemeler ve tutuklama stresli olduğu için travmatik semptomları daha da kötüleştirir (Ford ve ark., 2007). Suça itilen çocukların %92,5'i 1 veya daha fazla travmatik tecrübelerinin olduğunu bildirmişlerdir. Erkek çocuklarının (%93,2) kız çocuklarından (%84) daha fazla en az bir travmatik öyküleri bulunmaktadır (Abram ve ark., 2004).

Erken yaşta ortaya çıkan davranış bozukluğu belirtileri ya da suça yönelik davranışlar fiziksel istismara ve ihmale uğrama riskini artırır ve bir kısır döngüde her iki durum birbirini besleyebilir (Garieballa ve ark., 2006). Bu ilişkiyi gösteren diğer bir bulguda çocuklukta yaşanan fiziksel istismar yetişkinlikte antisosyal kişiliğin gelişmesinde bir risk faktörü olmasıdır (Farrington, 2005).

Cottle, (2001) tarafından 24 çalışmanın (15.000 katılımcı) sonuçları üzerinden yapılan bir analiz çalışmasında; çocuk ya da ergende fiziksel ve cinsel istismar hikayesinin bulunması, kaygı bozukluğu, uyum problemleri, madde kullanım bozukları ve mükerrer suçluluk için risk faktörü olduğunu rapor etmiştir (Cottle ve ark., 2001).

Depresyon, kaygı bozukluğu, intihar, madde kullanımı gibi değişik hastalıklardan cezaevinde psikiyatrik yardım alırken, tahliye olan kişilerin dışarıda bu

hizmetlere ulaşamadıkları için tekrar tutuklanma oranları daha yüksektir (Draine ve ark., 1994).

#### **1.5.1.2.3.1.1.3 Madde Kötüye kullanımı**

Madde kullanımının suça sebep olduğu tezi üç değişik modelle açıklanmaktadır. Bunlar; psikofarmakolojik model, ekonomik gereksinim modeli ve sistemsel modeldir. Psikofarmakolojik modele göre, kullanılan maddenin psikoaktif etkisi; heyecan, irrasyonel davranış ve bilincin kontrol mekanizmasında zayıflamaya sebep olmakta ve madde kullananlar suça yönelebilmektedir. Ekonomik gereksinim modeline göre, bağımlılar maddeyi temin edebilmek için yasal olmayan yollara başvurmakta ve parasal kaynak elde etmek için suç işlemektedirler. Sistemsel modelde ise uyuşturucu maddenin üretimi, trafiği ve ticaretinin doğasından kaynaklanan sert ve acımasız kurallar sebebiyle şiddet suçları işlenmektedir (Goldstein, 1985).

Son zamanlarda madde kullanımının gençler arasında artış gösterdiği ve madde kullanım yaşının düştüğüne ilişkin araştırmalar giderek artmaktadır. Özel bir grup olan suça itilen çocuklarda ruh sağlığı problemleri ile birlikte madde kullanımı da ciddi bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk adalet sistemindeki birçok çocuk ve gençler için, madde kullanım bozukluğunun komorbid olarak bulunması, onların ruhsal ihtiyaçlarının daha da karmaşık hal almasına neden olmaktadır. Madde kullanım bozukluğu en fazla davranış bozukluğu ile birlikte görülmekte, davranış bozukluğunu duygu durum bozuklukları takip etmektedir (Shufelt ve ark., 2006).

Ergenlerde suç ve madde kullanımı arasındaki ilişki bağlamında yayınlanmış 30 araştırmanın dâhil edildiği sistematik derlemede suç işleme ihtimali, uyuşturucu kullanan kişilerde kullanmayanlara oranla 3 ila 4 kat oranında yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamlı ilişkisinde birçok suç türünü içine alacak şekilde genişletileceğini vurgulamışlardır (Bennett ve ark., 2008).

Vaughn (2007), suça itilen çocuk ve gençleri ciddi psikiyatrik semptomlara dayalı ve madde kullanımının olduğu dört sınıfa ayırmıştır. Sınıf 4 ciddi psikolojik rahatsızlıkları ve psikoaktif madde kullanımı ile ilgili problemleri olan küçük bir grubu temsil eden (%11) gençleri içerir. Sınıf 2 yoğun psikiyatrik problemleri ve madde kullanımının birlikte bulunduğu orta büyüklükte bir sınıfı (%27) temsil eder. Sınıf 1 ve

3 ise düşük ve hafif derece psikiyatrik problemlerin ve madde kullanımının birlikte bulunduğu yine orta büyüklükte sınıfları (%61,5) temsil eder. Bu bulgu Moffitt 'in (1993) iddia ettiği gibi önemli sayıda suçlu ergenin, 'ergenlik dönemi ile sınırlı' kaldığı, az bir kısmının ise 'hayat boyu kalıcı' grubu oluşturduğu bilgisi ile uyumludur. Bu çalışmada tanımlanmış olan 'Sınıf 4' (%11) Moffitt'in teorisindeki "hayat boyu kalıcı" grubu temsil edebilir ve ciddi saldırgan, problem davranışları yetişkinlikte yüksek risk taşıyabilir (Vaughn ve ark., 2007).

Sözü geçen çalışmaların bir kısmında madde kullanımı ölçek ya da anket kullanılarak sorgulanmıştır. Klinik çalışmacı ile birebir görüşülerek madde kullanımının incelendiği araştırma sayısının ise daha az olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle çalışmamızda madde kullanım bozuklukları yarı yapılandırılmış bir tanısal görüşme aracı olan Okul Çağı Çocukları için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi – Şimdi ve Yaşam Boyu Şekli (ÇDŞG-ŞY) kullanılarak değerlendirilecektir. Madde kullanımının bu şekilde sorgulanmasının anket ve ölçeklerle yapılacak incelemelere göre daha güvenilir olacağı düşünülmektedir.

#### **1.5.1.2.3.1.1.4 Mental Retardasyon**

Piercy'e göre zekâ, "Her bireyde var olan ve farklı serebral bölgelerle ilişkili olan zihinsel işlevleri gerçekleştirmeye yönelik temel bir kaynaktır" (Lezak, 1983). Yirminci yüzyılın başlarında zekânın bir "genel yetenek" olduğu görüşü hâkimken; günümüzde artık zekâ, pek çok faktörden oluşan temel yetenekler olarak tanımlanmaktadır. Bu görüşün temsilcisi olan Thurston'a göre zekâ "birincil zihinsel yetenekler" olarak adlandırılan yedi temel faktörden oluşmaktadır. Bu faktörler, sözel malzemenin anlaşılması, kelime akıcılığı, sayısal yetenek, yer-mekân ilişkileri, bellek, akıl yürütme ve algısal hızdır (Özgüven, 1994).

Suç ile zekâ çeşitli çalışmalar ile birbiri ile ilişkilendirilmiştir. Evrim'in (1970) çalışmasına göre, ilk defa 1838'de Esquirol zekâ geriliğiyle suçlu davranış karşılaştırmıştır. Bunu takiben elli yıl süresince zekâ testleri gelişmeler göstermiş ve bu alanda yapılan çalışma sayısı giderek artmıştır (Evrin, 1970). Türkiye'de 1972 yılında İzmir Çocuk İslahevi'nde bulunan çocuklar üzerine yapılan bir çalışmada 100 çocuğa Cattell zekâ testi uygulanmıştır ve bu çocukların 10'u normal, 8'i normalaltı, 19'u sınır, 39'u debil ve 24 de hafif derecede zekâ geriliği olarak belirlenmiştir. Zekâ azlığının etki



altında kalmayı kolaylaştırması, uyum problemleri yaratması, suçlarını ve suça ilişkin delilleri karartmadaki başarısızlıkları da suç açısından oranı artırmaktadır. Buna rağmen araştırmada %63'e varan zekâ geriliği anlamlı bir kolerasyon olarak gör÷lmektedir (Yalçın, 2003).

Yeni araştırmalar da benzer şekilde, suçluların suç işlemeyenlere göre daha az zeki olduklarını ortaya koymaktadır. Bu çalışmalarında, zekâ testlerinin sınıfa bağlı zekâyı ölçtükleri; orta sınıfın çocuklarını iyi okula gönderdikleri, alt sınıf çocukların ise iyi eğitim alamadıklarından; orta sınıfın zekâ testinde daha iyi sonuç almasına neden olması yönünden tartışılmıştır. Bazı suçlularının az zekâyâ sahip oldukları doğru olmakla birlikte; onların suçunun oluşumunu zekâ açıklamaz. Her durumda onların suçtan sonra kolay yakalandıkları ve mahkûm edildikleri düşünülebilir. Şüphesiz bu işlenen suçun şekline de bağlıdır. Şiddet suçu failleri toplumun genel ortalamasına göre, muhtemelen daha düşük zekâyâ sahiptirler; buna karşılık ekonomik, organize ve politik suçlular toplumun ortalamasına göre, yüksek sosyal zekâyâ sahiptirler bu yüzden polis ve mahkeme önünde yetenekli davranırlar (Demirbaş, 1994).

Suçun türü kriter alınarak, zeka kapasitesinin araştırıldığı bir çalışmada zekası normal olanların sıklıkla şiddet unsuru içermeyen ve topluma zarar veren suçlardan mahkum edildikleri tespit edilmiş iken; zeka puanları daha düşük olanların sıklıkla şiddet suçları işledikleri gör÷lmüştür. Tübingen'de genç failer ile karşılaştırma grubu arasında yapılan diğer bir araştırmada, şiddet suçlarından mahkûm olan gençlerin, cezalandırılmayanlara göre, ortalamanın aşağısında IQ seviyesinde oldukları ortaya çıkmıştır(Demirbaş, 1994).

63 hüküm giymiş adolesanın 2 yıl boyunca takip edildiği bir çalışmada tekrarlayan suç işlememiş olanlar (n:29), uzun dönemde ikinci defa mahkûm olmuş olanlar (n:22) ve kısa süre sonra mahkûm olanlar (n:12) zeka, hafıza ve davranışlarını kontrol edebilme özellikler açısından birbirlerinden farklı profil sergilemişlerdir. Geç dönemde tekrar hüküm giymiş grubun sözel IQ puanları, suçu tekrarlamayan gruptan daha düşük olarak saptanmıştır (Vermeiren ve ark., 2002).

Stott ise zekâyla suçluluk arasında hiçbir ilişkinin olmadığını ileri sürmüştür. Düşük zekâ düzeyinin suçluluğun oluşumundaki kısmi rolünün varlığını kabul ederken,

bunu sadece zekâ geriliğiyle suçluluk arasında aramak yerine, zekâ geriliğiyle öğrenim yoksunluğu ve suçluluk üçlüsünün aralarındaki karmaşık ilişkinin tümünde aramanın daha anlamlı olacağını belirtilmiştir (Sürücü ve ark., 2003).

Özetlenecek olursa zekâ ve suç ilişkisini inceleyen çalışmalar arasında çelişkili sonuçlar bulunsa da özellikle şiddet suçuna karışmış alt grupta daha düşük zekâ puanlarına daha sıklıkla rastlanmıştır. Fakat çalışmamızda hırsızlık suçuna sürüklenmiş çocuk ve ergenlerin nöropskolojik özelliklerini incelemek amaçlandığından ve zekânın yürütücü fonksiyonları etkileyebilecek bir değişken olmasından dolayı katılımcıların ve kontrol grubunun zekâ puanları anlamlı fark olmayacak şekilde düzenlenmiştir. Bir sınırlılık olarak IQ performansları 80'nin altında olan bireylerin özellikleri çalışma kapsamında değerlendirilemeyecektir.

#### **1.5.1.2.3.1.1.5 Duygu Durum Bozuklukları**

Şuça sürüklen çocuklar arasında DSM-IV-TR'de tanımlanan duygu durum bozukluklarından en yaygın olanları: major depresif bozukluk, distimi ve bipolar duygu durum bozukluğudur.

Depresif bir gençteki irritabilite diğer gençlere ya da yetişkinlere öfkeli cevaplar verme olasılığını artırmakta ve buda adli sistemle sorun yaşama olasılığını artırmaktadır. Bu çocuklar cezaevine girdiklerinde, ruh halleri diğer çocuklarla kavga etme riskini artırabilir. İlaveten bu öfke kendilerine doğru yönelebilir. Böylece kendine zarar verme, intihar riski artabilir (Grisso, 2008).

Bipolar Bozukluğun Manik epizodunda da dikkat konsantrasyonu bozulmuş, dürtü kontrolü azalmış, düşünce akışı hızlanmış, otokontrol ve sosyal davranış kontrolü ciddi ölçüde azalmıştır. Manik dönemde suç işleme oranı duygu durum bozukluklarının diğer dönemlerine göre daha sık olarak gözlenmektedir (Tuncer, 2001).

11 ve 17 yaşlarında duygu durum bozukluğu tanısı almış ve 3 yıl boyunca takip edilen çocukların geçtiklerinde suç işleyip, hüküm alma oranı 6 kat daha fazladır. Bu nedenle depresyon ve/veya bipolar bozukluğun geçtikte suç işleme oranını artırdığı bulunmuştur (Mallett ve ark., 2009).

Adli sistemle daha önce birden fazla başı derde giren gençlerde kaygı bozuklukları daha fazla, şiddetli saldırgan gençler de ise duydu durum bozuklukları iki kat daha fazla rapor edilmiştir (McRaynolds, et al.).

#### **1.5.1.2.3.1.1.6 Psikotik Bozukluklar**

Psikotik özellikleri bulunan bir gencin ciddi bir suç işlemede sıklıkla onun rahatsız edici düşünce sistemi rol oynamaktadır. Gerçeği değerlendirme yetisi bozulmuş, referans ve perseküsyon sınırları olan bir gencin bu belirtilerin etkisi altında suça yatkınlığı artmıştır. Bu bozukluk tespit edilir edilmez çocuğun en yakın sağlık servisine yönlendirilmesi gerekir (Grisso, 2008).

#### **1.5.1.2.3.1.2 Türkiye’de Suça İtilen Çocuklarda Ruh Sağlığı**

Türkiye’de yapılan çalışmalara baktığımızda, genellikle suça itilen çocuklarda görülen akıl ve ruh sağlığı bozukluklarının tek tek ele alındığını ve suç davranışı ile ilişkisinin araştırıldığı görülmektedir. Madde kullanım bozuklukları, davranış bozuklukları ve istismar en fazla araştırılan konular olmuşlardır (Top, 2010).

#### **Madde Kötüye Kullanımına İlişkin Çalışmalar:**

Yasa dışı maddelerin tamamının pazarlandığı önemli bir grup genç nüfustur. Çocuk ve ergen, kendisine sunulan madde teklifini geri çevirebilecek bir davranış repertuarına, henüz ruhsal gelişimini tamamlamadığı için sahip değildir ya da bunu yaparken oldukça zorlanır, bu nedenle madde ve alkol kullanımı açısından çocuk ve ergen büyük risk taşımaktadır (Oral, 2005).

Ayrıca daha önce hiç suç işlememiş, antisosyal kişilik yapısına ve saldırganlık eğilime sahip olanlar maddenin etkisi altında suç işleyebilir, agresyon ve hostalitenin yüksek olduğu bu grupta, eylemin amacı madde temin etmek değildir. Nitekim bu şekilde işlenen suçlar daha çok şiddet içeren, saldırgan niteliktedir. Sıklıkla yaralama, uyuşturucu suçları, hırsızlık ve silah bulundurma suçları gözlenir (Demirsoy, 1996). Uçucu madde kullanımı alkole benzer etkileri, agresyonu tetiklemesi ve algı bozukluklarına yol açması nedeniyle şiddet içerikli suçu kolaylaştırabilir. Yaygınlığı, ucuzluğu, kolay ulaşılabilmesi ve etkilerinin çabuk başlaması tercih edilmesine neden olarak ülkemiz için ciddi bir sorun oluşturmaktadır (Oral, 2005).

Türkiye’de tutuklu ve hükümlü ergenlerde madde kullanımı yaygınlığının giderek arttığı dikkati çekmektedir. 1993 ve 1994 yılları arasında yapılan çalışmalarda tutuklu ve hükümlü ergenlerde madde kullanımı %6,9 ile %30,8 arasındadır (Tartar, 1993). 1995 yılında yapılan araştırmalarda tütün kullanım yaygınlığının %79 ile %81,7 arasında, alkol kullanımının ise %49 ile %62 arasında olduğu görülmektedir (Doğan, 1995). Tutuklu ve hükümlü ergenlerde madde kullanımı bu yıllarda yapılan araştırmalarda %7 ile %35 arasında saptanmaktadır. Sadece bir araştırmada esrar kullanımı oldukça yaygın (%75,6) bulunmuştur (Ceyhan ve ark., 1995).

Öztürk’ün 2005 yılında alkol ve madde kullanımı ile ilgili İstanbul H Tipi cezaevinde, 380 çocukla yaptıkları araştırmada; çocukların %84,7’si bağımlılık yapıcı madde kullandığını, %15,3’ü madde kullanmadığını ifade etmiştir. Çocukların %97,5’i sigara, %42,2’si esrar, %39,4’ü alkol, %12,7’si tiner, %8,1’i kokain, %6,5’i bali, %2,5’i hap kullandıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmada çocukların kullandıkları bağımlılık yapıcı maddelerin tüketim sıklığına da bakılmıştır. Buna göre sigara kullananların %92,4’ü, alkol kullananların %40,9’u, tiner kullananların %70,7’si, kokain kullananların %34,6’sı, esrar kullananların %61,8’i, bali kullandığını belirtenlerin %76,2’si, hap kullananların %37,5’i bu maddeleri her gün kullandıklarını belirtmişlerdir (Oral, 2005).

### **İstismar Çalışmaları**

Suçta itilen çocuklar da aile içi şiddet sorgulandığında %17,9’u sözel şiddetin, %21,5’i fiziksel şiddetin varlığını, büyük oranda bu şiddetin kendilerine uygulandığını bildirmişlerdir. Buna göre ailesinde şiddet olan çocuklarda daha yüksek oranda davranış problemleri ve sosyal beceri eksikliği görülmektedir. İstismar özellikle saldırganlık ve suça eğilim gibi dışa yönelim sorunlarında artış artışa neden olmaktadır (Ovacık, 2008).

Tekrarlayan şekilde suça karışan grubun yarısı, tek suç işlemiş olanların yaklaşık beşte biri fiziksel istismar mağdurudur. Cinsel istismar bakımından, bir kez suç işleyen grubun beşte biri, sürekli suç işleyen grubun ise yarısı mağdur görünümündedir. Tek tip travmaya göre, travmanın değişik tiplerinin bir arada gerçekleşmiş olması tekrarlayıcı suçluluğu daha iyi yordamaktadır. Aile içi şiddet sonucu somatik şikâyetler, anksiyeteli ve/veya depresif olma gibi içe vurum sorunlarının yanında suça eğilim, agresif davranış

ve sosyal sorunlar gibi dışavurum sorunları dikkat problemleri, kendine zarar verme ve/veya kimlik problemlerinin bileşkeleri gözlenebilmektedir yani yaygın ruhsal belirtilere neden olabilmektedir. Çocuğun depresyon, anksiyete ve sosyal iletişimsizlik gibi ruhsal bozukluklar gösteriyor olması tekrar suç işlemeye neden olabilmektedir (Dağlar, 2004).

### **Diğer Alanlarda Yapılmış Çalışmalar**

Çocuk suçluluğunda, suça yönelen ergenlerin stres düzeyleri ve kullandıkları başa çıkma örüntüleri de araştırmalara konu olmuştur. İstenmese de karşılaşılan olumsuz olaylar sonucu kişi duyduğu sıkıntı ve zorlamayı hafifletmek ve sorunun üstesinden gelerek eski uyum düzeyine ulaşmak için çeşitli yollar deneyecektir. İstatistikler suça yönelen ergenlerin stres belirtilerinin suça yönelmeyen ergenlere göre daha yüksek düzeyde olduğunu ve etkili başa çıkma örüntülerini daha az kullandıklarını göstermektedir (Basut ve ark., 2005).

Dikkat eksiliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB) ve karşıt olma karşı gelme bozukluğu (KOKGB) bulunan çocukların davranışları değerlendirildiğinde dışa yönelim sorunlarının, saldırganca ve suça yönelik davranış puanlarının, DEHB'si ve KOKGB'si olmayan çocuklara göre daha yüksek olduğu gösterilmiştir. Saldırgan davranışların aşırı hareketlilik ve dürtü kontrolsüzlüğü ile bağlantılı olduğu ve ergenlikte antisosyal davranış ve yetişkin suç davranışı için yüksek derecede yordayıcı olabileceği bildirilmektedir (Çakaloz ve ark., 2007).

İstanbul, Ankara, Elazığ ve İzmir' de bulunan tutukevi ve ıslahevinde bulunan 18 yaş ve altı tutuklu ve hükümlü ergenlerin kendine zarar verme davranışlarının incelendiği bir çalışmada tutuklu ergenlerin %23,1'i kendini kesmekte, %5,8' i ise vücuduna sigara basmaktadır. Kendini kesmeyenlerin oranı %34,1, vücuduna zarar vermeyenlerin oranı ise %78,8 olarak saptanmıştır. Bir kez kendini kesenlerin oranı %23,1 ve vücuduna sigara basanların oranı %9,2' dir. Çocukların %32,3' ü kendini ilk 13-15 yaşları arasında ilk kez kesmektedir. 7 yaş ve altında ilk kez kendini kesme oranı %3,2' olarak bulunurken 6 yaş ve üstünde ise %21,1 olarak saptanmıştır (Aksoy ve ark., 2004).

Türkiye’de yapılan çalışmalara bakıldığında madde kullanımı ya da istismar gibi tek bir problem üzerine odaklanıldığı veya genel olarak ruhsal sorunların incelendiğinde ise ölçek ya da anket gibi tarama araçlarının kullanıldığı ve suça sürüklenen çocuk ile birebir yapılan psikiyatrik görüşme tekniğine başvurulmadığı dikkati çekmiştir. Bu noktadan yola çıkarak hem çocuk hem de ailesi olmak üzere birden fazla kaynaktan bilgi alındığı, yapılandırılmış bir görüşme tekniğinin kullanıldığı bir çalışma dizaynı yapılmıştır. Bu şekilde ruhsal tanı güvenilirliğini artırmak amaçlanmıştır. Ayrıca suç türünü alt gruplara ayırarak çocuk ve ergenlerde en sık rastlanılan suç türü olan hırsızlık suçuna odaklanılmıştır. Bunun nedeni yapılan literatür taramalarında adam yaralama, adam öldürme veya gasp gibi şiddet suçları ile hırsızlık gibi mala yönelik suçları işleyen kişiler arasında psikiyatrik ve nöropsikolojik anlamda farklar tanımlanmasıdır. Son dönem çalışmalarında olduğu gibi suça sürüklenen çocuklarda suça dayalı bir sınıflama yapmanın, hırsızlık suçunu tanımlamak ve nedenlerini daha iyi anlayabilmek adına daha doğru bir yöntem olacağı düşünülmüştür.

#### 1.5.1.2.4 Suç ve Bilişsel İşlevler

##### 1.5.1.2.4.1 Genel Özellikler

Saldırgan davranışın nedenini ve nasıl geliştiğini açıklamaya yönelik olarak; içgüdüsel davranış, sosyal öğrenme, engellenme ve bilişsel davranışçı model gibi birçok kuram ileri sürülmüştür (Erten ve ark., 2001). Saldırgan davranışın öğrenilmiş ve uyum sağlayıcı bir durum olduğunu ifade eden bu kuramsal görüşlerin yanında, son yıllarda fizyopatolojik zemini ortaya çıkarmaya yönelik nörokimyasal, nörofizyolojik ve beyin görüntüleme çalışmaları giderek artmaktadır. Yapılan deneysel araştırmalar ve olgu örnekleri saldırgan davranışlarda frontal lob, hipotalamus, limbik sistem ve beyin sapı gibi beyin yapılarının işlevsellik sorunlarının; asetilkolin, GABA, norepinefrin, dopamin, serotonin gibi nöromediatörlerin, kortizol ve testosteron gibi hormonal faktörlerin işlevsel farklılıklarının rolü olabileceği üzerinde durmaktadır (Elliot, 1992-Glenn ve ark., 2008).

Saldırganlığın biyolojik temeli ele alındığında prefrontal alanların zarar görmesinin davranışları kontrol etmede güçlüğü neden olduğu, medial ve frontal lob lezyonlarında pek çok psikiyatrik semptomun yanı sıra sosyal uyumsuzluk ve saldırgan davranışların görüldüğü bilinmektedir (Blair ve ark., 2000-Brower ve ark., 2001). Ayrıca saldırganlık dürtüleri ve şiddet davranışları için orbital ve dorsolateral prefrontal korteks yanında, amigdala ve ön singulat kortekste sorumlu tutulmaktadır (Davidson ve ark., 2000). Dürtüsel (impulsive) ve saldırganca davranışların prefrontal korteks aktivitesinde azalma ve amigdala aktivitesinde artma ile ilişkisi gösterilmiştir (Davidson ve ark., 2000-Raine ve ark., 1998). Bir çalışmada travmaya bağlı beyin hasarı olan vakalar karşılaştırılmış, frontal lob hasarı olanlarda saldırganlık % 33,7 sıklıkta, başka beyin alanlarında hasarları olanlarda ise % 11 oranında belirlenmiştir (Tateno ve ark., 2003).

Bir tehdide veya zedelenmeye yanıt olarak oluşan tepkisel saldırganlığı kontrol eden yürütücü işlev sistemlerden sorumlu beyin bölgelerinin işleyişinde aksaklıklar; inhibisyon kontrolünde ve duyguların düzenlenmesinde yetersizliklere yol açtığı düşünülmektedir. Frontal hasarlı bireylerde inhibisyon kontrol sistemi iyi işleyememektedir. Bu nedenle orbitofrontal korteks zedelenmelerinde tepkisel veya

impulsif saldırganlık için risk artmaktadır (Glenn ve ark., 2008-Blair, 2001) Beyindeki ilişkili bölgelerin aşırı uyarılması ve/veya inhibisyon kontrolündeki yetersizlikler bireyi dürtüsellğe, davranışlarını denetimde eksikliğe ve saldırganlığa eğilimli kıldığı düşünülmektedir (Glenn ve ark., 2008-Bauer ve ark., 1994).

Yukarıda sözü edilen yürütücü işlevler plan yapma, yargılama, karar verme, neden-sonuç ilişkisi kurma gibi işlevler günlük hayatta karşılaşılabilecek sorunları çözmek, uygun zamanda uygun yanıtları verebilmek için gerekli olan işlevlerdir. Bu işlevleri başarı ile gerçekleştirebilmek için dış dünyayı sürekli olarak gözlemlemek, gerekli olan bilgilere dikkati yönlendirebilmek, uzun dönemli bellekten ilişkili bilgiyi çağırabilmek, alınan bilgileri birleştirebilmek, işleyebilmek ve uygun yanıtı ortaya çıkarabilmek gerekir. Bu işlevlerin tümüne yürütücü işlevler adı verilmektedir. Yürütücü işlev, özel bir amacın gerçekleşmesi için gerekli olan işlevlerin uyum içinde çalışması olarak da tanımlanabilir. Bu farklı işlevleri kontrol eden işleve de yürütücü kontrol adı verilmektedir (Goldberg ve ark., 2005). Özellikle dorsalateral prefrontal korteks yürütücü işlevlerden birebir sorumlu olan bölgedir (Ertuğrul ve ark., 2006).

Yukarıda belirtildiği gibi beyin hasarlı kişilerde saldırgan davranışlarda artış olduğu dikkati çekmiş ve sonrasında bu verilerden yola çıkarak sıkça suça karışan bireysel ve ASKB olan bireylerin bilişsel özellikler incelenmiştir. Saldırganlık eğilimleri olan ve olmayan kişilerinin karşılaştırıldığı bir görüntüleme çalışmada, saldırgan kişilerin prefrontal kortekslerinde aktivite azalması, anteromedial frontal lobda aktivite artışı ve sol bazal gangliyon ve/veya limbik sistemde aktivite azalması olduğu bildirilmiştir (Amen, 1996). Şiddet suçu işlemiş tutuklu ve şiddet davranışı öyküsü bulunan psikiyatrik hastalarda yüksek oranda nörobiyolojik anormallikler olduğu ve bu fonksiyonel bozulmanın mevcut suç davranışına etki de bulunduğu iddia edilmiştir. Bu alanda yapılan çalışmalar davranım bozukluğu ve antisosyal kişilik bozukluğu tanımlı kişiler üzerinde yapılanlar ve suça karışmış kişiler üzerinde yapılan çalışmalar olmak üzere ikiye ayrılabilir.



#### 1.5.1.2.4.2 Davranım bozukluğu ve ASKB tanılı kişilerin nöropsikolojik özellikleri konusundaki çalışmalar

Antisosyal kişilik bozukluğu olan bireylerde yapılan beyin görüntüleme ve psikometrik çalışmalar antisoyal kişilik özellikleri ve antisoyal davranış ile prefrontal (özellikle de orbitofrontal) işlev bozukluğunu ilişkilendirmektedir (Dinn ve ark., 2000). Saldırganlık davranışı gösteren ergenlerde yapılan çalışmalarda ise frontal loblarda kan akımı azalması ve prefrontal lobda glukoz tüketiminde azalma bulunmuştur. Bu çocuklarda minimal beyin hasarı olduğuna işaret eden bir biçimde özellikle dinleme, okuma, yazma, problem çözme ve konuşmada bozuklukla kendisini gösteren öğrenme güçlükleri görülür. Antisosyallerin yarısında EEG'de daha çok çocuklarda ve ergenlerde görülen bir biçimde yavaş dalga aktivitesi saptanmıştır. Bazı araştırmacılar bunu beyin immatüritesi ile bağlantılı görmekte-dirler(Black ve ark., 1999).

Gorenstein (1982), 20 ASKB (Ort. Yaş:26,5 yaş), 23 ASKB dışı psikiyatrik hastalığı bulunan ve 18 erkek kontrol (18-20 yaşlarında) grubu Kaliforniya psikolojik sosyalleşme ölçeği (Socialization scale of the California Psychological Inventory), davranış kontrol listesi ve psikometrik batarya (WKET, Dizisel Eşleştirme Belleği Görevi (DEBG), Necker Küpleri yanılsama Testi) kullanılarak karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda ASKB grubunda kontrollere kıyasla frontal lob disfonkiyonu ile ilişkilendirilebilecek WKET de perseveratif hata sayısı ve sıralı eşleme bellek görevi hataları gibi tüm ölçümlerde kötü performans sergilemişlerdir (Gorenstein ve ark., 1982).

Giancola ve arkadaşları 14-18 yaşları arasında Davranım Bozukluğu tanılı kızlar ve kontrol grubunda, şiddet içeren ve içermeyen antisoyal davranış formları ile düşük yürütücü işlev performansı ve zor mizaçın(sinirlilik, defresif mood, rutindeki değişikliklere uyum sorunu, düşük duygusal eşik ve biyolojik işlevlerin aritmisitesi şiddetli reaksiyonlar, sabırsızlık vb) ilişkili olup olmadığı incelemişlerdir. Yürütücü fonksiyonları Portes labirentleri testi, Stroop Testi, Küp desen testi gibi testleri kullanarak incelemişlerdir. Davranım bozukluğu tanısı olan kızların kontrol grubuna kıyasla düşük yürütücü işlev performansı göstermeye ve güç (zor) mizaç özelliklerine sahip olmaya eğilimli olduklarını saptamışlardır. Düşük yürütücü işlev performansı göstermeye ve güç (zor) mizaç özellikleri kombine olarak değerlendirildiğinde her

ikisinin de şiddet içeren ve içermeyen antisosyal davranış formları ile anlamlı şekilde ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca zor mizaç özelliklerinin, düşük yürütücü işlev performansına kıyasla şiddet içermeyen antisosyal davranış ile daha güçlü şekilde ilişkili olduğu. Düşük yürütücü işlev performansının ise daha güçlü şekilde agresif, şiddet içeren antisosyal davranışlar ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Giancola ve ark., 1997).

Louger (1990), antisosyal davranışlar ile frontal lob disinhibisyon açığını ilişkilendiren başka bir çalışma da ise 21 davranım bozukluğu tanılı adolesan (ort. yaş:15) frontal lob ile ilişkilendirilebilecek kognitif performansları (Wisconsin Kart Eşleme Testi ve İz Sürme testi B) 20 sağlıklı kontrol grubu adolesan (ort. yaş:16.2) ile karşılaştırılmıştır. Davranım bozukluğu tanılı grup frontal lob disfonksiyonuna duyarlı testlerde daha kötü performans gösterirken (kavramsal perseverasyon, zayıf sürdürülebilir dikkat, hafıza ve motor testlerde sıralamalarda bozulma) frontal loblarla ilişkilendirilmeyen testlerde fark saptanmamıştır. Davranım Bozukluğu tanılı ergenlerin frontal lob hasarlı yetişkinlere benzer bir profil sundukları düşünülmüştür. Bu bulguların frontal disinhibisyonun, antisosyal davranışın nörodavranışsal nedeni olduğunu desteklemesine rağmen, bu konuda yorum yapmak için ek verilere ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır (Lueger ve ark., 1990).

Lapierre ve arkadaşları, antisosyal kişilik bozukluğunda prefrontal disfonksiyonun olduğu hipotezinin, ikna edici sonuçlar olmaksızın uzun yıllardır var olduğunu belirtmişlerdir. Fakat bu yaklaşımın çok genel olduğunu belirtmiş ve farklı bir yaklaşım önermişlerdir. Bu yaklaşım da antisosyal davranış ile daha spesifik olarak orbitofrontal ve/veya ventromedial frontal alan defisitlerinin varlığını test etmek amacı ile bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışma da 30 antisosyal suçlu ile 30 antisosyal olmayan suçlunun orbitofrontal ve/veya ventromedial bölge fonksiyonları karşılaştırılmışlardır. Sonuç olarak antisosyal kişilik bozukluğu tanısı alan grubun tüm orbitofrontal-ventromedial testlerde performansı diğer gruba kıyasla anlamlı olacak şekilde bozuk saptanmıştır. Ayrıca çeşitli psikometrik testlerde antisosyal grubun anlamlı ölçüde dürtüsel olduğu da gösterilmiştir (Lapierre ve ark., 1995).

Deckel (1996), bir deneysel çalışmada EEG'nin ve nöropsikolojik testlerin erken çocukluk dönemi problem davranışlarını ve antisosyal kişilik bozukluğu tanısını

öngörebilme yeteneği incelenmiştir. Regresyon analizleri sonucunda sol frontal hemisferde EEG aktivasyonun artışı ile ASKB veya erken çocukluk dönemi problem davranışı olasılığının azalması arasında ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu ilişki Porteus labirentleri ve Luria-Nebraska nöropsikolojik test puanları için bulunamamıştır. Mevcut bulguların frontal lob işleyişinde oluşan değişikliklerin erken çocukluk dönemi problem davranışı ve ASKB ile ilişkili olduğu görüşünü desteklediği savunulmuştur (Deckel, 1996).

Morgan and Lilienfeld'in (2000) yapmış oldukları metaanalizde antisosyal davranış ve yürütücü fonksiyon arasında bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Bu çalışmada belirli tam araçları kullanan ve psikometrik özellelikleri güvenilir test araçları ile değerlendirilmiş olan çalışmalar kapsam içerisine alınmışlardır. Halstead-Reitan Nöropsikolojik Kategori Testinde (HRNB), Porteus Labirentleri Testi Q skorunda, Stroop testinde, İz Sürme testi B bölümün de, Wisconsin Kart Eşleme Testi perseveratif hata puanında ve Sözel Akıcılık Testi (Verbal Fluency Test) puanlarında sağlıklı kontrol grubu ve antisosyal davranışları olan katılımcılar arasında ortalamadan büyüğe kadar değişen anlamlı farklar saptanmıştır. Fakat incelenen sonuçlar içerisinde metodolojik tartışmaların ve belirsiz sonuçların yaygın olduğunu kabul etmişlerdir (Morgan ve ark., 2000).

**Tablo 5: ASKB ve Davranım Bozukluğunun Nöropsikolojik Özelliklerini İnceleyen Çalışmalar**

Çalışmacılar	Olgu	Kullanılan Testler	Sonuç
Gorenstein ve ark. (1982)	20 ASKB (yaş:26,5) 23 ASKB olmayan	WKET, Stroop	Perseveratif hata sayısı fazla
Louger ve ark. (1990)	21 davranım bzk. adolesanin (ort. yaş:15) 20 kontrol	WKET ve İz Sürme testi	Kavramsal perseverasyonda, sürdürülebilir dikkat, hafıza ve motor sıralamada bozulma
Giancola ve ark. (1997)	14-18 yaş arasında Davranım bozukluğu tanılı kız çocukları ve kontrol	Portes labirentleri testi, Stroop Testi, Küp desen testi	Düşük yönetici işlev performansı
Deckel (1996)	Davranım Bozukluğu tanılı çocuklar ASKB bireyler	EEG ve Nöropsikojik batarya	Sol frontal hemisferde EEG aktivasyonun artışı problem davranış olasılığı azalmakta
Morgan and Lillienfeld'in (2000) Metaanaliz	Antisosyal davranış gösteren bireyler üzerinde yapılan çalışmalar	Stroop testinde, İz Sürme testi, WKET, Porteus Labirentleri Testi, Sözel Akıcılık Testi	Ortalamadan büyüğe kadar değişen anlamlı farklar saptanma

WKET: Wisconsin Kart Eşleme Testi EEG:Elektroensefografi ASKB:Anti Sosyal Kişilik Bozukluğu

Görüldüğü gibi davranım bozukluğu ve antisosyal kişilik bozukluğunda frontal lob yürütücü işlevlerine dair yapılan çalışmalarda metodolojik sorunlar bildirişmesine rağmen yaygın kanaat frontal ve prefrontal bölge fonksiyonlarına ilişkin sorunların sıkça görüldüğü ve bozukluk gelişiminde etiyolojik bir faktör olduğu yolundadır.

#### **1.5.1.2.4.3 Suça Karışmış Bireyler Üzerinde Yapılan Nöropsikolojik Çalışmalar**

ASKB ve davranım bozukluğunda olduğu gibi suç karışmış bireylerinde özellikle yürütücü fonksiyonları gibi nöropsikolojik alanlarda sorunları olduğu geçmişten bu yana sıkça incelenmiş bir konudur. Saldırganlık ve bununla ilişkilendirilebilecek suçun nöropsikolojik özellikleri alanındaki çalışmaların çoğunluğu öncelikle prefrontal loblar gibi beynin ön bölgeleri üzerine yoğunlaşmıştır. Bilindiği gibi bu bölgeler çalışma belleği, davranış planlaması ve kontrolü, seçici dikkat vb. yüksek zihinsel fonksiyonlarla ilişkilendirilmekte ve en temel anlamda yaşamın düzenlenmesinde rol almaktadırlar. Bu fonksiyonları araştırmak sadece davranış değişikliğine neden olan çeşitli patolojileri anlamamın ötesinde suçun çeşitli nedenlerini anlamamıza yardım edebilecektir (Barbosa, 2001).

Appellof (1985), 30 suçlu olan (Ort. yaş:15.4) ve suçlu olmayan (Ort. yaş:16.3) erkek çocuğun prefrontal yetenekleri geniş kapsamlı kapsamlı bir batarya (Wisconsin Kart Eşleme Testi (WKET), Sözel Akıcılık Testi (Word Fleuncy), Porteus Labirentleri Testi) kullanılarak karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak suçlu ve suçlu olmayan çocuklar arasında prefrontal lob defisitlerine duyarlılığı kanıtlanmış bir test olan Wisconsin Kart eşleme testinde anlamlı farklar gözlenmemiştir. Benzer şekilde diğer Sözel Akıcılık Testi (Word Fleuncy), Porteus Labirentleri Testi gibi test performansları arasında da anlamlı farklar bulunamamıştır. Fakat çalışmadaki suçlu çocukların aynı grup suçlu olmamaları ve çeşitli tedavileri alıyor olmaları nedeni sonuçların genellenemeyeceğini belirtmişlerdir (Appellof, 1985).

Hare (1982), yaptığı çalışmada çeşitli bilişsel görev performansları Wisconsin kart eşleme test i(WKET), Necker küp testi ve dizisel eşleştirme bellek görevi (sequential matching memory task (SMMT)) kullanarak antisosyallerin frontal lob işleyişi ile ilgili spesifik bilişsel işlevlerini incelemiştir. WKET, Necker küp testi ve SMMT antisosyal özellikleri olan 46 erkek mahkûm üzerine uygulanmış ve bu grubun spesifik bilişsel defisitlerinin olduğu saptanmıştır. Ancak elde edilen sonuçlar tanı yöntemleri ve yaş, eğitim grubu farklılıkları, genel yetenek puanları ve ek madde kötüye kullanımı gibi değişkenler nedeni tartışılmıştır (Hare, 1984).

Hurt (1992), 30 erkek ergen (ort yaş = 15 yıl, 8 ay, SS = 7 ay) ve 30 hapis cezası almış erkek suçlunun (Ort. yaş = 15 yıl, 6 ay, SS = 8 ay) planlama, dikkat, eşzamanlı ve ardışık bilişsel süreçleri Stroop testi ve çeşitli psikometrik testler kullanılarak karşılaştırılmıştır. Normal ve suçlu örneklemin planlama, eşzamanlı ve ardışık bilişsel süreçler açısından fark saptayamamış iken stroop testi ile değerlendirdiği seçici dikkatlerinde anlamlı fark gözlemiştir (Hurt ve ark., 1992).

Moffitt (1988), 435 erkek çocuğun doğumundan itibaren uzunlamasına davranışsal takibinin yürütüldüğü bir çalışmada da, katılımcılara 13 yaşlarında iken kendi bildirimleri ve profesyonel tanılamalara dayanarak, Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu+suç (n:21), sadece DEHB (n:14), sadece suç (n:89) ve sağlıklı kontrol grubu(n:549) olmak üzere 4 gruba ayrılmıştır. Bu gruplar her iki yılda bir olmak üzere suçla ilişkilendirilebilecek antisosyal davranış, sözel zekâ, okuma güçlüğü, aile içi sorunlar açısından takip edilmişlerdir. DEHB + suç işlemiş gruptaki çocuklarda aile içi

çatışma, sözel zekâ ve okuma güçlüğü sorunları en kötü seyretmiştir. Bu grubun antisosyal davranışları okul öncesinde başlayıp okul döneminde tırmanışa geçmiş ve ergenlik döneminde de devam etmiştir. Bu çalışmada sadece DEHB olan grubun sözel zekâ puanları, okuma performansları ve aile ilişkileri normal aralıkla seyrederken, sadece ortaokul döneminde ılımlı antisosyal davranışları görülmüştür. Sadece suçla karışmış (DEHB olmayan) gruptaki çocuklarda ise düşük sözel zekâ, okuma güçlüğü ve aile sorunları gözlenmezken 13 yaşında iken bildirilen suçla karışma öyküleri dışında ise nispeten antisosyal davranış gözlenmemiştir. Bu nedenle adolesan dönemdeki süregiden suçluluğun arkasında DEHB ve suçla karışma öyküsü bulunduğu ileri sürülmüştür (Moffitt, 1988).

Fostera (2002) yapmış olduğu çalışmada tekrarlayan şiddet davranışları olan erkeklerde yönetici işlev sorunları ve saldırgan dürtülerin kontrolünde güçlük olduğunu hipotez etmiştir. Bu amaçla şiddet suçu işlemiş örneklem (23 şiddet suçu nedeni ile yatan hasta) üzerinde çeşitli nöropsikolojik testler (Çizgi Yönü Belirleme Testi (ÇBYT), duygu ifadeleri algılama testi (emotion perception test), Stroop testi, Wiskonsin kart eşleme Testi, sembol sayı modaliteleri testi) uygulanmış ve açık saldırganlık ölçeği ile bir yıl içinde saldırgan davranışını tespit etmiştir. Tam set korelasyon analizleri sonucunda çizgi yönünü belirleme testi, stroop testi ve duygu ifadeleri algılama testi puanları ile saldırganlık puanları arasında %57 lik bir korelasyon saptamıştır. Bu 3 test skoru kullanılarak ile saldırganlık sıklığının (saldırganlık şiddeti değil) tahmin edilebileceği belirtmiştir (Fostera ve ark., 2002).

Smith (2004) stroop testinin şiddet ve cinsel içerikli kelimeler şeklinde düzenlenmiş versiyonu kullanılarak dizayn edilmiş olduğu çalışmasında 10 şiddet, 10 cinsel, 10 şiddet dışı suçluyu ve 10 kişilik kontrol grubu karşılaştırılmıştır. Hem şiddet suçluları, hem de cinsel suçlular Stroop testinde kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha kötü performans göstermişler. Ayrıca cinsel suçlular ve şiddet suçlularında şiddet içerikli sözcüklerin bilgi işlem süreçleri açısından kontrol grubundan farklı özellikler gözlemlenirken, şiddet dışı suçu işlemiş grupta süreç farklılıkları gözlemlenmemiştir. Bu bulgular belirgin materyallerin adli popülasyon da bilgi işleme yanlılığı değerlendirmek amacıyla kullanılabileceği göstermiştir. (Smith ve ark., 2004).

2008 yılında Barbosa ve Monteiro yürütücü işlevleri değerlendiren bir batarya (Behavioural Assessment of the Dysexecutive Syndrome (BADS)) kullanarak mala karşı tekrarlayan suçları olan 30 suçlu (ort yaş:39,3-Erkek) ve 30 kontrol grubunu (ort yaş:32,7-Erkek) karşılaştırmıştır. Katılımcılar ve kontrol grubu eğitim ve sosyoekonomik düzey açısından benzer gruplardan seçilmiştir. Çalışma sonucunda toplam skor ve alt skorların çoğunda suçlu grubun performansı kontrol grubuna göre anlamlı olarak düşük saptanmışlardır. Sonuçta çalışmacılar örneklemin küçüklüğünü de dikkate alarak mevcut sonuçları sık suç işleyen ve cezai tedbirlere direnç gösteren kişilerde davranış ve bu davranış sonuçları üzerinde kontrol azlığının söz konusu olabileceğini belirtmişlerdir (Barbosa ve ark., 2008).

Herreroa ve ark (2010) temel yürütücü fonksiyonlar olarak tanımladıkları inhibisyon, yenileme (çalışma belleğine bilgi işlenmesi ve eski bilginin silinmesi), kaydırma süreçlerini ortalama eğitim süreleri aynı olan 24 suçlu ve 32 kontrol olmak üzere iki grup arasında karşılaştırmışlardır. Çalışma da özellikle çokça faktörden etkilenebileceklerini tanımladıkları diğer yürütücü fonksiyonları çalışma kapsamına alınmamışlardır. Sonuçta çeşitli suçlar işlemiş kişilerden oluşan grubun kontrol grubuna kıyasla yenileme ve akıcı zekâ puanları kontrol grubundan anlamlı olarak düşük saptanırken, diğer temel yürütücü fonksiyonlar inhibisyon, kaydırma ve kristalize zekâ puanları açısından anlamlı farklar saptanmamıştır. Daha çok frontal lob işlevleriyle ilişkilendirilen inhibisyon ve kaydırma gibi yürütücü fonksiyonlarda fark saptanmaz iken prefrontal loblar (çalışma belleği) ile ilişkili olduğu düşünülen kaydırma fonksiyonunun anlamlı düşük saptanması, suçlu grubun çalışma belleği defisitlerinin daha belirgin olduğu ve prefrontal işlevselliklerinin daha kötü olduğu düşündürmüştür (Herreroa ve ark., 2010).(Tüm çalışmalar Tablo 9'da özetlenmiştir)

Sonuç olarak suç işlemiş bireylerde frontal ve prefrontal işlev bozukluklarını yansıtan nöropsikojik defisitlere ait bulgulara sıkça rastlanmıştır. Fakat son dönem çalışmaları yürütücü fonksiyonları suçları alt gruplara ayırarak inceleme eğilimindedirler.

**Tablo 6 :Suç Davranışının Nöropsikolojik Özelliklerini İnceleyen Çalışmalar:**

<b>Çalışmacılar</b>	<b>Olgu</b>	<b>Kullanılan Testler</b>	<b>Sonuç</b>
<b>Appellof (1985)</b>	30 suçlu olan {Ort.yaş:15.4}  Kontrol (Ort.yaş:16.3)	WKET, Sözel Akıcılık Testi, Porteus Labirentleri Testi	Anlamli fark yok  (suç alt grubu yok ve tedavi alanlar mevcut)
<b>Hare (1982)</b>	46 erkek mahkûm	WKET, Necker küp testi ve Dizisel eşleştirme bellek görev	Spesifik bilişsel defisitler saptanmış
<b>Hurt (1992)</b>	30 ergen (Yaş =15)  30 hapis cezası almış erkek suçlu (yaş = 15)	Stroop testi	Stroop test süreleri arasında anlamlı fark var. Dikkat süreçleri farklı
<b>Deckel (1996)</b>	Davranım Bozukluğu tanılı çocuklar  ASKB bireyler	EEG ve Nöropsikojik batarya	Sol frontal hemisferde EEG aktivasyonunun artışı olan olgularda problem davranış olasılığı azalmakta
<b>Foster (2002)</b>	23 şiddet suçlusu	WKET, çizgi yönü belirleme testi, duygu ifadeleri algılama testi, sembol sayı modalitereleri testi	Stroop, Çizgi yönünü belirleme testi ve duygu ifadeleri algılama testi puanları ile saldırganlık puanları arasında %57 lik bir korelasyon
<b>Smith (2004)</b>	10 şiddet, 10 cinsel, 10 şiddet dışı suçlu ve 10 kontrol	Stroop testi	Cinsel suçlular ve şiddet suçlularında şiddet içerikli sözcüklerin bilgi işlem süreçleri farklı
<b>Barbosa ve Monteiro (2008)</b>	Tekrarlayan hırsızlık suçları olan 30 suçlu (ort yaş:39,3-Erkek) ve 30 kontrol (ort yaş:32,7-Erkek)	Geniş bir batarya {Behavioural Assessment of the Dysexecutive Syndrome (BADS)}	Toplam skor ve alt skorların çoğunda suçlu grubun performansı kötü

WKET: Wisconsin Kart Eşleme Testi EEG: Elektroensefografi ASKB:Anti Sosyal Kişilik Bozukluğu



#### 1.5.1.2.4.3.1.1 Hırsızlık Suçunun Nöropsikolojik Özellikleri

Belirtilen çalışmalardan da anlaşılacağı üzere uzun zamandan bu yana nöropsikolojik defisitlerin antisosyal davranışların oluşumunu etkiledikleri hipotez edilmektedir. Fakat bu antisosyal davranış alt gruplarının nörokognitif defisitler ile ilişkisi açık değildir. Farklı antisosyal davranış paternlerinin (şiddet suçu ve mala karşı işlenen suç gibi) bir arada değerlendirilmesinin bu ilişkiyi saptamayı güçleştirdiği düşünülmektedir. Hırsızlık ve suç gibi iki alt grubu bir arada değerlendirmenin farklı sorunlara da neden olabilir. Birincisi hırsızlık ve fiziksel şiddetin ortalama başlangıç yaşları ve bu davranışların yaşla birlikte görülme oranları arasında farklılıklar vardır. Saldırganca davranışlar erken ergenlikten yetişkinliğe doğru azalma gösterdiği saptanmışken, hırsızlık davranışının sıklığının arttığı gösterilmiştir(Cote ve ark., 2006-Nagin ve ark., 1999). Şaşırtıcı şekilde az sayıda çalışma davranım sorunlarının alt tipleri ile nörokognitif defisitler araştırmıştır. Kronik fiziksel agresif davranış öyküsü nedeniyle hapis cezası almış kişilerde düşük nörokognitif fonksiyonlar daha çok çalışılmıştır. Tutarsızlıkları olsa da genel olarak nörokognitif desisitlerinin olduğu sonucuna varılmıştır (Seguin ve ark., 2005). Diğer taraftan hırsızlık nadiren incelenmiş ve nörokognitif yeteneklerinin nasıl olduğu konusunda çeşitli spekülasyonlar yapılmıştır. Hüküm giymiş erkek adolesanların incelendiği kesitsel bir çalışmada sözel IQ ve hırsızlık suçu arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır (Walsh, 1987).

Bu verileri daha ileriye götüren Edward D. Barker ve ark (2000) antisosyal davranış spektrumunda değerlendirilen fiziksel şiddet ve hırsızlığın gelişimsel özelliklerini ve farklarını incelemişlerdir. 698 erkek katılımcının 1981–2000 yılları arasında prospektif olarak takip edildiği çalışma da katılımcılar 5 ayrı zamanda (12 yaşından 32 yaşlarına kadar) öz bildirim ölçekleri ile fiziksel şiddet ve hırsızlık davranışı açısından değerlendirilmiştir. Ayrıca katılımcılardan çalışmayı sürdüren 617 kişiye (%88) 18–24 yaş arasında 3 ayrı dönemde sözel IQ ve yürütücü fonksiyonları içeren nörokognitif değerlendirmeler yapılmıştır. Bu çalışma sonuçta gelişimsel olarak bakıldığında erken ergenlikte sıklığı artış gösteren fiziksel şiddetin yaşla birlikte giderek azaldığı aksine hırsızlığın ise daha geç yaşlarda bildirim sıklığının giderek arttığı gösterilmiştir. Ayrıca önemli bir bulgu olarak yüksek fiziksel şiddet bildiriminde bulunan grubun yürütücü fonksiyon ve sözel IQ puanları, yüksek düzeyde hırsızlık

bildirimi yapan gruba göre anlamlı olarak düşük saptanmıştır. Geniş bir grubun prospektif olarak izlendiği bu çalışmada hırsızlık ve fiziksel şiddet davranışlarının gelişimsel paternlerinin ve nörokognitif özelliklerinin farklı olduğu gösterilmiştir. Bu nedenle DSM'ye dayalı olarak Davranım Bozukluğu yada Antisosyal Kişilik Bozukluğu gibi tek bir grup olarak tanımlanan bu davranışların alt gruplar olarak tanımlanabileceği kanaatine varılmıştır. Ayrıca farklı nörokognitif özellikleri olan bu iki farklı davranış kalıbının araştırılmasında bu ayrımın yapılmasının önemli olduğu düşünülmüştür. Bu çalışma sonuçları açıkça antisosyal davranışın farklı alttiplerini bir araya getirerek incelemenin kronik antisosyal davranışla ilişkili spesifik nörokognitif yeteneklerin açıkça tanımlanması engellediği savunulmuştur. Farklı özellikler gösteren hırsızlık ve fiziksel şiddeti önlemeye yönelik etkili tedavi girişimleri ve koruma programları geliştirebilmenin ön koşulunun da ayrımı yapmak olduğu ileri sürülmüştür (Edward ve ark., 2007).

Yechiam ve arkadaşları (2008) farklı suçlardan ceza almış kişilerin karar verme süreci sırasında aynı disfonksiyonel bilişsel süreçleri kullanıp kullanmadıklarını sorguladıkları bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada farklı suçları işlemiş bireylerin karar verme süreçlerinde birbirinden farklı karakteristiklerinin olduğunu hipotez etmişlerdir. Ceza evinde bulunan 81 katılımcı (22 hırsızlık suçu, 22 uyuşturucu madde suçu, 17 cinsel eylem suçu, 10 şiddet/adam öldürme suçu, 6 gasp suçu, 4 tehlikeli araç kullanma suçu) Iowa kumar testi (IGT) kullanılarak kontrol grubu ile karşılaştırılmıştır. Ayrıca geçmiş çalışmalarda impulsif agresyon ile orbitofrontal hasarlarının ilişkili olduğu gösterildiğinden sonuçlar çift taraflı orbitofrontal lezyonu olan 22 hasta ve 12 kronik kokain bağımlısının verileri ile birlikte değerlendirilmiştir. Sonuçta suç işlemiş grubun Iowa kumar testinde karar verme puanları kontrol grubuna göre anlamlı olarak düşük saptanmıştır. Testin başlangıcında her iki grupta dezavantajlı kartları seçerken sadece kontrol grubundakilerin testin sonuna doğru avantajlı karttakileri seçtikleri görülmüştür. Ayrıca kart seçim özellikleri açısından suçlu grup içerisinde iki farklı paternin olduğu görülmüştür. Uyuşturucu, hırsızlık, cinsel eylem, tehlikeli araç kullanmaktan suçlu kişiler bir grubu oluşturmuş ve bu gruptakiler kumar oyunu sırasında kazanca kayba oranla daha çok önem vermişlerdir. Şiddet ve gasp suçluları ise seçim özelliklerine göre 2. Grubu oluşturmuş ve oyun sırasında yakın sonuçlara daha uzak sonuçlara göre daha fazla önem verdikleri ve seçimlerinde tutarlılık oranlarının

diğer gruplardan düşük olduğu görülmüştür. Sağlıklı gruptan farklı olmalarına rağmen suçlu grupta farklı seçim davranışı paternlerine yatkınlığın görülmesi altta yatan kognitif sorunların farklı olmasına bağlanmıştır. Suçlu grubun verileri kokain bağımlıları ve çift taraflı orbitofrontal lezyonlu hastalar ile kıyaslandığında ise ilk grubun kokain bağımlılarına benzer özellikler gösterdiği, şiddet suçlarınının seçim paternlerinin ise orbitofrontal hasarlı kişilere yakın olduğu saptanmıştır. Hırsızlık, tehlikeli araç kullanma, uyuşturucu suçlarınının kokain bağımlılarında olduğu gibi kazanca kayıptan daha az önem vermeleri kokain bağımlılığında ödül sistemindeki probleme benzer bir patoloji olduğunu düşündürmüştür. Aksine şiddet suçluları ise geçmiş sonuçlara bakmaksızın yakın sonuçlara önem vermiş, ayrıca düşük yanıt tutarlılığı sergilemişlerdir. Bunun nedenin bu kişilerin geleceği planlarken geçmiş ve güncel verileri bütünleştirme de güçlük yaşadıklarını göstermektedir (Yechiam ve ark., 2008).

Bu çalışmalar suça karışmış kişilerin tek bir gruptan oluşmadıkları, kendi içlerinde alt gruplara ayırmanın onların nörokognitif defisitlerini saptayabilmemizde çok önemli olduğunu göstermişlerdir. Son olarak mevcut çalışmalarda sıkça karşımıza çıkan yönetici işlevler ve dürtüsellik kavramlarına değinilmesi gereklidir.

#### 1.5.1.2.4.4 Bilişsel Psikoloji ve Yönetici İşlevler

Duyu organlarındaki girdinin işlenmesi; dünyayı algılanması ve anlaşılmasına yönelik işlevler bütünü 'bilişsel(cognitive) terimi altında ifade edilir. Bu işlevleri inceleyen psikoloji alt dalı ise bilişsel psikolojidir. Bilişsel psikoloji, günümüzde, duyum, algılama (örn., görsel, işitsel, lisan ve nesne algılama), dikkat (örn., aktif, pasif, odaklanmış ve bölünmüş dikkat), lisan (örn., lisanın öğrenilmesi ve kavranması), bellek (örn., belleğin türleri, özümseme, depolama, hatırd tutma, geri çağırma), irdeleme ve problem çözme gibi konularda yoğun bir veri tabanına sahiptir(Eysenck, 1990, Ellis ve ark., 1993, Klatzky, 1980).

Ancak bilişsel sistem, uyancıların sadece duyumları, algılanmasını, öğrenip belleğe yerleştirerek gerektiğinde hatırlanmasını sağlayan bir sistem değildir. Etkili bir bilişsel sistem şemaları, kurulumları (set) koruyabilmeli, gerektiğinde değiştirip düzenleyebilmeli, onları yeniden oluşturabilmeli, bozucu etkilere (interference) karşı koyabilmeli, zaman ve mekan üzerinde olayları bütünleştirebilmeli (integration), belleği

tarayabilmeli, bellek izlerinin üstünde çalışabilmeli, stratejiler kurup değiştirebilmeli, planlar yapabilmelidir; kısaca zihinsel faaliyetleri yönetebilmelidir(Pennington ve ark.,1996- Welsh ve ark., 1988).

Yönetici işlevler (executive functions), kısaca, bir amaca ulaşmak için uygun problem-çözme kurulumunun korunması olarak tanımlanabilir. Böyle bir tanıma sahip olan yönetici işlevler, bilişsel psikologlara göre; algılamadan sonra ve davranıştan önce mutlaka gerçekleşiyor olmalıdır. Bu işlevler kişinin kendisi hakkında düşünmesini sağlamakta, gelecekte olabilecekleri ve onları nasıl etkileyeceğini belirlemektedir (Barkley, 1997-Karakaş ve ark., 2000).

#### 1.5.1.2.4.5 Yönetici İşlevlerin Ayrıştırılmasında Nöropsikolojik Testler

İnsan zihni bütünlük (entegratif) çalışmaktadır ve herhangi bir bilgi işleme sürecinin diğerlerinden ayrı olarak düşünülmesi mümkün değildir(Baddeley, 1990). Fakat bilgi işleme süreci aynı anda tüm yönleri ile ele alınamayacağı için (ve çoğu zaman da böyle bir ele alımın çalışmanın amacına yönelik olmadığı için), alt bileşenler ayrı ayrı çalışılmaktadır. Nitekim bu farklı yönleri ölçmek için geliştirilmiş farklı ölçme araçları vardır. Bir psikometrik araç çeşidi olan nöropsikolojik testler bilişsel/davranışsal işlevleri ölçmekte, ancak bu sırada, söz konusu işlevlerle ilgili beyin alanlarının çalışma biçimi konusunda da bilgi vermektedir (Lezak, 1995).

Yönetici işlevleri ölçmede kullanılan nöropsikolojik testlerin başında Wisconsin Kart Eşleme Testi (WisconsinCard Sorting Test: WCST) gelmektedir (Baddeley, 1990-Lezak, 1995-Pennington ve ark., 1996). Yönetici işlevleri ölçmede yaygın olarak kullanılan bir diğer nöropsikolojik test Stroop Testi'dir. Bu test algısal kurulumu, değişen talepler doğrultusunda ve bir 'bozucu etki' altında değiştirebilme kolaylığını; alışılmış bir davranış örüntüsünü bastırabilme ve olağan olmayan bir davranışı yapabilme yeteneğini ortaya koyar (Spreeen ve ark., 1991).

#### 1.5.1.2.4.6 Dürtüsellik

Dürtüsellik ruhsal bozukluklardaki rolünü açığa çıkaran bazı çalışmalar olmasına karşın, bu bozukluklarda ataklığın nasıl belirleneceği ve tanımlanacağı, literatürde halen tartışmalı bir konudur (Barrat ve ark., 1999, Brady ve ark., 1998).

Dürtüsellik, bir dürtü ya da uyarıya karşı koyamama veya kişinin kendisine ya da başkalarına zarar verme isteğine engel olamama durumudur. Sabırsızlık, dikkatsizlik, kolay riske girme, zarar verme hissinin küçümsenmesi, zevk arayışı ve dışa dönük olma olarak ortaya çıkar (Hollander ve ark., 2001). Patton ve arkadaşları (1995) ataklığı, anında içinden geldiği gibi davranmak (motor), eldeki verilere odaklanmamak (dikkat), plansızlık ve dikkatlice düşünmemek şeklinde üç alt gruba ayırmıştır (Patton ve ark., 1995). Ainslie ise küçük, kısa dönemli kazancın seçimi, buna karşın büyük, uzun dönemli getirinin kaybı biçiminde sosyal olarak doğurduğu sonuca göre tanımlanmıştır (Ainslie, 1975). Görüldüğü gibi dürtüsellik kavramı, sıklıkla "istenmeyen sonuçlara yol açan, gereksiz risk almayı içeren veya duruma uygun düşmeyen, olgunlaşmamış eylemler" biçiminde değerlendirilmiştir. Bu nedenle 'hırsızlık' eylemi sürecinde etkili bir faktör olarak düşünülmüş olup çalışma kapsamında incelenmesi amaçlanmıştır. Gerçektende çeşitli çalışmalar da çete üyeliği, içkili araba kullanma, şiddete başvurma gibi kontrolsüzce yapılan suçlu davranışlarının otokontrol ile ilişkili olduğunu göstermişlerdir (Armstrong, 2005).

Frontal korteks hasarları, ataklık kaynağı olarak gösterilmekte ve bu savın en azından ataklığın bazı yönleriyle ilgili olduğu ortaya konmaktadır. Bechara ve arkadaşları (1997) prefrontal kortikal yaralanmaları olan hastaların gelecekte iyi veya kötü sonuçlar doğurabilecek kararları ayırt etmede eksiklikleri olduğunu ve bunun fizyolojik yanıt eksikliği ile bağlantılı olduğunu bulmuşlardır (Bechara ve ark., 1999).

##### 1.5.1.2.4.6.1 Dürtüsellik Kognitif Yönleri ve Ölçülmesi

Dürtüsellik modüle eden üç major kognitif komponent vardır. Birincisi ödüllendirmeyi erteleyememektir. Dürtü bozuklukları olan hastalar ödül küçükte olsa, geç sonuçları negatifte olsa derhal ödüllendirmeye yönelik kararlar alırlar. İkinci kognitif komponent ise distraktibilite veya belirli bir işe dikkatini uzun süre toplayamamadır. Son olarak, dürtüsellik kognitif olarak disinhibisyon yani, normlar ve

kısıtlamalara uymayan davranışların baskılanamaması ile karakterizedir (Stephen ve ark., 2006).

Nörodavranışsal disinhibisyon, davranışları kontrol etmede, durumlara uygun duygusal tepkileri regüle etmekte yetersizlik olarak tanımlanır. Nörodavranışsal disinhibisyon geniş anlamda dürtüsellik veya affektif agresyon ile eş anlamlıdır, çünkü dikkat, dürtüsellik ve emosyon (irritabilite) ile ilişkili problemleri kapsar (Tarter ve ark., 2003).

Dürtüselligi değerlendirmede kullanılan hastanın doldurduğu bir ölçek olan Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11 (BDÖ-11) ise Barratt tarafından geliştirilmiştir. Otuz maddeden oluşur ve kendi içinde dikkat (dikkatsizlik ve bilişsel düzensizlik), motor (motor dürtüsellik, sabırsızlık) ve plan yapmama (kontrolünü sağlayamama, bilişsel karışıklığa tahammülsüzlük) olarak üç alt ölçeği vardır. BDÖ-11 değerlendirilirken 4 farklı alt puan elde edilir; toplam puan, plan yapmama, dikkat ve motor dürtüsellik. Toplam BDÖ-11 puanı ne kadar yüksekse hastanın dürtüsellik düzeyi o kadar yüksektir (Güleç ve ark., 2008).

Bu noktaya kadar olan ifade edilenler özetlenecek olursa çalışmamızda son dönemdeki çalışmalarda daha sık karşımıza çıktığı gibi suçu alt gruplar şeklinde ve farklı açılardan değerlendirmenin daha doğru olacağı düşünülmüştür. Bu amaçla çocuk ve ergenlerin sürüklendikleri suçlar arasında en sık karşımıza çıkan hırsızlık suçuna odaklanılarak, bu suç ile ilişkilendirilebilecek aile, okul ve akran ilişkileri gibi çevresel faktörler yanında ruhsal bozukluklar ve psikometrik özellikler gibi bireysel nedenlerde çalışma kapsamına alınmıştır. Ayrıca hırsızlık suçuna sürüklenen çocuk ve ergenlerdeki ruhsal bozukluklar incelenirken geçmiş çalışmalardaki gibi ölçek ve anket gibi yöntemlerden farklı olarak tanı güvenilirliğini artırmak amacı ile yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Ek olarak yönetici fonksiyonları ve dürtüsellikleri değerlendirmek içinde türkçe geçerlilik güvenilirliği yapılmış WKET, Stroop testi ve Baratt Dürtüsellik Ölçeği seçilmiştir.

## İKİNCİ BÖLÜM

### 2.1 Amaç

12–18 yaşları arasında hırsızlık suçuna sürüklendiği iddiası ile haklarında adli işlem başlatılmış olan erkek ergenlerin:

1. DSM-IV-TR tanı kriterlerine göre psikiyatrik tanı dağılımlarını saptamak,
2. Sağlıklı kontrollere kıyasla yürütücü işlevlerini ve dürtüselliğini karşılaştırmak amaç olarak belirlenmiştir.

### 2.2 Hipotez

12–18 yaşları arasında hırsızlık suçuna sürüklendiği iddiası ile haklarında adli işlem başlatılmış olan katılımcıların;

- 1) DSM-IV-TR tanı kriterlerine göre saptanacak olan psikiyatrik bozukluk sıklığının normal popülasyondan yüksek olacağı,
- 2) Sağlıklı kontrollere kıyasla yürütücü işlev ve dürtüsellik ile ilişkili test puanlarının farklı olacağı hipotez edilmiştir.

### 2.3 Gereç ve Yöntem

#### 2.3.1 Örneklem Grubunun Oluşturulması

Dosya kayıtlarından, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi polikliniğinde hırsızlık suçuna sürüklendiği iddiası ile adli işlemler başlatılmış olan erkek vakalar tespit edilecek ve ebeveynlerine telefonla ulaşılmıştır. Telefon görüşmesinde, ebeveynlere çalışmanın amacı ve yapılacak olan işlemler hakkında bilgi verilerek çalışmaya katılmaya davet edilerek randevu verilmiştir. Çalışmayı kabul ederek polikliniğimize gelen ebeveynlerden, hasta bilgilendirme formunu okuyarak, onam formunu imzalamaları istenmiştir. Çalışmayı koşullarını kabul eden ebeveynlerden alınan bilgiler doğrultusunda örneklem grubu için hazırlanmış olan sosyodemografik veri formu doldurulmuştur. Daha sonra, katılımcılar ile kendilerini

rahat ifade edebilecekleri, sessiz dikkatlerinin dağılmayacağı poliklinik görüşme odasına alınarak kullanılacak ölçme araçları hakkında bilgi verilmiştir. Klinik tamlar için katılımcılar yarı yapılandırılmış bir çizelge olan Okul Çağı Çocukları için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi – Şimdi ve Yaşam Boyu Şekli (ÇDŞG-ŞY) [Schedule for Affective Disorders and Schizophrenia for School Age Children-Present and Lifetime Version, K-SADS-PL] ile değerlendirilmiştir. Daha sonrasında çalışmanın iç güvenilirliğini artırmak ve yorulma etkisini en aza indirmek için her bir katılımcı için randomize seçilmiş farklı sıralamalar ile Wisconsin Kart Eşleme Testi (WKET), Stroop Testi uygulanacak ardından Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11 (Barratt Impulsiveness Scale; BIS-11), Conner's Ana\Baba Derecelendirme Ölçeği (CADÖ-48), Çocuklar için Depresyon Ölçeği (Child Depression Inventory, ÇDÖ) uygulanmış veya ölçekleri doldurmaları istenmiştir. Örneklem grubu, dahil edilme kriterlerini karşılayan 30 kişiden oluşturulmuştur. Katılımcıların psikometrik değerlendirmesi uzman psikolog tarafından, 16 yaşa kadar Wechsler Çocuklar için Zeka Ölçeği-Yeniden gözden geçirilmiş formu (WÇZÖ) [Wechsler Intelligence Scale for Children-Revised/ WISC-R] ile, 16 yaş üstü için Wechsler Erişkinler için Zeka Ölçeği-Yeniden gözden geçirilmiş formu (WEZÖ) [Wechsler Adult Intelligence Scale-Revised/WAIS-R] ile yapılmıştır. Toplam IQ puanı 80'in altında olanlar örneklem grubuna dahil edilmemiştir.

#### **Örneklem Grubu İçin İşleme Ölçütleri:**

- 12-18 yaşında erkek olmak
- IQ puanı 80 ve üzeri olmak
- Hırsızlık yapmış olduğu iddiası ile polikliniğimize başvurmak,

#### **Örneklem Grubu İçin Dışlama Ölçütleri:**

- Zeka Bölümü (WÇZÖ skoru) 80'in altında olması
- Şiddet ya da cinsel suça sürüklenme öyküsünün olması
- Eşlik eden Otistik Bozukluk ve Yaygın Gelişimsel Bozukluk tanısı olması
- Görme ve/veya İşitme engelli olmak



- Stabil olmayan kronik medikal hastalık olması (ör, aktif Astım, Multipl skleroz, vb.)
- Kafa travması ve SSS enfeksiyonu öyküsü bulunması
- Benzodiazepin, Trisiklik Antidepresan ve Antipsikotik kullanıyor olması

### 2.3.2 Kontrol Grubunun Oluşturulması

Kontrol grubu, örneklem grubu ile yaş olarak eşleştirilmiş, IQ puanı açısından ise örneklem grubundan anlamlı farklılık göstermeyen, dahil edilme kriterlerini karşılayan, ailesi ve kendisinden onay alınan 30 erkek sağlıklı gönüllü ergenden oluşturulmuştur. Örneklem grubuna benzer şekilde, polikliniğimize gelen ebeveynlerden, hasta bilgilendirme formunu okuyarak, onam formunu imzalamaları istenmiştir. Daha sonra, çocuklar ile kendilerini rahat ifade edebilecekleri, sessiz dikkatlerinin dağılmayacağı poliklinik görüşme odasına alınarak kullanılan ölçme araçları hakkında bilgi verilmiş ve görüşmedeki söylediklerinin doğru olmasının sonuçların güvenilirliği açısından büyük önem taşıdığı bildirilmiştir. Ebeveynlerden alınan bilgiler doğrultusunda kontrol grubu için ayrıca hazırlanmış olan sosyodemografik veri formu doldurulmuştur. Klinik tanılar için katılımcılar yarı yapılandırılmış bir çizelge olan Okul Çağı Çocukları için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi – Şimdi ve Yaşam Boyu Şekli (ÇDŞG-ŞY) [Schedule for Affective Disorders and Schizophrenia for School Age Children-Present and Lifetime Version, K-SADS-PL] ile değerlendirilmiştir. Daha sonrasında çalışmanın iç güvenilirliğini artırmak ve yorulma etkisini en aza indirmek için her bir katılımcı için randomize seçilmiş farklı sıralamalar ile Wisconsin Kart Eşleme Testi (WKET), Stroop Testi TBAG Formu uygulanmış ve ardından Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11 (Barratt Impulsiveness Scale; BIS-11), Conner's Ana\Baba Derecelendirme Ölçeği (CADÖ-48), Çocuklar için Depresyon Ölçeği (Child Depression Inventory-ÇDÖ) doldurulmuştur. Okul Çağı Çocukları için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi – Şimdi ve Yaşam Boyu Şekli (ÇDŞG-ŞY) [Schedule for Affective Disorders and Schizophrenia for School Age Children-Present and Lifetime Version, K-SADS-PL] ile yapılan değerlendirmede psikiyatrik tanı alanlar kontrol grubuna dâhil edilmemiştir. Kontrol grubun psikometrik değerlendirmesi uzman psikolog tarafından, 16 yaşa kadar

Wechsler Çocuklar için Zekâ Ölçeği-Yeniden gözden geçirilmiş formu (WÇZÖ) [Wechsler Intelligence Scale for Children-Revised/ WISC-R] ile 16 yaş üstü için Wechsler Erişkinler için Zekâ Ölçeği- Yeniden gözden geçirilmiş formu (WEZÖ) [Wechsler Adult Intelligence Scale-Revised/ WAIS-R] ile yapılmıştır. Toplam IQ puanı 80'in altında olanlar kontrol grubuna dâhil edilmemiştir.

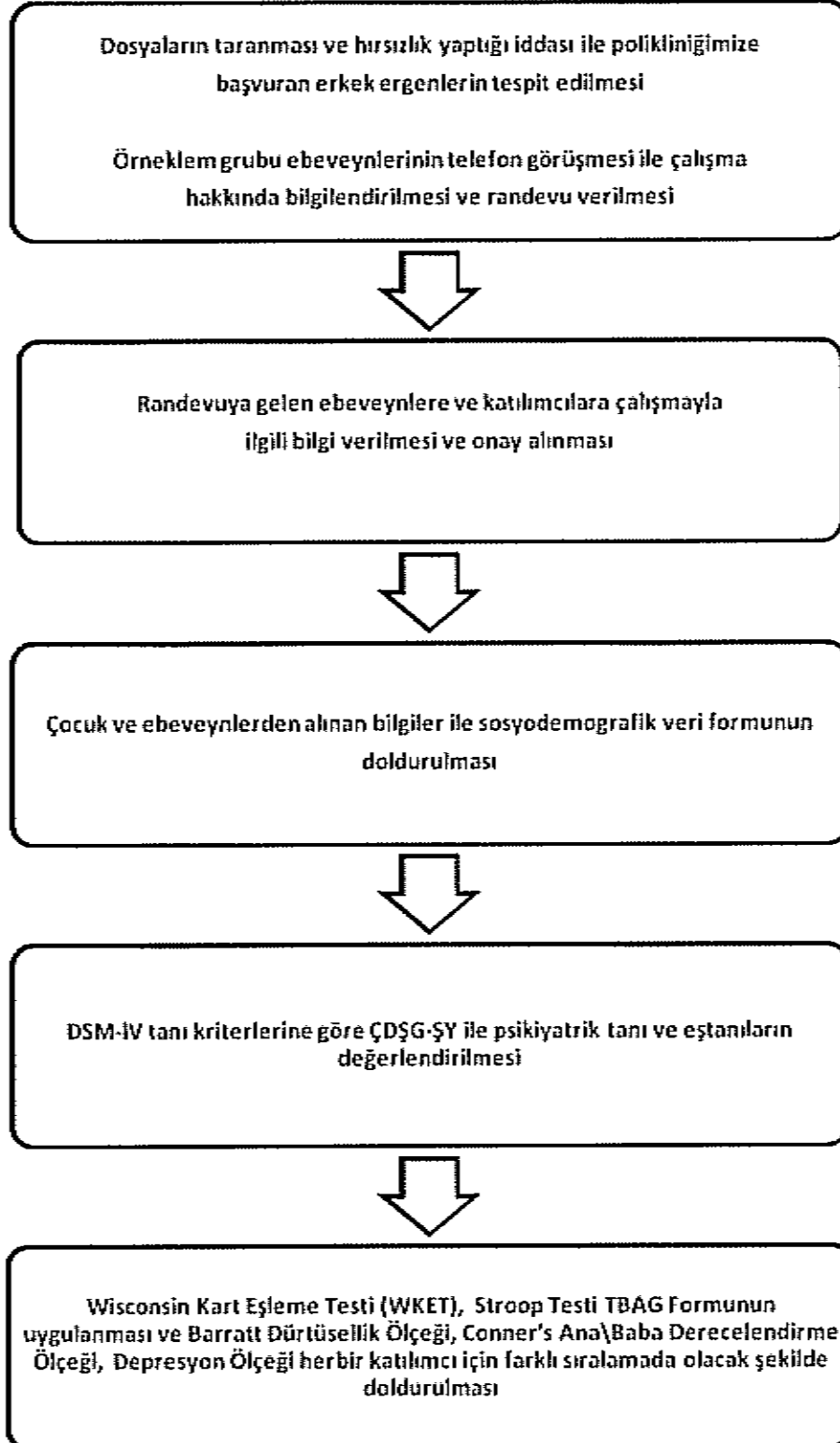
**Kontrol Grubu İçin İşleme Ölçütleri:**

- Hırsızlık suçu işlememiş olmak,
- IQ puanı 80 ve üzeri olmak
- 12-18 yaşında erkek olmak

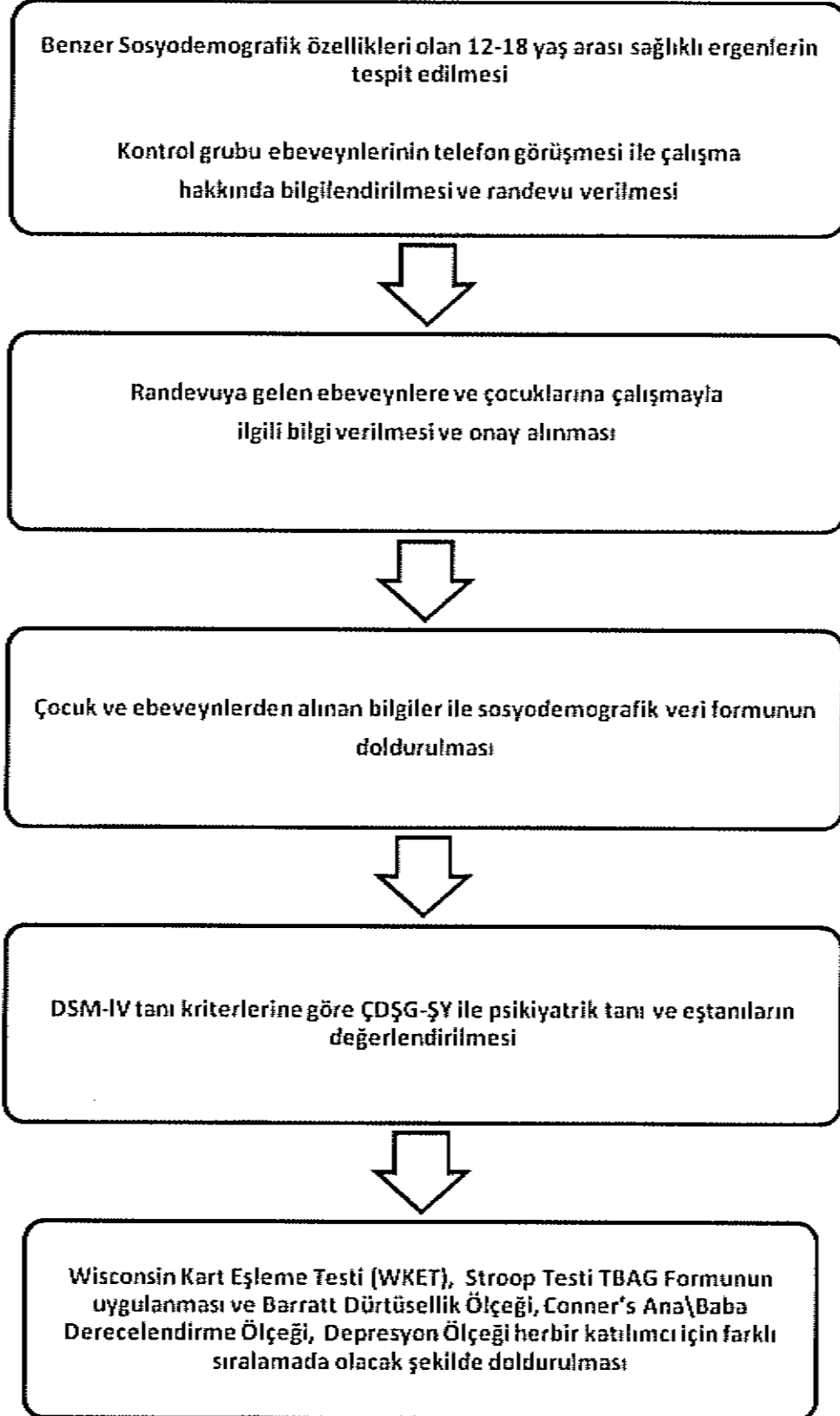
**Kontrol Grubu İçin Dışlama Ölçütleri:**

- Zeka Bölümü (WÇZÖ skoru) 80'in altında olması
- Suça sürüklenmiş olmak
- Görme ve/veya İşitme engelli olması
- Stabil olmayan kronik medikal hastalık olması
- Kafa travması ve Merkezi Sinir Sistemi enfeksiyonu öyküsü bulunması
- Herhangi bir psikiyatrik bozukluk bulunması
- Ailenin onam vermemesi

## Örneklem Grubunun Oluşturulması Ve Uygulama Akış Şeması



## Kontrol Grubunun Oluşturulması Ve Uygulama Akış şeması



## 2.4 Araçlar

### 2.4.1 Sosyodemografik Veri Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan bu form ebeveynlerden alınan bilgilere göre araştırmacı tarafından doldurulacaktır. Olguların kimlik, adres, telefon bilgileri, natal, prenatal ve gelişim öyküsü, eğitim durumu, ailenin sosyoekonomik durumu, anne-baba-kardeş ve aile yapısı, eğer var ise suç bilgileri ile ilgili bilgileri içermektedir.

### 2.4.2 Okul Çağı Çocukları için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi – Şimdi ve Yaşam Boyu Şekli (ÇDŞG – ŞY) (Schedule for Affective Disorders and Schizophrenia for School Age Children – Present and Lifetime Version, K-SADS-PL)

Çocuk ve ergenlerin DSM-III-R ve DSM-IV tanı ölçütlerine göre geçmişteki ve şu andaki psikopatolojilerini saptamak amacıyla Kaufman ve arkadaşları tarafından 1997 yılında geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış bir görüşme formudur (Kaufman ve ark. 1997). Form üç bölümden oluşmaktadır. ‘Yapılandırılmış Başlangıç Görüşmesi’ olarak adlandırılan ilk bölümde çocuğun demografik bilgileri, sağlık durumu, şu anki yakınması, geçmişte aldığı psikiyatrik tedavilere ilişkin bilgilerle birlikte, çocuğun okuldaki durumu, hobileri, arkadaş ve aile ilişkileri gibi bilgiler edinilir. İkinci bölüm olan ‘Tanı Amaçlı Tarama Görüşmesi’ 200 kadar özgül belirti ve davranış değerlendirir. Her bir belirtiyi değerlendirmek için belirti tarayıcı sorular ve değerlendirme ölçütleri verilmiştir. Tarama görüşmesi ile pozitif belirtiler varsa tanıyı doğrulamak amacıyla 5 tanı alanında ek puanlama yapılmaktadır: Duygulanım Bozuklukları, Psikotik Bozukluklar, Anksiyete Bozuklukları, Davranış Bozuklukları, Madde Kötüye Kullanımı ve Diğer Bozukluklar. Her bir ek belirti listesi, bozukluğun şimdiki ve geçmişteki en ağır ataklarını değerlendirmek üzere ölçütler içermektedir. Major Depresyon, Distimi, Mani, Hipomani, Siklotimi, Bipolar Bozukluk, Şizoaffektif Bozukluklar, Şizofreni, Şizofreniform Bozukluk, Kısa Tepkisel Psikoz, Panik Bozukluk, Agorafobi, Ayrılık Anksiyetesi Bozukluğu, Kaçınma Bozukluğu, Özgül Fobi, Sosyal Fobi, Aşırı Anksiyete//Yaygın Anksiyete Bozukluğu, Obsesif Kompulsif

Bozukluk, Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu, Davranım Bozukluğu, Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu, Enürezis, Enkoprezis, Anoreksiya Nervoza, Bulimia Nervoza, Geçici Tik Bozuklukları, Tourette Bozukluğu, Kronik Motor ya da Vokal Tik Bozukluğu, Alkol Kötüye Kullanımı, Madde Kötüye Kullanımı, Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Uyum Bozukluğu. Çocuğun şu anki işlev bozukluğunu belirlemek için düzenlenen üçüncü bölüm ise 'Çocuklar İçin Genel Değerlendirme Ölçeği' olarak adlandırılır (Gökler ve ark., 2004)

ÇDŞG-ŞY'nin Türkçe çeviri ve geri çevirisi, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Gökler ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı'nda çalışan bir ekip tarafından ilk olarak Türkçeye çevrilmiş ve ÇDŞG-ŞY Türkçe Uyarlaması (ÇDŞG-ŞY-T) ortaya çıkmıştır. Bu uyarlamanın İngilizce geri-çevirisi yapıldıktan sonra gerekli gözden geçirme ve düzeltmeler yapılmıştır (Gökler ve ark., 2004).

Geçerlilik güvenilirlik çalışması Gökler ve arkadaşları tarafından (2004) Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı'na başvuran 52 çocuk ve ergen ile yapılmıştır. Çocuk ve ergen psikiyatristleri tarafından DSM-IV ölçütlerine göre konulan, klinik tanıların ÇDŞG-ŞY-T ile yapılan görüşme sonucu konulan tanılarla olan uyumu (ortak görüş geçerliliği) istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Kappa değerleri, her iki görüşme arasındaki uyumun dışa atım bozuklukları için çok iyi (0,833), DEHB ve tik bozukluğu için iyi (0,721 ve 0,639), Duygulanım Bozuklukları, Anksiyete Bozuklukları ve KOKGB için ise orta derecede (0,561, 0,517 ve 0,458) olduğunu göstermiştir. ÇDŞG-ŞY-T ile yapılan görüşme sonucu konulan tanıların diğer bir görüşme ile olan uyumu, istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (Gökler ve ark., 2004).

Değerlendiriciler arası güvenilirlik açısından bakıldığında, kappa değerleri, her iki görüşmecisi arasındaki uyumun Dışa Atım Bozuklukları ve Tik Bozuklukları için çok iyi (0,875 ve 0,733), DEHB ve Anksiyete Bozuklukları için iyi derecede (0,681 ve 0,625) olduğu ortaya konulmuştur. Test tekrar test güvenilirliği açısından ise her iki görüşme arasındaki uyumun bu bozuklukların tümü için çok iyi derecede (DEHB için 0,984; Anksiyete Bozuklukları için 0,783; Dışa Atım Bozuklukları için 0,828; Tik Bozuklukları için 1,000) olduğu görülmüştür (Gökler ve ark., 2004).

### 2.4.3 Wisconsin Kart Eşleme Testi (Wisconsin Cart Sorting Test) (WKET)

Berg tarafından 1948 yılında geliştirilmiş, 1981 ve 1993 yıllarında Heaton ve arkadaşları tarafından değişiklikler yapılarak testin el kitabı hazırlanmıştır. Test, dört adet uyarıcı kart ve 64 adet tepki kartını içeren iki kart destesi ile uygulanır. Kartların her birinde değişik renk ve sayıda şekiller bulunur. Kullanılan şekiller artı, daire, yıldız ve üçgen; şekillerin sayısı bir, iki, üç ve dört; şekillerin renkleri ise kırmızı, yeşil, mavi ve sarıdır. Wisconsin kart eşleme testinde denekten istenen, destedeki her bir tepki kartını doğru olduğunu düşündüğü uyarıcı kart ile eşlemesidir. Doğru eşleme kategorisi renk, şekil, sayı olarak sıralanır, denek aynı anda art arda 10 defa doğru eşleme yaptığında bir sonraki kategoriye geçilir. Her tepkiden sonra deneğe tepkisinin doğru veya yanlış olduğu bildirilir, ancak doğru işleme kategorisinin ne olduğu konusunda bilgi verilmez. Denek altı kategorinin tümünü tamamladığında veya her iki destedeki kartların tümünü kullandığında teste son verilir (Heaton ve ark., 1993).

Wisconsin kart eşleme testi değerlendirmesinde 13 farklı puan hesaplanır;

**1-Toplam tepki sayısı:** Testin tamamlanması sırasında kullanılan kart sayısı

**2-Toplam yanlış sayısı:** Doğru eşlemenin yapılamadığı kartların toplam sayısıdır.

**3-Toplam doğru sayısı:** Doğru eşlemenin yapıldığı kartların toplam sayısıdır.

**4-Tamamlanan kategori sayısı:** Ardışık on doğru tepkinin verilmiş olduğu kategorilerin toplamıdır.

**5-Perseveratif tepki sayısı:** Ardışık on doğru tepkiden sonra da, bir önceki kategori için doğru olan eşleme ilkesine göre veya birey tarafından geliştirilmiş bir perseverasyon ilkesine göre tekrarlanan tepkilerin toplam sayısıdır.

**6-Perseveratif hata sayısı:** Perseveratif olan tepkilerden aynı zamanda yanlış olanların sayısıdır.

**7-Perseveratif olmayan hata sayısı:** Toplam hata sayısından perseveratif hata sayısının çıkarılması ile elde edilir.

**8-Perseveratif hata yüzdesi:** Toplam perseveratif hata sayısının testteki toplam tepki sayısına bölünüp yüzle çarpılması ile elde edilir.

**9-İlk kategoriye tamamlamada kullanılan tepki sayısı:** İlk kategoriye ilişkin tepkilerin toplamıdır.

**10-Kavramsal düzey tepki sayısı:** En az üç tanesi birbirini izleyen doğru tepkilerin toplamıdır.

**11-Kavramsal düzey tepki yüzdesi:** Kavramsal düzey tepki sayısının toplam cevap sayısına bölünerek, yüzle çarpılması ile elde edilir.

**12- Kurulumu sürdürmede başarısızlık puanı:** Deneğin ard arda 5-9 doğru tepki verdiği, ancak 10 doğru tekrar ölçütüne ulaşamadığı tepki bloklarının sayısıdır.

**13- Öğrenmeyi öğrenme puanı:** En az 3 kategoriye tamamlayan deneklerde hesaplanır.

Her bir kategorideki hata sayısı o kategorideki toplam tepki sayısına bölünüp 100 ile çarpılmakta ve her kategorinin hata yüzdesi hesaplanmaktadır. Daha sonra bir önceki kategorinin hata yüzdesinden bir sonraki kategorinin hata yüzdesi çıkarılarak fark puanları hesaplanmakta ve fark puanlarının ortalaması öğrenmeyi öğrenme puanını oluşturmaktadır.

Yapılan faktör analiz çalışmalarına göre WKET alt puanları 3 faktör altında toplanmaktadır. Özellikle puanların WKET faktör analizleri sonucunda 3 faktör üzerinde dağılmaktadır:

1. Faktör: WKET 1-2-4-5-6-7-8 puanlarının toplandığı gruptur. Söz konusu puanlar incelendiğinde bunların yanlış olduğu yolunda verilen sözel geri bildirimle rağmen daha önceki davranışta ısrar etme durumu, yani perseverasyonu yansıttığı görülmektedir.

2. Faktör: WKET 3-10-12 puanlarının toplandığı grup. Bu puan grubu temelde tanınmış, sınıflanmış ve bellekte kodlanmış uyarıcı özelliklerin bir mantık kuralı altında ilişkilendirilmesini ve sınıflama kuralının çıkarılmasını içermektedir. WKET 3-10-12'nin oluşturduğu faktör kavramsallaştırma olarak nitelenmektedir.



3. Faktör: WKET 9-13 puanlarının toplandığı grup. Bu faktörün diğer iki faktöre oranla toplam varyansın küçük bir bölümünü açıkladığı ve söz konusu puanlar arasında da anlamlı korelasyonlar bulunmadığı bildirilmektedir.

Wisconsin kart eşleme testinin özellikle DLDFK bölgesine duyarlı bir frontal lob testi olduğu düşünülmektedir. Test soyut irdeleme, kavram oluşturma, kavramsal irdeleme, özellik belirleme, işlem belleği, yönetici işlevler, ve dikkat ile ilişkilendirilmiştir. Ancak ölçtüğü temel özelliğin perseverasyon eğilimi olduğu belirtilmektedir. WKET Türk formunun zekâ veya genel yetenek testlerinde ölçülen özelliklerden farklı bir yetenek alanını ölçtüğünü gösterilmiştir. Çalışmamızda testin bilgisayarlı versiyonu kullanılmıştır (Karakas ve ark., 1996).

#### 2.4.4 Stroop Renk Kelime Karıştırma Testi (Stroop Color-Word Interference Test)

İlk olarak 1935 yılında Stroop tarafından deneysel bir görev olarak geliştirilmiştir. Strooptestinin çeşitli formları bulunmaktadır. Çalışmamızda Stroop testi TBAG (temel bilimler araştırma grubu) formu kullanılmıştır. Türk toplumu için Stroop Testi TBAG formu standartizasyon çalışmaları yapılmıştır (Karakas, 2002). Stroop TBAG formu 14x21.5 cm boyutlarında 4 adet karttan oluşur. Her kartın üzerinde seçkisiz olarak sıralanmış 4'er maddeden oluşan 6 satır bulunmaktadır. Bu kartlar testin "uyarıcı" maddeleridir. Bu uyarıcılar ve bunlara deneğin vermesi gereken tepkiler, yani yerine getirmesi gereken "görevler" tablo-3'te gösterilmiştir. Denek her bir bölümdeki görevi bitirince tamamlama süresi, hata ve düzeltme sayısı kaydedilir.

Tablo 7: Stroop Testi Uygulama İçeriği

BÖLÜMLER	UYARICILAR	UYARICI KART KAPSAMI	GÖREV
1.Bölüm	1.kart	Siyah basılmış renk isimleri	Renk isimleri okuma
2.Bölüm	2.kart	Farklı renkte basılmış renk isimleri	Renk isimleri okuma
3.Bölüm	3.kart	Renkli basılmış daireler	Rengi söyleme
4.Bölüm	4.kart	Renkli basılmış nötr kelimeler	Rengi söyleme
5.Bölüm	<u>2.kart</u>	Farklı renkte basılmış renk isimleri	Rengi söyleme

Temel olarak zamana ve verilen işe bağlı olarak dikkatin yoğunlaştırılması ve sürdürülebilmesini, araya karışan bozucu uyaranlara karşı direnebilmeyi, uygunsuz uyaranları ve uygunsuz tepki eğilimlerini durdurup bastırabilmeyi değerlendirir. Bozucu etkiyi değerlendiren testlerde birbiriyle yarışan tepki eğilimleri oluşturulduktan sonra, bu eğilimlerden birinin durdurulup ketlenmesi, öteki tepkinin ortaya konulması istenir. Stroop testinde de renk söyleme eğilimi ile okuma eğilimi pekiştirildikten sonra, okuma cevabının bastırılıp ketlenmesi beklenir. Kaldı ki, görülen bir yazının okunması çok yerleşmiş, otomatikleşmiş bir eğilim olduğundan, bunun durdurulması daha zordur. Stroop bozucu etkisi (interference) olarak da bilinen bu olay ketleme yapamamaktan; renk isimlerini söylemenin, renkleri ifade eden kelimeleri okumaktan daha uzun zaman almasından kaynaklanmaktadır. Farklı formlarında farklı puanlama sistemleri kullanılmaktadır. Stroop testi TBAG Formunun puanlamasında her bir bölümün tamamlama süresinin kullanılabileceği tespit edilmiştir. Stroop testi TBAG Formunun ölçtüğü en geçerli özelliğin bozucu etki (2. karttaki renklerin söylendiği 5. bölüm) olduğu bulunmuştur. Testin ayrıca dikkati yansıtan okuma hızı (1. kart tamamlama süresi) ve renk söylemeyi (3. ve 4. kart tamamlama süresi) değerlendirdiği bildirilmektedir. Stroop TBAG Formu için hata ve düzeltilen tepki sayısı puanlarına ilişkin güvenilirlik katsayıları düşük bulunmuş ve değerlerin genelde anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Bozucu etki altında kurulumu sürdürmede bozulmanın özellikle OFK hasarı ile ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Karakas ve ark., 1999).

#### **2.4.5 Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11(BDÖ-11)**

Dürtüsellik değerlendirilmede kullanılan hastanın doldurduğu bir ölçek olan Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11 (BDÖ-11) Barratt tarafından geliştirilmiştir (Barratt ve ark., 2005). Otuz maddeden oluşur ve kendi içinde dikkat (dikkatsizlik ve bilişsel düzensizlik), motor (motor dürtüsellik, sabırsızlık) ve plan yapmama (kontrolünü sağlayamama, bilişsel karışıklığa tahammülsüzlük) olarak üç alt ölçeği vardır. BDÖ-11 değerlendirilirken 4 farklı alt puan elde edilir; toplam puan, plan yapmama, dikkat ve motor dürtüsellik. Toplam BDÖ-11 puanı ne kadar yüksekse hastanın dürtüsellik düzeyi o kadar yüksektir. BDÖ-11'in Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Güleç ve arkadaşları tarafından yapılmıştır (Güleç ve ark., 2008).

#### **2.4.6 Conner's Ana\Baba Derecelendirme Ölçeği (CADÖ-48):**

Toplam 48 maddeden oluşan bir ölçektir. Dikkat eksikliği faktörü altında 5, Hiperaktivite faktörü altında 4, karşı olma karşıt olmamayı tarayan 5, davranım bozukluğunu tarayan 11 madde bulunmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılığı cronbach alfa katsayısı ile hesaplanmış ve dört alt ölçek için 0.67 ile 0.92 arasında bulunmuştur. Madde-toplam korelasyon aralığı 0.35-0.81 olarak bildirilmiştir. Ölçekte sorular ana babalar tarafından 4'lü likert skalası üzerinde yanıtlanmaktadır. "Hiçbir zaman", "nadiren", "sıklıkla" ve "her zaman" seçenekleri sırasıyla; "0", "1", "2" ve "3" olarak puanlanmaktadır. Önerilen kesme puanları olarak Dikkat eksikliği alt ölçeği için 5, hiperaktivite alt ölçeği için 6, karşı olma karşı gelme alt ölçeği için 7, davranım bozukluğu alt ölçeği için 18 puan ve üstünü alan deneklerin sorunlu alanda yer aldıkları kabul edilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Dereboy ve arkadaşları tarafından 1998 yılında yapılmıştır (Dereboy ve ark., 1998).

#### **2.4.7 Çocuklar için Depresyon Ölçeği (ÇDÖ)**

Çocuklar için depresyon ölçeği 6-18 yaş arası çocuklar tarafından uygulanabilen kendini değerlendirme ölçeğidir. 27 maddelik ölçekte her madde için üç değişik seçenek bulunmaktadır. Çocuktan son iki hafta içinde kendisine en uygun seçeneği seçmesi istenir. Her madde belirti şiddetine göre hesaplanır ve 0,1 ve 2 puan alır. Alınan puan ne kadar yüksekse depresyonun şiddeti o kadar fazladır. En yüksek puan 54 ve kesim noktası 19 dur. Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Öy ve arkadaşları tarafından yapılmıştır (Öy, 1991).

**2.4.8 Wechsler Çocuklar için Zekâ Ölçeği-Yeniden gözden geçirilmiş formu (WÇZÖ) (Wechsler Intelligence Scale for Children-Revised/ WISC-R) ve Wechsler Erişkinler için Zekâ Ölçeği-Yeniden gözden geçirilmiş formu (WEZÖ) (Wechsler Adult Intelligence Scale-Revised/ WAIS-R):**

WÇZÖ, 6-16 yaş arası çocuklar için Wechsler tarafından geliştirilmiş bir zekâ testidir (225) Türk çocukları için geçerliliği ve güvenilirliği yapılmıştır (Savaşır ve ark., 1995).

WEZÖ, 1955 yılında David Weschsler tarafından oluşturulmuştur (Weschler, 1955, Weschler D. 1955). 16 yaş ve üstü için kullanılmaktadır. Bireysel olarak uygulanan bir zekâ testidir. Sözel ve performans becerilerini ölçen 11 adet alt testten oluşmaktadır. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış olmasına karşın Türkiye normları bulunmamaktadır. Türkçe çevirisi 1972 yılında Epir ve İskit tarafından gerçekleştirilmiştir (Epir ve ark., 1972).

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### 3.1 İstatistiksel Analiz

Sayısal değişkenler, ortalama  $\pm$  standart hata veya ortanca (minimum-maksimum), kategorik değişkenler sayı ve % olarak verilmiştir. Normallik testi Shapiro-Wilk testi ile yapılmıştır. Grupların karşılaştırılması istatistiksel varsayımlara uygunluğuna göre Student T testi, Mann-Whitney U Testi Ki-kare testi veya Fisher kesin testi kullanılarak yapılmıştır. İki grup arasında tanımlanan kategorik değişkenler arasında anlamlı farklılık incelenirken 2x2 düzen dışındaki tablolamalarda, herhangi bir değer 2 den küçük olduğunda karşılaştıma için istatistiksel analiz yöntemleri uygulanamadığından, ilgili değerler karşılaştırmalı tablolar şeklinde düzenlenerek sunulmuştur. Çok değişkenli lojistik regresyon modeli seçim yöntemleri ile tahmin edilen modeller olabirlik oran istatistiği ile karşılaştırılmıştır,  $p<0.05$  değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Verilerin analizinde SPSS 13.0 paket programı kullanılmıştır.

## 3.2 BULGULAR

### 3.2.1 Sosyodemografik Veriler

Çalışmaya 30 hırsızlık suçuna sürüklenmiş olduğu iddia edilen vaka ve 30 sağlıklı kontrol olmak üzere 60 erkek katılımcı çalışmaya alındı. Vaka ve kontrol grubu yaş açısından eşleştirildi ve her iki grubun yaş ortalaması  $15,3 \pm 1,4$  idi. ( $f=0$ ;  $p=0$ ). Yaş dağılımları tabloda verilmiştir. Çalışmamızda 16 yaş ve üzeri vaka sayısı grubun yarısından fazladır.

Tablo 8: Katılımcıların yaş dağılımları

Yaş	SSÇ	Kontrol	Toplam
	Sayı (%)	Sayı (%)	Sayı (%)
12 yaş	1 (%3,3)	1 (%3,3)	2 (%3,3)
13 yaş	3 (%10,0)	3 (%10,0)	6 (%10,0)
14 yaş	6 (%20,0)	6 (%20,0)	12 (%20,0)
15 yaş	4 (%13,3)	4 (%13,3)	8 (%13,3)
16 yaş	10 (%33,3)	10 (%33,3)	20 (%33,3)
17 yaş	6 (%20,0)	6 (%20,0)	12 (%20,0)
Toplam	30 (%100,0)	30 (%100,0)	60 (%100,0)

Her iki grubun gebelik dönemi özelliklerine bakıldığında, her iki grupta da gebelik döneminde ilaç kullanımı mevcut değildi. Doğum şekli açısından gruplar arasında anlamlı fark yoktu ( $\chi^2=1$ ;  $p=,11$ ). Ayrıca vaka grubunda 1 (%3,3) katılımcıda doğum esnasında kısa süreli morarma şeklinde doğum komplikasyonu bildirilir iken kontrol grubunda doğum komplikasyonu mevcut değildi.

Tablo 9: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu doğum şeklinin Ki-kare testi ile karşılaştırılması

Doğum Şekli	SSÇ	Kontrol	$\chi^2$	P
	Sayı (%)	Sayı (%)		
Normal	24 (%80,0)	25 (%83,3)	1	,11
Sezaryen	6 (%20,0)	5 (%16,7)		

Her iki grutaki katılımcıların psikiyatrik ya da medikal hastalık olup olmadığı sorgulanmıştır. Vaka grubunda 2 (%6,6) katılımcının tanı konmuş psikiyatrik bir hastalığı var iken, kontrol grubunda dışlama kriteri olduğundan psikiyatrik hastalığı olan katılımcı bulunmamakta idi. Suça sürüklenen gruptaki bir katılımcıya Dikkat Eksikliği Hiperaktivite tanısı, diğer bir katılımcıya ise Major Depresif Bozukluk tanısı konulmuştu. DEHB tanısı alan katılımcı bir dönem Metilfenidat tedavisi almıştı fakat Depresif Bozukluk tanısı konulan katılımcı farmakolojik tedavi önerisini kabul etmemişti. Psikiyatrik tanular açısından gruplar arasında anlamlı fark yoktu ( $p=,492$ )(Fisher kesin testi). Medikal hastalık açısından bakıldığında hırsızlık suçuna sürüklenmiş çocuklardan 1 katılımcı hepatit tanısı ile takip edilmekte iken kontrol grubundan 1 katılımcı da Astım öyküsü mevcuttu. İki katılımcı da aktif ilaç kullanımı yoktu. Gruplar arasında Fisher kesin testine göre anlamlı farklılık yoktu ( $p:0,61$ )

**Tablo 10: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu hastalık öyküsünün Fisher kesin testi ile karşılaştırılması**

Hastalık Öyküsü	SSÇ Sayı (%)	Kontrol Sayı (%)	P
Var	3 (%10,0)	1 (%3,3)	,61
Yok	27 (%90,0)	29 (%96,7)	
<b>Toplam</b>	30 (%100,0)	30 (%100,0)	

### 3.2.1.1 Okul Dönemi Bulguları

Shapiro- Wilk's testine göre vaka ve kontrol grubu toplam eğitim sürelerinin normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür ( $p<0.05$ ). Vaka grubunun eğitim süresinin ortalaması  $8,4\pm 1,2$ , kontrol grubunun ise  $8,6\pm 1,0$  olarak saptanmıştır. Vaka ve kontrol gruplarının eğitim süreleri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için yapılan Mann-Whitney U testinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ( $U=444,00$ ,  $p>.05$ ).

Tablo 11: : Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu eğitim sürelerinin Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması

	SSÇ Ortanca (min-max)	Kontrol Ortanca (min-max)	U	P
Eğitim süresi (yıl)	9 (5-10)	9 (6-11)	444,00	,92

Okul başarısına ait veriler her iki grup için aşağıdaki tabloda verilmiştir. Vaka ve kontrol grupları arasında okul başarısı açısından anlamlı farklılık saptanmıştır ( $\chi^2=2$ ;  $p=,01$ ).

Tablo 12: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu okul başarı seviyesinin Ki-kare testi ile karşılaştırılması

Okul Başarısı	SSÇ Sayı (%)	Kontrol Sayı (%)	Toplam Sayı (%)	$\chi^2$	P
Başarılı	2 (%6,7)	8 (%26,7)	10 (%16,7)	2	.01*
Orta	12 (%40,0)	16 (%53,3)	28 (%46,7)		
Başarısız	16 (%53,3)	6 (%20,0)	22 (%36,7)		
Toplam	30 (%100,0)	30 (%100,0)	60 (%100,0)		



Vaka ve kontrol gruplarında okuldan kaçma öyküsü bulunan ve bulunmayan katılımcı sayıları tabloda verilmiştir. Vaka grubunda %66 oranında okuldan kaçma öyküsünün bulunması dikkat çekicidir. Gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark vardır ( $p=,00$ ). Okuldan kaçma sıklıklarına bakıldığında en çok suça sürüklenen gruptan 12 katılımcı (%40) haftada 1-2 kez kaçtığını bildirmiştir.

**Tablo 13: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu okuldan kaçma öyküsünün Fisher kesin testi ile karşılaştırılması**

<b>Okuldan Kaçma</b>	<b>SSÇ Sayı (%)</b>	<b>Kontrol Sayı (%)</b>	<b>P</b>
<b>Var</b>	20 (%66,7)	2 (%6,7)	<b>,00*</b>
<b>Yok</b>	10 (%33,3)	28 (%93,3)	
<b>Toplam</b>	30 (%100,0)	30 (%100,0)	

**Tablo 14: Suça sürüklenen çocuk ve kontrol grubunun okuldan kaçma sıklıklarının dağılımı**

<b>Okuldan kaçma sıklığı</b>	<b>SSÇ Sayı (%)</b>	<b>Kontrol Sayı (%)</b>	<b>Toplam Sayı (%)</b>
<b>Haftada 3 ve daha fazla</b>	2 (%6,7)	0 (%0,0)	2 (%3,3)
<b>Haftada 1-2 defa</b>	12 (%40,0)	0 (%0,0)	12 (%20,0)
<b>Ayda 1</b>	6 (%20,0)	2 (%6,7)	8 (%13,3)
<b>Kaçma öyküsü yok</b>	10 (%33,3)	28 (%93,3)	38 (%63,3)
<b>Toplam</b>	30 (%100,0)	30 (%100,0)	60 (%100,0)

Disiplin cezasına bakıldığında vaka ve kontrol grupları arasında disiplin cezası açısından anlamlı farklılık saptanmıştır (p=,21).

**Tablo 15: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu arasında disiplin cezası öyküsünün Fisher kesin testi ile karşılaştırılması**

<b>Disiplin Cezası</b>	<b>SSÇ Sayı (%)</b>	<b>Kontrol Sayı (%)</b>	<b>P</b>
<b>Var</b>	10 (%33,3)	2 (%6,7)	<b>,02*</b>
<b>Yok</b>	20 (%67,3)	28 (%93,3)	
<b>Toplam</b>	30 (%100,0)	30 (%100,0)	

Disiplin cezası sayılarına bakıldığında; suça sürüklenen grupta 6 katılımcı (%20,0) 1 kez disiplin cezası aldığını bildirmiştir. Suça sürüklenen grupta disiplin ceza sayısının kontrol grubuna göre yüksekliği dikkat çekmiştir.

**Tablo 16: Suça sürüklenen çocuk ve kontrol grubunda disiplin ceza sayılarının dağılımı**

<b>Disiplin Cezası</b>	<b>SSÇ Sayı (%)</b>	<b>Kontrol Sayı (%)</b>	<b>Toplam Sayı (%)</b>
<b>1 kez</b>	6 (%20,0)	2 (%6,7)	8 (%13,3)
<b>2 kez</b>	2 (%6,7)	0 (%0,0)	2 (%3,3)
<b>3 kez ve üzeri</b>	2 (%6,7)	0 (%0,0)	2 (%3,3)
<b>Yok</b>	20 (%66,7)	28 (93,3)	48 (%80,0)
<b>Toplam</b>	30 (%100,0)	30 (%100,0)	60 (%100,0)

Okulda dersler, öğretmenler veya arkadaşları ile yaşanan sorunlar açısından: suça sürüklenen grupta 22 katılımcı (%73,3) sorun ya da yaşadığını bildirmiştir. Gruplar arasında anlamlı farklılık saptanmıştır ( $\chi^2=1$ ;  $p=,00$ ).

Tablo 17: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda okul döneminde yaşanan sorun varlığının Fisher kesin testi ile karşılaştırılması

Okulda sorun	SSÇ Sayı (%)	Kontrol Sayı (%)	P
Var	22 (%73,3)	3 (%10,0)	,00*
Yok	8 (%26,7)	27 (%90,0)	
Toplam	30 (%100,0)	30 (%100,0)	

Okulda yaşanan sorun alanlarına gruplayarak bakıldığında hırsızlık suçuna sürüklenen grupta yalnızca 8 vakanın okulda sorun bildirmemesi dikkat çekicidir.

Tablo 18: Suça sürüklenen çocuk ve kontrol grubunda okulda yaşanan sorun alanlarının dağılımı

Okulda yaşanan sorun	SSÇ Sayı (%)	Kontrol Sayı (%)	Toplam Sayı (%)
Yalnızca arkadaşlar ile sorun	2 (%6,7)	1 (%3,3)	3 (%5,0)
Yalnızca öğretmenler ile sorun	3 (%10,0)	0 (%0,0)	3 (%5,0)
Yalnızca dersler ile sorun	10 (%33,3)	2 (%6,7)	12 (%20,0)
Arkadaşlar ve Öğretmenler ile sorun	1 (%3,3)	0 (%0,0)	1 (%1,7)
Arkadaşlar ve dersler ile sorun	3 (%10,0)	0 (%0,0)	3 (%5,0)
Öğretmenler ve dersler ile sorun	3 (%10,0)	0 (%0,0)	3 (%5,0)
Yok	8 (%26,7)	27 (%90,0)	35 (%58,3)
Toplam	30 (%100,0)	30 (%100,0)	60 (%100,0)

### 3.2.1.2 Aileye Ait Bulgular

Gruplar arasındaki ailedeki çocuk sayısında bakıldığında Shapiro-Wilk's testine göre dağılımın normal olmadığı görülmüştür ( $p<0.05$ ). Suça sürüklenen gruptaki çocukların daha kalabalık ailelere sahip olduğu, gruplar arasında ailedeki çocuk sayısı açısından Mann-Whitney U testine göre anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır ( $U=444,00$ ,  $p<.01$ ).

Tablo 19: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu ailelerinde çocuk sayılarının Mann-Whitney U testi ile karşılaştırılması

	SSÇ Ortanca (min-max)	Kontrol Ortanca (min-max)	U	P
Ailedeki çocuk sayısı	4 (2-11)	2 (1-4)	224,00	,01*

Aile yapısına bakıldığında; suça sürüklenen çocuklardan 9 katılımcının (%30,0) parçalanmış bir aileye sahip olduğu saptanmış olup, parçalanmış bir aile varlığı açısından anlamlı farklılık saptanmıştır ( $\chi^2=1$ ;  $p=,00$ ). Parçalanmış aile olmanın nedenlerine bakıldığında suça sürüklenen grupta 1 katılımcıda (%3,3) annenin ölümü ve 3 (%10,0) katılımcıda babanın vefatı sebep iken, 5 katılımcıda (%16,7) ise boşanmadır. Kontrol grubunda 1 katılımcıda (%3,3) sebep babanın kaybı iken, 1 katılımcıda (%3,3) boşanma olarak bildirilmiştir.

Tablo 20: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu arasında parçalanmış aile öyküsü varlığının Fisher kesin testi ile karşılaştırılması

Parçalanmış Aile	SSÇ Sayı (%)	Kontrol Sayı (%)	P
Evet	9 (%30,0)	2 (%6,7)	,02*
Hayır	21 (%70,0)	28 (%93,3)	
Toplam	30 (%100,0)	30 (%100,0)	

Yaşanmakta olan aile türüne bakıldığında katılımcılarının büyük çoğunluğunun çekirdek aileye sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda parçalanmış aile aileye sahip katılımcı sayısının az olması nedeni ile gruplar arasında aile türü açısından anlamlı farklılık olup olmadığı hesaplanamamıştır fakat vaka grubunda parçalanmış aileye sahip birey sayısının fazlalığı dikkat çekmiştir.

**Tablo 21: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda aile türlerinin dağılımı**

Aile Türü	SSÇ	Kontrol	Toplam
	Sayı (%)	Sayı (%)	Sayı (%)
Çekirdek	15 (%50,0)	25 (%66,7)	40 (%66,7)
Geniş	6 (%20,0)	3 (%10,0)	9 (%15,0)
Parçalanmış	9 (%30,0)	2 (%6,7)	11 (%18,3)
<b>Toplam</b>	<b>30 (%100,0)</b>	<b>30 (%100,0)</b>	<b>60 (%100,0)</b>

Anne yaşı açısından bakıldığında; her iki grubun verilerinin dağılımının normal olduğu saptandı. Vaka grubundaki (n:29) ortalama anne yaşı ortalaması  $41,9 \pm 6,9$ , kontrol grubunun (n:30) ise yaş ortalaması  $39,5 \pm 6,3$  olarak bulundu. Anne yaşlarının gruplar arasında bağımsız örneklemeler için T testine göre anlamlı olmadığı saptandı ( $p=.17$ ).

**Tablo 22: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunu anne yaşlarının Bağımsız Örneklemeler için T testi (Independent Samples T Test) sonuçları**

	SSÇ	Kontrol	Sd	t	P
	Ort.±SS	Ort.±SS			
Anne Yaş (yıl)	41,9±6,8	39,5±6,3	57	1,40	,17

Anne eğitim seviyesinin hem suça sürüklenen ergenler hem de kontrol grubunda düşük olması belirgindir. Ki-kare analizinin yapılması için yeterli sayıda olgu bulunamamasından dolayı anne eğitimlerine göre ortaokul dönemi eğitimini tamamlayanlar ve tamamlayamayanlar olarak ikiye ayrıldığında gruplar arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür ( $\chi^2=1$ ;  $p=,77$ ).

Tablo 23: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda anne eğitim seviyesinin dağılımı

Anne Eğitim	SSÇ	Kontrol	Toplam
	Sayı (%)	Sayı (%)	Sayı (%)
Okur-yazar değil	3 (%10,0)	2 (%6,7)	5 (%8,3)
Okur-yazar	2 (%6,7)	0 (%0,0)	2 (%3,3)
İlkokul	19 (%63,3)	21 (%70)	40 (%66,7)
Ortaokul	3 (%10,0)	4 (%13,3)	7 (%11,7)
Lise	3 (%10,0)	3 (%10,0)	6 (%10,0)
<b>Toplam</b>	<b>30 (%100,0)</b>	<b>30 (%100,0)</b>	<b>60 (%100,0)</b>

Anne meslekleri incelendiğinde; her iki grup içinde ev hanımı olmak en sık karşımıza çıkan durumdur. Ki-kare analizinin yapılması için yeterli sayıda olgu bulunamamasından dolayı anne mesleklerinin ev hanımı olan ve olmayan şeklinde gruplayarak yapılan ikinci değerlendirmede anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür ( $p=,48$ )(Fisher kesin testi).

Tablo 24: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda anne meslek gruplarının dağılımı

Anne Mesleği	SSÇ	Kontrol	Toplam
	Sayı (%)	Sayı (%)	Sayı (%)
Yok (Ev hanımı)	24 (%80,0)	27 (%90,0)	51 (%85,0)
İşçi	5 (%16,7)	0 (%0,0)	5 (%8,3)
Memur	1 (%3,3)	2 (%6,7)	3 (%5,0)
Emekli	0 (%0,0)	1 (%3,3)	1 (%1,7)
<b>Toplam</b>	<b>30 (%100,0)</b>	<b>30 (%100,0)</b>	<b>60 (%100,0)</b>

Annede suç öyküsü açısından; vaka grubunda yalnızca 1 annede (%3,3) hırsızlık suçu öyküsü bildirildi. Gruplar arasında anlamlı farklılığı hesaplayabilecek yeterli katılımcı saptanamadı.

Tablo 25: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda annede suç öyküsü varlığının karşılaştırılması

Annede suç öyküsü	SSÇ	Kontrol
	Sayı (%)	Sayı (%)
Evet	1 (%3,3)	0 (%0,0)
Hayır	29 (%96,7)	30 (%100,0)
<b>Toplam</b>	<b>30 (%100,0)</b>	<b>30 (%100,0)</b>

Suça sürüklen çocuk grubunda 2 annede (%6,7) Major Depresif bozukluk, 1 annede (%3,3) Konversiyon bozukluğu olmak üzere 3 annede psikiyatrik hastalık öyküsü mevcut iken, kontrol grubunda 1 anne de Major Depresif Bozukluk ve 1 annede Panik Bozukluk olmak üzere 2 kişide hastalık öyküsü mevcuttur. Annede psikiyatrik hastalık varlığı açısından vaka ve kontrol grupları arasında anlamlı fark yoktur. (P:1,00)

Tablo 26: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu arasında annede psikiyatrik hastalık öyküsünün Fisher kesin testi ile karşılaştırılması

Annede psikiyatrik hastalık	SSÇ	Kontrol	P
	Sayı (%)	Sayı (%)	
Evet	3 (%10,0)	2 (%6,7)	1,00
Hayır	27 (%90,0)	28 (%93,3)	
<b>Toplam</b>	<b>30 (%100,0)</b>	<b>30 (%100,0)</b>	

Annede sigara, alkol ve madde gibi alışkanlıklara bakıldığında; suça sürüklenen grupta 5 annede (%16,7) sigara kullanımı (ort:15±7 adet/gün) mevcut iken, kontrol grubunda 6 annede (%20,0) sigara kullanımı (ort:15±5 adet/gün) bildirildi. Her iki grup annelerin sigara kullanımı açısından anlamlı farklılık saptanmadı ( $\chi^2=1, p:0,73$ ).

**Tablo 27: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda anne alışkanlıklarının Ki-kare testi ile karşılaştırılması**

Annede sigara kullanımı	SSÇ Sayı (%)	Kontrol Sayı (%)	$\chi^2$	P
Evet	5 (%16,7)	6 (%20,0)	1	,73
Hayır	25 (%83,3)	24(%80,0)		
Toplam	30 (%100,0)	30 (%100,0)		

Her iki grupta baba yaşları üzerinde yapılan Shapiro- Wilkis testinin anlamlılık düzeyleri 0.05'den büyük olduğundan dağılımın normal dağılım olduğu sonucuna varıldı. Suça sürüklenen grupta ortalama baba yaşı 45,8±6,8 kontrol grubunun ise 44,0±6,8 olarak bulundu. Baba yaşları açısından bağımsız örneklem için T testi ile gruplar arasında anlamlı fark saptanamadı ( $p=,31$ ).

**Tablo 28: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunu baba yaşlarının Bağımsız Örneklem için T testi (Independent Samples T Test) ile karşılaştırılması**

	SSÇ Ort.±SS	Kontrol Ort.±SS	Sd	t	P
Baba Yaş (yıl)	45,8±6,8	44,0±6,8	53	1,03	,31



Baba eğitim seviyesi dağılımlarına bakıldığında ki-kare analizinin yapılması için yeterli sayıda veri olmasından dolayı baba eğitim seviyesi ilkokul mezunu ve öncesi grup, ortaokul mezunu, lise mezunu ve sonrası şeklinde üçe ayrılarak karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür ( $\chi^2=2$ ;  $p=,10$ ).

**Tablo 29: Suça sürüklenen çocuk ve kontrol grubunun baba eğitim seviyesinin dağılımı**

Baba Eğitim Seviyesi	SSÇ	Kontrol	Toplam
	Sayı (%)	Sayı (%)	Sayı (%)
Okur-yazar değil	1 (%3,3)	0 (%0,0)	1 (%1,7)
Okur-yazar	2 (%6,7)	0 (%0,0)	2 (%3,3)
İlkokul	11 (%36,7)	17 (%56,7)	28 (%46,7)
Ortaokul	12 (%40,0)	5 (%16,7)	17 (%28,3)
Lise	1 (%3,3)	7 (%23,3)	8 (%13,3)
Üniversite	3 (%10,0)	11 (%33,3)	4 (%6,7)
<b>Toplam</b>	<b>30 (%100,0)</b>	<b>30 (%100,0)</b>	<b>60 (%100,0)</b>

Baba meslekleri incelendiğinde; meslek gruplarına dağılımının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir.

**Tablo 30: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda baba meslek gruplarının dağılımı**

Baba Mesleği	SSÇ	Kontrol	Toplam
	Sayı (%)	Sayı (%)	Sayı (%)
Çiftçi	5 (%18,5)	3 (%10,3)	8 (%14,3)
İşçi	16 (%59,3)	18 (%62,1)	34 (%60,7)
Memur	0 (%3,3)	2 (%6,9)	2 (%3,6)
Emekli	3 (%11,1)	2 (%6,9)	5 (%8,9)
Serbest	3 (%11,1)	4 (%13,8)	7 (%12,5)
<b>Toplam</b>	<b>27(%100,0)</b>	<b>29 (%100,0)</b>	<b>56 (%100,0)</b>

Emekli olan kişiler dikkate alınmayarak baba çalışma durumu değerlendirildiğinde; suça sürüklenen çocuklar grubunda 8 babanın düzenli işinin olmadığı öğrenilmiştir. Düzenli işi olan ve olmayan şeklinde yeniden gruplanarak baba çalışma durumları değerlendirildiğinde iki grup arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür (p:00) (Fisher kesin testi).

Tablo 31: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu arasında baba iş durumunun Fisher kesin testi ile karşılaştırılması

Babanın iş durumu	SSÇ Sayı (%)	Kontrol Sayı (%)	Toplam	P
Çalışmıyor	3 (%12,5)	1 (%3,7)	4 (%7,8)	,00*
Sık iş değiştirme	5 (%20,8)	0 (%00,0)	5 (%9,8)	
Düzenli işi var	16 (%66,7)	26 (%96,3)	42 (%82,4)	
Toplam	24 (%100,0)	27 (%100,0)	51 (%100,0)	

Babanın suç öyküsüne bakıldığında; suça sürüklenen grupta 5 babanın (%16,7) suç öyküsüne sahip olduğu (4 babanın mala karşı, 1 babanın ise şahsa karşı) öğrenilmiştir. Babanın suça karışma öyküsüne göre Fisher kesin testine göre gruplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır (p:,05).

Tablo 32: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu arasında baba suç öyküsünün Fisher kesin testi ile karşılaştırılması

Babanın suç öyküsü	SSÇ Sayı (%)	Kontrol Sayı (%)	Toplam	P
Var	5 (%16,7)	0 (%0,0)	5 (%8,3)	,05*
Yok	25 (%20,8)	30 (%00,0)	55 (%9,8)	
Toplam	30 (%100,0)	30 (%100,0)	60 (%100,0)	

Babaların medikal ve psikiyatrik anlamda sağlık sorunları incelediğinde; suça sürüklenen çocukların babalarında Görme engeli, Ailesel Akdeniz Anemisi ve Kronik Bronşit olmak üzere 3 kişide (%11,3) medikal hastalığa rastlanırken, kontrol grubunda 2 kişide Diyabet, 1 kişide ise Hipertansiyon hastalığına rastlanmıştır. Her iki grup babada da psikiyatrik hastalığa rastlanmamıştır. Gruplar arasında sağlık problemi varlığı açısından anlamlı farklılık yoktur. (p:1,00)(Fisher kesin testi).

**Tablo 33: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu arasında baba sağlık sorunu varlığının Fisher kesin testi ile karşılaştırılması**

Babanın sağlık sorunu	SSÇ Sayı (%)	Kontrol Sayı (%)	Toplam	P
Var	3 (%11,5)	3 (%10,3)	6 (%10,9)	1,00
Yok	23 (%88,5)	26 (%89,7)	49 (%89,1)	
<b>Toplam</b>	26 (%100,0)	29 (%100,0)	55 (%100,0)	

Babada alışkanlıklara bakıldığında her iki grubun benzer dağılım gösterdiği ve iki grup arasında anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır (p:,.81).

**Tablo 34: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu arasında baba alışkanlıklarının Ki-kare testi ile karşılaştırılması**

Baba alışkanlıkları	SSÇ Sayı (%)	Kontrol Sayı (%)	Toplam	$\chi^2$	P
Sigara	10 (%38,5)	13 (%44,8)	23 (%41,8)	2	,81
Sigara+Alkol	6 (%23,1)	4 (%13,8)	10 (%18,2)		
Yok	10 (%38,5)	12 (%41,4)	22 (%40,0)		
<b>Toplam</b>	26 (%100,0)	29 (%100,0)	55 (%100,0)		

Ebeveynler dışında, kardeşler ve 2. derecede akrabalarda suç öyküsü incelendiğinde; 3 katılımcının (%10,0) kardeşlerinde, 6 katılımcının (%20,0) ise 2. derece yakınında suç öyküsü saptanır iken, kontrol grubunda kardeş veya akrabalarında suç öyküsü bildirilmemiştir. Gruplar arasında yakınlarında suç öyküsünün varlığı açısından anlamlı farklılık vardır (p:;00).

Tablo 35: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunun yakınlarında suç öyküsünün Fisher kesin testi ile karşılaştırılması

Kardeşler ve 2. Derece akrabalarda suç öyküsü	SSÇ Sayı (%)	Kontrol Sayı (%)	Toplam	P
Var	9 (%30,0)	0 (%0,0)	9 (%15,0)	,00*
Yok	21 (%70,0)	30 (%100,0)	51 (%85,0)	
Toplam	30 (%100,0)	30 (%100,0)	60 (%100,0)	

Çalışmaya katılan çocukların evden kaçma (24 saat süre ile ev dışında kalma) öykülerinin olup olmadığına bakıldığında gruplar arasında anlamlı farklılık vardır (p:;01). Evden açma sıklığına bakıldığında da bir katılımcının 6 defa ve üzeri, 3 katılımcının 2-5 defa arasında, 1 katılımcının ise 1 defa evden kaçtığı öğrenilmiştir.

Tablo 36: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda evden kaçma öyküsünün Fisher kesin testi ile karşılaştırılması

Evden Kaçma	SSÇ Sayı (%)	Kontrol Sayı (%)	Toplam	P
Var	7 (%23,3)	0 (%0,0)	7 (%11,7)	,01*
Yok	23 (%76,7)	30 (%100,0)	53 (%88,3)	
Toplam	30 (%100,0)	30 (%100,0)	60 (%100,0)	

İki grup arasında fiziksel istismar varlığı açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır (p:01). Ayrıca çalışmamız da fiziksel istismar bildiriminde bulunan 7 vakanın 4'ünün de (% 57) evden kaçma öyküsü mevcuttur.

**Tablo 37: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda fiziksel istismar varlığının Fisher kesin testi ile karşılaştırılması**

<b>Fiziksel İstismar</b>	<b>SSÇ Sayı (%)</b>	<b>Kontrol Sayı (%)</b>	<b>Toplam</b>	<b>P</b>
<b>Var</b>	7 (%23,3)	0 (%0,0)	7 (%11,7)	<b>0,01*</b>
<b>Yok</b>	23 (%76,7)	30 (%100,0)	53 (%88,3)	
<b>Toplam</b>	30 (%100,0)	30 (%100,0)	60 (%100,0)	

İki grup arasında sözel istismar varlığı açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır (p:05).

**Tablo 38: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda sözel istismar varlığının Fisher kesin testi ile karşılaştırılması**

<b>Sözel İstismar</b>	<b>SSÇ Sayı (%)</b>	<b>Kontrol Sayı (%)</b>	<b>Toplam</b>	<b>P</b>
<b>Var</b>	10 (%33,3)	3 (%10,0)	13 (%21,7)	<b>,01*</b>
<b>Yok</b>	20 (%66,7)	27 (%90,0)	47 (%78,3)	
<b>Toplam</b>	30 (%100,0)	30 (%100,0)	60 (%100,0)	

Cinsel istismar varlığı Çağı Çocukları için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi-Şimdi ve Yaşam Boyu Şekli uygulaması esnasında sorgulandı, yalnızca 1 (%3,3) suça sürüklenmiş çocukta cinsel istismar öyküsü bildirilmiştir fakat bu sayı yeterli olmadığından gruplar arasında farklılık hesaplanamamıştır.

Her iki grupta da ortalama aylık hane geliri 800-2500 tl arasında en sık olarak bildirilmiştir.

Tablo 39: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda ortalama aylık hane gelirinin dağılımları

Hane geliri	SSÇ Sayı (%)	Kontrol Sayı (%)	Toplam
800 tl den az	7 (%23,3)	6 (%20,0)	13 (%21,7)
800-2500 tl arası	20 (%66,7)	22 (%73,3)	42 (%70,0)
2.500-5.000 tl arası	2 (%6,7)	2 (%6,7)	4 (%6,7)
5.000 tl üzeri	1 (%3,3)	0 (%0,0)	1 (%1,7)
<b>Toplam</b>	<b>30 (%100,0)</b>	<b>30 (%100,0)</b>	<b>60 (%100,0)</b>

Çalışmaya katılan ailelerin şimdiye kadar il değişimi yaparak göç yaşayıp yaşamadıkları sorgulandı. Gruplar göç öyküsü açısından arasında anlamlı farklılık yoktur.(p:1,00)

Tablo 40: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunda göç öyküsünün Fisher kesin testi ile karşılaştırılması

Göç öyküsü	SSÇ Sayı (%)	Kontrol Sayı (%)	Toplam	P
Var	3 (%10,0)	2 (%6,7)	5 (%8,3)	1,00
Yok	27 (%90,0)	28 (%93,3)	55 (%91,7)	
<b>Toplam</b>	<b>30 (%100,0)</b>	<b>30 (%100,0)</b>	<b>60 (%100,0)</b>	

### 3.2.1.3 Hırsızlık Suçuna Ait Bulgular:

Suçta ait verilere bakıldığında 25 katılımcının (%83,3) 1 kez hırsızlık suçuna sürüklendiği, 1 katılımcının (%3,3) 2-10 kez, 2 katılımcının (%6,7) 11-20 kez, 2 katılımcının (%6,7) ise 20 defadan fazla hırsızlık suçu işlediği öğrenilmiştir.

Tablo 41: Hırsızlık sayılarının dağılımları

Hırsızlık Sayısı	N	%
1 Kez	25	%83,3
2-10 kez	1	%3,3
11-20 kez	2	%6,7
20 defa üzeri	2	%6,7
<b>Toplam</b>	<b>30</b>	<b>%100</b>

Suçta kiminle beraber işledikleri incelendiğinde; 1 katılımcının (%3,3) tek başına, 2 katılımcının %6,7 aile üyeleri ile 27 katılımcının ise (%90,0) arkadaşları ile beraber hırsızlık suçuna sürüklendikleri öğrenilmiştir.

Tablo 42: Hırsızlık suçunun işleniş şekli

Kimle İşledikleri	N	%
Yalnız	1	%3,3
Aile Üyeleri	2	%6,7
Arkadaşları	27	%90,0
<b>Toplam</b>	<b>30</b>	<b>%100</b>

Cezaevi öyküsü incelendiğinde 1 katılımcının 2 ay, 1 katılımcının 3 ay olmak üzere 2 katılımcının (%6,7) geçmişte cezaevinde kaldıkları anlaşılmıştır.

Tablo 43: Cezaevi öyküsü varlığı

Cezaevi öyküsü	N	%
Var	2	%6,7
Yok	28	%93,3
Toplam	30	%100

Arkadaşları arasında daha suça sürüklenen olup olmadığına bakıldığında: 7 katılımcının (%23,3) arkadaşında mala karşı, 1 katılımcının (%3,3) arkadaşında şahsa karşı, 2 katılımcının (%6,7) arkadaşında mal ve şahsa karşı olmak üzere toplam 10 katılımcının (%33,3) arkadaşları arasında suç öyküsüne rastlanmıştır.

Tablo 44: Arkadaşları arasında suç öyküsü varlığı

Arkadaşlar arasında suç öyküsü	N	%
Mala karşı	7	%23,3
Şahsa karşı	1	%3,3
Mala+şahsa karşı	2	%6,7
Yok	20	%66,7
Toplam	30	%100



### 3.2.2 Suça Sürüklenen Grubunun Psikiyatrik Tanı Dağılımları

Suçta sürüklenen grupta ÇDŞG – ŞY ile yapılan değerlendirmede en sık Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu ve Depresif Bozukluk saptanmıştır. Kontrol grubuna ÇDŞG – ŞY uygulanmış ve psikiyatrik tanısı olanlar çalışmaya dahil edilmemiştir. Vaka grubunun psikiyatrik tanı dağılımları tablo 46’de özetlenmiştir.

Table 45: Ek tanı dağılımları

Psikiyatrik tanı	N	%
Depresif Bozukluk	8	%26,7
Sosyal Fobi	2	%6,7
Ayrılık Anksiyetesi Bozukluğu	1	%3,3
DEHB*	17	%56,7
KOKGB**	1	%3,3
Davranım Bozukluğu	5	%16,7
Alkol Köt. Kul.	3	%10
Enürezis	2	%6,7
Tik Bozukluğu	1	%3,3
Travma Sonrası Stres Bozukluğu	1	%3,3

\*Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu, \*\* Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu

Suçta sürüklenen grupta tanı dağılımlarına daha yakından incelendiğinde; yalnızca 11 katılımcının (%36,7) psikiyatrik tanısının olmadığı, geride kalan 19 katılımcı da (%63,3) bir ya da daha fazla psikiyatrik tanı aldığı saptanmıştır. Suçta sürüklenen grupta 4 katılımcının (%13,3) 1 tane bozukluk tanısı, 11 katılımcının (%36,7) 2 tane bozukluk tanısı, 4 katılımcının (%13,3) ise 3 tane bozukluk tanısı aldığı görülmüştür. 1 psikiyatrik tanı alan 4 katılımcının da tanısı DEHB’dur, 2 tanısı olan grupta 6 katılımcı (%20,0) DEHB+Major Depresif Bozukluk, 2 katılımcı (%6,7) DEHB+Davranım Bozukluğu, 1 katılımcı (%3,3) DEHB+Tik Bozukluğu, 1 katılımcı (%3,3) DEHB+Enürezis Nokturna, 1 katılımcı (%3,3) DEHB+Sosyal Anksiyete Bozukluğu, 1 katılımcının (%3,3) ise Major Depresif Bozukluk+Sosyal Anksiyete Bozukluğudur. 3 tane komorbid tanısı olan

grupta 2 katılımcı (%6,7) DEHB+Davranım Bozukluğu+Major Depresif Bozukluk, 1 katılımcı (%3,3) DEHB+Davranım Bozukluğu+Enürezis Nokturna, 1 katılımcının (%3,3) ise DEHB+Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu+Travma Sonrası Stres Bozukluğu tanılarını aldığı belirlenmiştir.

Tablo 46: Ek tanı sayılarının dağılımı

PsikiyatrikTanı Sayısı	N	%
Yok	11	%36,7
1 tanı	4	%13,3
2 tanı	10	%30,0
3 tanı ve fazlası	5	%16,7
Toplam	30	%100

### 3.2.2.1 DEHB'na eşlik eden hastalıklar:

Çalışmamızda hırsızlık suçuna sürüklenen çocuklar arasında en sık rastlanılan ruhsal hastalık DEHB olmuştur. DEHB tanısı alan ergenlerin çok büyük kısmında da komorbid psikiyatrik hastalıklar bulunmaktadır. Bu komorbid durumlar aşağıdaki tabloda olgu sayıları ile birlikte verilmiştir.

Tablo 47: Tablo 48: DEHB'na eşlik eden hastalıkların dağılım oranları

Tam	N	%
DEHB	4	%23,5
DEHB + Dep. Bzk.	2	%11,8
DEHB + Dep.Bzk. + Alkol Köt. Kul.	2	%11,8
DEHB+ Dep. Bzk.+ DB	1	%5,9
DEHB+ Dep. Bzk.+ DB + Alkol Köt. Kul.	1	%5,9
DEHB + DB	2	%11,8
DEHB + DB + Enürezis	1	%5,9
DEHB + Enürezis	1	%5,9
DEHB + Tik Bozukluğu	1	%5,9
DEHB + KOKGB + TSSB	1	%5,9
DEHB + Sosyal Fobi	1	%5,9

DEHB: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu, DB: Davranım Bozukluğu, KOKGB: Karşı Olma Karşı Gelme Bozukluğu, TSSB: Travma Sonrası Stres Bozukluğu,

DEHB'da komorbitenin yaş ile birlikte arttığı daha önceki çalışmalar ile gösterilmiş bir bulgudur. Bu nedenle çalışmamızdaki DEHB'ye eşlik eden ruhsal hastalığı bulunmayan 4 vakanın yaşları incelenmiş ve bu vakaların bir tanesi dışında 13 ve 14 yaşlarında oldukları görülmüştür.

**Tablo 49: Yalnızca DEHB tanısı konulan katılımcıların yaşları**

Yalnızca DEHB olan katılımcıların vaka numaraları	Yaş
4	14
14	17
24	13
28	14

Davranım Bozukluğu ve Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu belirtilerinin gelişiminde psikososyal risk faktörlerinin katkıda bulacağı düşünülmektedir (Cantwell, 1996). Çalışmamızda da Davranım Bozukluğu ve DEHB tanısı konulan katılımcılarda aşağıdaki tabloda belirtildiği gibi okul, arkadaş ve aile içerisinde çeşitli çevresel risk faktörlerine sık rastlandığı saptanmıştır.

**Tablo 50: Davranım Bozukluğu tanısı almış olan katılımcılardaki sıklıkla görülen çevresel risk faktörleri**

Sorun alanı	N	(%)
Okula devam etmememe	4	(%80)
Okul başarısızlığı	5	(%100)
Arkadaş ve öğretmen ile sorun	4	(%80)
Arkadaşları arasında suçlu birey	3	(%60)
Anne eğitim seviyesi düşüklüğü	5	(%100)
Eyden kaçma	4	(%80)
Babada suç öyküsü	2	(%40)

### 3.2.2.2 Major Depresif Bozukluğa Eşlik Eden Hastalıklar:

Çalışmamızda da Major Depresif Bozukluk tanısı konulan 8 katılımcının tümünde (%100) ek psikiyatrik bozukluklara rastlanmıştır.

Tanı	N	%
Dep. Bzk.+ DEHB	2	%25
Dep. Bzk.+ DEHB +Alkol Köt. Kul.	2	%25
Dep. Bzk.+ DEHB + DB	1	%12,5
Dep. Bzk.+ DEHB + DB + Alkol Köt. Kul.	1	%12,5
Dep. Bzk.+ Anskiyete Bozukluğ	2	%25

DEHB: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu, DB: Davranım Bozukluğu

Sigara kullanım sıklıklarına bakıldığında ise; suça sürüklenen grupta 11 katılımcıda (%36,7) sigara kullanımı (ort:13±8 adet/gün) mevcut iken, kontrol grubunda 2 katılımcıda (%6,7) sigara kullanımı (ort:7±3 adet/gün) bildirilmiştir. Her iki grubun sigara alışkanlıkları açısından anlamlı farklılık saptanmıştır (p;.01).Hırsızlık suçuna sürüklenmiş grupta sigara kullanımı bildiren katılımcıların psikiyatrik tanıları incelendiğinde 11 vakanın tümüne Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu tanısı konulmuştur.

Tablo 51: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu sigara kullanımının Fisher kesin testi ile karşılaştırılması

Sigara kullanımı	SSÇ Sayı (%)	Kontrol Sayı (%)	Toplam	P
Var	11 (%36,7)	2 (%6,7)	13 (%21,7)	<b>,01*</b>
Yok	19 (%63,3)	28 (%93,3)	22 (%78,3)	
Toplam	30 (%100,0)	30 (%100,0)	60 (%100,0)	

### 3.2.3 Uygulanan Ölçeklere Ait Bulgular

#### 3.2.3.1 Wechsler Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği-Yeniden Gözden Geçirilmiş Formu (WÇZÖ) Ve Wechsler Erişkinler İçin Zekâ Ölçeği-Yeniden Gözden Geçirilmiş Formu (WEZÖ)

Vaka ve Kontrol grubunun Çocuklar Wechsler Çocuklar için Zekâ Ölçeği-Yeniden gözden geçirilmiş formu (WÇZÖ) ve Wechsler Erişkinler için Zekâ Ölçeği-Yeniden gözden geçirilmiş formu (WEZÖ) puanlarının Shapiro-Wilk normallik testinde anlamlılık 0.05'den büyük olduğundan dağılımların normal olmadığı görülmüştür. Gruplar arasında WÇZÖ ve WEZÖ sözel, performans ve genel puanlar arasında Mann-Whitney U Testine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır ( $p > 0.05$ ).

Tablo 52: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunu WÇZÖ ve WEZÖ puanlarının Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması

WÇZÖ ve WEZÖ	SSÇ Ortanca (min-max)	Kontrol Ortanca (min-max)	U	P
Sözel Puan	85 (80-102)	85,5 (80-101)	401,50	,47
Performans Puanı	85,5 (79-105)	86 (80-104)	368,00	,22
Genel Puanı	84 (80-103)	86 (81-100)	376,5	,27

### 3.2.3.2 Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği (ÇDÖ) Puanları

Grupların Çocuklar için Depresyon Ölçeği (ÇDÖ) puanları üzerinde yapılan Shapiro-Wilk normallik testinde anlamlılık 0.05'den büyük olduğundan dağılımın normal dağılım olduğu sonucuna varılmıştır. Suça sürüklenen grubun ÇDÖ puan ortalaması:12,1±6,8, kontrol grubunun ise puan ortalaması:8,1±4,3 olarak bulunmuştur. Gruplar arasında ÇDÖ puanları açısından Bağımsız örneklem için T testine (Independent Samples T Test) göre istatistiksel açıdan anlamlı fark saptanmıştır (p:,01).

Tablo 53: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunu ÇDÖ puanlarının Bağımsız Örneklem için T testi (Independent Samples T Test) ile karşılaştırılması

	SSÇ Ort.±SS	Kontrol Ort.±SS	Sd	t	P
ÇDÖ puanı	12,1±6,8	8,1±4,3	49,27	2,69	,01*

Suçta sürüklenen çocuklar arasında Depresif Bozukluk tanısı almış olan 8 (%26,6) katılımcı dışlanarak gruplar arasındaki ÇDÖ puanları Mann-Whitney U Testi ile yeniden karşılaştırıldığında anlamlılık kaybolmuştur (p> 0.05).

Tablo 54: Depresif Bozukluk tanısı almamış vaka grubu ile kontrol grubu ÇDÖ puanlarının Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması

	SSÇ (DB yok) Ortanca (min-max)	Kontrol Ortanca (min-max)	U	P
ÇDÖ puanı	9 (2-21)	8 (1-16)	274,50	,31

### 3.2.3.3 Conner's Anababa Değerlendirme Ölçeği (CADÖ-48) Puanları

Vaka ve kontrol gruplarının Conner's Anababa Değerlendirme Ölçeği (CADÖ-48) alt ölçek puanlarının yapılan Shapiro-Wilk normallik testinde anlamlılıkları 0.05'den küçük olduğundan ölçek puanlarının normal dağılmadığı görülmüştür. Conner's Anababa Değerlendirme alt ölçek puanları Mann-Whitney U Testi ile iki grup arasında karşılaştırıldığında Psikosomatik alt ölçek puanı ( $p > 0.05$ ) dışındaki diğer alt puanlarda anlamlı farklılıklar saptanmıştır ( $p < 0.05$ ).

Tablo 55: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubu CADÖ-48 Alt ölçek puanlarının Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması

CADÖ-48 Alt ölçek puanları	SSÇ Ortanca (min-max)	Kontrol Ortanca (min-max)	U	P
Davranım Puanı	9 (0-27)	5 (0-16)	261,00	,00*
Ataklık Puanı	6 (0-11)	3 (0-5)	206,00	,00*
Öğrenme Puanı	7 (0-13)	2 (0-7)	165,00	,00*
Kaygı Puanı	8 (0-19)	6 (0-8)	260,50	,00*
Psikosomatik Puanı	2 (0-11)	2 (0-11)	436,00	,83

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite bozukluğu Conner's Anababa Değerlendirme ölçeği puanlarını etkileyebileceği bilindiğinden DEHB tanısı olmayan hırsızlık suçuna sürüklenmiş 13 katılımcı (%43,3) ile kontrol grubu çocuklar arasında CADÖ-48 alt ölçek puanları yeniden karşılaştırılmıştır. DEHB tanısı olmayan hırsızlık suçuna sürüklenen grubun kontrol grubuna ile karşılaştırıldığında CADÖ-48 alt ölçek puanları ile arasında fark saptanmamıştır ( $p > 0.05$ ).



Tablo 56: DEHB tanısı almamış olan vaka grubu ile kontrol grubu CADÖ-48 alt ölçek puanlarının Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması

	SSÇ(DEHB olamayan) Ortanca (min-max)	Kontrol Ortanca (min-max)	U	P
CADÖ Davranım Puanı	6 (0-20)	5 (0-16)	155,50	,30
CADÖ Ataklık Puanı	2 (0-7)	3 (0-5)	191,00	,91
CADÖ Öğrenme Puanı	4 (0-11)	2 (0-7)	127,00	,07
CADÖ Kaygı Puanı	6 (0-15)	6 (0-8)	173,00	,58
CADÖ Psikosomatik Puanı	2 (0-5)	2 (0-7)	185,00	,79

### 3.2.3.4 Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11 (BDÖ-11) Puanları

Vaka ve kontrol gruplarının Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11 (BDÖ-11) alt ölçek puanlarının yapılan Shapiro-Wilk normallik testinde anlamlılıklar 0.05'den büyük olduğundan ölçek puanlarının normal dağıldığı görülmüştür. Bu nedenle parametrik testlerden Bağımsız Örneklem için T testi (Independent Samples T Test) ile iki grup puanları karşılaştırılmıştır. Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11 (BDÖ-11) motor alt ölçek ( $p > 0.05$ ) dışındaki 3 alt puanda anlamlı farklılıklar saptanmıştır ( $p < 0,05$ ).

Tablo 57: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunu BIS-11 alt ölçek puanlarının Bağımsız Örneklem için T testi (Independent Samples T Test) ile karşılaştırılması

BDÖ-11 Alt ölçek puanları	SSÇ Ort.±SS	Kontrol Ort.±SS	Sd	t	P
Plan yapmama	17,3±4,0	15,1±2,9	53,06	2,44	,02*
Motor	19,2±4,8	18,7±5,7	58	0,34	,73
Dikkat	26,9±4,7	24,1±3,7	58	2,56	,01*
Toplam Puan	63,4±11,2	57,1±10,1	58	2,28	,03*

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunda klinik belirtileri arasında dürtüsellikte bulunmaktadır (APA, 1994). Bu nedenle hırsızlık suçuna sürüklenmiş ergenler DEHB tanısından bağımsız olarak dürtüselliklerin olup olmadığını

kıyaslayabilmek için DEHB tanısı olmayan 13 katılımcı (%43,3) ile kontrol grubu çocuklar arasında Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11 alt ölçek puanları yeniden karşılaştırılmıştır. DEHB tanısı olmayan hırsızlık suçuna sürüklenen grubun kontrol grubuna ile karşılaştırıldığında BDÖ-11 alt ölçek puanları ile arasında fark saptanmamıştır ( $p > 0.05$ ).

**Tablo 58: DEHB tanısı almamış olan vaka grubu ile kontrol grubu BİS-11 alt ölçek puanlarının Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması**

	<b>SSÇ(DEHB olamayan) Ortanca (min-max)</b>	<b>Kontrol Ortanca (min-max)</b>	<b>U</b>	<b>P</b>
<b>BDÖ Plan yapamama</b>	16(12-22)	15 (9-21)	141,50	,15
<b>BDÖ Motor</b>	16 (15-20)	18 (10-33)	170,50	,51
<b>BDÖ Dikkat</b>	25 (18-30)	23 (18-32)	165,50	,43
<b>BDÖ Toplam Puan</b>	57 (45-70)	53 (41-85)	169,00	,49

### **3.2.3.5 Uygulanan Nöropsikolojik Testlere Ait Bulgular**

#### **3.2.3.5.1 Wisconsin Kart Eşleme Testi (WKET) Puanları**

Suçta sürüklenmiş grup ve kontrol grubunun Wisconsin Kart Eşleme Testi alt puanları üzerinde yapılan Shapiro-Wilk normallik testinde puanların normal dağılmadığı görülmüştür ( $p < 0,05$ ). Wisconsin Kart Eşleme Testi (WKET) alt boyut puanları Mann-Whitney U Testi ile değerlendirildiğinde gruplar arasında toplam tepki sayısı (WKET-1), toplam yanlış sayısı (WKET-3), toplam perseveratif olmayan tepki sayısı (WKET-5), tamamlanan kategori sayısı (WKET-7), İlk kategori tamamlama tepki sayısı (WKET-9), kavramsal düzey tepki yüzdesi (WKET-10) puanlarında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ( $p < 0,05$ ). Diğer 6 alt boyut puanlarında gruplar arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır ( $p > 0,05$ ).

Tablo 59: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunu WKET alt boyut puanlarının Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması

WKET Alt puanları	SSÇ Ortanca (min-max)	Kontrol Ortanca (min-max)	U	P
Toplam tepki sayısı (WKET-1)	128 (76-128)	110 (85-128)	252,50	,00*
Toplam yanlış sayısı (WKET-2)	48 (10-76)	30 (10-63)	267,50	,01*
Toplam doğru sayısı (WKET-3)	80 (52-96)	75 (65-100)	444,00	,93
Tamamlanan kategori sayısı (WKET-4)	4 (2-6)	6 (3-6)	261,00	,00*
Toplam perseveratif tepki sayısı (WKET-5)	27 (6-50)	17 (6-41)	342,00	,11
Toplam perseveratif hata sayısı (WKET-6)	24 (6-41)	17 (6-39)	342,00	,11
Toplam perseveratif olmayan tepki sayısı (WKET-7)	24 (4-36)	12 (4-39)	198,50	,00*
Perseveratif hata yüzdesi (WKET-8)	18,7 (7,8-32,1)	15,3 (7,1-30,5)	374,50	,26
İlk kategori tamamlama tepki sayısı (WKET-9)	18 (10-65)	12 (10-62)	291,50	,02*
Kavramsal düzey tepki yüzdesi (WKET-11)	50,8 (25,8-87,1)	66,1 (19,8-84,7)	295,00	,02*
Kurulumu sürdürmede başarısızlık (WKET-12)	1 (0-3)	1 (0-4)	421,00	,65
Öğrenmeyi öğrenme Puanı (WKET-13)	-5,0 (-18,7-6,7)	-1,3 (-10,7-5,7)	279,00	,06

### 3.2.3.5.2 Stroop Testi Puanları

#### 3.2.3.5.2.1 Stroop 1 Süresi

Stroop 1 tamamlama sürelerinin Shapiro-Wilk normallik testinde göre normal dağılmadığı görülmüştür ( $p < 0,05$ ). Strop 1 süreleri, suça sürüklenen grup ve kontrol grubu için Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ( $p: ,07$ ).

Tablo 60: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunu Stroop-1 süresinin Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması

	SSÇ Ortanca (min-max)	Kontrol Ortanca (min-max)	U	P
Stroop-1 süre	10,2 (8,0-21,0)	9,5 (6,8-15,2)	326,50	0,07

#### 3.2.3.5.2.2 Stroop 5 Süresi

Stroop 5 tamamlama sürelerinin, Shapiro-Wilk normallik testinde her iki grup için normal dağıldığı görülmüştür ( $p > 0,05$ ). Stroop 5 süreleri, suça sürüklenen grup ve kontrol grubu için Bağımsız Örneklem için T testi ile karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ( $p: ,05^*$ ). Suça sürüklenen grup kontrol grubuna kıyasla daha uzun sürede Stroop testinin beşinci bölümünü tamamlayabilmiştir.

Tablo 61: Suça sürüklenen çocuklar ve kontrol grubunu Stroop-5 sürelerinin Bağımsız Örneklem için T testi (Independent Samples T Test) ile karşılaştırılması

	SSÇ Ort.±SS	Kontrol Ort.±SS	Sd	t	P
Stroop 5 t süresi	29,8±7,8	26,3±5,6	58	1,96	,05*

### 3.2.3.6 Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) Etkisi

Nöropsikolojik süreçlere ve uygulanan ölçeklere Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) etkisini değerlendirmek için suça sürüklenen grupta DEHB tanısı olan 17 katılımcıdan oluşan bir grup, DEHB tanısı olmayan 13 kişilik bir grup olmak üzere ikiye ayırarak değerlendirmeler tekrar yapıldı. Yeni oluşan bu iki grupta WKET ve Stroop performanslarını etkileyebilecek faktörler olarna yaş,zeka seviyesi ve eğitim süresi açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Tablo 62: DEHB tanısı olan ve olmayan hırsızlık suçuna sürüklenmiş kişilerin yaş, eğitim süresi ve zekâ puanlarının Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması karşılaştırması

	SSÇ+DEHB Ortanca (min-max)	SSÇ (DEHB yok) Ortanca (min-max)	U	P
Yaş	15,2 (12-17)	15,2 (13-17)	105,00	0,81
Eğitim süresi	8,1 (5-10)	8,7 (7-10)	86,50	0,29
WÇZÖ (Zeka)	86,9 (80-103)	84,9 (80-94)	96,00	056

DEHB'nun WKET ve Stroop testi puanlarına etkisini ölçebilmek için DEHB tanısı alan ve olmayan şekilde ikiye ayrılan Hırsızlık suçuna sürüklenmiş katılımcıların test performansları birbirleri ile karşılaştırılmıştır.

Tablo 63: DEHB komorbiditesi olan ve olmayan vaka grubu psikometrik test puanlarının Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılması

	SSÇ (DEHB) Ortanca (min-max)	SSÇ (DEHB olmayan) Ortanca (min-max)	U	P
Toplam tepki sayısı (WKET-1)	120 (76-128)	128 (128-128)	78,00	,18
Toplam yanlış sayısı (WKET-2)	44 (10-75)	46 (32-76)	102,50	,74
Toplam doğru sayısı (WKET-3)	75 (53-98)	80 (52-96)	92,00	,46
Tamamlanan kategori sayısı (WKET-4)	4 (1-6)	4 (2-5)	86,00	,32
Toplam perseveratif tepki sayısı (WKET-5)	23 (6-39)	29 (14-50)	79,50	,20
Toplam perseveratif hata sayısı (WKET-6)	21 (6-35)	25 (14-41)	84,00	,28
Toplam perseveratif olmayan tepki sayısı (WKET-7)	24 (4-58)	26 (16-36)	93,00	,48
Perseveratif hata yüzdesi (WKET-8)	16,6 (7,7-27,3)	19,5 (10,9-32,1)	86,50	,32
İlk kategori tamamlama tepki sayısı (WKET-9)	24 (10-65)	18 (10-53)	99,00	,65
Kavramsal düzey tepki yüzdesi (WKET-11)	54,1 (21,8-87,1)	50,0 (25,8-67,2)	91,00	,43
Kurulumu sürdürmede başarısızlık (WKET-12)	1 (0-3)	1 (0-3)	86,50	,32
Öğrenmeyi öğrenme Puanı (WKET-13)	-2,8 ((-7,9)-6,7)	-6,5 (-18,8-4,8)	66,00	,24
Stroop 1 tamamlama süresi	11,9 (8,9-21,0)	9,8 (8,0-13,8)	70,0	,09
Stroop 5 tamamlama süresi	30,1 (12,4-44,1)	29,3 (24,3-34,3)	110,00	,98

### 3.2.3.7 Lojistik Regresyon Analizi:

Çalışmamızda yukarıda ayrıntılı şekilde belirtildiği gibi hırsızlık suçuna sürüklenmiş grup ve kontrol grubu arasında sosyodemografik özellikler, ölçek puanları ve psikometrik test puanları olmak üzere çok sayıda anlamlı değişken tanımlanmıştır. Bu değişkenlerin hırsızlık suçuna sürüklenmiş olup olmama üzerine etkisini kontrol etmek için Lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. Anlamlı ilişki olduğu saptanan katılımcının okul başarı seviyesi, okuldan kaçıp kaçmadığı, disiplin cezasının olup olmadığı, okulda öğretmen, dersler ya da arkadaşları ile sorun yaşayıp yaşamadığı, ailedeki toplam çocuk sayısı, parçalanmış aile olup olmadığı, babanın iş durumu, babanın suç öyküsünün olup olmadığı, kardeşler ve 2. derece akrabalarında suç öyküsünün varlığı, evden kaçıp kaçmadığı, fiziksel ve ya sözel istismar yaşayıp yaşamadığı değişkenleri, ÇDÖ puanı, BİS-11 toplam puanı, CADÖ alt puanları, WKET alt boyut puanları ve Stroop 5 süresi kullanılarak geriye doğru eleme tekniği (backward elimination) tekniği ile model oluşturulmuştur. Model oluşturmadaki amaç, en az bağımsız değişken yardımıyla bağımlı değişkendeki değişimi en fazla biçimde açıklayabilmektir. Eğer çok fazla sayıda değişken modele dahil edilirse standart hata tahminleri büyüyecektir. Geriye doğru eleme tekniğinde (backward elimination) ile en karmaşık değişkenlerin modelde yer almasıyla başlanıp, modele anlamlı etkisi görülmeyen ( $p \geq 0.05$  'in altında olanlar) değişkenler modelden ardıl olarak çıkartılmıştır. Sonuçta katılımcının okulda öğretmen, arkadaş veya dersleri ile sorun yaşayıp yaşamadığı ve geçmişte okuldan kaçma öyküsünün olup olmadığı değişkenleri ile oluşturulan model hırsızlık suçuna sürüklenmiş olma açısından anlamlı bulunmuştur ( $p<.00$ ).



Tablo 64: Suça sürüklenmiş olma üzerine etkili olabilecek değişkenler arasında yapılan Logistik Regresyon Analizinde anlamlılığı elde edilen veriler

Değişken	Parametre (B)	Standart Hata	Wald	Serbestlik Derecesi (df)	P	Bahis oranı Exp (B)
Sabit	2,203	,611	12,989	1	,000	9,056
Okulda sorun olup olmadığı	-3,156	,878	12,931	1	,010	0,043
Okuldan kaçıp kaçmadığı	-3,276	,971	11,386	1	,000	0,038

Çalışmamızda kontrol grubu ruhsal hastalığı bulunmayan ergenler arasından seçildiği ve sadece hırsızlık suçuna sürüklenmiş grupta psikiyatrik hastalık tanıları konulduğu için ilk etapta yapılan logistik regresyon analizlerinde Dikkat Eksikliği, Depresif Bozukluk gibi psikiyatrik hastalıklar değişken olarak analizde kullanılmamıştır. Bu durumu aşmak ve hırsızlık suçuna sürüklenmede önemli yordayıcılar olarak saptanan okulda sorun varlığı ve okuldan kaçma ile psikiyatrik hastalıklar arasındaki ilişkiyi incelemek açısından ikinci bir logistik regresyon uygulanmıştır. Okulda sorun yaşamayı ve okuldan kaçma bağımlı değişkenler olarak alınıp bu duruma neden olabilecek Depresif Bozukluk, Davranım Bozukluğu ve DEHB gibi tüm ruhsal hastalıklar regresyon modeline alınmıştır. İlk regresyon analizinde tanımlandığı gibi geriye doğru eleme yöntemi kullanılarak en az sayıda değişken ile bağımlı değişkenler olan okuldan kaçma ve okulda sorun yaşama en fazla şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

Logistik regresyon analizi sonucunda hem okuldan kaçma hemde okulda sorun yaşama riskini artıran psikiyatrik hastalık Dikkat Eksikliği Hiperaktiviye Bozukluğu olmuştur. Bu sonuçlar DEHB tanısının okulda arkadaşları, öğretmenleri, dersleri ile sorun yaşama ve okuldan kaçma riskini artırdığını ve sonuç olarak hırsızlık suçuna sürüklenme için önemli bir prediktör olduğu göstermektedir.

**Tablo 65: Okuldan kaçıp kaçmama üzerine etkili olabilecek değişkenler arasında yapılan Logistik Regresyon Analizinde anlamlılığı elde edilen veriler**

<b>Değişken</b>	<b>Parametre (B)</b>	<b>Standart Hata</b>	<b>Wald</b>	<b>Serbestlik Derecesi (df)</b>	<b>P</b>	<b>Bahis oranı Exp (B)</b>
<b>Sabit</b>	1,194	,361	10,940	1	,001	3,300
<b>DEHB tanısı</b>	-2,069	,943	10,353	1	,001	0,126

**Tablo 66: Okuldan sorun yaşayıp yaşamamada etkili olabilecek değişkenler arasında yapılan Logistik Regresyon analizinde anlamlılığı elde edilen veriler**

<b>Değişken</b>	<b>Parametre (B)</b>	<b>Standart Hata</b>	<b>Wald</b>	<b>Serbestlik Derecesi (df)</b>	<b>P</b>	<b>Bahis oranı Exp (B)</b>
<b>Sabit</b>	1,068	,361	9,334	1	,002	2,909
<b>DEHB tanısı</b>	-2,608	,350	12,911	1	,000	0,074

## DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

### 4.1 TARTIŞMA

Bu çalışma hırsızlık suçuna sürüklendiği iddiası ile haklarında adli işlem başlatılmış olan erkek ergenler ile klinik açıdan herhangi bir psikopatolojisi olmayan ergenleri sosyodemografik ve nöropsikolojik açıdan karşılaştıran, hırsızlık suçuna sürüklenmiş ergenlerin sosyodemografik özelliklerini, psikiyatrik tanı dağılımlarını, dürtüsellik ve yürütücü işlev performanslarını değerlendirmeyi amaçlayan kesitsel bir çalışmadır

### 4.2 Sosyodemografik Bulgular

Çalışmaya 30 hırsızlık suçuna sürüklenmiş olduğu iddia edilmiş olup hakkında adli işlem başlatılan 30 ergen ile ve 30 sağlıklı kontrol olmak üzere 60 erkek katılımcı çalışmaya alındı. Araştırmamıza katılan bireylerin yaş dağılımlarına bakıldığında büyük bir çoğunluğunun 14 yaş ve üzerinde (%86,7) olduğu görülmüştür. Yaşın çalışmamızda kullanılan nöropsikolojik test performansları etkileyen bir faktör olması sebebi ile vaka ve kontrol grupları yaş açısından eşleştirilmiştir. Bu nedenle her iki grubunun da yaş ortalaması  $15,3 \pm 1,4$  olarak saptanmıştır.

Çocuk ve gençlerin suça sürüklenmesinde etkili olabileceği daha önce çeşitli çalışmalar ile gösterilmiş birey, aile, okul, arkadaş, ekonomik durum ve hırsızlık yapısına ait çeşitli değişkenler sosyodemografik veri formu ile sorgulanmıştır (Sorgulanan değişkenlere ait verilerin tamamı sonuçlar kısmında tablolar şeklinde verilmiştir). Bu değişkenler arasından katılımcıların okul başarı seviyesi, okuldan kaçıp kaçmadığı, disiplin cezasının olup olmadığı, okulda öğretmen, dersler ya da arkadaşları ile sorun yaşayıp yaşamadığı, ailedeki toplam çocuk sayısı, parçalanmış aile olup olmadığı, babanın iş durumu, babanın suç öyküsünün olup olmadığı, kardeş ve 2. derece yakınlarında suç öyküsünün olup olmadığı, evden kaçıp kaçmadığı, fiziksel ve ya sözel istismar yaşayıp yaşamadığı şeklinde tanımlanmış olanlar iki grup arasında anlamlı şekilde farklı saptanmıştır.

### 4.2.1 Aileye Ait Bulgular

Çocuk aile içinde model alma, özdeşleşme, kendisine yöneltilen tavır ve davranışlar, uygulanan disiplin yöntemleri yoluyla kişilik özellikleri kazanmakta ve dolayısıyla aile içi şiddetin çeşitli biçim ve boyutları, çocukların davranışları, kişiliği ve suça itilmesi üzerine önemli etkileri olabilmektedir (Tekin, 1993).

Çalışmamızda suçla ilişkilendirilen faktörler arasında sıralanan ailedeki toplam çocuk sayısı, parçalanmış aile olup olmadığı, babanın iş durumu, babanın suç öyküsünün olup olmadığı, kardeş ve 2. derece yakınlarında suç öyküsünün varlığı, evden kaçıp kaçmadığı, fiziksel ve ya sözel istismar yaşayıp yaşamadığı değişkenleri suça sürüklenen ergenler ve kontrol grubu arasında anlamlı şekilde farklı saptanmıştır. (İlgili faktörler arasında evden kaçma, duygusal ve fiziksel istismarın suç üzerindeki etkisi psikiyatrik hastalıklar bölümü içerisinde ayrıca tartışılmıştır).

Aile genişliği, çocuklara gerekli ilgi ya da özenin gösterilmesini zorlaştırmakta, çocuğun eğitiminde sorunlara yol açabilmekte ve çocuk suçluluğuna dolaylı bir etki yapabilmektedir (İçli, 1994). Türkiye' de mala karşı suçların (hırsızlık, dolandırıcılık, gasp ve güveni kötüye kullanma suçları) sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerinin araştırıldığı, toplam 27 cezaevinde bulunan 1196 hükümlü ve tutuklunun incelendiği bir çalışma da hırsızlık suçu işlemiş kişilerin % 43,6'sının 4-6 kardeşe sahip olduğu ve diğer suç gruplarına kıyasla kalabalık ailelerden geldikleri öğrenilmiştir (Altay, 2007). Yine Türkiye'de Yalova örneğinde yapılan bir çalışmada, hırsızlık olaylarına karışan şahısların genellikle çok fazla sayıda çocuğa sahip ailelere mensup oldukları bildirilmiştir (Olgun, 2008). Çalışmamızda literatür ile uyumlu şekilde hırsızlık suçuna sürüklenmiş çocukların ailelerin kontrol grubundaki ailelere kıyasla daha çok çocuğa sahip olduğu görülmüştür.

Bazı araştırmacılar ise aile ve suçluluk arasındaki ilişkinin incelenmesinde aileye ilişkin iki etken üzerinde daha çok durmaktadırlar. Bunlardan birincisi parçalanmış aile, ikincisi ise anne, baba ve çocuk ilişkileridir. West, Trajanowicz ve Morash tarafından derlenen çok sayıdaki araştırmada ve yine Glueck, Glueck'in yaptığı araştırmalarda parçalanmış ailelerden gelen suçlu çocukların oranının, parçalanmış olmayan ailelere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu göstermektedir (Uluğtekin, 1991). Monahan 'Aile Statüsü ve Gençlik Suçluluğu' adlı çalışmasında boşanma, ölüm veya terk yoluyla

parçalanmış ailelerde çocuğun ekonomik sıkıntıyla, yetersiz ilgi ve şefkatle yüz yüze geldiğini öne sürmektedir. Araştırmalara göre parçalanmış ailelerden gelen çocukların çoğunluğu suçlu olmamakta fakat suçlu çocuklar arasında parçalanmış ailelerden gelenlerin oranı daha fazla görülmektedir (İçli, 1994). Altay'ın mala karşı suç işlemiş olan geniş bir örneklem üzerinde yapmış olduğu çalışma da hırsızlık suçlarını işlemiş olanların, diğer suç türlerine nazaran özellikle yalnız anne veya baba ve kardeşler ile birlikte yaşamış olma durumları beklenenden daha fazla çıkmıştır (Altay, 2007). Çalışmamızda da hırsızlık suçuna sürüklenmiş katılımcıların 9'nun parçalanmış ailelerde yaşadıkları, bu sayısının kontrol grubuna kıyasla anlamlı şekilde farklı olduğu saptanmıştır. Bu veri literatür ile uyumludur.

Çocuk suçlarını belirleyen en belirgin durumlardan bir diğeri de aile üyelerinin suçlu davranışlarıdır. Sheldon ve Glueck'in yapmış olduğu çalışmada, çocuk suçluların %87'sinin bu tür ailelerden geldikleri tespit edilmiştir. Yine yapılan bir çalışmada, bir ailenin iki üyesinin suçlu davranış içerisinde bulunması durumunda, ailedeki çocuğun suça karışma olasılığının dört kat daha fazla olacağı belirtilmektedir (West ve ark., 1977). Suçlu anne babalar ile anormal davranış içerisindeki çocuk arasındaki ilişkiyi anlatan iki hipotez vardır: ilki, suçlu anne-babalardan oluşan aileler diğerleri ile karşılaştırıldığında ekonomik açıdan durumları kötüdür. İkinci olası durum ise suçlu anne baba davranışının çocuk için kötü bir örnek oluşturmasıdır. Her iki görüş de birbirine eklenerek çocuğun suça sürüklenme sürecini etkileyebilirler. Aileler çocuklarını genel olarak suça yönlendirmeyebilirler ancak bu anne babaların değer ve görüşleri, çocukların hayat görüşünü etkilemektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi, çocuğun sosyal öğrenme süreci ile model olarak aldığı aile bireyinden, suçu öğrenmesi muhtemeldir (Rojanowicz ve ark., 1987). Aile içerisinde bulunan suçlu fertler üzerine olan; erkek kardeşler, kız kardeşler, anneler, babalar, amca-dayılar, teyze-halalar, büyük baba ve büyük annelerin her hangi bir şekilde suça karışmış olmaları ya da adli işlem görmüş olmaları durumuna bağlı olarak çocuktaki suçluluğu tahmin etmeye yönelik yapılan bir çalışmada; en önemli adli işlem görmüş aile üyesi babadır. Regresyon analizlerine göre, tutuklanmış ya da adli işlem görmüş bir baba çocuk suçluluğunun en önemli öngörücüsüdür (Farrington ve ark., 2001). Çalışmamız da kontrol grubuna kıyasla olgu grubumuzda babada, kardeşlerde ve 2. derecede akrabalarda suç öyküsüne anlamlı şekilde fazla rastlanmıştır. Yalova'da işlenmiş olan hırsızlık olaylarının

incelendiği bir çalışmada, çalışmanıza benzer şekilde suça sürüklenmiş kişilerin, hırsızlık olaylarına başlamadan önce aile etrafında veya yaşadıkları sosyal çevrede esinlendikleri, özendikleri kriminal deneyime sahip suç işleyen/işlemiş bireylerin saptandığı bildirilmiştir (Olgun, 2008). Yine Türkiye' de mala karşı suçluluğun (hırsızlık, dolandırıcılık, gasp ve güveni kötüye kullanma suçları) sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerinin karşılaştırıldığı bir çalışma da, hırsızlık suçu işlemiş kişilerde diğer mala karşı suç işlemiş bireylere kıyasla ailede suç öyküsüne beklenenden daha fazla rastlandığı saptanmıştır (Altay, 2007).

#### 4.2.2 Okul Dönemi Bulguları

Hırsızlık suçuna sürüklenen grubunun eğitim süresinin ortalaması  $8,4\pm 1,2$ , kontrol grubunun ise  $8,6\pm 1,0$  idi. Gruplar arasında toplam eğitim süreleri açısından anlamlı fark bulunmamaktaydı. Suç ve okul konusundaki araştırmalar, okul faktörünün suçluluğun önemli bir göstergesi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Cernkovich ve Giordano (1992), suçlulukta okul faktörünün, arkadaş ve aile faktörü kadar etkili ve önemli olduğunu ileri sürmektedirler. Aynı şekilde suçluluğu, olumsuz /negatif ilişkilerin bir sonucu olarak gören Agnew (1992) de, söz konusu bu olumsuz ilişkilerin hem akran grubu, hem aile hem de okuldaki otorite unsurları içerisinde deneyimlenebildiğine işaret etmektedir (Gullotta ve ark., 1998). Bu alandaki çalışmaların büyük ölçüde bireyin okul yıllarındaki başarı durumuna, ders ve ödevlere olan ilgisine, okul yöneticilerine ve öğretmenlerine yönelik geliştirdiği tutumlara, okula devam etme sıklığına veya okuldan kaçma durumuna, okuldaki arkadaş gruplarıyla olan ilişkisine yoğunlaştıkları görülmektedir (Kızmaz, 2004). Simourd ve Andrews (1994) tarafından 60 araştırma üzerine gerçekleştirilen bir meta-analitik çalışmada ise zayıf notlar ve okulu terk etme ile ilişkili eğitimsel güçlükleri (34 araştırma), suçluluğun en güçlü risk faktörleri olarak saptanmışlardır (Simourd ve ark., 1994).

Suç ve okul ilişkisi bağlamında ele alınan önemli değişkenlerden biri bireyin akademik başarı düzeyidir. Kimi araştırmacılar akademik başarının, tutarlı bir biçimde suçluluğu azaltıcı yönünde etkide bulunduğunu ileri sürmektedirler (Gullotta ve ark., 1998). Okul başarısı, IQ düzeyi, notlar, akademik yetenekler ve kendini iyi bir öğrenci olarak görüp görmeme gibi faktörlerin, suçluluk ve uyuşturucu kullanma ile ters bir ilişkiyi yansıttığını belirten çok sayıda araştırma vardır (Gullotta ve ark., 1998) Okul

başarısızlığı ile kriminal yapı arasında yakın bir ilişkinin varlığına dikkat çeken Siegel; okulda başarısız ve düşük bir eğitim motivasyona sahip olan, kendilerini okul ortamında yabancılaşmış hisseden öğrencilerin daha çok suç davranışı içerisine girdiklerini belirtmektedir (Siegel, 1989). Akademik yetersizlik başarısızlığa, başarısızlık okula karşı ilgisiz olmaya veya okuldan soğumaya yol açmakta ve dolayısıyla öğrenci okuldan uzaklaşarak sokaklara yönelmeye ve yeni kriminal akran grubu ile birlikte olmayı tercih eder bir duruma gelmektedir. Bu da bireyin, suç işlemeğe eğilimli bir yapıya doğru kaymasına yol açmaktadır. Bu nedenle okul ile ilgili deneyimler ve okula bağlılık, suçun engellenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Demirbaş, 2001).

Çalışmamızda katılımcıların derslerde başarısızlık göstermesi, okulda arkadaşları veya öğretmenleri ile sorunu olup olmaması şeklindeki 3 değişik alandaki sorunlar okul dönemi sorun varlığını daha iyi temsil etmesi adına okulda sorun yaşayıp yaşamadığı şeklinde tek bir değişken olarak yeniden tanımlanmıştır. İleri analizler sonucunda okulda sorun yaşamaması ve okuldan kaçma öyküsünün varlığı hırsızlık suçuna sürüklenmede önemli risk faktörleri olarak bulunmuştur. Çalışma bulgularımız literatür ile uyumludur.

Sonuç olarak yukarıda tanımlanan sosyodemografik değişkenler arasında kontrol grubuna kıyasla hırsızlık suçuna sürüklenmiş grupta anlamlı şekilde farklı saptanmış olan 13 değişken, logistik regresyon analizine tabi tutulmuştur. Bu ileri analizin amacı iki grup arasında anlamlı bulunan çok sayıda değişken arasında oluşacak interkorelasyonlar nedeni ile hatalı bulguları ortadan kaldırmaktır. Analiz sonucunda ergenin okulda sorun yaşayıp yaşamaması ve okuldan kaçma öyküsünün olup olmamasının (yalnızca 2 değişken) hırsızlık suçuna sürüklenmeyi yordayabilecek faktörler olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma grubumuza katılan bireyler için, geride kalan 11 değişken iki grup arasında fark bulunmasına rağmen hırsızlık suçuna sürüklenmeyi yordaması açısından okuldan kaçma ve okulda sorun yaşamaya kıyasla daha az önemli saptanmıştır.

### 4.3 Hırsızlık Suçuna Ait Bulgular

Suçta ait verilere bakıldığında 25 katılımcının (%83,3) 1 kez, 1 katılımcının (%3,3) 2-10 kez, 2 katılımcının (%6,7) 11-20 kez, 2 katılımcının (%6,7) ise 20 defadan fazla hırsızlık suçuna sürüklendiği öğrenilmiştir. Bu alanda yürütülen çalışmalara baktığımızda, büyük bir çoğunluğunun cezaevlerinde hükümlü ve tutuklu ergenler arasında yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmaların çoğunda yine ilk sırada hırsızlık gibi mala yönelik suçlar olsa da, suç tekrar sayıları çalışmamıza kıyasla oldukça fazladır. 2010 yılında tutuklu ve hükümlü ergenler arasında yapılan çalışmada, 238 hırsızlık suçuna sürüklenmiş vakaya ulaşılabildiği iken bu vakaların 55'inin (%23'ü) mükerrer suç işlediği belirtilmiştir (Top, 2010). Yine 15-18 yaş grubunda 54 suça sürüklenen ergen arasında yapılan başka bir çalışma da 21 olguda (% 40,4) mükerrer suç öyküsü belirlenmiştir (Uygur ve ark., 1994). Türkiye' de mala karşı suçluluğun (hırsızlık, dolandırıcılık, gasp ve güveni kötüye kullanma suçları) sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerinin araştırıldığı, toplam 27 cezaevinde bulunan 1196 hükümlü ve tutuklunun incelendiği diğer bir çalışma da hapiste bulunan mala karşı suç işlemiş kişileri %63,5 daha önce suç öyküsünün bulunduğu bir başka ifade ile çoğunluğunun mükerrer suçlu olduğu sonucuna varılmıştır (Altay, 2007). Türk Ceza Kanunu Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)'n da nihai ceza hapis cezasından önce suça sürüklenmiş çocukların yeniden topluma kazandırılması için çocuklara özgü koruyucu ve destekleyici tedbirler ile güvenlik tedbir kararlarının uygulanması yasal çerçeveye oturtulmuştur. Bu kanun çerçevesinde ilk kez suça sürüklenmiş çocuk hakkında kamu davasının açılması ertelenebilir ve hükmün açıklanması geri bırakılabilir. Bu yasada amaç, suça sürüklenmiş çocuğun iyi hal göstermesi ve kendine yüklenen mükellefiyetleri yerine getirmiş olması karşısında kovuşturma ve cezanın uygulanmamasıdır (TCK, 5395). Bu şekilde bir kez suça sürüklenmiş ve yükümlülüklerini yerine getirmiş çocuklara hapis cezası verilmez. Bu nedenle cezaevlerinde bulunan çocuklarda tekrarlayan suç daha sık saptanmaktadır. Diğer çalışmaların cezaevinde yapılmış olması, bizim çalışmamızın ise ilk adli psikiyatrik değerlendirmenin yapıldığı çocuk ve ergen psikiyatrisi kliniğinde yapılması, çalışmada yer alan katılımcılar arasında geçmiş suç öyküsü oranının literatürde bildirilen oranla kıyasla az olmasının nedeni olarak düşünülmüştür.



Suçu kiminle beraber işledikleri incelendiğinde; 1 katılımcının (%3,3) tek başına, 2 katılımcının %6,7 aile üyeleri ile 27 katılımcının ise (%90,0) arkadaşları ile beraber hırsızlık suçuna sürüklendikleri öğrenilmiştir. Cezaevi öyküsü incelendiğinde 1 katılımcının 2 ay, 1 katılımcının 3 ay olmak üzere 2 katılımcının (%6,7) geçmişte cezaevinde kaldıkları anlaşılmıştır. Arkadaşları arasında daha suça sürüklenen olup olmadığına bakıldığında: 7 katılımcının (%23,3) arkadaşında mala karşı, 1 katılımcının (%3,3) arkadaşında şahsa karşı, 2 katılımcının (%6,7) arkadaşında mal ve şahsa karşı olmak üzere toplam 10 katılımcının (%33,3) arkadaşları arasında geçmişte suç öyküsüne rastlanmıştır. Altay'ın 2007 yılında mala karşı işlenmiş suçları incelediği çalışmasında, suçluların arkadaşları arasında suç işleyenlerin bulunma oranı % 66,2, çocukluk ve gençlik yıllarında arkadaşları ile birlikte suç işlemiş olanların oranını ise %56,3 olarak bildirmişlerdir (Altay, 2007). Elazığ örnekleminde hırsızlık suçunun incelendiği bir çalışmanın sonucunda, hırsızlık suçu işleyen bireylerin arkadaşları arasında suç işleme oranının yüksek olduğu (hırsızlık suçu en sık) saptanmıştır (Soyaslan, 2008). Ayrıca Olgun ve arkadaşlarının 2008 yılında yapmış oldukları çalışmada da ise hırsızlık suçu işlemiş kişilerin, önce aile etrafında veya yaşadıkları sosyal çevrede esinlendikleri, özendikleri kriminal deneyime sahip suç işleyen/islemiş bireylerin bulunduğunu bildirmişlerdir (Olgun, 2008). Çalışmamız da literatür verilerindeki kadar yüksek olmasa da arkadaş çevresinde geçmişte suç işlemiş birey sayısının fazla olduğu (%30) dikkati çekmektedir ve hırsızlık suçu işleyenlerin neredeyse tamamına yakını suçu arkadaşları ile beraber suça karışmışlardır. Fakat hırsızlık suçuna sürüklenmiş grupta daha önce cezavine girmiş birey sayısı oldukça azdır. Grubumuzdaki kişilerin çoğunlukla ilk defa haklarında adli işlem başlatılmış bireyler olması, hırsızlık suçunda genellikle tedbir cezalarının veriliyor olması bu durumu neden olabilir.

#### 4.4 Suça Sürüklenen Grubunun Ek Tanı Dağılımları

Suçta sürüklenen grupta 17 (%56,7) katılımcı Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu, 1 katılımcı (%3,3) Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu, 5 katılımcı (%16,7) Davranım Bozukluğu, 3 katılımcı Alkol Kötüye Kullanımı, 8 katılımcı (%26,7) Major Depresif bozukluk, 2 katılımcı (%6,7) Sosyal Anksiyete Bozukluğu, 1 katılımcı Ayrılık Anksiyetesi Bozukluğu, 2 katılımcı (%6,7) Enürezis Nokturna, 1 katılımcı (%3,3) Tik Bozukluğu, 1 katılımcı (%3,3) Post Travmatik Bozukluğu tanısı almıştır. Teplin ve arkadaşları (2002), davranış bozukluğu çıkartıldığında (suça itilen çocuklarda yaygın olduğundan), erkek çocuklarının yaklaşık %60'ın da bir ve birden fazla psikiyatrik bozukluk olduğunu bildirmiştir (Teplin ve ark., 2002). Yine Hagell (2002)'da suça itilen çocuklarda normal popülasyondan üç kat daha fazla akıl sağlığı problemleri olduğu bulmuştur (Hagell, 2002). Cezaevinde bulunan yetişkinler üzerinde yapılan çalışmalarında bulunan yaşam boyu psikiyatrik bozuklukların yaygınlığı %71-82 arasında değişen oranlarda bildirilmiştir (Hermann ve ark., 1991-Birmingham ve ark., 1996) (Andersen ve ark., 1996). Türkiye'de Konya kapalı yetişkin ceza evinde psikiyatrik bozuklukların yaygınlığını araştıran, geçerli tanı ölçütleriyle yapılmış çalışma da, mahkumların %67,2'sine herhangi bir psikiyatrik bozukluk, %29,2'sine herhangi bir duygudurum bozukluğu, %27,9'una herhangi bir anksiyete bozukluğu, %3,6'sına herhangi bir somatoform bozukluk, %1'ine şizofreni ve diğer psikozlar, %50,5'ine nikotin bağımlılığı tanısı konmuştur (Kaya ve ark., 2004). Şiddet suçluları ve mala karşı suç işlemiş kişilerde psikopatoloji sıklığının karşılaştırıldığı bir çalışmada, mala karşı suç işlemiş kişilerde anksiyete bozuklukları %15, duygudurum bozuklukları %6, alkol ve madde kullanımına bağlı patolojiler %45, kişilik bozuklukları %57 ve toplamda %67'lik bir psikopatoloji sıklığı bildirilmiştir (Watzke ve ark., 2006). Çalışmamız da bu verilerle uyumlu şekilde 19 (%63) vaka psikiyatrik tanı almıştır. Bu durum aynı zamanda nöropsikolojik özelliklerinde araştırıldığı çalışmamızda 'Neden psikiyatrik tanısı olmayan hırsızlık vakalarının nöropsikolojik özellikleri, kontroller ile kıyaslanmıyor?' sorusunun da cevabını oluşturmaktadır. Şöyle ki, eğer biz çalışma grubumuzu psikiyatrik tanısı olmayan hırsızlık vakalarından oluşturmuş olsaydık, bu durum suça sürüklenen grubun çok büyük ve kronik suç için daha riskli olan kısmını değerlendirmeye alınmamasına sebep olacaktı. Bu nedenle çalışmamızda psikiyatrik

tanısı olan katılımcılar dışlanmadan ruhsal hastalıklar ve nöropsikolojik özellikler incelenmiştir.

Ortaya çıkan bulgular, araştırma hipotezlerimizden biri olan “ suçta sürüklenen çocuklarda psikiyatrik bozukluk sıklığının yüksek olacağı” görüşünü desteklemektedir. Eşlik eden psikiyatrik bozukluklar suçun ortaya çıkışı, ceza sürecinde yaşanabilecek sorunlar, suç tekrarı ve uzun dönem gidişatı gibi birçok önemli konuda etkili olabilirler.

#### 4.4.1 Yıkıcı Davranış Bozuklukları:

Yıkıcı Davranış Bozuklukları (YDB) tanı grubunda yer alan bozukluklar, Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB), Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu (KOKGB) ve Davranım Bozukluğudur (DB) (APA, 1994). Çalışmamızda DEHB 17 katılımcıda (%56,7), KOKGB 1 katılımcıda (%3,3) ve Davranım Bozukluğu 5 katılımcıda (%16,7) saptanmıştır. Literatüre bakıldığında suçta sürüklenen çocuklar arasında Davranım Bozukluğu Davis ve ark.(1992) % 81, Marsteller ve ark. (1997) % 35, Atkins ve ark. (1999) % 42, Teplin ve ark. (2002) %40 şeklinde en sık görülen yıkıcı davranım bozukluğu olarak bildirilir iken 2. sırada DEHB Davis ve ark.(1992) %18, Marsteller ve ark. (1997) %7, Atkins ve ark. (1999) % 1,3, Teplin ve ark. (2002) %16,5 şeklinde bildirilmiştir. Çalışmamızda literatür ile uyumlu olarak suçta sürüklenmiş çocuklar arasında en sık rastlanılan tanı grubu Yıkıcı Davranış Bozuklukları olur iken literatür bilgilerinin aksine grubumuzda DEHB öne çıkarak en sık konulan tanı olmuş, Davranım Bozukluğu ikinci sırada yer almıştır. Çocukluk çağı DEHB'liler de davranım sorunları varsa yetişkinlikte suç işlemeye yatkın oldukları (Satterfield ve ark., 1997) ve KOKGB belirtilerinin fazla olduğu olgularda, az olan olgulara göre daha sık tutuklanma olduğu ve daha ağır suçlar işledikleri belirtilmektedir (Satterfield ve ark., 1994). Bu açıdan bakıldığında çalışma grubumuzun daha çok bir kez hırsızlık suçuna işlemiş (25 katılımcı (%83,3)) olan bireylerden oluşmuş olup daha çok ıslah evlerinde yapılmış olan literatür çalışmalarının aksine mükerrer suç işlemiş birey sayısı az olarak saptanmıştır. Ayrıca diğer çalışmalarda mala ve şahsa yönelik suçlar işlemiş bireyler bir arada değerlendirilir iken bizim çalışma grubumuzun sadece hırsızlık suçu işlemiş katılımcılardan oluşmuştur. Bu nedenle hırsızlık suçu gibi şahsa yönelik suçlara göre daha hafif bir suç olarak nitelendirilebilecek bir suçun

çalışmamızda incelenmiş olması ve ayrıca bu bireylerin de kronik suçlu olmamaları Davranım Bozukluğunun en sık karşılan tanı olmamasına neden olmuş olabilir.

#### 4.4.1.1 Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu

DEHB birçok yönden önemli bir bozukluktur. DEHB, ergenlik döneminde davranım bozukluğu, erişkinlik çağında antisosyal kişilik bozukluğu (ASKB) riskini arttırması (APA, 1994), insan ilişkilerini olumsuz etkilemesi, akademik ve sosyal alanlarda güçlük yaşatması sebebiyle önem taşımaktadır. DEHB'li çocukların akademik başarısında düşüklük olması, sosyal, âile ve akran ilişkilerinde sorunlar yaşamaları, suç işleme ve saldırganca davranışlar gösterme riskinin bulunması nedeniyle de tedavi edilmesi gereken bir sorundur (Weiss ve ark., 1993-Fischer ve ark., 1993).

DEHB üç ana bozukluk alanını içerir: dikkat eksikliği, hiperaktivite ve dürtüsellik (APA, 1994). DEHB olguları 'ödüllerin' gecikmesine dayanamazlar ve dürtüsel davranışlarla kısa dönemdeki ödülleri uzun dönemdeki daha büyük ödüllere tercih ederler (Rickel ve ark., 2007). Dürtüsellik, sıklıkla "istenmeyen sonuçlara yol açan, gereksiz risk almayı içeren veya duruma uygun düşmeyen, olgunlaşmamış eylemler" biçiminde değerlendirilmiştir. Bu nedenle 'hırsızlık' eylemi sürecinde etkili bir faktör olarak düşünülmüş olup çalışma kapsamında incelenmesi amaçlanmıştır. Çeşitli çalışmalarda da çete üyeliği, içkili araba kullanma, şiddete başvurma gibi kontrolsüzce yapılan suçlu davranışlarının otokontrol ile ilişkili olduğunu göstermişlerdir (Armstrong, 2005).

Travis ve arkadaşlarının 20 çalışmanın sonuçları üzerinde yaptıkları metanaliz çalışmasında Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunu suç ve suçluluk için önemli bir risk faktörü olduğunu bildirmişlerdir (Travis, et al.). Gottfredson ve Hirschi'nin (1990) 'genel teorisinde' bildirilen, düşük öz-denetim (self-kontrol) kavramı DEHB ve suç ilişkisini açıklayan yaklaşımlardan biridir. Bu çalışmada düşük öz denetimin tutarlı bir şekilde suçluluk ile ilişkili olduğu tanımlanmıştır (Gottfredson ve ark., 1990). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunun kişinin kendini kontrol etme sorunlarına neden olabilecek bir ruhsal bozukluk olduğu bilinmektedir. 2400 ilköğretim öğrencisinden oluşan grup üzerinde yapılan çalışmada, DEHB'li gençlerin düşük düzeyde kendini kontrol puanları göstermiş olduğu saptanmıştır. Ayrıca bu çalışmada düşük özdenetimin ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları, yaşanan sorunlar gibi sosyal problemlerden öte

daha biyolojik ve genetik bir kökeni olabileceğini bildirmişlerdir (Unnever ve ark., 2001). Türkiye’de yapılan bir çalışmada da Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) ve Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu (KOKGB) bulunan çocukların davranışları değerlendirildiğinde dışa yönelim sorunlarının, saldırganca ve suça yönelik davranış puanlarının, DEHB’si ve KOKGB’si olmayan çocuklara göre daha yüksek olduğu gösterilmiştir (Çakaloz ve ark., 2007). Cezaevinde yatan ergen ve genç erişkinlerde yapılan çalışmalarda DEHB sıklığı %4 ile 72 arasında olduğu bildirilmiştir (Weiss ve ark., 1999).

DEHB ve suçluluk ilişkisini inceleyen takip çalışmalarına bakıldığında DEHB’nu uzun dönem suçluluk için anlamlı bir yatkınlık sebebi olarak tanımlandığı görülmektedir. Çocukluğunda DEHB tanısı alan kişilerin kontrollerle kıyaslandığında yetişkinlik döneminde daha çok tutuklandıkları, mahkemeye sevk edildikleri ve hapse atıldıklarını hem klinik hem de toplumsal çalışmalarda sıklıkla bildirmektedir (Satterfield ve ark., 1981-Satterfield ve ark., 1997-Farrington ve ark., 1990-Rasmussen ve ark., 2000-Barkley ve ark., 2004)

Sonuç olarak DEHB hem ergenlik hem de yetişkinlik dönemi de suç gelişimi ve suç tekrarı için tanımlanmış çok önemli bir risk faktörüdür. Çalışmamızda da literatür çalışmalarını destekler şekilde vaka grubunda en sık karşılaşılan ruhsal hastalık DEHB (17 katılımcıda (%56,7)) olmuştur. Literatürde hırsızlık suçuna sürüklenmiş kişilerin etiyolojisinde özellikle genetik ve biyolojik faktörlerin ağırlıklı olarak tartışıldığı DEHB, çalışmamızda da benzer biçimde hırsızlık suçuna sürüklenmiş kişilerin yarısından fazlasında saptanmış ve DEHB çalışmamızda hırsızlık suçunun gelişiminde önemli risk faktörlerinden biri olarak öne sürülmüştür.

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğuna eşlik eden hastalık oranı %46-68 arasında bildirilmektedir (Anderson ve ark., 1987- Bird ve ark., 1994- Offord ve ark., 1989). DEHB, KOKGB ve Davranım Bozukluğu arasında hem klinik örneklem (%32,5), hem de klinik dışı örnekleme (%6,8) yüksek oranda bir birliktelik bulunmuştur (Anderson ve ark., 1987- Reeves ve ark., 1987). DEHB’ye Anksiyete Bozukluklarının %10-40, Major Depresif Bozukluğun %0-45, Tik Bozukluklarının %3-34, Bipolar Bozukluğun %0-27 arasında değişen oranlarda eşlik edebileceği bildirilmektedir (Barkley, 2006). Çalışmamızda 6 katılımcıda (%35) Davranım

Bozukluğu ve KOKGB, 6 katılımcıda (%35), 3 katılımcıda Alkol Kötüye Kullanımı (%17), 2 katılımcıda Enürezis Nokturna (%11), 1 katılımcıda Tik Bozukluğu (%5), 2 katılımcıda Anksiyete Bozukluğu (%5) saptanmıştır. Aşağıdaki tabloda 17 DEHB tanısı alan katılımcının ek tanı dağılımları verilmiştir. Yalnızca 4 katılımcıda (%23,5) komorbid hastalık bulunmaması dikkat çekicidir.

DEHB’de komorbidite sıklığı yaştan etkilenir. Yaş arttıkça DEHB’ye eşlik eden depresyon ve davranım bozukluğu sıklığı artar. Öncü ve arkadaşlarının yaptığı çalışma da tedavi görmemiş DEHB olgularındaki içe yönelim (depresyon, anksiyete ve sosyal içe çekilme) sorunlarının çocuk DEHB olgularına göre daha yüksek olduğu görülmüş ve yaşla birlikte özellikle tedavi görmemiş olgularda bu yakınmaların kontrol grubuna göre daha büyük bir sıklıkla görüldüğü sonucuna varmıştır (Öncü ve ark., 2004). Çalışmamızda da ek hastalık tanısı olmayan 4 katılımcıdan 3’nün yaşının 14 olması komorbid hastalık tanısı alan grubun daha ileri yaş ortalamasına sahip olması az sayıda vaka ile de olsa yaş ve komorbidite arasındaki ilişkiyi doğrulamıştır.

Çalışmamız da Alkol Kötüye Kullanımı tanı kriterlerini karşılayacak şekilde alkol tüketimi bildiren 3 vakada DEHB’nin eşlik ediyor olması dikkat çekicidir. DEHB olan bireylerde alkol madde kullanım bozukluklarının normallerden 1.67-6.20 kat fazla görüldüğü (Biederman ve ark., 2006) maddeyle tanışmadan bağımlılığa kadar geçen sürenin normallerden daha çabuk olduğu (Szbót ve ark., 2008) ve tedaviye yanıtlarının normal bağımlılara göre daha zor olduğu (Ercan ve ark., 2008) açık bir biçimde ortaya konmuştur. Ayrıca bu vakaların tümünde Depresif Bozuklukta tabloya eşlik etmektedir. Alkol kullanım bozukluğu olan hastaların %30-40’ı hayatlarının bir döneminde major depresyon tanısı almaktadır (Kaplan ve ark., 1998). Depresif kadınlar yardım arama girişimlerinde bulunurken, depresif erkek psikiyatrik yardım aramada isteksiz davranarak daha çok depresyonunu alkolle tedavi etmeye, kavga etmeye, hapse girmeye, intihar etmeye yönelmektedir (Weissman ve ark., 1977).

Klinik açıdan DEHB ve anksiyete bozuklukları arasındaki bağlantı da çok önemlidir. Her iki durum farklı tedavi yaklaşımlarına yanıt verir. DEHB ile beraber anksiyetesi olan çocuklarda stimulan tedaviye yanıt daha düşüktür (Pliszka, 1998). Yan etki çıkarmaya daha yatkındırlar (Tannock ve ark., 1992). August ve ark. (1999) DEHB’luğu olan çocukların Anksiyete Bozukluğu olma ihtimalinin DEHB’luğu

olmayanlardan istatistiksel olarak daha fazla olduğunu göstermiştir(August ve ark., 1999). Anksiyete bozuklukları riskini genel toplumdaki yüksek bulmayan çalışmalarda vardır (Sobanski ve ark., 2007-McGough ve ark., 2005). Çalışmamızda DEHB'na bir vaka da PTSD diğeri bir vaka da ise Sosyal Fobi eşlik etmektedir. Özellikle bu grupta tedavi sonrası oluşabilecek yan etkiler açısından dikkatli olmak gereklidir.

Biederman ve ark. (1995) entürezis ile DEHB'nun yaklaşık olarak %30-45 oranlarında birlikte görülebileceğini, ayrıca DEHB olan entüretiklerin diğeri ruhsal hastalıklar için daha riskli olmadığını bildirmişlerdir (Biederman ve ark., 1995). Çalışmamızda saptanan iki Nokturnal Entürezis tanılı katılımcıda ek olarak DEHB tanısı bulunmaktadır. Entürezis ve DEHB arasındaki ilişkinin iki hastalık etiyojisinde ortak bir nöropsikiyatrik neden olabileceği görüşü ile uyumludur.

Eşlik eden bozuklukların sıklığı bu çocukların ayrıntılı değerlendirmeleri gerektiğini göstermektedir. Genelde eşlik eden ikinci ya da üçüncü bir bozukluğun saptanması daha kötü bir sonlanımı olan ciddi bir sorunu göstermektedir (Weiss, 1996). Birliktelik gösterdiği diğeri bozukluklar DEHB'nin gidişi için olumsuzluk yaratması dışında, tedavi sürecini de zorlaştırmaktadır. Çalışmamız öncesinde bir katılımcı DEHB nedeni ile tedavi edilmekte idi. Diğeri bir katılımcıya ise Depresif Bozukluk tanısı konulmuş fakat önerilen ilaç tedavisi kabul edilmemişti. Bunun dışında hiçbir vakada tedavi öyküsü bulunmaması DEHB ve eşlik eden psikiyatrik hastalık belirtilerinin çevresi tarafından fark edilmeyişi, ergenlik dönemi sorunları şeklinde nitelendirilerek normalize edilmesi veya fark edilse bile uygun sağlık hizmetlerine ulaşamaması ile ilişkili olabilir. Sonuçta tedavisiz geçen uzun periyod Depresif bozukluk ve Anksiyete Bozukluklarını gibi komorbid hastalıkların gelişimini ve bu ek hastalıklarda DEHB'ye ek olarak, yaşanan sorun alanlarının artmasına sebebiyet verebilir.

#### 4.4.1.2 Davranım Bozukluğu:

Davranım bozukluğunun temel özelliği, başkalarının temel haklarının ve yaşına uygun toplumsal norm ve kuralların sürekli ve tekrarlayıcı bir biçimde saldırıya uğratılmasıdır. Davranım bozukluğu olan çocuk ve ergenlerde, insanlara ve hayvanlara yönelik saldırgan davranışlar, güvenliği tehdit, hırsızlık ve kuralların ciddi biçimde ihlal edilmesi gibi davranış bozuklukları vardır (APA, 1994).

Çocuk ve ergenlerde davranım bozukluğu görülme sıklığı %11, elverişsiz çevrelerde yaşayan çocuklarda ise bu oran %20–35'e yükselebilmektedir. Literatürde elverişsiz çevre özellikleri üvey anne ya da babaya sahip olma (Webster-Stratton ve ark., 1998; Frick, 2004-Nicholson ve ark., 2008), suç işlemiş, sabıka kaydı olan çocuklar (Mihalopoulos ve ark., 2007), erkek çocuk ve tek ebeveynli olma (Sanders ve ark., 2005-Sanders ve ark., 2007), çocuk istismarının (Webster-Stratton, 1985) ve eş istismarının (Webster-Stratton ve ark., 2001) yaşandığı aileler, eşler arasında evlilik uyumsuzluğu (Webster-Stratton ve ark., 1999), annede depresyon olması (Mcfarland ve ark., 2003), olumsuz anne-baba tutumları (Sanders ve ark., 2005-Morawska ve ark., 2007-Sanders ve ark., 2007) iki ya da ikiden daha fazla çocuğa sahip ebeveynler, sosyoekonomik düzeyin düşük olması, işsizlik, ebeveyn stres düzeyinin yüksek ve öz yeterlilik düzeyinin düşük olması, sosyal destek yetersizliği, geniş aileler, yetersiz meskenler, madde kullanımı (Sanders ve ark., 2005-Ralph ve ark., 2003-Bor ve ark., 2004) olarak tanımlanmakta ve davranım bozukluğu için iki kat risk faktörü olduğu belirtilmektedir.

Çalışmamızda DEHB ve Davranım Bozukluğu tanısı konulan (5 katılımcı) bireyler arasında okula devam ettikleri dönemde başarısız olma ( 5 olgu (%100)), okulda sorunlar yaşama (4 olgu (%80)), arkadaşlarında suçta sıkça rastlama (3 olgu (%60)), anne eğitim seviyesi düşüklüğü (5 olguda da anne eğitim seviyesi ilkokul), babada suç öyküsü (2 olgu (%40)), evden kaçma (4 olgu (%80)) gibi sorun alanlarının sıklığı dikkati çekmiştir. DEHB etiyojisinde psikososyal etkenlerin birincil rolü olduğu düşünülmemesine rağmen, yukarıda da belirtildiği gibi Davranım bozuklukları ve Karşıt olma karşı gelme bozukluğu belirtilerinin gelişimine katkıda bulunacağı düşünülmektedir (Cantwell, 1996). Çalışmamızda da Davranım Bozukluğu tanısı



konulan katılımcılarda okuldan ve evden sık kaçtıkları bu şekilde olumsuz koşulların ve suçun daha sık yaşandığı, sokakta akran grupları içerisinde yaşıtlarına göre risk faktörlerine daha çok maruz kaldıkları düşünölmüştür. Bu şekilde DEHB gibi daha çok genetik ve biyolojik bir etiyoöojiye sahip bir bozukluğun, olumsuz aile ve çevre koşulları ile birleşerek Davranım Bozukluğu ek tanısı gelişimine katkıda bulunacağı, bu durumunda suçun oluşumu için risk oluşturduğu düşünölmüştür.

#### 4.4.2 Duygudurum Bozuklukları:

Suçta sürüklen çocuklar arasında DSM-IV-TR'de tanımlanan Duygudurum Bozukluklarından en yaygın olanları: Major Depresif Bozukluk, Distimi ve Bipolar Duygudurum Bozukluğudur (Grisso, 2008). Literatüre bakıldığında suçta sürüklenen çocuklar arasında Duygudurum Bozuklukları Davis ve ark.(1992) % 32, Marsteller ve ark. (1997) % 13, Atkins ve ark. (1999) % 24, Teplin ve ark. (2002) %18,7 şeklinde bildirilmiştir. Çalışmamızda literatüre yakın bir oranda 8 katılımcıda (%26,7) duygudurum bozukluğu (Major Depresif Bozukluk) tanısı konulmuştur.

Hırsızlık suçuna sürüklenmiş çocuklar da Major Depresif Bozukluğun sık görölmesine bakıldığında akla gelen ilk soru bu durumun neden mi yoksa sonuç mu olduğudur. Çalışmamızda da daha önce bahsedildiği gibi hırsızlık suçuna sürüklenmiş çocuklar içinde buldukları aile, okul ve akran grupları içerisinde ekonomik sorunlar, travma ve bakım sorunları gibi birçok stres faktörüne yaşıtlarına oranla daha sık maruz kalmaktadırlar. Parker ve arkadaşları çalışmalarında ergen depresyonu riskini artıran etmenleri; stres verici yaşam olayları, sosyal desteğin olmayışı, boşanma, geniş aile, büyük kardeşin alkol madde bağımlılığı ve istismar şeklinde sıralamışlardır (Parker ve ark., 2001). Bu çalışma Major Depresif Bozukluğu çevresel risk faktörlerine daha fazla maruz kalmayı neden olarak ileri sürmektedir. Bizim çalışmamızda ise hırsızlık suçuna sürüklenmiş grupta çevresel risk faktörlerinin daha fazla olduğu bulunmakla birlikte bu risk faktörlerinin Major Depresif Bozukluğa neden olup olmadığı ileri çalışmalar ile araştırılabilir.

Diğer bir taraftan ise Depresif bozukluğun suçta sürüklenmeye olan katkısını dikkate almak gereklidir. Ergenlik depresyonunun belirgin özelliği irritabilite ve öfkenin varlığıdır. Ergenlerde daha çok görölen bu klinik görünümün hem

olgunlaşmamış psikososyal, bilişsel yapının ve baş etme yetilerinin hem de erken yaşta eşiğin azalmasına neden olan bir biyolojik yapının göstergesidir (Parker ve ark., 2001). Bu şekilde depresif bir gençte görülen iritabilite diğer gençlere ya da yetişkinlere öfkeli cevaplar verme olasılığını artırmakta ve buda adli sistemle sorun yaşama olasılığını artırmaktadır. Bu çocuklar cezaevine girdiklerinde de, ruh halleri diğer çocuklarla kavga etme riskini artırabilir. İlâveten bu öfke kendilerine doğru yönelebilir. Böylece kendine zarar verme, intihar riski artabilir (Grisso, 2008). Ayrıca depresif ergenlerin düşük benlik saygıları vardır. İçe kapanma ve toplumdaki geri çekilme eğilimindedirler. Diğer çalışmalarda da gösterildiği gibi bu gençler olumlu sosyal çevresi tarafından reddedilme konusunda risk altındadır. Reddedilen genç ise kural dışı davranışlar gösteren akranları ile ilişki kurma ve onlarla birlikte suç işleme eğilimine daha fazla sahiptir. Bu şekilde olumsuz akran grubuna katılma konusunda kolaylaştırıcı bir etmen olabilir. (Dawn ve ark., July 1999).

Duygudurum bozuklukları birincil veya başka bir ruhsal bozukluğa ikincil olabilir. Birincil durumlarda duygudurum bozukluğundan önce herhangi bir psikiyatrik bozukluk tanımlanmaz. İkincil olanlarda ise Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu, Davranım Bozukluğu, Ayrılma Anksiyetesi Bozukluğu, Obsesif Kompulsif Bozukluk, Madde kullanımı duygudurum bozukluğuna öncülük eder (Weller ve ark., 1996-Şenol ve ark., 1999). Çalışmamızda da Major Depresif Bozukluk tanısı konulan 8 katılımcının tümünde (%100) ek psikiyatrik bozukluklara rastlanmıştır. Depresif Bozukluk tanısı alan 2 katılımcıda DEHB, 2 katılımcıda DEHB ve Alkol Kötüye Kullanımı, 1 katılımcı da DEHB ve Davranım Bozukluğu, 1 katılımcı da DEHB + DB ve Alkol Kötüye Kullanımı ve 2 katılımcıda ise Anksiyete Bozukluğu (Ayrılık Anksiyetesi bozukluğu ve Sosyal Anksiyete Bozukluğu) tabloya eşlik ettiği saptanmıştır. Görüldüğü gibi en çok rastlanılan komorbid durum DEHB'dir. Depresyonla DEHB'nin yüksek eş tanı oranlarını açıklayabilecek çeşitli kuramlar öne sürülmüştür. Bunlara göre DEHB duygudurum bozukluklarının bir varyantı olabilir, duygudurum bozuklukları DEHB'nin sonucu olabilir. Herhangi birine yatkınlık diğerine de yatkınlığı doğurabilir. Her iki bozukluk genetik olarak ilişkili olabilir. Depresyon altta yatan kronik ve ciddi bir süreç olan DEHB'ye ikincil olabilir (Weiss ve ark., 1999-Shur ve ark., 2007). DEHB olguları hem ailelerinden hem de öğretmenlerinden ve arkadaşlarından sık sık olumsuz geri bildirimler aldıkları için kendilerine güvenleri az,

anksiyeteli ve depresif durumlara yatkın olabilirler. Özellikle okul çağında devam eden bu olumsuz geri bildirimler, olguların ergenlik döneminde sorun yaşamalarına neden olur (Rickel ve ark., 2007- Wender, 2000). Soykan'ın çalışmasında da DEHB'li çocuklarda kontrol grubundan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha fazla depresyon olduğunu göstermiştir (Soykan, 1991).

Komorbid psikiyatrik durumların fazlalığı, tekrarlayan ve uzun depresyon epizodların ortaya çıkması ve aynı zamanda sağaltıma yanıtın azalması olasılığını artırmaktadır. Ayrıca Yıkıcı Davranış Bozukluklarının komorbid olduğu depresif durumların görece olarak ayrı bir etiyolojik grup olduğu düşünülmektedir. Bu alt grupta Depresyon belirtileri daha az görülmekle, rekürrens daha az olmakla birlikte, erişkin yaşamda suç işleme veya özkıym ile ölüm daha yüksek oranlardadır(Parker ve ark., 2001). Çalışmamızda suça sürüklenen grupta Depresyonuna en sık Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğuna eşlik ediyor olması tedavinin güçleşmesine, suç tekrarı ve kural dışı davranışların kronikleşmesinde katkıda bulunabilecek önemli bir faktör olarak düşünülmüştür.

Anksiyete bozuklarının Major Depresyon ile komorbid olduğu ergenlerde ise depresif epizodlar çok daha ısrarlı olur. Bu gruptakiler madde kullanımına yatkındır, psikososyal sorunlar fazladır ve özkıym düşünceleri daha çok görülür (Parker ve ark., 2001). Çalışmamızda ise 2 katılımcıda Depresif bozukluğa bir Anksiyete bozukluğu eşlik etmektedir.

11 ve 17 yaşlarında duygu durum bozukluğu tanısı almış ve 3 yıl boyunca takip edilen çocukların geçliklerinde suç işleyip, hüküm alma oranı 6 kat daha fazladır. Bu nedenle depresyon ve/veya bipolar bozukluğun geçlikte suç işleme oranını artırdığı bulunmuştur (Mallett ve ark., 2009). Bu nedenle gencin ihtiyaçlarının saptanması ve yaşanmakta olan duygudurum bozukluğunun en etkili yöntemlerle tedavi edilmesi suçun kronikleşmemesi ve gencin toplumsal yapıya kazandırılması açısından son derece önemlidir.

### 4.4.3 Diğer Psikiyatrik hastalıklar:

#### 4.4.3.1 Madde Kötüye Kullanımı ve Bağımlılığı

Çalışmamız da Madde Kötüye Kullanımı ya da Bağımlılığı tanı kriterlerini karşılayan vakaya rastlanmamıştır. Madde kötüye kullanımı ve bağımlılığı suçlu grupta sık rastlanan bir durumdur. Öztürk 2005 yılında alkol ve madde kullanımı ile ilgili İstanbul H Tipi cezaevinde, 380 çocukla yaptıkları araştırmada; çocukların %84,7'si bağımlılık yapıcı madde kullandığını, %15,3'ü madde kullanmadığını ifade etmiştir. Çocukların %97,5'i sigara, %42,2'si esrar, %39,4'ü alkol, %12,7'si tiner, %8,1'i kokain, %6,5'i bali, %2,5'i hap kullandıklarını ifade etmişlerdir. (Oral, 2005). Tutuklu ve hükümlü ergenlerde madde kullanımı yapılan araştırmalarda %7 ile %35 arasında saptanmaktadır. Sadece bir araştırmada esrar kullanımı oldukça yaygın (%75,6) bulunmuştur(Ceyhan ve ark., 1995). Çalışmamız da yarı yapılandırılmış bir görüşme ile tanı kriterlerini karşılayacak sıklık ve nitelikte madde kullanım öyküsü sorgulanmış, anket şeklinde yapılan çalışmaların aksine bir ya da birkaç kez madde kullanımı bildirimini kayıt altına alınmamıştır.

#### 4.4.3.2 Sigara Kullanımı:

Sigara kullanım sıklıklarına bakıldığında ise; suça sürüklenen grupta 11 katılımcıda (%36,7) sigara kullanımı (ort:13±8 adet/gün) mevcut iken, kontrol grubunda 2 katılımcıda (%6,7) sigara kullanımı (ort:7±3 adet/gün) bildirildi. Her iki grubun sigara alışkanlıkları açısından anlamlı farklılık saptanmıştır. Çalışma grubumuza sosyokültürel anlamla benzer bir grup olan Samsun Tekkeköy ilçesi 1666 ilköğretim öğrencisi üzerinde yapılan bir çalışma da sigara kullanım yaygınlığı 13 yaş grubunda %9,8, 14 yaş ve üstü grubunda ise %16,4 olarak saptanmıştır (Hamzaçebi ve ark., 2008). Hırsızlık suçuna sürüklenen grubumuzda hem kontrol hem de benzeri bir popülasyondan daha sık sigara kullanımına rastlanılmıştır. Bu durum çeşitli şekillerde açıklanabilir.

Literatürde öğrencilerin sigara içmeye başlaması ile anne-babanın sigara içiciliği, ailenin sosyoekonomik ve eğitim düzey düşüklüğü arasında anlamlı ilişki gösterdiğini bildiren yayınlar bulunmaktadır (Piko ve ark., 2005-Buller ve ark., 2003-

Azevedo ve ark., 1999). Erbaydar ve arkadaşları çalışmalarında, anneleri daha az eğitim düzeyine sahip erkek çocukların, diğerlerinden daha fazla sigara içtiklerini belirlemişlerdir (Erbaydar ve ark., 2005). Çalışmamız da anne ve baba da sigara kullanımı ile katılımcıların sigara kullanımları arasında bir ilişki saptanmamıştır. Arkadaş grubu içerisinde sigara kullanımı çalışmamızda sorgulanmamıştır. Fakat hırsızlık suçuna sürüklenmiş grupta sigara kullanımı bildiren 11 vaka da DEHB tanısı mevcuttur. Sigara kullanımı ile DEHB tanısı arasında önemli korelasyon, DEHB ve madde kullanımı arasındaki ilişkiye bakıldığında şaşırtıcı değildir. Ayrıca Diğer madde bağımlılıklarından farklı olarak DEHB'nin sigara kullanımı açısından davranım bozukluğu varlığından bağımsız risk oluşturduğu çok sayıda prospektif çalışmada gösterilmiştir (Flory ve ark., 2003). Bizim çalışmamız da uyumlu şekilde diğer tanılardan öte DEHB ve sigara kullanımı arasında ciddi bir ilişki saptanmıştır.

Bileşik Devletler Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri verilerine göre 18-24 yaş arası erişkinlerin %24'ü sigara içicisidir. DEHB olan erişkin ve ergenlerde sigara içiciliğinin genel popülasyona kıyasla daha yüksek olduğu (sırasıyla %26'ya karşın %41-42 ve %10-24'e karşın %19-46) çeşitli çalışmalarda gösterilmiştir. Ayrıca çalışmalarda DEHB'li bireylerin akranlarına kıyasla daha erken sigaraya başladığı ve denedikten sonra da daha yüksek oranda düzenli içiciliğe geçtiği bulunmuştur. Ayrıca bu bireyler sigarayı bırakma konusunda daha çok zorlanmaktadır. Genel toplumda sigarayı bırakma oranı %48,5 iken DEHB'lilerde %29'dur. Sigarayı bırakma dönemleri de daha zorlu geçmektedir. DEHB'lilerde gözlenen yüksek sigara içiciliği ve sigara bırakma güçlüğü'nün çeşitli nedenleri olabilir. Dopamin sistemindeki temel farklılıklar nedeniyle DEHB olan kişiler olmayanlara göre nikotinin başlangıçtaki ödüllendirici etkisini daha fazla yaşarlar. Ayrıca bazı kanıtlar nikotinin DEHB'li bireylerde gözlenen bazı belirti ve yönetsel işlev bozukluklarını (dikkat, çalışma belleği, yanıt inhibisyonu) iyileştirdiği yönündedir (CBC, 2007-Adler ve ark.,2008-McClermon ve ark., 2008-Poltavski ve ark., 2006-McClermon ve ark., 2008). Sonuç olarak farklı bir bakış açısı ile bu grup çocukta sigara kullanımı aile ve akran etkisi gibi sosyal nedenlerden öte yaşamakta oldukları DEHB belirtilerini azaltmak için olabilir. Rodriguez ve arkadaşları da DEHB dikkat eksikliği belirtilerinin ergenlik döneminde, hiperaktivite belirtilerinin genç erişkin dönemdeki nikotin bağımlılığını etkilediğini göstermişlerdir (Rodriguez ve ark., 2008).

#### 4.4.3.3 İstismar:

Suçta sürüklenen grupta 7 katılımcı (%23,3) dayak yeme ve fiziksel olarak cezalandırılma şeklinde fiziksel istismara sıklıkla uğradığını bildirirken, kontrol grubundaki katılımcılardan fiziksel istismar bildirimini yapan olmamıştır. Katılımcıların sözel istismar yaşayıp yaşamadıkları incelendiğinde; suçta sürüklenen 10 çocuğun (%33,3), kontrol grubunda ise 3 çocuğun (%10,0) sözel istismara maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. İki grup arasında fiziksel ve sözel istismar varlığı açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır. Cinsel istismar ise hırsızlık suçuna sürüklenen grupta 1 katılımcı da (%3,3) saptanmıştır.

Andry, araştırmasında suçlu erkek çocukların özellikle babalarından sıcaklık görmediklerini ortaya koymuştur. Bu durum aile içi disiplin ve istismar konusunu gündeme getirmiştir(Cankurtaran-Öntaş ve ark., 2005). Yavuzer'in cezaevinde suçlu deneklerde yapmış olduğu çalışmada, bu çocukların anne-babaları tarafında sıklıkla dayakla cezalandırıldıkları ve bu çocukların da daha çok mala karşı suçları işlediklerini bildirmiştir (Yavuzer, 1986). Cottle, (2001) tarafından 24 çalışmanın (15.000 katılımcı) sonuçları üzerinden yapılan bir analiz çalışmasında; çocuk ya da ergende fiziksel ve cinsel istismar hikayesinin bulunması, kaygı bozukluğu, uyum problemleri, madde kullanım bozukları ve mükerrer suçluluk için risk faktörü olduğunu rapor etmiştir (Cottle ve ark., 2001). Çalışmamız da literatür ile uyumlu olacak şekilde mala karşı suç işlemiş grupta, kontrol grubuna kıyasla daha fazla sözel ve fiziksel istismar bildirimini saptanmıştır. Bazı çalışmalarda çocukların yaşadıkları dayak tarzındaki birçok yaşantıyı gayet normal algıladıkları, bazı ciddi dayakları önemsemedikleri, dayığı hayatlarında adeta normalize ettikleri ve böyle bir yaşantıya maruz kalmanın, kendisinin yaptığı bir hatadan kaynaklandığını düşündükleri görülmüştür. Duygusal istismar açısından bakıldığında, ailesinde ihmal edilmiş bazı çocukların ise ailelerini oldukça olumlu algıladıkları görülmüştür (İşman, 2003). Bu açıdan bakıldığında istismarın çalışmamızda saptadığımızdan daha fazla olma olasılığı vardır.

İstismara bağlı bir diğer önemli sorun da çocukların evden kaçmasıdır. Evden kaçma çocuğun yetersiz toplumsallaşmasına yol açan ana baba davranışlarına karşı, anti sosyal olarak nitelendirilebilecek bir tepkidir. Araştırmalar çocukların istismar edilmesi ile evden kaçma arasında önemi bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır (Yalçın, 2003).

Çalışmamız da fiziksel istismar bildiren 7 vakamın 4'ün de (% 57) evden kaçma öyküsü mevcuttur. Hırsızlık suçuna sürüklenmiş grupta evden kaçmanın fiziksel istismara uğramış olanlarda, maruza kalmayanlara kıyasla anlamlı derecede farklı olduğu saptanmıştır (p:,02). Bu durumda suça sürüklenmeyi evden kaçmak, olumsuz çevre koşullarına maruziyet yaratarak kolaylaştırıcı bir faktör olarak düşünülebilir.

İstismar hikâyesi sıklıkla ruh sağlığı problemlerine neden olur ve öfkeyi artırır. Depresyon ve madde kullanımı, travmatize olmuş bireylerde öfkeyi artırır (Blackburn ve ark., 2007). Çalışmamız da hırsızlık suçuna sürüklenenler arasında sözel istismar bildirimini yapan vakaların %33'ünde bir ve birden fazla psikiyatrik bozukluk tanısı konulmuş olması dikkat çekicidir.

**Tablo 67: Hırsızlık suçuna sürüklenmiş çocuklar arasında sözel istismar varlığı ve psikiyatrik hastalık tanısı arasında ilişki**

Psikiyatrik hastalık sayısı	Sözel istismar		Toplam	P
	Var	Yok		
1 tane	0	4	4	0,12
2 tane	6	4	10	
3 tane ve üzeri	1	4	5	
yok	3	8	11	
<b>Toplam</b>	10	20	30	

Sonuçta ruhsal hastalıklara ilişkin olarak hırsızlık suçuna sürüklenmiş katılımcılara yapılan psikiyatrik değerlendirmeler ile 19 vaka da (%63) herhangi bir psikiyatrik bozukluk tanısı konulmuştur. Fakat çalışmamızın başında anket çalışmalarında benzer şekilde 'herhangi bir psikiyatrik hastalığımı var mı?' sorusuna sadece 2 katılımcı (%6) evet cevabını vermiştir. Oranlar arasında ciddi farklılık dikkat çekicidir. Kişilerin kendi ruhsal rahatsızlık belirtilerinin farkında olmaması, bu şikâyetleri için uygun ve yeterli tedavi almamalarına neden olabilir. Bu durum uzun vadede aile içi ve sosyal ilişkilerin, okul ve evdeki işlevselliğin bozulmasına sebep olabilir ve suç gelişimi için risk oluşturabilir. Türkiye de suça sürüklenmiş bireyler

arasında anket soruları şeklinde yapılan çalışmalar, suç neden ve sonuçlarına önemli etkisi olduğunu düşündüğümüz psikiyatrik bozuklukların gözden kaçmasına veya az önemli sayılmasına neden olmuş olabilirler. Perry'nin de 4 başlık altında toplamış olduğu gibi ruhsal bozukluklar suça sürüklenen çocuklarda suçun oluşumu, ceza süreci ve tekrar gibi her alanda etkili çok önemli, gözden kaçırılmaması gereken durumlardır. Bu anlamda aile deki ruhsal hastalıklarında klinik görüşmelerle saptandığı daha geniş ölçekli çalışmalara ihtiyaç vardır.



#### 4.5 Uygulanan Ölçeklere Ait Bulgular

Çalışmamızda Depresyon tanısı Çocuklar için Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi – Şimdi ve Yaşam Boyu Şekli (ÇDŞG-ŞY) uygulanarak konulmasının yanı sıra her iki gruba çalışmaya katıldıkları anda depresif duygudurum düzeylerini belirlemek için Çocuklar için Depresyon Ölçeği (ÇDÖ) uygulanmıştır. Suça sürüklenen grubun ÇDÖ puan ortalaması:  $12,1 \pm 6,8$ , kontrol grubunun ise puan ortalaması:  $8,1 \pm 4,3$  olarak saptanmış olup, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark saptanmıştır. Genel olarak hırsızlık suçuna sürüklenmiş grubun kontrol grubuna kıyasla daha depresif duyguduruma sahip oldukları söylenebilir fakat vaka grubundaki Major Depresif Bozukluk tanısı almış olan bireyler (n:8) değerlendirme dışı bırakıldıklarında bu fark ortadan kalkmıştır. Başka bir ifade ile Depresif Bozukluk tanısı almamış olan hırsızlık suçuna sürüklenmiş bireylerin ölçek puanları ile kontrol grubu arasında anlamlı farklılık yoktur.

Çalışmamızda katılımcıların genel psikopatolojisini değerlendiren ölçek ailelerin doldurduğu Conner's Anababa Değerlendirme Ölçeği (CADÖ-48) dir. CADÖ-48'de hırsızlık suçuna sürüklenen grubun kontrol grubuna kıyasla davranım, ataklık, öğrenme ve kaygı alt ölçeklerde istatistiksel olarak anlamlı oranda yüksek puan aldıkları, yalnızca psikosomatik alt ölçek puanları arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile ebeveynler tarafında davranım, ataklık ve öğrenme gibi alanlarda kontrollere kıyasla daha çok problem bildirmişlerdir. Grubumuzda %56,7 oranında, CADÖ-48 alt ölçek puanlarını etkileyebileceği bilinen DEHB ek tanısı olduğundan, bu olgular analizden çıkarılarak tekrar değerlendirme yapıldığında gruplar arasında anlamlı farkın kaybolduğu saptanmıştır. Bu nedenle CADÖ-48 alt puanlarında gruplar arasında farklı çıkmasının nedeni olarak DEHB ve/veya DEHB'na sıklıkla eşlik eden komorbid durumlar olduğunu düşünülmüştür. Aileler DEHB ve ek hastalıklar nedeni ile oluşan sorunları CADÖ-48 ölçek puanlarından anlaşılacağı üzere fark edebildikleri halde, çalışma öncesinde yalnızca 2 katılımcı da psikiyatrik tedavi girişimi olmuştur. Bu durum ailelerin mevcut belirtileri bir hastalık belirtisi olarak değil ergenlik döneminde görülebilecek normal davranışlar olarak görmeleri, çocuklarının ruhsal hastalıklarına karşı farkındalıklarının düşük olması ve bunların sonucu olarak da çocuklarının ihtiyacı

olan psikiyatrik desteği sağlayamadıkları şeklinde yorumlanmıştır. Bu nedenle DEHB belirtileri ve yaşam üzerine etkisi konusunda aileleri bilgilendirmenin ve aynı zamanda uygun sağlık hizmetlerinin verilmesinin çok önemli olduğu, koruyucu ruh sağlığı hizmetleriyle ilgili yaklaşımların geliştirilmesi gerektiği düşünülmüştür.

Çalışmamız da Güleç ve arkadaşları tarafından yetişkinler üzerinde Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11 (BDÖ-11) kullanılmıştır. Hırsızlık suçuna sürüklenmiş ergenler ve kontrol grubu arasında BDÖ-11'in dikkat (dikkatsizlik ve bilişsel düzensizlik), plan yapmama (kontrolünü sağlayamama, bilişsel karışıklığa tahammülsüzlük) ve toplam alt puanlarında anlamlı fark saptanmış iken motor puanlar arasında anlamlılık bulunamamıştır. DEHB'da klinik belirtiler dikkat sorunları, aşırı hareketlilik ve dürtüselliktir (APA, 1994). Bu nedenle çalışmamızda gruplar arasında BDÖ puanlarındaki anlamlılık DEHB tanısından kaynaklanabilir. Çalışmamızda ileri analizler ile DEHB tanısından bağımsız olarak hırsızlık suçuna sürüklenmiş ergenlerin dürtüsellikleri sağlıklı kontrollerle kıyaslandığında tüm alt testlerde BDÖ puanları arasındaki anlamlı farklılığın kaybolduğu görülmüştür. DEHB olan bireylerde yaş arttıkça motor aktivite azalabilir ve erişkinlikte, yerini duygusal huzursuzluğa bırakır (Weis ve ark., 2002- Biederman ve ark., 2002). İlk analizlerde BDÖ motor puanları arasında anlamlı fark saptanmamasının sebebi katılımcılarımızın yaş ortalamalarının yüksek olması ve DEHB'ye bağlı motor hareketlilik belirtilerinin yaşla birlikte azalmış olması ve sağlıklı kontrollere yaklaşmış olması olabilir.

Moeller ve arkadaşları ise kişinin kendine ya da çevresine vereceği zararları gözetmeden iç veya dış uyaranlara plansız ve anlık reaksiyonlar gösterme eğilimi' olarak tanımlanmıştır (Moeller ve ark., 2001). Dürtüsel davranışlar her zaman hırsızlık ya da şiddet suçları gibi antisosyal spektrumda değildir, aynı şekilde tüm antisosyal davranışlarda dürtüsel olarak tanımlanamazlar. Barratt mahkûmlar üzerine yapmış olduğu çalışmada dürtüsel saldırgan tutum yüzünden ve birincil olarak dürtüsel olmayan saldırgan tutum yüzünden tutulanmış bireyleri karşılaştırmıştır. Sonuçta bu gruplar arasında iki farklı biyolojik/davranışsal ayırım ortaya çıktığını dürtüsel saldırgan mahkûmların sözcük yeteneklerinin daha düşük olduğunu, P300 uyarılmış potansiyel pikleri belirgin olarak daha düşük düzeyde bulunduğunu bildirmiştir (Barrat ve ark., 1999). Çalışmamızda yukarıda sınıflamaya benzer şekilde bir ayırım söz konusu olabilir.

Dürtüsel olup antisosyal davranışlarda bulunan grup DEHB tanısı alan hırsızlık suçuna sürüklenmiş çocuklar gibi görülür iken, sadece hırsızlık suçuna sürüklenmiş grub ise dürtüsel olmayan antisosyal davranışları olan grubu gibi düşünülebilir.

#### 4.6 Uygulanan Nöropsikolojik Testlere Ait Bulgular

Bilişsel sistem; uyarıcıların sadece duyumsanıp, algılanmasını, öğrenilip belleğe yerleştirilerek gerektiğinde hatırlanmasını sağlayan bir sistem değildir. Etkili bir bilişsel sistem, şema ve kurulumları (set) koruyabilmeli, gerektiğinde değiştirip düzenleyebilmeli, onları yeniden oluşturabilmeli, bozucu etkilere karşı koyabilmeli, zaman ve mekân üzerinde olayları bütünleştirebilmeli, belleği tarayabilmeli, bellek izlerinin üstünde çalışabilmeli, stratejiler kurup değiştirebilmeli, planlar yapabilmelidir (Pennington ve ark., 1996-Karakaş ve ark., 2000-Welsh ve ark., 1988). İnsan bilgi işleminde sürdürülen bu işlemler bütünü 'yürütücü işlevler' (executive functions) kapsamında yer almaktadır. Yürütücü işlevler kavramsallaştırma, yineleme, kurulumu sürdürme ve öğrenme gibi soyutlama yeteneğine ilişkin alt yetenek alanlarını (Heaton ve ark., 1993) ayrıca akıl yürütme, problem çözme, zihinsel esneklik, yaratıcılık, karar verme, planlama, bozucu etkiye (interference) karşı koyabilme ve tepki ketleme (response inhibition) yapabilmeyi içerir (Solso, 1995). Kuramsal ve ampirik çalışmalar konusunda kapsamlı bir literatür taraması yapan Pennington ve Ozonoff (1996), yönetici işlev ölçüm alanlarını altı farklı sınıfta toplanabileceğini belirtmişlerdir. Bu altı sınıf, kurulumu koruma ve değiştirebilme, planlama, bağlamsal (contextual) bellek, ketleme (inhibition) yani bozucu etkiye (interference) karşı koyabilme, zaman ve mekânda olayları bütünleştirebilme, akıcılık ve çalışma belleğidir (working memory)(Pennington ve ark., 1996).

Görüldüğü gibi yürütücü işlev konusunda çeşitli görüşler ve tanımlamalar bulunmaktadır. Bu alanda yaşanan sorunların sosyal işlevler üzerine olan etkisi, benmerkezcî ve dürtüsel davranışlarla ve kayıtsız ya da empatiden yoksun tutumlarla ortaya çıkmaktadır (Frank, 1996). Çalışmamızda yürütücü fonksiyonlarla ilgili literatür çalışmaları Antisosyal Kişilik Bozukluğu ve Davranım Bozukluğu tanılı bireyler üzerine yapılmış nöropsikolojik çalışmalar ve suç işlemiş kişiler üzerinde yapılmış nöropsikolojik çalışmalar şeklinde ikiye ayırarak yapılmıştır.

Gorenstein (1982), Antisosyal Kişilik Bozukluğu olan bireylerin WCST de perseveratif hata sayısının fazla olduğunu ve sıralı eşleme bellek görevinde kötü performans gösterdiğini, Lapierre (1995), Antisosyal Kişilik Bozukluğu tanısı alan grubun tüm orbitofrontal-ventromedial testlerde performansının, kontrol grubundan

anlamli şekilde kötü olduğunu ve Morgan and Lilienfeld'de (2000) yapmış oldukları metaanalizde antisosyal davranış ve yürütücü fonksiyon arasında bir ilişki olduğunu saptamışlardır (Gorenstein ve ark., 1982-Lapierre ve ark., 1995-Morgan ve ark., 2000). Giancola (1997), Davranım Bozukluğu tanılı kızlarda şiddet içeren ve içermeyen antisosyal davranışlar ile yürütücü işlevlerde bozulama arasında bir ilişki olduğunu, Lueger (1990) ise Davranım Bozukluğu tanılı çocuk ve ergenlerde frontal lob disfonksiyonuna duyarlı testlerde (kavramsal perseverasyon, zayıf sürdürülebilir dikkat, hafıza ve motor testlerde sıralamalarda bozulma) daha kötü performans sergilediklerini bildirmişlerdir (Giancola ve ark., 1997-Lueger ve ark., 1990). Görüldüğü gibi ASKB veya Davranım Bozukluğu tanılı bireylerde yürütücü işlev sorunları çalışmalarda tekrarlayan bir bulgudur.

ASKB ve davranım bozukluğunda olduğu gibi suç karışmış bireylerinde özellikle yürütücü fonksiyonları gibi nöropsikolojik alanlarda sorunlar yaşadığı geçmişten bu yana sıkça incelenmiş bir konudur. Appellof (1985), 30 suça sürüklenmiş ergenin kontrol grubuna kıyasla Wisconsin Kart eşleme testinde anlamlı farklar bulunduğunu, Hare (1982) antisosyal özellikleri olan 46 erkek mahkûma uyguladığı Wisconsin kart eşleme testi (WKET), Necker küp testi ve Dizisel Eşleştirme Bellek görevi gibi psikometrik testlerde spesifik bilişsel defisitlerin varlığını, Hurt (1992) 30 hapis cezası almış erkek ergen üzerinde uyguladığı psikometrik batarya ile seçici dikkat problemlerini, Foster (2002) şiddet şücu işlemiş erkeklerde Çizgi Yönü Belirleme testi, Stroop testi ve Duygu ifadeleri algılama testi puanları ile saldırganlık puanları arasında %57 lik bir korelasyon olduğunu, Barbosa ve Monteiro (2008) mala karşı tekrarlayan suçları olan katılımcıların kontrollere kıyasla yürütücü işlev sorunlarının olduğunu, Herreroa (2010) olan 24 suçlu üzerinde yaptığı çalışma da prefrontal fonksiyonlar (çalışma belleği) ile ilişkili olduğu düşünölen yineleme (updating) puanlarının anlamlı olarak suçlu grupta daha düşük olduğunu bildirmişlerdir (Appellof, 1985-Hare, 1984-Hurt ve ark., 1992-Foster ve ark., 2002-Barbosa ve ark., 2008-Herreroa ve ark., 2010). Bazı çalışmalarda ise tersi kanıtlara ulaşılmıştır. Walsh (1987), hırsızlık suçundan hüküm giymiş erkek adolesanların sözel IQ puanlarının daha yüksek olduğunu, Edward D. Barker ve arkadaşları (2000) yüksek düzeyde hırsızlık bildirimini yapan grubun yürütücü fonksiyon ve sözel IQ puanlarının fiziksel şiddet bildiriminde bulunan gruba göre anlamlı olarak daha yüksek olduğunu, Yechiam ve arkadaşları (2008) ise karar

verme süreçlerini değerlendirdikleri çalışmalarında suçlu grubun kontrol grubuna kıyasla daha kötü performans gösterdiklerini saptasalar da değişik suçlar işlemiş kişilerden oluşan grupta farklı karar verme süreçleri gözlediklerini bildirmişlerdir (Walsh, 1987-Edward ve ark., 2007-Yechiam ve ark., 2008). Sonuç olarak frontal ve prefrontal işlev bozukluklarını yansıttığı düşünülen testlerde suçlu ve kontroller arasında anlamlı farklılıklara sıkça rastlanılmıştır, özelliklede şiddet suçu işlemiş grupta bu veri daha sıklıkla doğrulanmıştır. Çalışmamızda yürütücü işlevleri inceleyen Wisconsin Kart Eşleme Testi ve Stroop Testi katılımcılara uygulanmıştır.

#### 4.6.1 Wisconsin Kart Eşleme testi

WKET'i pek çok bilişsel faaliyetin aynı anda kontrol edilmesini gerektiren bir testtir. WKET davranışın doğruluğu konusunda verilen geri bildirimden yararlanarak sınıflama ilkesini çıkarma, uyarıcının bir yönüne seçici olarak dikkat edebilme, geçerli olduğu sürece bu ilkeyi kullanma, yanlış davranışa yol açtığı anda ise ilkedan vazgeçebilme yani davranış kurulumunu değiştirebilmeyi içermekte; bu özellikler ise yönetici işlevlerin değişik türlerini oluşturmaktadır (King ve ark., 1981-Pendleton ve ark., 1982-Luria, 1966). Bu testte deneğin dışarıdan verilen geri bildirimleri kullanarak renk, şekil ve sayı eksenlerindeki uygunlukları fark ederek faaliyetin gidişindeki temel prensipleri öğrenmesi ve bunları kullanarak faaliyeti tamamlaması beklenmektedir (Karakaş, 2004). Wisconsin Kart Eşleme Testi bir işlevler kümesini ölçmektedir. Karmaşık dikkat, özellik belirleme, esneklik, çalışma belleği, soyut düşünme, kavramsallaştırma, irdeleme, amaca-yönelik davranım oluşturma, bunu koruma ve gerektiğinde yeniden düzenlemeyi içeren bu küme, esasen 'yönetici işlevler'le örtüşmektedir (Karakaş ve ark., 2000).

Araştırmamızın sonuçları hırsızlık suçuna sürüklenen ergenlerin WKET performansının kontrol grubuna göre farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu farklılıklar vaka grubunda WKET'de toplam tepki sayısının (WKET-1), toplam yanlış sayısının (WKET-2), toplam perseveratif olmayan tepki sayısının (WKET-7), ilk kategori tamamlamak için verilen tepki sayısının (WKET-9) fazlalığı, tamamlanan kategori sayısının (WKET-4), kavramsal düzeyde tepki yüzdesinin (WKET-11-en az üç tanesi birbirini izleyen doğru tepkilerin yüzdesi) düşüklüğü şeklinde kendini göstermiştir. WKET kategorilerinden perseveratif hatalar, kurulumu sürdürme ve

öğrenmeyi öğrenme de ise vaka ile kontrol grubu arasında istatistiksel fark gözlenmemiştir.

Hırsızlık suçuna sürüklenen grubun, kontrol grubuna göre WKET'in de tepki sayılarının fazlalığı ve daha fazla yanlış yapmaları, bu grubun perseveratif olmayan hata sayılarının fazlalığı ile açıklanabilir. Perseveratif olmayan hatalar katılımcıların, uygulayan kişinin olumsuz geri bildirimini ile karşı karşıya kaldıklarında yani eşleştirmeyi değiştirmeleri gerektiğinde yeni kategoriye 'rasgele' seçmeleri şeklinde açıklanmıştır. Katılımcılar deneme yanılma yöntemine başvurmakta ama doğru eşleştirmeye ulaşamamaktadırlar. Birçok araştırmada perseveratif hatalar WKET'nin başlıca verisi kabul edildiğinden perseveratif olmayan hatalar üzerinde bilgi veren çalışmaların sayısı oldukça azdır. Li'nin araştırmasında (2004) şizofreni hastalarında kontrollere göre perseveratif olmayan hataların anlamlı şekilde yüksek olduğu, bunun yanında perseveratif hataların perseveratif olmayan hatalardan daha fazla olmadığı bulunmuştur (Li, 2004). Bu araştırmada WKET performansının tek göstergesi olarak perseveratif hataların alınmasının doğru olmayacağı sonucuna varılmıştır (Topçuoğlu ve ark., 2009). Perseveratif olmayan hataları Barcelo ve Knight (2002) verimli ve rasgele hatalar olarak ikiye ayırmıştır. Verimli hataların deneğin kategori değiştirilirken yani yeni kuralı kavrayacağı sırada yaptığı hataları kapsadığı ve testin ilerlemesiyle bu hataların belirgin olarak azaldığı gösterilmiştir. Rasgele hataların ise patolojik olduğu ve kategori değiştirilirken kuralı sürekli olarak şaşırma şeklinde ya da belli bir süre devam eden doğrulardan sonra gelen çelinebilirlikle ilişkili hatalar şeklinde olabileceği açıklanmıştır. Barcelo ve Knight (2002) frontal hasarı olan bireylerin perseveratif hataların yanı sıra perseveratif olmayan rasgele hataları da önemli oranda yaptığını ve WKET performansını her iki hata tipinin etkilediğini göstermişlerdir (Barcelo ve ark., 2002).

Perseveratif olmayan hatalar bir önceki denemeden kazanılan ve halen aktif olması gereken bilginin hızla yitirilmesi ile açıklanmış ve bu sorunun işlem belleği bozukluğunu yansıttığı savunulmuştur (Topçuoğlu ve ark., 2009). Bireyin içinde bulunduğu koşulların doğurduğu problemlerin çözümü için yeni bilgiler öğrenirken bir yandan da başka bilgileri akılda tutması işlem belleği olarak adlandırılır (Baddeley, 1999). Bilginin aktif olarak bellekte tutulduğu ve üzerinde farklı işlemlerin yapıldığı

kısa süreli zihinsel süreci tanımlayan işlem belleği yürütücü işlevler arasında değerlendirilir (Topçuoğlu ve ark., 2009). Bazı araştırmacılar tarafından WKET'nin doğrudan işlem belleğini değerlendiren bir test olduğu savunulmakla beraber, çoğunlukla içinde işlem belleği de olan bir dizi işlevi değerlendirdiği kabul edilir (Keefe, 1995). Er'in (1996) araştırmasında perseveratif olmayan hata sayısı, kavramsal düzey tepki sayısı ve yüzdesi ve kurulumu sürdürmede başarısızlık puanlarının, Lehto'nun (1996) araştırmasında ise toplam hata sayısı ve tamamlanan kategori sayısının işlem belleği ile ilişkili olduğunu gösterilmiştir (Er, 1996-Lehto, 1996). İşlem belleği ile ilişkili bölgeleri ortaya koymaya çalışan birçok araştırmada özellikle dorsolateral prefrontal korteks üzerinde durulmuştur (Howieson ve ark., 2002). Hırsızlık suçuna sürüklenmiş ergenlerde ortaya koyduğumuz perseveratif olmayan hataların fazlalığı işlem belleği kusurunun bir göstergesi veya daha geniş bir ifade ile yürütücü işlev sorunu olarak düşünülebilir.

Şiddet suçlularında WKET performansını incelemiş birkaç çalışma olmakla beraber hırsızlık suçuna sürüklenmiş bireyler üzerinde yapılmış araştırmaya rastlanamamıştır fakat Herreroa ve arkadaşlarının çalışmasında da sonuçlarımıza benzer şekilde çalışma belleği sorunları bildirilmiştir. Bu çalışma da 24 suçlu ve 32 katılımcıdan oluşan kontrol grubu arasında, temel yürütücü fonksiyonlar olarak tanımladıkları inhibisyon, yenileme (çalışma belleğine bilgi işlenmesi ve eski bilginin silinmesi), kaydırma süreçlerini karşılaştırmışlardır. Çalışmalarında özellikle çokça faktörden etkilenebileceklerini tanımladıkları diğer yürütücü fonksiyonları çalışma kapsamına alınmamışlardır. Sonuçta çeşitli suçlar işlemiş kişilerden oluşan grubun kontrol grubuna kıyasla yenileme (updating) ve akıcı zekâ puanları, kontrol grubundan anlamlı olarak düşük saptanırken, diğer temel yürütücü fonksiyonlar inhibisyon, kaydırma ve kristalize zekâ puanları açısından anlamlı farklar saptanmamıştır. Daha çok frontal lob işlevleriyle ilişkilendirilen inhibisyon ve kaydırma gibi yürütücü fonksiyonlarda fark saptanmaz iken prefrontal loblar (çalışma belleği) ile ilişkili olduğu düşünülen yenileme fonksiyonunun anlamlı düşük saptanması, suçlu grubun çalışma belleği defisitlerinin daha belirgin olduğu ve prefrontal işlevselliklerinin daha kötü olduğu düşündürmüştür (Herreroa ve ark., 2010). Bu çalışmada bizim çalışmamızdan farklı olarak çalışma belleği ile ilişkilendirilen güncelleme (updating) işlevini harf hatırlama testi (letter memory task) kullanarak değerlendirmişlerdir.



Ayrıca Hırsızlık suçuna sürüklenmiş grubun kontrol grubuna kıyasla kavramsal düzeyde tepki yüzdesinin (WKET-11-en az üç tanesi birbirini izleyen doğru tepkilerin yüzdesi) düşüklüğü saptanmıştır. Bir grup araştırmacı, Milner'in klasik çalışmasında öne sürmüş olduğu 'kavram oluşturma' ve 'soyut irdeleme' yeteneğinin WKET'in ölçmüş olduğu temel yetenekler olduğunu ileri sürmektedirler. Bu bağlamda kavram oluşturma, bir kavramı temsil eden özelliklerin soyutlanmasıdır. Soyut irdeleme ise mantık kuralları çerçevesinde düşünme, problem çözme ve sonuçlara varmak olarak tanımlanmıştır (Milner, 1963). Bu WKET puanı açısından bakıldığında, vaka grubundaki katılımcıların, mantık çerçevesinde düşünme, yaşanan problemleri çözme ve sonuçlara varma alanlardaki yaşadıkları sorunların hırsızlık suçuna sürüklenmede risk olduğu düşünülebilir.

Özetle, hırsızlık suçuna sürüklenmiş grubun kontrol grubuna kıyasla WKET sonuçlarına baktığımızda daha fazla perseveratif olmayan hata yaptıkları, kavramsal düzey tepkilerinin az olduğu, ilk kategoriye tamamlamak için daha çok denemede buldukları ve test sonunda toplamda daha az kategori bitirdikleri görülmüştür. WKET performansına etkisi olabilecek olan DEHB tanısının etkisi ölçülebilmek amacı ile hırsızlık suçuna sürüklenen gruptaki katılımcılar DEHB tanısı olan ve olmayan şekildedir iki ayrılmış ve birbirleri ile karşılaştırılmıştır. Sonuçta hiçbir alt puan türünde gruplar arasında anlamlı farklılık saptanamamıştır. Bu sonuç Hırsızlık suçuna sürüklenmiş ergenlerin DEHB tanısından bağımsız olarak WKET'in ölçmüş olduğu yürütücü fonksiyon alanlarında sorunlar yaşamakta oldukları anlamına gelmektedir.

#### 4.6.2 Stroop Testi

Çalışmamızda kullanılan yürütücü fonksiyonları değerlendirme de kullanılan ikinci test Stroop testidir. Stroop testinde temel olarak zamana ve verilen işe bağlı olarak dikkatin yoğunlaştırılması ve sürdürülebilmesini, araya karışan bozucu uyaranlara karşı direnebilme, uygunsuz uyaranları ve uygunsuz tepki eğilimlerini durdurup bastırabilme değerlendirilir. Testte renk söyleme eğilimi ile okuma eğilimi pekiştirildikten sonra, okuma cevabının bastırılıp ketlenmesi beklenir. Stroop bozucu etkisi (interference) olarak da bilinen bu olay ketleme yapamamaktan; renk isimlerini söylemenin, renkleri ifade eden kelimeleri okumaktan daha uzun zaman almasından kaynaklanmaktadır. Bozucu etki altında kurulumu sürdürmede bozulmanın özellikle

Orbito-Frontal Korteks (OFK) hasarı ile ilişkili olduğu ifade edilmektedir. (Karakas ve ark., 1999).

Çalışmamızda hırsızlık suçuna sürüklenen ergenlerin kontrol grubu ile karşılaştırıldıklarında daha çok dikkati değerlendiren Stroop 1 süreleri arasında anlamlı fark saptanmaz iken, bozucu etkiyi (indeferansı değerlendiren) Stroop 5 süreleri arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Bu sonuçta vaka grubunda bozucu etkiye direncin düşük olduğu, dikkatin kolay çelinebilir olduğu ve uygun olmayan anlık cevap eğilimlerini bastırmada bir güçlük olduğunu özetle bir ketleme sorunu olduğunu göstermektedir. Yönetici işlevlerde ketlemenin önemi üzerinde çeşitli çalışmalarda durulmaktadır. Pennington ve Ozonoff'un (1996) sınıflamasında, ketleme, yönetici işlev türlerinden biridir (Pennington ve ark., 1996). Barkley'in (1997) sınıflamasında ise ketleme, bütün diğer yönetici işlevlerdeki ortak ögedir(Barkley, 1997).

Literatürde Hurt (1992), araba ve ev hırsızlığı, çevreye zarar verme suçundan tutuklu 30 ergeni, 30 kontrol ile Stroop testi ve çeşitli psikometrik testler kullanarak kıyaslamıştır. Bu çalışmada çalışmamıza benzer şekilde Stroop süreleri arasında anlamlı farklar saptamıştır (Hurt ve ark., 1992). Bu sonuçlar üzerine DEHB'nun etkisinin ölçebilmek için WKET testine benzer şekilde bir karşılaştırma yapılmıştır. DEHB olan (n:17) ve olmayan (n:13) vaka grubundaki katılımcıların Stroop 1. ve 5. Testleri bitirme süreleri karşılaştırılmış ve aralarında anlamlı fark bulunmamıştır. Az sayıda katılımcıdan oluşan gruplar ile de olsa DEHB'nin test performansına etkisinin anlamlı düzeyde olmadığı söylenebilir. Ancak bu sonuçların genellenebilmesi için bu alanda daha çok sayıda katılımcı ile yapılacak çalışmalara ihtiyaç vardır.

Sonuç olarak, hırsızlık suçuna sürüklenmiş ergenlerin WKET testinde çalışma belleği ve kavramsallaştırma alanlarında düşük performans gösterdikleri, Stroop testinde ise bozucu etkiye dirençlerinin düşük olduğu ve dikkatin kolay çelinebilir olduğu başka bir ifade ile 'ketleme' sorunu yaşadıkları tespit edilmiştir. Daha çok katılımcıdan oluşan, farklı nöropsikolojik özellikleri değerlendiren ileriki çalışmalarda bu grubun kognitif özellikleri hakkında daha kapsamlı bilgiler edinilebilir. Bu sonuçlar sosyal bir sorun olan suçu ve suça sürüklenmiş bireyin daha iyi tanımamızı ve suçun azaltılabilmesi için etkili stratejilerin geliştirebilmemizi sağlayabilir.

#### 4.7 Çalışmanın Kısıtlılıkları

Çalışmamızın birtakım kısıtlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle çalışmamız sadece erkekler ergenler üzerinde yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen verilerin 12-18 yaş arası erkek popülasyonu temsil ettiği ve tüm popülasyona genellenemeyeceği unutulmamalıdır. Diğer bir kısıtlılık ise, hasta sayımızın yetersizliği nedeni mükerrer suç işlemiş veya farklı ruhsal tanılar almış katılımcılar gruplandırılarak bu gruplara ait sosyodemografik ve nöropsikolojik özellikler incelenmiştir. Bu nedenle daha fazla katılımcı ile, cezaevleri gibi daha çok mükerrer suç işlemiş çocuk ve ergenin bulunduğu alanlarda bu özelliklerin araştırıldığı çalışmalar yürütülebilir. Ayrıca çalışmamızda, nöropsikolojik özelliklerin incelenmesi amacı ile iki test kullanılmıştır. Sonraki araştırmalarda daha geniş nöropsikolojik test bataryaları ile sonuçların desteklenmesi, bellek ve sosyal biliş gibi alanları gibi ek alanları incelenmesi hırsızlık suçuna sürüklenmiş bireylerde farklı özellikleri ortaya koyabilir. Diğer bir kısıtlılık ise, hırsızlık suçuna sürüklenmiş ergenlerde ebeveynlerinin psikiyatrik açıdan değerlendirilmemiş olmasıdır. Suça sürüklenmiş birey ve bu bireyin içinde bulunduğu ailenin tüm yönleriyle bir bütün olarak değerlendirilmesi, çocukluk dönemi için çok önemli bir sorun olan suç ile ilgili daha önce fark edilememiş özelliklerin ortaya çıkmasını sağlayabilir.

## BEŞİNCİ BÖLÜM

### 5.1 SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışma hırsızlık suçuna sürüklendiği iddiası ile haklarında adli işlem başlatılmış olan erkek ergenleri, sağlıklı kontroller ile sosyodemografik, ruhsal, davranışsal ve nöropsikolojik özellikler açısından karşılaştırılmıştır. Çalışmamızdaki veriler değerlendirildiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır.

- 1- Hırsızlık suçuna sürüklenmiş olan ergenler ile sağlıklı kontroller ile sosyodemografik özellikler açısından kıyaslandığında aile, arkadaş ve okul alanlarında farklılıklar saptanmıştır. Özellikle okuldan kaçma ve okulda sorunlar yaşama hırsızlık suçuna sürüklenmede riski artıran önemli faktörler olarak saptanmışlardır.
- 2- Hırsızlık suçuna sürüklenmiş ergenler arasında psikiyatrik hastalıklar oldukça yaygındır. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu ve Depresif Bozukluk en sık rastlanılan psikiyatrik bozukluklar olmuşlardır.
- 3- Hırsızlık suçuna sürüklenmiş ergenler sağlıklı kontrollere göre hem ailelerinin doldurduğu hem de kendilerinin doldurduğu ölçek puanlarında klinik ve davranışsal açıdan daha kötü sonuçlar almışlardır. Psikiyatrik tanılar dışlandığında gruplar arasında ölçek puanları arasından fark kaybolmuştur.
- 4- Hırsızlık suçuna sürüklenmiş olan katılımcıların sağlıklı kontrollerden daha dürtüsel ve yürütücü fonksiyonlarının daha kötü olduğu saptanmıştır.
- 5- Psikiyatrik hastalıklar suça sürüklenen çocuklarda suçun oluşumu, ceza süreci ve tekrarı gibi her alanda etkili olan ve gözden kaçırılmaması gereken durumlardır. Bu nedenle psikiyatrik hastalıkların erkenden fark edilmesi ve etkin tedavisi suçun azaltılabilmesi ve çocuğun topluma yeniden kazandırılabilmesi açısından son derece önemlidir.

Çalışmamız bir üniversite kliniğine başvuran 12-18 yaşları arasındaki hırsızlık suçuna sürüklendiği iddiası ile haklarında adli işlem başlatılmış erkek ergenleri inceleyen kesitsel bir çalışma olup, sonuçlar genel popülasyonu yansıtmayabilir. Çocuk

suçluluğu, psikolojik, sosyolojik ve biyolojik yönleri ile ele alınması gereken toplumsal bir sorundur. Suça sürüklenen çocukların Türkiye profili incelendiğinde suç türü olarak birinci sırayı hırsızlık suçu almaktadır. Hırsızlık suçuna sürüklenmiş çocuk ve ergenlerde görülen psikiyatrik hastalıklar ve nöropsikolojik özellikler yeterince çalışılmamış konulardır. Özellikle her iki cinsiyetten geniş katılımcı sayıları ile farklı nöropsikolojik testler kullanarak ve aile bireylerindeki ruhsal hastalıklarında incelendiği ileri çalışmalar bu alanda daha ileri verilere ulaşmamızı sağlayacaktır.

## KAYNAKÇA

Abram K, Teplin L, Charles D, Longworth S, McClelland G, Dulcan M. Posttraumatic Stres Disorder and Truma in Youth in Juvenile Detention. *Arc Gen Psychiatry*. 2004;61:403-411

Abrantes A, Hoffman N, Anton R. Prevalence of co-occurring disorders among juveniles committed to detention centers. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. 2005;49:179-193

Adler. *Criminology*. New York. 1991;s:64

Adler A. Yaşamın Anlam ve Amacı. İstanbul: Say Yayınları. 2003;s:209.

Adler L, Spencer T, Stein M, Newcorn J. Best practices in adult ADHD Epidemiology impairments and differential diagnosis. *CNS Spectr*. 2008;13:2-19

Ainslie G. Specious reward: a behavioral theory of impulsiveness and impulse control. *Psychol Bull*.1975;82:463-496.

Akduman GG. Suça Karişan 12-15 Yaş Grubundaki Çocuklarda Akran İstismari ve Kendilik Algisinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Yayınlanmamış doktora çalışması, Ankara Üniversitesi, Ankara. 2007.

Aksoy A,K Ö. Tutuklu ve hükümlü ergenlerin özellikleri: Türkiye’de yapılan çalışmaların gözden geçirilmesi. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün Gözetimindeki Çocuklara Yönelik Hizmetlerin İyileştirilmesi Projesi İhtiyaçların Belirlenmesi Çalışması. İstanbul: Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği. 2004.

Allen B. P. *Personality Theories: Development, Growth, And Diversity*. ThirdEdition. Boston, USA: Allyn and Bacon. 2000.

Altay A. Türkiye’de Mala Karsı Suçlar ve Bu Suçları İleyenlerin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Özellikleri. Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Suç Araştırmaları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. 2007.

- Andersen H, Sestoft D, Lilleback T, Gabrielsen G, Kramp P. Prevalence of ICD-10 psychiatric morbidity in random samples of prisoners on remand. *Int J Law Psychiatry*. 1996;19:61-74.
- Anderson J, Williams S, McGee R, Silva P. DSM-III disorders in preadolescent children: Prevalence in large sample from general population. *Arch Gen Psychiatry*. 1987;44:69-76
- APA. Amerikan Psikiyatri Birliği DSM-IV Mental Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal El Kitabı. Dördüncü baskı. Çeviri editörü: Köroğlu E, Ankara: Hekimler Yayın Birliği. 1994.
- Appellof E. Prefrontal functions in juvenile delinquents. Syracuse University, Unpublished doctoral dissertation. 1985.
- Armstrong T. Evaluating the competing assumptions of Gottfredson and Hirschi's 1990 A general theory of crime and psychological explanations of aggression. *Western Criminology Review*, 2005; 6:12-21.
- August G, Realmuto G, Joyce T, Hektner J. Persistence and resistance of oppositional defiant disorder in a community sample of children with ADHD. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 1999; 38:1262-1270.
- Azevedo A, Machado A, Barros H. Tobacco smoking among Portuguese high-school students. *Bull WHO*. 1999;77:509-14.
- Baddeley A. *Essentials of Human Memory*. East Sussex. Psychology Press Ltd Publishers. 1999; 45-71.
- Baddeley A. *Human Memory: Theory and Practice*. London: Erlbaum Ass. 1990.
- Balo H. Çocuk Suçluluğu Kavramlar-Kuramlar-Saha Çalışmaları. Isparta:Fakülte Kitabevi.2004.
- Balo Y. Suç Mağduru ve Suç Faili Olan Çocuklar Açısından Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri İstanbul Adli Tıp Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. 1995.

- Barbosa F. Psicofisiologia do comportamento criminal recorrente: índices periféricos autonómicos. 2001;3:19-32.
- Barbosa SM, Monteiro CL, Recurrent criminal behavior and executive dysfunction. Spanish Journal of Psychology, 2008;111:259-65.
- Barcelo F, Knight R. Both random and perseverative errors underlie WCST deficits in prefrontal patients. Neuropsychologia. 2002;40:349-356.
- Barkley R. A. History. In R. A. Barkley Ed. Attention-deficit hyperactivity disorder 3rd ed., New York: Guilford Press. 2006;3-75.
- Barkley R. Behavioral inhibition, sustained attention and executive functions: Constructing a unifying theory of ADHD. Psychological bulletin, 1997;121:65-94.
- Barkley R, Fischer M, Edelbrock. The adolescent outcome of hyperactive children diagnosed by research criteria: I. An 8- year prospective follow up study. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry. 1990; 29:546-557.
- Barkley R, Fischer M, Smallish L, Fletcher K. Young adult follow-up of hyperactive children: Antisocial activities and drug use. Journal of Child Psychology and Psychiatry. 2004;45:195–211
- Barkley R, Grodzinsky G, DuPaul G. Frontal lobe functions in attention deficit disorder with and without hyperactivity: a review and research report. J Abnorm Child Psych. 1992;15:351-360.
- Barrat E, Stanford M. Impulsive and premeditated aggression: A factor analysis of self-reported acts. Psychiatry research. 1999;86:163-173.
- Barratt E, Hollander E, Cohen, Simon L. Rush A, Pincus H. Barratt Impulsiveness Scale, Version 11 BIS 11 impulse-control disorders measures. Handbook of psychiatric measures. 2005;691-693.
- Basut E, Erden G. Suça Yönelen ve Yönelmeyen Ergenlerin Stres Belirtileri ve Stresle Başa Çıkma Örüntüleri Yönünden İncelenmesi. 2005;122.



- Bauer L, O'Connor S, Hesselbrock V. Frontal P300 decrements in antisocial personality disorder. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*. 1994;18:1300-5.
- Bechara A, Damasio H, Damasio A. Different contributions of the human amygdala and ventromedial prefrontal cortex to decision-making. *The Journal of Neuroscience*. 1999;19:5473-5481.
- Bekçi B, Baran Z, Özkan A ve Karakas S. Does the computerized and conventional presentation of neuropsychological tests represent similar cognitive processes? 13th World Congress of Psychophysiology IOP. *International Journal of Psychophysiology*. 2006;61-344.
- Bennett T, Holloway K, Farrington D. The statistical association between drug misuse and crime: a meta-analysis. *Aggression and Violent Behavior*. 2008;13:107-118.
- Biederman J, Mick E, Faraone S. Influence of gender on attention deficit hyperactivity disorder in children referred to a psychiatric clinic. *Am J Psychiatry*. 2002; 159:36-42.
- Biederman J, Santangelo S, Faraone S. Clinical correlates of enuresis in ADHD and non-ADHD children. *J Child Psychol Psychiatry*. 1995. 36:865-877.
- Biederman J, Spencer T, Wilens T. Commentary: Treatment of ADHD with stimulant medications: Response to Nissen perspective in *The New England Journal of Medicine*. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 2006;45:1147-1150.
- Bird H, Rubio-Stipec M, Gould M, Ribera J, Sesman M, M W. Estimates of the prevalence of childhood maladjustment in a community survey in Puerto Rico. The use of combined measures. *Arch Gen Psychiatry*. 1994;51:415-429.
- Birmingham L, Mason D, Grubin D. Prevalence of mental disorder in remand prisoners: consecutive case study. *Br Med J*. 1996; 313:1521-1524.
- Black D, Larson C. *Bad Boys, Bad Men*. New York: Oxford. 1999.
- Blackburn A, Mullings J, Marquart J, Trulson C. The Next Generation of Prisoners: Toward an Understanding of Violent Institutionalized Delinquents. *Youth Violence and Juvenile Justice*. 2007;51:35-56.

- Blair R. Neurocognitive models of aggression, the antisocial personality disorders and psychopathy. *Journal of Neurology, Neurosurgery & Psychiatry*. 2001;71:727-31.
- Blair R, Cipolotti L. Impaired Social Response Reversal, A Case of 'Acquired Sociopathy'. *Oxford Univ Press*. 2000; 123 (6): 1122-1141.
- Bor W, Sanders M. Correlates of self-reported coercive parenting of preschool-aged children at high risk for the development of conduct problems. *Aust N Z J Psychiatry*. 2004; 38:738-745
- Brady K, Myrick H, McElroy S. The relationship between substance use disorders, impulse control disorders and pathological aggression. *The American Journal on Addictions*. 1998;7:221-230.
- Breda C. Delinquency and Mental Illness: The Intersection of Problems and Systems. In C.J. Liberton K. Kulash . R. M. Friedman Edt. *The 9th Annual Research Conference Proceedings A System of Care For Children's Mental Health: Expanding the Research Base Florida: Tampa: University of South Florida, The Louis de la Parte Florida Mental Health Institute, Research and Training Center on*. 1995; 207-212.
- Brower M, Price B. Neuropsychiatry of Frontal Lobe Dysfunction in Violent And Criminal Behaviour: A Critical Review. *J Neurol Neurosurg Psychiatry*. 2001;71:720-6.
- Buller D, Borland R, Woodal W. Understanding factors that influence smoking uptake. *12. Suppl Tob Control*. 2003;4:16-25.
- Cankurtaran-Öntaş Ö, Acar B. Türkiye'de Çocuk Suçluluğu Sayı. *Çocuk Çocuk Dergisi*. 2005;50:26-31.
- Cantwell D. Attention deficit disorder: A review of the last 10 years. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 1996; 35:978-986.
- Carter C, Krener P, Chaderjian M. Asymmetrical visual-spatial attentional performance in ADHD: Evidence for a right hemispheric deficit. *Biol Psychiatry*. 1995; 37:11:789-797.

- CBC. Prevention, Centers for Disease Control and Youth risk behavior surveillanceStates. Morbidity Mortality Weekly Report. [serial online] United. <http://www.cdc.gov/HealthyYouth/YRBS>. adresinden alınmıştır. 2007.
- Ceyhan N, Boğagil R, Tekin B, Gökçek L, Can Ö. Suçlu çocuklar ve suça itilme nedenlerinin incelenmesi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi İstatistik Bölümü. 1995.
- Cocozza J, Skowrya, K. Youth With Mental Health Disorders: Issues and Emerging Responses. Washington DC:Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention Journal, 2000;71: 3-13.
- Copeland W, Johnson S, Keler, G, Angold A, Costello E. Childhood Psychiatric Disorders and Young Adult Crime: A Prospective, Population-Based Study. Am J Psychiatry. 2007;164:1668-1675.
- Cote S, Vaillancourt T, Leblanc J, Nagin D, Tremblay R. The development of physical aggression from toddlerhood to pre-adolescence: a nation wide longitudinal study. Journal Of Abnormal Child Psychology. 2006; 34:71-85.
- Cottle C, Lee R, Heilbrun. The Prediction of Criminal Recidivism in Juveniles: A Meta-Analysis. International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology. 2011 55: 1234-1250
- Çakaloz B, Pekcanlar-Akay A, Günay T. Karşıt Olma Karşıt Gelme Bozukluğunun Eşlik Ettiği ve Etmediği Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Tanılı Çocukların Davranışsal Sorunlar, Ders Başarısı ve Akran İlişkileri Açısından Değerlendirilmesi. 2007; 452:84-92.
- Dağlar M. 11-15 Yaş Arası Çocuk Suçlularda Aile İçi Şiddet ve Davranış Problemlerinin Suçta Tekrar İlişkisi. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Ana BilimDalı, Yüksek Lisans Tezi. 2004.
- Davidson R, Putnam K, Larson C. Dysfunction in the neural circuitry of Emotion regulation: a possible prelude to violence. Science. 2000; 28:591-594.

Dawn A, Earls O. Adolescent Girls: The Role of Depression in the Development of Delinquency. National Institute of Justice. 1999.

Deckel W. Antisocial Personality Disorder, Childhood Delinquency, And Frontal Brain Functioning: EEG and Neuropsychological Findings. Journal of Clinical Psychology. 1996;52:930-950

Dembo R, Jainchill N, Turner C, Fong C, Farkas S, Childs K. Levels of Psychopathy and its Correlates: A Study of Incarcerated Youth in Three States. Behav Sci Law. 2007;25(5):717-38.

Demirbaş T. Kriminoloji. Ankara: Seçkin yayınevi. 2001.

Demirbaş T. Kriminoloji, 8.baskı. İstanbul: Beta Yayınevi. 1994.

Demirhan T. D. Yoğun Düşünme Eğitimi Programının Suçlu Çocukların Ahlaki Yargılarına Etkisinin İncelenmesi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi Ve Ev Yönetimi Eğitimi Ana Bilim Dalı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı. 2007.

Demirsoy Ç. Psikoaktif Madde Kullananlarda Suçu Etkileyen Faktörlerin Araştırılması. İ.Ü. Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. 1996.

Dereboy Ç, Şenol S, Şener ŞV. Conner's anababa derecelendirme ölçeği uyarlama çalışması. Ankara: X. Ulusal Psikoloji Kongresi. 1998.

Dereli EY. Çocuk Mahkemelerinde Yargılanan Çocukların, Ahlak ve Adalet Anlayışlarının Gelişimi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. 2000.

Dinn W, Harris C. Neurocognitive function in antisocial personality disorder. Psychiatry Research 2000; 97:173-190.

Dizman HG. Aile ilişkilerinin çocuk suçluluğuna etkisi. Adli Psikiyatri Dergisi. 2005; 21:9-15.

- Doğan N. Çocukları suçta iten nedenlerin incelenmesi ve suç türleri. Ankara: Gazi Üniversitesi Meslek Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Yönetimi Eğitim Bölümü. 1995.
- Dönmezer S. Toplumbilim. İstanbul. 1984.
- Dönmezer S. Kriminoloji. Kriminoloji, İstanbul, Beta. 1994; 55-56
- Dönmezer S. Kriminoloji. 1996.
- Dönmezer Erman. Ceza hukukunda çeşitli suç tarifleri için bk. Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, C:I, 11.baskı. İstanbul. 1994; 305-son.
- Draine J, Solomon P, Meyerson A. Predictors of Reincarceration Among Patients Who Received Psychiatric Services in Jail. Hospital & Community Psychiatry. 1994; 452:163-167.
- Earls F. Violence and today's youth. Future Child. The Future of Children 1994; 4:4-23
- Edward D, Barker P, Jean R, Seguin P, White HR. Developmental Trajectories of Male Physical Violence and Theft, Relations to Neurocognitive Performance. Arch Gen Psychiatry. 2007; 64:592-599.
- Elibol Ş. 11-15 Yaş Grubundaki Mala Yönelik Suç işlemiş Çocukların Sosyo Demografik Özellikleri. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. 1998.
- Elliot F. Neurological Aspects of Antisocial Behavior. In:The Psychopath:A Compherensive Study Of Antisocial Disorders And Behaviors ed WH Reid. Psychological Review. 1978; 146-189.
- Elliot F. Violence: the neurologic contribution: an overview. Archives of Neurology. 1992; 49:595-603.
- Ellis H, Hunt R. Fundamentals of Cognitive Psychology. Oxford: Brown and Benchmark. 1993.

- Epir S, İskit Ü. Wechsler yetişkinler zeka ölçeği Türkçe çevirisinin ön analizi ve üniversite danışmanlık merkezlerindeki uygulama potansiyeli. Hacettepe Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi. 1972; 42:198-205
- Er N. Çalışma belleğinin yapısal ve işlemsel kapasitesinin faktör analitik ve deneysel çalışmalarla belirlenmesi. Ankara: Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. 1996.
- Erbaş E. Sivas'ta Çocuk ve Genç Suçluluğu. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Genel Sosyoloji ve Metodoloji Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 2003.
- Erbaydar T, Lawrence S, Dağlı E. Influence of social environment in smoking adolescent in Turkey. Eur J Public Health. 2005; 15:404-10
- Ercan E, Avcı A, Mukaddes N. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu klinik uygulama kılavuzu, Türkiye. 2008.
- Erkan R. İstanbul Çocuk Mahkemelerine Sevk Edilen Çocukların Sosyo- Kültürel Çevresi Üzerine Bir İnceleme. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi. 1995; 107
- Erten Y, Ardalı C. Saldırganlık, şiddet ve terörün psikososyal yapıları. Cotigo. 2001; 6-7:143-64.
- Ertuğrul A, Rezaki M. Prefrontal korteks ve şizofreni. 2006; 16:118-127.
- Eslinger P, Lyon G, Krasnegor Ed . N. Conceptualizing, describing and measuring components of executive function: A summary. Attention, Memory and Executive Function. Baltimore: Paul H Brooks Publishing Co. 1996; 367-397
- Evrin S. Psikoloji Açısından Suçluluk Sorunu ve Psikososyolojik İzahı Denemesi. 1970.
- Eysenck H. Krimimalitaet und Persönlichkei. Wien. 1977.
- Eysenck M. Cognitive Psychology: An International Review. 1990.

Farrington D, Loeber R, Van Kammen W. Long-term criminal outcomes of hyperactivity-impulsivity-attention deficit and conduct problems in childhood. In: Robins LN.; Rutter M, editors Straight and Devious Pathways from Childhood to Adulthood. Cambridge University Press; New York. 1990; 62-81

Farrington D. Childhood Origins of Antisocial Behavior. *Clinical Psychology and Psychotherapy*. 2005; 12:177-190.

Farrington D, Jolliffe D, Loeber R, Stouthamer-Loeber M, Kalb L. The Concentration Of Offenders In Families and Family Criminality In The Prediction Of Boys' Delinquency. *Journal of Adolescence*. 2001; 24,5:579-596.

Farrington D, Ttofi M, Coid J. Development of Adolescence – Limited, Late-Onset and Persistent Offenders From Age 8 to 48. *Aggressive Behavior*. 2009; 35, 150-163.

Fischer M, Barkley R, Fletcher K, Smallish L. The adolescents' outcome of hyperactive children: Predictors of psychiatric, academic, social and emotional adjustment. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 1993; 32:324-332

Flory K, Lynam D. The relation between attention deficit hyperactivity disorder and substance abuse: What role does conduct disorder play? *Clin Child Fam Psychol Rev*. 2003; 6:1-16.

Ford J, Chapman J, Hawke J, Albert D. Trauma Among Youth in the Juvenile Justice System: Critical Issues and New Directions. [www.ncmhjj.com](http://www.ncmhjj.com). adresinden alınmıştır. 2007.

Fostera HG, Hillbranda M, Silversteina M. Neuropsychological deficit and aggressive behavior: A prospective study, *Laboratory of Neuropsychology*. 2002.

Francine C, Laurent T. L'histoire Familiale Des Hommes Detenus. 2000; 706.

Frank Y. Attention Deficit Hyperactivity Disorder .*Pediatric Behavioral Neurlogy*, Frank Yed. Boca Raton. CRC Pres. 1996; 179-202

Freedman JL, SD. Sosyal Psikoloji. Ankara: İmge Kitapevi. 2003.

Frick P. Developmental pathways to conduct disorder: Implications for serving youth who show severe aggressive and antisocial behavior. *Psychol Sch.* 2004; 41:823–831

Gander M, JG. Çocuk ve Ergen Gelişimi Cilt 3. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi. 1998.

Gansler D, Fucetolo R, Krenzel M. Are there cognitive subtypes in adult Attention Deficit Hyperactivity Disorder? *J Nerv Ment Dis.* 1998; 186: 776-78.

Garieballa S, Schauer M, Neuner F, Salepsi E, Kluttig T, Elbert T, 2006. Traumatic Events, PTSD and Psychiatric Comorbidity in Forensic Patients. *Clinical Practice and Epidemiology in Mental Health*,27. [www.cpementalhealth.com/content/2/1/7](http://www.cpementalhealth.com/content/2/1/7)( 2009)

Geçtan E. Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar Cilt, İstanbul, Beyoğlu: Metis Yayınları. 2003; 11-43.

Giancola P, Mezzich A. C, Tarter R. Executive cognitive functioning, temperament and disruptive, delinquent and physically aggressive behavior in conduct disordered adolescent females with and without a psychoactive substance use disorder. *Journal Of Youth And Adolescence.* 1997: 517-527

Glenn A, Raine A. The neurobiology of psychopathy. *Psychiatric Clinics of North America.* 2008; 31:463-75.

Goldberg E, Bougakov D. Neuropsychologic assesment of frontal lobe dysfunction. *Psychiatric Clinics of North.* 2005; 28: 567-580.

Goldstein P. The drugs/violence nexus: A tripartite conceptual framework. *Journal of Drug Issues.* 1985; 154: 493-506.

Gorenstein Ethan, E. Frontal lobe functions in psychopaths. *Journal of Abnormal Psychology.* 1982; 915:368-379.

Gottfredson MR, Hirschi T. A general theory of crime. Stanford: Stanford University Press. 1990.

Gökler B, Pehlivan Türk B: Ü. F. Okul çağı çocukları için duygulanım bozuklukları ve şizofreni görüşme çizelgesi-şimdi ve yaşamboyu şekli-Türkçe uyarlamasının geçerlik ve güvenilirliği. 2004; 11:109.



Gönültaş MB. Aile Düzeni, Kadın ve Çocukla İlgili Türk Ceza Kanunu Maddelerinin İnc. Adli Psikiyatri Dergisi Ankara. 2008.

Grisso T. Adolescent Offenders with Mental Disorders. 2009 tarihinde www.futureofchildren.org. adresinden alındı. 2008.

Gullotta Thomas P, Gerald AP, Montemayor R. Delinquent Violent, Theory and Interventions. Sage Pub. USA. 1998.

Güleç G, Yenilmez Ç, Günay Y, Seber G. Çocuk Suçluluğunda Sosyodemografik Özellikler. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu-Bildiriler. Ankara: AÜ ATAUM yayınları. 2002; 356.

Güleç H, Tamam L, Güleç MV. Barratt dürtüsellik ölçeği -11 BIS-11"nin Türkçe uyarlamasının psikometrik özellikleri. 2008; 184: 251-258.

Güller M. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme İlkeleri Doğrultusunda "Çocuk Polisi" Eğitimi ve Yönetimi. Yüksek lisans tezi. Ankara. 2003.

Hagell A. Mental Health Of Young Offenders. Bright Futures: working with vulnerable people. Mental Health Foundation. 2002.

Hamzaçebi H, Ünsal M, Dabak Ş, Bilgin S, Aker S. Samsun Tekkeköy ilçesi ilköğretim Öğrencilerinde Sigara içme Prevalansı ve Etikleyen Faktörler. 91. Toraks Dergisi. 2008.

Hancı H. Çocuk Suçluluğuna Yol Açan Sosyal Bir Yara 'İç Göçler ve Çarpık Kentleşme'. Mayıs-Haziran 6, Hekim Ve Yaşam İzmir Tabip Odası Bülteni 1999; 6: 24-28

Hare RD. Performance of psychopaths on cognitive tasks related to frontal lobe function. Journal of Abnormal Psychology. 1984; 932, 133-140.

Heaton R, Chelune G, Talley J. Wisconsin Card Sorting Test Manual: Revised and Expanded. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources. 1993.

Hermann H, McGrooy P, Mills J, Singh B. Hidden severe psychiatric morbidity in sentenced prisoners: an Australian study. Am J Psychiat. 1991; 148:239

Herrera O, Sergio E, Colomc R. Basic executive processes in incarcerated offenders. *Personality and Individual Differences*. 2010; 48:133-137.

Hirschi T. *Causes of Delinquency*. Berkeley: Calif:University Of California Press. 1969.

Holinger R, Davis J. 2002 national retail security survey: final report. Available at: <http://www.tagcompany.com/filesttc/NRF2002.pdf>. 2003.

Hollander E, Evers M. New developments in impulsivity. *Lancet*, 2001; 358:949-950.

Houghton S, Douglas G, West J. Differential patterns of executive function in children with attention-deficit hyperactivity disorder according to gender and subtype. *J Child Neurol*. 1999; 14:801-80.

Howieson D, Lezak M. *The Neuropsychological Evaluation*. Textbook of Neuropsychiatry and Clinical Neurosciences, 4. Baskı. Yudofsky SC, Hales RE Ed. Washington: American Psychiatric Publishing Inc. 2002; 217-244.

Hurt J, Naglieri JA. Performance of delinquent and nondelinquent males on planning, attention, simultaneous and successive cognitive processing tasks. *Journal of clinical psychology*. 1992; 48: 120-128.

İçli TG. *Kriminoloji*. Ankara: Bizim Büro Basımevi. 1994.

İçli T. *Kriminoloji*. Ankara: Martı Kitap ve Yayınevi. 2004.

İşık G. *Çocuk Suçluluğunda Ailenin Etkileri: Elazığ İslahevi Örneği*. Elazığ: Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2003.

İşman Ş. *Çocukluk Çağı İstismarı ve İhmalinin Çocuk Suçluluğuna Etkisi* Yüksek Lisans Tezi. İ.Ü. Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı. 2003.

Joanne J, Lorne D. The Relationship Between Peer, Social and School Factors and Delinquency Among Youth. *Journal of school health*. 1997; 67-1.

- Kaner S. Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 1992; 25:473-496.
- Kaplan H, Sadock B. Alcohol Related Disorder. Synopsis of Psychiatry. s.391-40 Kaplan and Sadock Ed, Baltimore, Maryland. 1998.
- Karakaş S, Erdoğan E, Sak L, Soysal Ş, Ulusoy T, Ulusoy İ Stroop Testi TBAG Formu: Türk kültürüne standardizasyon çalışmaları, güvenirlik ve geçerlik. Klinik Psikiyatri Dergisi. 1999; 2:75-88.
- Karakaş S. Bilişsel fonksiyonların değerlendirilmesinde nöropsikolojik testler. Türk Nöroloji Dergisi. 2002; 8:61-69.
- Karakaş S. Bilnot Bataryası El Kitabı: Nöropsikolojik Testler İçin Araştırma ve Geliştirme Çalışmaları. Ankara. 2004; 17-20
- Karakaş S, Karakaş HM. Yönetici İşlevlerin Araştırılmasında Multidisipliner Yaklaşım, Bilişsel Psikolojiden Nöroradyolojiye. Klinik Psikiyatri Cilt 3. 2000; 215-227.
- Karakaş S, Eski R, Başer E. Türk kültürü için standardizasyonu yapılmış bir nöropsikolojik testler topluluğu BİLNOT Bataryası32. Ulusal Nöroloji Kongresi Kitabı. İstanbul: Ufuk Matbaası. 1996.
- Kart K. Sosyokültürel ve Demografik Yönden Bursa'da Çocuk Suçluluğu. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. 2003.
- Kaya F. Çocuk Polisi'nin Çocukların Korunması Etkinlikleri ve Çocuk Suçluluğu ile Mücadelesi. Konya: Konya Emniyet Müdürlüğü Yayınları, Er Yay Matbaacılık. 2006.
- Kaya N, Güler Ö, Çilli AS. Konya Kapalı Cezaevi'ndeki mahkumlarda psikiyatrik bozuklukların yaygınlığı. Anadolu Psikiyatri Dergisi. 2004; 5:85-91
- Keefe R. The contribution of neuropsychology to psychiatry. J Psychiatry. 1995. 152: 6-15

Kimberg D, D'Esposito M, Farah M. Frontal lobes II Cognitive issues. In MJ Farah TE Feinberg Eds, Patient based approaches to cognitive neuroscience. Cambridge: MA: MIT Press. 2000; 317-326

King M, Snow W. Problem solving task performance in brain damaged subjects. J Clin Psychol. 1981; 37: 400-404

Kızmaz Z. Öğrenim Düzeyi Ve Suç: Suç- Okul İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2004; 14-2:291-319

Klatzky R. Human Memory: Structures and Processes. New York: WH Freeman. 1980.

Klorman R, Hazel-Fernandez L, Shaywitz S. Executive functioning deficits in attention-deficit/hyperactivity disorder are independent of oppositional defiant or reading disorder. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry. 1999; 389:1148- 1155.

Kozanoğlu M. İslahevindeki hükümlü çocuklarda kişisel ve sosyal uyum İslahevinin etkilerinin araştırılması. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Yüksek lisans tezi. 2001.

Lapierre D, Braun C, Hodgins S. Ventral frontal deficits in psychopathy: neuropsychological test findings. Neuropsychologia. 1995; 332:139-51.

Lehto J. Are executive functions test dependent on working memory capacity? The Quarterly Journal of Experimental Psychology A. 1996; 49:29-50

Lezak M. Neuropsychological Assessment. 3. Edt. New York: Oxford University Press. 1995.

Lezak M. Neuropsychological Assessment.2. Baskı. New York: Oxford University Press. 1983.

Li C. Do schizophrenia patients make more perseverative than non-perseverative errors on the Wisconsin Card Sorting Test? A meta-analytic study. Psychiatry Res. 2004; 129:179-190

Loeber R, Farrington D. Serious and Violent Juvenile Offenders: Risk Factors and Successful Interventions. California: Sage Publications. 1998.

- Loeber R, Espiritu R, Huizinga D, Crawford A. Young Children Who Commit. *Development and Psychopathology*. 2000; 738.
- Lueger R, Gill K. Frontal-lobe cognitive dysfunction in conduct disorder adolescents. *Journal of Clinical Psychology*. 1990; 466:696-706.
- Lufi D, Cohen A, Parish-Plass J. Identifying attentional deficit hyperactive disorder with the wisconsin and the stroop color and word test. *Psychology in the Schools*. 1990; 27:28-34.
- Luria A. *Higher Cortical Functions In Man*, Basic Books. New York. 1966.
- Lyons J, Griffin G, Jenuwine M, Shasha M. Clinical and Forensic Outcomes From the Illinois Mental Health Juvenile Justice Initiative. *Psychiatric Services*. 2003; 54:1629-1634.
- MacLeod C. Half a century of research on the Stroop Effect: An integrative review. *Psychol Bull*. 1991; 109:162-203
- Maguire M, Morgan R, Reiner R. *The Oxford Handbook of Criminology*. Third Edition. England. Oxford University Press. 2002.
- Mallett C, Dare P, Seck M. Predicting Juvenile Delinquency: The Nexus of Childhood Maltreatment, Depression and Bipolar Disorder. 2009; 19:235-246.
- McClermon F, Fuemmeler B, Kollins S. Interactions between genotype and retrospective ADHD symptoms predict lifetime smoking risk in a sample of young adults. *Nicotine Tob Res*. 2008; 10:117-127.
- McClermon F, Kollins S, Lutz A. Effects of smoking abstinence on adult smokers with and without attention deficit hyperactivity disorder: results of a preliminary study. *Psychopharmacology*. 2008; 197: 95-105.
- McFarland M, Sanders M. The effects of mothers' depression on the behavioral assessment of disruptive child behavior. *Child Fam Behav Ther*. 2003; 25: 39-63.

McGough J, Smalley S, McCracken J. Psychiatric comorbidity in adult attention deficit hyperactivity disorder: Findings from multiplex families. *Am J Psychiatry*. 2005; 162:1621-1627.

McRaynolds L, Wasserman G, DeComo R, John R, Keating J, Nolen S. Psychiatric Disorder in Juvenile Assessment Center. *Criminal Justice and Behavior* December 1, 2010 37: 1361-1376

Mergen. *Die Kriminologie*. 1995; s: 73.

Merton R. K. *Sozialstruktur und Anomie in: Kriminalsoziologie*, Frankfurt. 1968; 283

Mick E, Biederman J, Pandma G, Faraone S. A preliminary meta-analysis of the child behavior checklist in pediatric bipolar disorder. *Biological Psychiatry*. 2003; 53:1021-1027.

Mihalopoulos C, Sanders M, Turner K, Murphy-Brennan M, Carter R. Does The Triple P - Positive Parenting Program provide value for money? *Aust NZJ Psychiatry*. 2007; 41: 239-246s.

Milner B. Effets of different brain lesions on Cart Sorting *Archives of Neurology*. 1963; 9,90-100

Moeller F, Barratt E, Dougherty D. Psychiatric aspects of impulsivity. *Am J Psychiatry*. 2001; 158:1783-1793.

Moffitt T. Adolescent-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*. 1993; 100;674-701.

Moffitt T. Neuropsychology and self-reported early delinquency in an unselected birth cohort: A preliminary report from New Zealand. In T. E. Moffitt S. A. Mednick Eds. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 1988: 27, 233-24.

Morawska A, Sanders M. Concurrent predictors of dysfunctional parenting and parental confidence: implications for parenting interventions. *Child Care Health Dev*. 2007; 33:757-767.

- Morgan A, Lilienfeld S. A meta-analytic review of the relation between antisocial behavior and neuropsychological measures of executive function. *Clinical Psychology Review*. 2000; 20:113-136.
- Morgan C. T. Psikolojiye Giriş. Çevirenler: Hüsnü Arıcı ve diğerleri 11.Basım. Ankara: Psikoloji Bölümü Yayınları. 1995.
- Nagin D, Tremblay R. Trajectories of boys' physical aggression, opposition, and hyperactivity on the path to physically violent and nonviolent juvenile delinquency. *Child development*.1999; 70:1181-1196.
- Nalbant A. 15-22 Yaşları Arasında Bulunan İslahevindeki, Gözetim Altındaki ve Suç işlememiş Gençlerin Benlik Saygısı ve Yaşam Doyumu Düzeylerinin Karşılaştırılması. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. 1993.
- Nicholson J, Phillips M, Whitton S, Halford W, Sanders M. Promoting healthy stepfamilies: Reasons for seeking help and perceived benefits from intervention. *Fam Matters*. 2008; 77:48-56.
- Nigg J, Blaskey L, Huang-Pollock C. Neuropsychological executive functions and DSM-IV ADHD subtypes. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 2002; 41:59-66.
- Offord D, Boyle M. Ontario Child Health Study: Correlates of disorder. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*. 1989; 28:856-86.
- Oğuzlar A. Lojistik Regresyon Analizi Yardımıyla Suçlu Profilinin Belirlenmesi. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 2005; 19.
- Ok A. Kurumlar ve suçlu çocuklar. İzmir: Ege Üniversitesi, Yüksek lisans tezi. 1989.
- Olgun T. Mala Karşı İşlenen Suçlar Yalova Örneği. Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Suç Araştırmaları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. 2008.
- Oral G. Çocuk ve Ergende Madde Kullanımı ve Adli Psikiyatri. 2005; 43:97-110.

Ovacık A. Aile İçi Şiddetin Erkek Çocuğun Şiddet İçeren Suç İşleme Davranışına Etkileri. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. 2008.

Öncü B, Ölmez Ş. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Erişkinlerde Nöropsikolojik Değerlendirme. Türk Psikiyatri Dergisi. 2004.

Öncü B, Öner Ö, Öner P. Symptoms refined by parents' and teachers' ratings in attention deficit hyperactivity disorder: changes with age. Can J Psychiatry. 2004; 49:487-9

Öter A. Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri, Antalya Örneği. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. 2005.

Öy B. Çocuklar için depresyon ölçeği geçerlik güvenirlik çalışması. Türk Psikiyatri Dergisi, 1991. 2: 132-136

Özçeşmeci-Ünal H. Ailesi Göç Etmiş Tutuklu Çocukların Uyumsal Davranış Özelliklerinin İncelenmesi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. 1999.

Özgüven İ. Psikolojik Testler. Ankara: Yeni Doğu Matbaası. 1994; 161-186.

Özkan Ö. Hukuki Ve Sosyolojik Açından Ülkemizde Çocuk ve Çocuk Suçluluğu. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi. 1994; 142.

Paolo A, Troster A, BN A, Koller W. Construct validity of the WCST in normal elderly and persons with Parkinsons disease. Arch Clin Neuropsychol. 1995; 10:463-473.

Parker G, K R. Adolescent depression: a review. Aust NZJ Psychiatry. 2001; 35:572.

Patton J, Stanford M, Barrat EV. Factor structure of the Barratt Impulsiveness Scale. J Clin Psychol. 1995; 51:768-774.

Pendleton M, Heaton R. A comparison of the wisconsin card sorting test and the category test. J Clin Psychol. 1982; 382:392-396.



Pennington B, Ozonoff S. Executive functions and developmental psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 1996; 37:51-87.

Perry A, Gilbody S, Akers J, Light K. Mental Health: Source Document; 2.4.2009 tarihinde [www.yjb.gov.uk](http://www.yjb.gov.uk). adresinden alındı. 2008.

Peterson M, Robbins B. Using The MMPI. A to Predict Recidivism in Adjudicated Minor. *Applied Psychology in Criminal Justice*, 1998; 42, 172-181.

Piko B, Luszczynska A, Gibbons F, Tekozel M. A culture-based study of personal and social influences of adolescent smoking. *Eur J Public Health*. 2005; 15:393-8.

Pliszka S. Comorbidity of attention deficit hyperactivity disorder with psychiatric disorder: an overview. *J Clin Psychiatry*. 1998; 59:50-58.

Polat O. Çocuk suçluluğu. [www.krimnoloji.com](http://www.krimnoloji.com). 2002.

Polat O. Çocuk ve Suç. 2006 tarihinde [www.kriminoloji.com](http://www.kriminoloji.com), 2006.

Poltavski D, Petros, T. Effects of transdermal nicotine on attention in adult nonsmokers with and without attentional deficits. *Physiol Behav*. 2006; 87:614–624.

Raine A, Meloy J, Bihrlé S, Stoddard J, LaCasse L, Buchsbaum M. Reduced prefrontal and increased subcortical brain functioning assessed using positron emission tomography in predatory and affective murderers. *Behav Sci Law*. 1998; 6:319-332.

Ralph A, Toumbourou J, Grigg M, Mulcahy R, Carr-Gregg M, Sanders M. Early intervention to help parents manage behavioural and emotional problems in early adolescents: what parents want. *Australian e Journal for the Advancement of Mental Health*. 2003.

Ram D. Subsyndromal states in bipolar disorder. *Indian Journal of Psychiatry*. 2010. Oct;524:367-70.

Ramchand R, Moral A, Becker K. Seven-Year Life Outcomes of Adolescent Offenders in Los Angeles. *American Journal of Public Health*. 2009; 99,863.

Rasmussen P, Gillberg C. Natural outcome of ADHD with developmental coordination disorder at age 22 years: a controlled, longitudinal, community-based study. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*. 2000; 39:1424–1431.

Reckless WC, *The Crime Problem*, New York, Appleton-Century-Crofts. 1955; 20.

Reeves J, Werry J.S, Elkind GS, Zametkin A. Attention deficit, conduct, oppositional and anxiety disorders in children. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*. 1987; 26:144-155

Reid S. *Crime and Criminology*. Cilt New York, USA: McGraw Hill. 2006; sf:103.

Rickel A, Brown R. *Attention Deficit Hyperactivity Disorder in Children and Adults*. Germany, Hogrefe Huber Publishers. 2007; 1-57

Rodriguez D, Tercyak K, McGovern J. Effects of inattention and hyperactivity/impulsivity symptoms on development of nicotine dependence from mid adolescence to young adulthood. *J Pediatr Psychol*. 2008; 33:563–575.

Rojanowicz R, Morash M. *Juvenile Delinquency: Concept and Control* Cilt 4th edition. New Jersey: Upper Saddle River. 1987; 59-61.

Rowe D, Farrington D. The Familial Transmission Of Criminal Convictions. *Criminology*. 1997; 35:177-201.

Sanders M, Woolley M. The relationship between maternal self-efficacy and parenting practices: implications for parent training. *Child Care Health Dev*. 2005; 31:65-73

Sanders M, Markie-Dadds C, Rinaldis M, Firman D, Baig N. Using household survey data to inform policy decisions regarding the delivery of evidencebased parenting interventions. *Child Care Health Dev*. 2007; 33:768-783.

Satterfield J, Schell A. A prospective study of hyperactive boys with conduct problems and normal boys: adolescent and adult criminality. *Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 1997; 36 1726-1735.

Satterfield J, Schell A. Preferential neural processing of attended stimuli in attention-deficit hyperactivity disorder and normal boys. *Psychophysiology*, 1994; 31 1-10.

- Satterfield J, Satterfield B, Cantwell D. Three year multi-modality treatment study of 100 hyperactive boys, *J Pediatrics*. 1981; 98:680-688
- Savaşır I, Şahin N. Wechsler çocuklar için zeka ölçeği WISC-R el kitabı. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları. 1995.
- Seguin J, Zelazo P. Executive function in early physical aggression. In: Tremblay RE, Hartup WW, Archer J, eds. *Developmental Origins of Aggression*. 2005; 307-329.
- Selby M, Airy-Eggertsen A, Laver G. Comparison of neuropsychological test performance in forensic and nonforensic populations. *American Journal of Forensic Psychology*. 1998; 16:45-58
- Senem B. Teorik Çerçeve ve Suç. *Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar 2/4*. 2008.
- Sevük H. Uluslararası sözleşmelerdeki ilkeler açısından çocuk suçluluğu ile mücadele. İstanbul.: Beta Basım Yayın. 1998.
- Shufelt J, Cocozza J. Youth with Mental Health Disorders in the Juvenile Justice System: Results from a Multi-State Prevalence Study. National Center for Mental Health and Juvenile Justice. 2006.
- Shur S, Gau F. Parental and family factors for attention-deficit hyperactivity disorder in Taiwanese children. *Aust NZJ Psychiatry*. 2007; 41:688-696.
- Siegel L. J. *Criminology*. West Pub. 1989.
- Simourd L, Andrews D. Correlates of Delinquency: A Look at Gender Differences. *Forum on Corrections Researchs*. *Forum on Corrections Research*. 1994; 6:26-3
- Smith P, Waterman M. Processing Bias for Sexual Material: The Emotional Stroop and Sexual Offenders Sexual Abuse. *Sexual Abuse: A Journal Of Research And Treatment*. 2004; Vol:16, No:2.
- Sobanski E, Brüggemann D, Alm B. Psychiatric comorbidity and functional impairment in a clinically referred sample of adults with attentiondeficit/hyperactivity disorder ADHD. *Eur Arch Psychiatry Clin Neurosci*. 2007; 11:712-718.

Sokullu-Akıncı F. Çocuk Suçluluğu Kriminolojisinde Aile Faktörü. M.Ü.Hukuk Fakültesi 10. Yılı Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayın no: 536, Hukuk Fakültesi Yayın No: 441. 1993; s:130.

Solso R. Cognitive Psychology 4th edition. Needham Heights: Allyn and Bacon. 1995.

Sonen BR. Kriminalitaet und Strafgewalt, Einführung in Strafrech und Kriminologie Cilt Stuttgart. 1978; s:144.

Soyaslan Y. Bir Sapma Türü Olarak Hırsızlık Olgusu Üzerine, Sosyolojik Bir Araştırma, Elazığ Örneği. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. 2008.

Soykan A. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu olan çocukların ruhsal ve organik yönden araştırılması Uzmanlık tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi. 1991.

Spren O, Strauss E. A compendium of neuropsychological tests Administration, norms and commentary. New York Oxford University Press. 1991.

Stanciu. Crime and Society 57. 1930.

Stephen J, Donovan M. Çocukluk çağı Davranış Bozuklukları ve Antisosyal spektrum. Dürtü Kontrol Bozuklukları el kitabı Cilt 39. 2006.

Sutherland E. Criminology 4th Edition. Philedalphia: Pa:JB Lippincott. 1947.

Sürücü A. Suça itilmiş çocuklar ve psikolojisi. 2011 tarihinde [www.kriminoloji.com](http://www.kriminoloji.com)., 2002-2009.

Sürücü A, Arslan C. 'Suça İtilmiş Çocuklar ve Psikolojisi' Eğitime Yeni Bakışlar 2. Birinci Baskı. Ankara: Mikro Yayınları. 2003; ss:262.

Szbot M, Bukstein O. Attention deficit hyperactivity disorder and substance use disorders. 17 Psychiatric Clin N Am. 2008: 309-323.

Şenol S, Karacan E, Şener Ş. Çocuklarda ve ergenlerde depresyon. Ben Hasta Değilim Çocuk Sağlığı ve Hastalıklarının Psikososyal Yönü, A Ekşi Ed. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri. 1999; 335-344.

- Tannock R, Schachar R. Methylphenidate and cognitive perseveration in hyperactive children. *J Child Psychol Psychiatry*. 1992; 33:1217-1228.
- Tartar G. Metropolitene Alanda Çocuk Suçluluğu İstanbul Çevresinde Yapılmış Bir İnceleme. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Genel Sosyoloji ve Metodoloji Programı, Yüksek lıans tezi. 1993.
- Tartar R, Kirisci L, Mezzich A. Neurobehavioral disinhibition in childhood predicts early age at onset of substance use disorder. *Am J Psychiatry*. 2003; 160:1078-1085.
- Tateno A, Jorge R, Robinson R. Clinical correlates of aggressive behavior after traumatic brain injury. *The Journal of Neuropsychiatry and Clinical Neurosciences*. 2003; 15:155-160.
- Taylor C, Miller D. Neuropsychological assessment of attention in ADHD adults. *J Atten Disord*. 1997; 2:77-88.
- Tekin F. Ankara İslahevindeki Çocukların Suç İşlemelerinde Din Eğitimi Eksikliğinin Rolü. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 1993.
- Teplin L, A Abram K, McClelland M, Dulcan MK, Mericle A. Psychiatric Disorders in Youth in Juvenile Detention. *Arch Gen Psychiatry*. 2002;59:1133-1143.
- Top K. Suça itilen Çocuklarda Akıl ve Ruh sağlığı Problemlerinin Yaygınlığı ve Çeşitliliği. Maltepe Üniversitesi, Yüksek Lisans tezi. 2010.
- Topçuoğlu V, Fıstıkçı N, Ekinçi Ö, Gönentür AG, Agouridas BC. Sosyal Fobide Yönetici İşlevlerin Wisconsin Kart Eşleme Testi ile Değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 2009; 204:322-331.
- Travis CP, Francis TC, Kristie RB, Leah D, James DU. The Relationship of Attention Deficit Hyperactivity Disorder to Crime and Delinquency: a Meta-Analysis. Volume 4 *International Journal of Police Science Management*. 2002.
- Tuncer E. Duygu Durum Bozukluklarının Adli Yöntü. 2001; 198-203.

- Turgay A, Gordon E, Vigdor M. ADHD and comorbidity in the study group. Abstract published in the American psychiatric Annual Meeting' s New Research Section. Washington, DC. 1994.
- Ulak MY. Çocuk suçluluğu ve çocuk mahkemeleri. İstanbul.: İstanbul Üniversitesi, Yüksek lisans tezi yayınlanmamış. 1993.
- Uluğtekin S. Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma. Ankara: Bizim Büro. 1991.
- Underwood L, Phillips A, Dresner K, Knight P. Critical Factors in Mental Health Programming For Juveniles in Correction Facilities. International Journal of Behavioral Consultation and Therapy. 2006; 21:107-140.
- Unnever JD, Cullen FT, Pratt TC. Parental management, ADHD, and delinquent involvement: Reassessing Gottfredson and Hirschi's general theory. Unpublished paper, Radford University. 2001.
- Uygur N, Türkcan S, Geyran P. Adli Psikiyatride Çocuk ve Ergen Suçları. Düşünen Adam Dergisi. 1994; 73:20-2.
- Vaughn M, Freedenthal S, Jenson J, Howard M. Psychiatric Symptoms and Substance Use Among Juvenile Offenders: A Latent Profile Investigation. Criminal Justice and Behavior. 2007; 34(10): 1296-1312.
- Vermeiren R, De Clippele A, Schwab-Stone M, Ruchkin V, Deboutte D. Neuropsychological characteristics of three subgroups of Flemish delinquent adolescents. Neuropsychology, 2002; 16(1):49-55.
- Walsh A. Cognitive functioning and delinquency: property versus violent offenses. Int J Offender Ther Comp Criminol. 1987; 31:285-289.
- Warr M. Parents,Peers And Delinquency. Social Forces. 1993; 72(1):247-264.
- Wasserman G, Ko S, McReynolds L. Assessing the Mental Health Status of Young in Juvenile Justice Seetings. Juvenile Justice Bulletin. 5.4.2009 tarihinde [www.ojp.usdoj.gov/ojjdp](http://www.ojp.usdoj.gov/ojjdp). adresinden alındı. 2004.

- Watzke S, Ullrich S, Marneros A. Gender and violence related prevalence of mental disorders in prisoners. *Eur Arch Psychiatry Clin Neurosci.* 2006; 256:414–421.
- Webster-Stratton C. Comparison of abusive and nonabusive families with conduct-disordered children. *Am J Orthopsychiatry.* 1985; 55:59–69.
- Webster-Stratton C, Hammond M. Conduct problems and level of social competence in head start children: Prevalence, pervasiveness and associated risk factors. *Clin Child Fam Psychol Rev.* 1998; 1:101–123.
- Webster-Stratton C, Hammond M. Marital conflict management skills, parenting style and early-onset conduct problems: Processes and pathways. *J Clin Child Psychol.* 1999; 40: 917–927.
- Webster-Stratton C, Reid J, Hammond M. Preventing conduct problems, promoting social competence: A parent and teacher training partnership in head start. *J Clin Child Adolesc Psychol.* 2001; 30:283–302.
- Weis M, Weis G. Attention deficit hyperactivity disorder. M Lewis ed: *Child and Adolescent Psychiatry*'de. Philadelphia: Lippincott Williams Wilkins. 2002; s.645-670.
- Weiss G. Attention deficit hyperactivity disorder. *Child and Adolescent Psychiatry*, 2nd Edition. Lewis M editor, Baltimore, Williams and Wilkins. 1996; 544-563.
- Weiss G, Hechtman L. *Hyperactive Children Grown Up*, 2nd Edition. New York: Guilford Press. 1993.
- Weiss M, Hetchman L, Weis G. *ADHD in Adults. A Guide to Current Theory, Diagnosis and Treatment.* 1st Ed, Maryland: John Hopkins University Pres. 1999; 1-345.
- Weissman M, Klerman G. Sex differences and the epidemiology of depression. *Arch Gen Psychiatry.* 1977; 34:98-11.
- Weller E, Weller R, Svadjian H. *Mood disorders.* Philadelphia: *Child and Adolescent Psychiatry A Comprehensive Text Book*, M Lewis Ed, Williams Wilkins, A Waverly Company. 1996; 650-666.

- Welsh M, Pennington B. Assessing frontal lobe function in children: Views from developmental psychology. *Developmental neuropsychology*. 1988; 4: 199-230.
- Wender P. *Attention Deficit Hyperactivity Disorder in Children, Adolescents and Adults*. 1st Ed. Newyork: Oxford University Pres. 2000; 1-271.
- Weschler D. *WAIS-R, Manual for the Wechsler Adult Intelligence Scale-Revised*. New York US: Psychological Corporation. 1955.
- West D, Farrington D. *The Delinquent Way Of Life*. London: Heinemann. 1977.
- Woods S, Lovejoy D, Ball J. Neuropsychological characteristics of adults with ADHD: A comprehensive review of inital studies. *Clin Psychol*. 2002; 161:12-34.
- Yalçın B. *Çocuk ve Suç İlişkileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. 2003.
- Yavuzer H. *Çocuk ve Suç*. Remzi Kitapevi. 1993.
- Yavuzer H. *Çocuk ve Suç*. 10. Basım. Ankara: Remzi Kitabevi. 2001.
- Yavuzer H. *Psiko-Sosyal Açıdan Çocuk Suçluluğu*. Edebiyat Fakültesi Yayınları. 1986; 2793:186.
- Yechiam E, E J, Bechara KA, Julie C, Busemeyer SA. Neurocognitive deficits related to poor decision making in people behind bars. *Psychonomic Bulletin & Review*. 2008; 151: 44-51.
- Yörükoğlu A. A. *Yörükoğlu içinde, Gençlik Çağı/Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar Cilt 11*. baskı, İstanbul: Özgür Yayınları. 2000; s:301.
- Yücesan E. *Çocuk Suçluluğu*. 10.10.2006 tarihinde [www.cagmpolisi.com](http://www.cagmpolisi.com). adresinden alındı. 2006.
- Znaniecky TA. *The Polish Peasant in Europe and America, c II*. 1957; s:1753



## EKLER

### 7.1 Ek-1

#### SOSYODEMOGRAFİK VERİ FORMU: (Vaka Grubu Formu)

Tarih: .../.../.....(gün/ay/yıl)

Adı soyadı: .....

Cinsiyet: (1)Erkek (2)Kız

Doğum tarihi: .../.../..... (gün/ay/yıl) Doğum Yeri:.....

Telefon numarası (ev-iş-cep): .....

#### PRENATAL, NATAL ve GELİŞİM ÖYKÜSÜ:

Gebelikte tıbbi hastalık ya da ilaç kullanımı var mı? (1) Yok (2)İlaç (.....) (3)Hastalık

Doğum şekli: (1) Normal (2) Sezaryen

Doğum sonrası bir hastalık Öyküsü: (1) Var (Morarma, Kuvözde kalma.....) (2) Yok

Yürüme: .....(yıl)

Kelime:.....(yıl)

Cümle: .....(yıl)

Tuvalet eğitimi:.....(yıl)

Tanıdığı konmuş Hastalık: (1) Var (2) Yok

Varsa Nedir? : .....

Kullanmakta olduğu ilaç: (1) Var (2) Yok

Varsa Nedir? : .....

#### EĞİTİM DURUMU

Öğrenim Düzeyi :.....

Okula devam durumu: (1) Ediyor (2) Etmiyor

İş durumu: (1)Çalışıyor (.....) (2) Çalışmıyor

Okul Başarısı: (1) Başarılı (2) Orta (3) Başarısız

Okuldan Kaçma: (1) Yok (2) Var Disiplin Cezası: (1) Yok (2) Var

Okulla ilgili sorun: (1) Yok (2) Arkadaş ilişkilerinde sorun  
(3) Öğretmen ilişkilerinde sorun (4) Dersler ile ilgili sorun

#### SUC BİLGİLERİ:

Şimdiye kadar kaç defa hırsızlık suçu işlediniz?: .....

İşlediğiniz Hırsızlık suçları sırası ile nelerdir:

1 ..... 3.....  
2 ..... 4 .....

**Belirtmiş olduğunuz hırsızlık suçlarını kimlerle beraber işlediniz?:**

(1)Yalnız (2)Arkadaşları (3)Aile üyeleri (4)Diğer.....

Arkadaşları arasında yasalarla başı derde girmesi: (1) Var (2) Yok

Ne konuda?: ..... Kaç arkadaşı?: .....

Cezaevi Öyküsü : (1) Var (2) Yok

Kaç defa? : ..... Ne kadar süre?: ..... (ay)

**AİLE BİLGİLERİ:**

Aile Şekli : (1) Çekirdek aile (2) Geniş aile (3) Parçalanmış aile

Anne Yaşı:..... Anne sağ mı? (1) Evet (2) Hayır

Anne Öz mü? (1)Evet Hayır [(2)üvey anne (3)Evlat edinildi (4)Koruyucu aile]

Anneden ayrı kalma öyküsü: (1) Var (2) Yok Ne zaman? : .....

Ne Kadar süre?: .....

Anne Eğitimi: (1) Yok (2) Okur-yazar (3) İlkokul (4) Ortaokul (5) Lise (6) Üniversite

Anne Mesleği: (1) Yok(Ev hanımı) (2)İşçi (3) Memur (4)Emekli

Annenin İş durumu: (1) Çalışmıyor (2) Düzenli işi var (3) Sık iş değiştirme

Annenin yasalarla başı derde girmesi: (1) Var (2) Yok

Annenede sağlık sorunu öyküsü: (1) Var (2) Yok

Annede psikiyatrik hastalık öyküsü: (1) Var (2) Yok

Annenin alışkanlıkları: (1) Sigara (2) Alkol (3) Uyuşturucu madde

Baba Yaşı: ..... Baba sağ mı? (1) Evet (2) Hayır

Baba Öz mü? (1)Evet Hayır [(2)üvey anne (3)Evlat edinildi (4)Koruyucu aile]

Baba Eğitimi: (1) Yok (2) Okur-yazar (3) İlkokul (4) Ortaokul (5) Lise (6) Üniversite

Baba Mesleği: (1) Yok (2)İşçi (3) Memur (4)Emekli

Babanın iş durumu: (1) Çalışmıyor (2) Düzenli işi var (3)Sık iş değiştirme

Babanın yasalarla başı derde girmesi: (1) Var (2) Yok

Babada sağlık sorunu öyküsü: (1) Var (2) Yok

Babada psikiyatrik hastalık öyküsü: (1) Var (2) Yok

Babanın alışkanlıkları: (1) Sigara (2) Alkol (3) Uyuşturucu madde

Aile içinde yasalarla başı derde giren birey: (1) Var (2) Yok

Var ise yakınlık derecesi: .....

Var ise türü? (1)Hırsızlık (2)Cinayet (3)Adam yaralama (4)Diğer

Kardeş Sayısı: .....

Kaçıcı Çocuk: .....

Yaşadığı yer: (1) Anne ve baba ile birlikte (2) Biri öz diğeri üvey ebeveynle (3) Yalnızca anneye (4) Yalnızca babayla (5) Dede nine ile (6) Diğer akrabalarla (7) Evlat edinen kişilerle (8) Kurumda kalıyorum (9)Diğer

Evden kaçma Öyküsü: (1) Var (2) Yok

Fiziksel İstismar Öyk. (dayak atma, yumruk atma, tekmeleme vb.): (1)Var (2)Yok

Sözel İstismar Öyküsü (Hakaret, aşağılanma, küfür edilme, küçümsenmeye vb.):  
(1)Var (2)Yok

Evini geçiminden sorumlu: (1) Baba (2) Anne (3) Kardeşler

Ailenin ortalama aylık geliri: (1) 800TL'den az (2) 800TL-2500TL (3) 2500TL-5000TL  
(4) 5000TL üzeri

#### YASADIĞI YER BİLGİLERİ:

Yaşamakta olduğu ev: (1)Müstakil (2)Apartman (3)Gecekondu

Yaşamakta olduğu yer: (1)Köy (2)Kasaba (3)İlçe (4) İl merkezi

Nüfusa kayıtlı olduğu yer: .....

Göç Öyküsü: (1) Var (2) Yok

Nereden göç ettiniz? : .....

WISC-R testi sonucu:

Sözel Puan:

Performans Puan:

Genel Puan:

**K-SADS Tanıları:**

MD

DEHB

Distimi

DB,KGB

M, HM

Ensiz, Enkzsiz

Sklımi

AN,BN

BAB

GTB, TS, Krmk M V TB

Şzaftf B

AKK, MKK

Sch, Schform B, K.T.P

TSSB, UB

PB, AGFBİ, KB, BF, SF

OKB

AAB,YAB

**CDİ Puanı:**

**Conner's Aile Formu puanı:**

**Barratt Puanı:**

## 7.2 Ek-2

### HASTA BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

---

#### ARAŞTIRMANIN ADI ( ÇALIŞMANIN AÇIK ADI ):

#### BİPOLAR AFFEKTİF BOZUKUK TANISI OLAN VE BİPOLAR BOZUKLUK İÇİN YÜKSEK RİSKLİ GRUPTAKİ ERGENLERİN NÖROPSİKOLOJİK ÖZELLİKLERİ

---

#### Gönüllünün Baş Harfleri << >>

Bir araştırma çalışmasına katılmanız istenmektedir. Katılmak isteyip istemediğinize karar vermeden önce araştırmanın neden yapıldığını bilgilerinizin nasıl kullanılacağını çalışmanın neleri içerdiğini ve olası yararlarını risklerini ve rahatsızlık verebilecek konuları anlamanız önemlidir Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okumak için zaman ayırınız ve eğer istiyorsanız özel veya aile doktorunuzla konuyu değerlendiriniz. Eğer bir başka çalışmada da yer alıyorsanız bu çalışmada yer alamazsınız.

#### BU ÇALIŞMAYA KATILMAK ZORUNDAMIYIM?:

Çalışmaya katılıp katılmama kararı tamamen size aittir. Eğer çalışmaya katılmaya karar verirsiniz imzalanmanız için size bu Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu verilecektir. Katılmaya karar verirsiniz, çalışmadan herhangi bir zamanda ayrılmakta özgürsünüz. Bu durum sizin aldığımız tedavinin standardını etkilemeyecektir. Eğer isterseniz, bu klinik çalışmaya katılımınızla ilgili olarak hekiminiz / aile doktorunuz bilgilendirilecektir.

Aynı şekilde, çalışmayı yürüten Doktor ("Çalışma Doktoru") çalışmaya katılımınızın devam etmesinin sizin yararınıza olmadığına karar verebilir ve çalışmadan çıkartabilirsiniz.

Çalışmadan çıkarılmanız; çalışmaya katılmaya uygunluk kriterlerine artık uymamanız veya Çalışma Doktorunun yan etkilere bağlı olarak ya da herhangi bir şekilde sağlığınızın riske girmesi nedeniyle çalışmada yer almanızı durdurmaya karar vermesi durumunda veya araştırmacılar sizinle artık temasa geçemediği durumlarda söz konusu olacaktır.

ÇALIŞMANIN KONUSU VE AMACI NEDİR? Bipolar Bozukluk genetik geçişi olduğu ileri sürülen ancak nedeni çok iyi aydınlatamamış bir hastalıktır. Bu bozukluğa sahip olanlarda dikkat, hafıza ve problem çözme gibi becerilerin bozulduğu bilinmektedir. Bu çalışmanın amacı bipolar bozukluğu olan ergenlerde hangi bilişsel alanlarda bozulmalar saptandığı, bu psikolojik alanların bipolar için yüksek riskli bireylerde olup olmadığı ve bipolar için olası nedensel faktörleri ortaya çıkarmaktır. Ayrıca Bipolar Bozukluk için hastalık belirtileri ortaya çıkmadan saptanabilecek bilişsel bir belirteci saptayabilmektir.

### **ÇALIŞMA İŞLEMLERİ:**

Çalışmamıza katılmayı kabul ederseniz çocuğunuza öncelikle psikiyatrik görüşme yapılacaktır. Daha sonrasında uzman bir çocuk psikiyatri doktoru ve psikolog tarafından dikkat, bellek, genel zeka gibi bilişsel fonksiyonları ölçen bir takım testler ve ölçekler uygulanacaktır. Bu işlemler ortalama bir buçuk saat kadar sürecektir. Bu testler sizden ve sağlık güvencenizden hiçbir ücret talep edilmeden yapılacaktır. Kişisel bilgileriniz ve değerlendirme sonuçlarınız tarafımızca saklı tutulacak, sizin onayınız olmadan hiçbir şekilde kişi, kurum ve kuruluşlara iletilmeyecektir. Araştırmaya katılmayı karar verirsiniz sizden onay formu imzalamanız istenecektir. Bu bilgilendirme formu ile size çalışma hakkında ayrıntılı bilgi verilecektir. Bu formda yanıtını bulamadığımız sorular olursa bunlar araştırma ekibi tarafından yanıtlanacaktır. Bu formun bir kopyası saklamamız için size verilecektir.

### **BENİM NE YAPMAM GEREKİYOR?**

Çalışma doktorunuz ile birlikte uygun bir zaman belirlenerek, ilgili tarihte randevuya gelmeniz ve size yönlendirilen sorulara yanıt vermeniz istenmektedir. Bunun dışında yapmanız gereken hiçbir şey yoktur.

### **ÇALIŞMAYA KATILMAMIM NE GİBİ OLASI YAN ETKİLERİ, RİSKLERİ VE RAHATSIZLIKLARI VARDIR?**

Araştırmamız süresince sizinle psikiyatrik görüşme yapılacak ve bazı ölçek ve testleri doldurmanız istenecektir. Herhangi bir yan etki, risk söz konusu değildir.

### **ÇALIŞMAYA KATILMANIN OLASI YARARLARI NELERDİR?**

Bu çalışma bipolar Bozukluğu olan ergenlerde ve bipolar bozukluk için riskli bireylerdeki bilişsel bozulmaları ortaya çıkarmak ve bipolar bozukluk için hastalık ortaya çıkmadan saptanabilecek bir bilişsel bozulmayı tayin etmektir. Böylece bu hastalık için erken tanı ve müdahale imkanları geliştirilerek hastalığın olası yıkımı engellenmiş olacaktır. Bu araştırmaya katılmakla sizin kendinize özel bir yarar görülmesi söz konusu değildir. Bu çalışmaya katılmayı kabul edenlere çalışma için herhangi bir ücret ödenmeyecektir.

### **GÖNÜLLÜ KATILIM**

Bu araştırmaya katılma kararımı tamamen gönüllü olarak veriyorum. Bu çalışmaya katılmayı reddedebileceğim veya katıldıktan sonra istediğim zaman, bu tedavi kurumunda göreceğim bakım ve tedaviler etkilenmeksizin ve hiçbir sorumluluk almadan ayrılabilirim bilincindeyim. Çalışmadan her hangi bir zamanda ayrılırsam, ayrılma nedenlerimi, ayrılışımın sonuçlarını ve izleyen dönemde alacağım tedavileri doktorumla tartışacağım.

## **CALIŞMAYA KATILMAMIN MALİYETİ NEDİR?**

Bu araştırmayla ilgili size veya bağlı bulunduğunuz özel sigorta veya resmi sosyal güvenlik kurumuna herhangi bir ödeme yaptırılmayacaktır.

## **KİŞİSEL BİLGİLERİM NASIL KULLANILACAK?**

Bu formu imzalayarak doktorunuzun ve onun kadrosunun çalışma için sizin kişisel bilgilerinizi ( “Çalışma Verileri”) toplamalarına ve kullanmalarına onay vermiş olacaksınız. Bu durum doğum tarihiniz, cinsiyetiniz, etnik kökeniniz ayrıca Çalışma verilerinizin kullanımı ile ilgili verdiğiniz onayın herhangi bir belirlenmiş birim tarihi yoktur, ancak doktorunuzu haberdar ederek bu onayınızdan herhangi bir zamanda vazgeçebilirsiniz.

Doktorunuz çalışma verilerinizi çalışma için kullanacaktır. Nakledilen bütün veriler kodlanacaktır. Doktorunuzun çalıştığı kurum yürürlükte olan veri koruma kanunları ile uyumlu olarak çalışma verilerinizin yönetiminden sorumludurlar. Yani sizden elde edilen veriler hiçbir şekilde isminiz ile birlikte anılmayacak. Bu bilgilerin size ait olduğu sadece yüz yüze görüşme yaptığınız araştırmacı doktorunuz tarafından bilinecektir. Çalışmanın sonuçları tıbbi yayınlarda yayınlanabilir, ancak sizin kimlik bilgileriniz bu yayınlarda açıklanmayacaktır.

Doktorunuzdan, toplanan çalışma verileriniz hakkında bilgi isteme hakkında sahipsiniz. Aynı zamanda bu verilerdeki herhangi bir hatanın düzeltilmesini isteme hakkında da sahipsiniz.

Eğer onayınızda vazgeçerseniz, doktorunuz çalışma verilerinizi artık kullanamayacak ya da diğer kişilerle paylaşamayacaktır.

Bu formu imzalayarak, çalışma verilerinizin bu formda tanımlandığı şekilde kullanımına onay vermekteyim.

## **SORU VE PROBLEMLER İÇİN BAŞVURULACAK KİŞİLER**

**Doç.Dr. Seher AKBAŞ**  
**OMÜ Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı A.D**  
**03623121919-3696 (akbasseher@hotmail.com)**

**Dr. Ahmet ŞENSES**  
**OMÜ Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı A.D**  
**03623121919-3696 (drtroy7@hotmail.com)**

## **YENİ BİLGİLER ÇALIŞMADAKİ ROLÜMÜ NASIL ETKİLEYEBİLİR**

Çalışma sürerken ortaya çıkmış olan bütün yeni bilgiler bana derhal iletilecektir.

### Çalışmaya Katılma Onayı

Yukarıdaki bilgileri doktorumla ayrıntılı olarak tartışım ve kendisi tedavim hakkındaki bütün sorularımı cevapladı. Bu bilgilendirilmiş olur belgesini okudum ve anladım. Bu araştırmaya katılmayı kabul ediyorum ve bu onay belgesini kendi hür irademle imzalıyorum. Bu onay, ilgili hiçbir kanun ve yönetmeliği geçersiz kılmaz. Doktorum saklamam için bu belgenin bir kopyasını çalışma sırasında dikkat edeceğim noktaları da içerecek şekilde bana teslim etmiştir.

*Hastanın adresi :*

*Hastanın telefonu :*

*Hastanın Adı Soyadı :*

*Tarih*

*İmzası*

*Vasinin Adı Soyadı :*

*Tarih*

*İmzası*

*Vasinin adresi ve telefonu :*

*Rıza alım işlemine başından*

*Sonuna kadar tanıklık eden*

*Adı Soyadı Görevi*

*Tarih*

*İmzası*

*Açıklamaları yapan araştırmacının Adı Soyadı*

*Tarih*

*İmzası*



T.C.  
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ  
TIBBİ ARAŞTIRMA ETİK KOMİSYONU


Sayı: 2011/328

01.07.2011

Sayın Doç. Dr. Seher AKBAŞ

Etik Komisyonumuza sunmuş olduğunuz **Hırsızlık Suçuna Sürüklenmiş Çocuk Ve Ergenlerin Psikiyatrik Tanı Dağılımları Ve Psikometrik Özellikleri** Tıbbi Araştırma Etik Komisyonu 2011/328 Karar nolu Anket çalışması Nitelikli araştırma projeniz Amaç, gerekçe, yaklaşım ve yöntemle ilgili açıklamaları, OMÜ-TAEK yönergesine göre incelenmiş etik açıdan bir sakınca olmadığına, çalışmanın süresi 6 ayı geçerse 6 aylık bildirimlerinin yapılmasına; çalışma tamamlandıktan sonra sonucunun tarafımıza en geç üç(3) ay içerisinde bildirilmesine 30.06.2011 tarihli etik komisyonumuzda oy birliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinize arz/rica ederim.

  
Prof. Dr. Abdulkadir BEDİR

Tıbbi Araştırma Etik Komisyonu  
Başkanı

